DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

Çocuk Psikanalizi

MELANIE KLEIN

Çeviren: Ayşegül Demir

pinhan

Psikanaliz

ÇOCUK PSİKANALİZİ

Melanie Klein

Çeviren:
Ayşegül Demir

PİNHAN YAYINCILIK
Litros Yolu, Fatih San. Sitesi No: 12/214-215
Topkapı/Zeytinburnu İstanbul
Tel: (0212) 259 27 60 Faks: (0212) 565 16 74
www.pinhanyayincilik.com
info@pinhanyayincilik.com
Sertifika No: 20913

Asıl ismi: *The Psycho-Analysis Of Children*
© Pinhan Yayıncılık, 2015
Türkçe çeviri © Ayşegül Demir, 2015

Genel Yayın Yönetmeni: Mahmut Sever

Birinci Basım: Ağustos 2015
Editör: Adem Beyaz
Kapak Görseli ve Sanatçısı: *Hand Drawn Toys* / Canicula.
Kapak Tasarımı: Mahmut Sever

Teknik Hazırlık, Baskı ve Cilt:
Yaylacık Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu Fatih San. Sitesi No: 12/197-203
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 567 80 03
Sertifika No: 11931

Kataloglama Bilgisi
1. Psikanaliz 2. Çocuk Psikanalizi

Pinhan Yayıncılık: 83 Psikoloji Dizisi: 16

ISBN: 978-605-5302-53-5

İçindekiler

Düzeltilmiş [İngilizce] Çeviri İçin Notlar 9
İlk Basım İçin Önsöz 11
Üçüncü Basım İçin Önsöz 15
Giriş 19

I. Kısım
ÇOCUK ANALİZİ TEKNİĞİ

Çocuk Analizinin Psikolojik Temelleri 25
İlk Analiz Tekniği 41
Altı Yaşında Bir Kızdaki Saplantı Nevrozu 65
Gizil Dönemde Analiz Tekniği 95
Ergenlik Döneminde Analiz Tekniği 123
Çocuklarda Nevroz 143
Çocukların Cinsel Etkinlikleri 165

II. Kısım
İLK KAYGI DURUMLARI VE ÇOCUĞUN GELİŞİMİNE ETKİLERİ

Oidipus Çatışmasının Ve Üstbenliğin Oluşumunun Erken Evreleri 181
Saplantı Nevrozu Ve Üstbenliğin İlk Evreleri 215
Benlik Gelişiminde İlk Kaygı Durumlarının Önemi 251
Kız Çocuğun Cinsel Gelişimi Üzerinde İlk Kaygı Durumlarının Etkisi 275
Erkek Çocuğun Cinsel Gelişimi Üzerinde İlk Kaygı Durumlarının Etkileri 333

Ek: Çocuk Analizinin Kapsamı Ve Sınırları 383
Açıklama Notu 389

KARL ABRAHAM'*ın anısına*
şükran ve hayranlık ile

Düzeltilmiş [İngilizce] Çeviri İçin Notlar

Melanie Klein'ın *Die Psychoanalyse das Kindes* adlı kitabının Alix Strachey tarafından yapılan ilk İngilizce çevirisi eserin Almanca baskısıyla neredeyse aynı zamanda çıkmıştı (1932). Strachey, Klein ile çevirisi hakkında ayrıntılı şekilde görüşmüştü. Bu çeviri aynı zamanda Fransızca gibi başka dillere yapılan çeviriler için de bir temel niteliğindeydi.

Yine de iki metin arasında bir dizi farklılıklar vardır:

(1) Yapılan bazı değişiklikler, muhtemelen çeviri bittikten sonra Melanie Klein'ın Almanca metin üzerinde yapmış olduğu değişiklikleri yansıtmasından başka türlü açıklanamaz.

(2) Bunun dışında, Almanca metindeki bazı pasajlar kasten ilk çeviriye katılmamıştır. Atlanan en önemli kısımlar 12. Bölümdeki Bay A vakası ve Bay B'nin vaka geçmişinin bazı kısımlarıdır. Ancak Bay A vakası sonraki Fransızca çeviride ve Almancadan yeniden çevrilmiş olan bu baskıda yer almaktadır.

(3) Almanca metin konuşur gibi yazılmıştır: Bayan Klein'ın Londra'da verdiği derslerin tam metni değilse de temelidir. Bu durum, konuşurken doğal olarak gerçekleşen birçok tekrarın ve bir derste yer alacak malzemelerin anlatıldığı ayrıntılı ve uzun çok fazla dipnot olmasının nedenini açıklayacaktır. İlk çeviride kolay okunması adına bazı tekrarlar yer almamaktadır. Ancak eksiksiz olması için bu baskıya eklenmişlerdir. Almanca metin bir konuşmacı tarafından anlatılıyormuş gibi birinci tekil şahıs kullanılarak yazıldığından, ilk çeviride genellikle "ben" yerine çoğul "biz" kullanılmıştır.

Genellikle edebi biçimden feragat etme pahasına, yeni baskıda Almanca metne olabildiğince sadık kalmak amaçlanmıştır.

Almanca metindeki paragraf kullanımı sıklıkla önceki paragrafın sonunda yeni bir düşünce sunulması şeklindeyken, ilk çevirideki paragraf kullanımı bu baskıda İngilizce kullanıma uyarlanmıştır, yani yeni bir paragrafta yeni bir düşünce ileri sürülmektedir. Bu düzeltilmiş baskıda Freud'dan tüm alıntılar *Standart Edisyon* metnine uymaktadır.

Terminoloji açısından, bazı değişiklikler yapılmıştır. Örneğin, "*Wisstrieb*" kelimesi ilk çeviride "epistemolojik içgüdü" olarak çevrilmişken, bu baskıda "bilgi içgüdüsü (arzusu)" haline gelmiştir. "*Phase der Höchstblüte des Sadismus*" ilk olarak "azami sadizm dönemi" olarak çevrilmiş, ancak bu sefer "sadizmin zirvede olduğu dönem" olarak çevrilmiştir - Melanie Klein'ın İngilizce yazdığı Üçüncü Basım İçin Önsöz dışında. "*Gegendstandlich*" daha önce "somut" olarak, şimdi ise "somut düşünce"deki "somut" kullanımı ile farklılaşması açısından "sunumsal" olarak çevrilmiştir.

Freud'un çalışmalarının *Standart Edisyon* uygulamasına uygun olarak, metne her yeni ekleneni belirtmek için köşeli parantezler kullanılmıştır. Dipnotlar Almanca basımdaki gibi numaralandırılmamıştır, ancak benim tarafımdan eklenen dipnotların numaralarının yanına harf eklenmiştir. Mesela 3. Bölümde [1a] ve [1b] şeklinde belirtilmiş dipnotları ben ekledim.

H. A. THORNER

Londra, Nisan 1974

İlk Basım İçin Önsöz

Bu kitap, psikanalitik çalışmam süresince çocuklarla yapmış olduğum gözlemlere dayanmaktadır. Asıl planım, ilk kısmı tasarlamış olduğum tekniği açıklamaya ve ikinci kısmı nesnel çalışmam ile gittikçe ulaştığım ve şimdi tekniğim için bir temel sunmak açısından yeterli gözüken teorik sonuçların belirtilmesine adamaktı. Ancak bu kitabı yazarken –uzun yıllara uzanan bir çalışma- ikinci kısım sınırlarını aştı. Çocuk analizindeki deneyimlerime ek olarak, erişkinleri analiz ederken yaptığım gözlemler çocuğun ilk gelişimsel evreleri ile ilgili görüşlerimi erişkin psikolojisine de uygulamama neden oldu ve bireyin gelişiminin ilk evreleri ile ilgili genel psikanalitik teorime bir katkı olarak bu sayfalarda ileri süreceğim bazı sonuçlara ulaşmış oldum.

Her açıdan bu katkı Freud'a borçlu olduğumuz bilgi tabanına dayanmaktadır. Bu bulguları uygulayarak küçük çocukların zihinlerine giriş sağlayabildim, onları analiz edebildim ve iyileştirebildim. Dahası, bunu yaparken beni halihazırdaki teorik sonuçlarıma yöneltmiş olan erken gelişimsel süreçlerle ilgili bu doğrudan gözlemleri gerçekleştirebildim. Bu sonuçlar erişkinlerin analizinde Freud'un yapmış olduğu keşifleri tam olarak doğrulamaktadır ve aynı zamanda bir ya da iki yönde bilgilerimizi genişletme gayretindedir.

Bir de iki hocamın, Dr. Sándor Ferenczi ve Dr. Karl Abraham, psikanalitik çalışmamın gelişiminde ve sonuçlarında çok önemli rol oynadıklarından bahsetmek isterim. Ferenczi beni psikanaliz ile tanıştıran kişidir. Aynı zamanda psikanalizin gerçek özünü ve anlamını kavramamı da sağlamıştır. Bilinçdışı ve sembolizm ile ilgili doğrudan ve güçlü duygularının ve çocukların zihinlerine olağanüstü *ilgisinin* küçük çocu-

ğun psikoloji ile ilgili anlayışım üzerinde uzun soluklu bir etkisi olmuştur. Aynı zamanda kişisel olarak çok alakalı olduğu çocuk analizi ile ilgili kabiliyetime dikkatimi çekmişti ve hâlâ çok azı keşfedilmiş olan psikanalitik terapinin bu alanına kendimi adamam için beni cesaretlendirmişti. Dahası bu yolda bana en iyi şekilde yardımcı olmuş ve ilk çabalarımda bana çok destek vermişti. Bir analist olarak geliştirdiğim çalışmamın temellerini ona borçluyum.

Dr. Karl Abraham'ı, öğrencilerine psikanalize tüm enerjilerini yönlendirmeleri için ilham verme becerisi olan ikinci hocamı bulduğum için çok şanslıydım. Abraham'a göre psikanalizin ilerleyişi her bir analistin – çalışmasının değerine, karakterinin niteliğine ve bilimsel edinimlerinin derecesine- kendisine bağlıydı. Bu yüksek ölçütler, bu psikanaliz kitabı ile bu bilime karşı olan büyük borcumun bir kısmını geri ödemeye çalışırken aklımdaydı. 1924'te Würzburg'daki İlk Alman Psikanaliz Konferansında, bir çocuktaki bir saplantı nevrozu üzerine sunduğum bir makaleyle[1] bağlantılı olarak bana hiç unutmayacağım şu sözleri söylemişti: "Psikanalizin geleceği Oyun Analizinde yatar." Küçük çocuğun zihnini çalışmak bana ilk bakışta tuhaf gözüken bazı olguları öğretti. Ancak Abraham'ın çalışmama olan güveni başladığım yolda ilerlemem konusunda beni o zaman cesaretlendirmişti. Teorik açıdan vardığım sonuçlar, bu kitabın göstereceğini umduğum üzere, Abraham'ın kendi keşiflerinin doğal biçimde gelişimidir.

Son birkaç yılda Dr. Ernest Jones da çalışmalarıma samimi şekilde ve bolca destek verdi. Çocuk analizi hâlâ ilk evrelerindeyken ileride oynayacağı rolü önceden görmüştü. 1925 yılında Londra'da onun daveti ile İngiliz Psikanalitik Topluluğunun misafiri olarak ilk derslerimi vermiştim; ve bu dersler halihazırdaki kitabımın ilk kısmını oluşturdu. İkinci kısım 1927 yılında Londra'daki "Çocuk Analizi Işığında Erişkin Psikolojisi" başlıklı başka bir ders verme sürecine dayanmaktadır. Çocuk Analizinin bir savunucusu olarak Dr.

[1] Bu kitaptaki 3. Bölümün temelini oluşturmaktadır.

Jones'un güçlü fikirleri İngiltere'de bu çalışma alanının önünü açmıştı. Kendisi ilk kaygı durumları sorununa, suçluluk duygusundaki saldırganlık eğilimlerinin anlamına ve kadınların cinsel gelişiminin ilk evrelerine önemli katkılarda bulunmuştu. Bu çalışmalarının sonuçları tüm önemli noktalarda benim çalışmalarım ile yakın temastadır.

Bu noktada diğer İngiliz çalışma arkadaşlarıma da çalışmama gösterdikleri anlayışları ve candan destekleri için teşekkür etmeliyim. Benimle işbirliği kişisel dostluğumuza ve benzer görüşlerimize dayanan Bayan M. Nina Searl İngiltere'de çocuk analizinin ilerlemesi için, hem uygulama hem teorik açıdan ve hem de çocuk analistlerinin yetiştirilmesi açısından uzun süren hizmetler vermiştir. Bay ve Bayan James Strachey'den aldığım yardım da çok anlamlıdır. Onlar da bu kitabı hem ustaca çevirerek hem de değerli ve aydınlatıcı önerileri ile kitabın yazımını etkileyerek bu metin için çok uğraş vermiş oldular. Olumlu eleştirileri ile bana yardım ettiği ve çalışmama gösterdiği sıcak ve azalmayan ilgisi için Dr. Edward Glover'a da teşekkürlerimi sunuyorum. Psikanalizin zaten var olan ve kabul görmüş teorileri ile ulaştığım sonuçların uyuştuğu noktaları işaret ederek özel bir yardımda bulunmuştu. Aynı zamanda, çalışmama böylesi etkin destek vermiş olmasından ve her zaman ve her açıdan bana yardım etmeye hazır oluşundan dolayı arkadaşım Joan Riviere'ye de derin şükranlarımı borçluyum.

Son olarak, kızım Dr. Melitta Schmideberg'e bu kitabın hazırlanışında sunduğu çok önemli, özverili ve değerli yardımlarından ötürü içtenlikle teşekkür ederim.

MELANIE KLEIN
Londra, Temmuz 1932

Üçüncü Basım İçin Önsöz[1]

Bu kitabın ilk baskısından beri geçen yıllarda,–başlıca bebekliğin ilk yılı ile ilgili- daha ileri sonuçlara ulaştım ve bunlar burada sunulmuş bazı temel hipotezlerin ayrıntılandırılmasına neden oldu. Bu önsüzün amacı bu değişikliklerin doğası ile ilgili bazı fikirler vermektir. Bu bağlamda aklımda olan hipotezler şu şekildedir: Yaşamın ilk birkaç ayında, bebekler "azami sadizm dönemi"ne bağlı zulmedilme kaygısı durumlarından geçerler; genç bebek de birincil nesnesine –annesi, ve özellikle memesine- yönelmiş fantezileri ve yıkıcı itkileri hakkında suçluluk duyguları yaşar. Bu suçluluk duyguları incinmiş nesnenin onarılıp eski haline getirilmesi eğilimine yol açar.

Daha detaylı şekilde bu dönemdeki tabloyu çizmeye çabalarken, şiddet ve zaman ilişkileri ile ilgili bazı değişimlerin kaçınılmaz olduğunu fark ettim. Böylece yaşamın ilk altı ayından sekiz ayına kadar olan dönemi başlıca iki döneme ayırma sonucuna vardım ve onları "paranoid konum" ve "depresif konum" olarak adlandırdım. ("Konum" terimi – içerdiği olgular özellikle gelişimin ilk evreleri boyunca oluşmasına rağmen- bu evrelerle sınırlı olmadıklarından ancak çocukluk döneminin ilk yılları boyunca kaybolup tekrar görünen kaygı ve savunmaların belirli öbekleşmelerini temsil etmesinden dolayı seçilmiştir.)

Paranoid konum yıkıcı itkiler ve zulmedilme kaygıları baskın olduğu ve doğumdan yaklaşık yaşamın ilk üç, dört ya da hatta beş ayına kadar uzayan evredir. Bu, sadizmin zirvede olduğu dönemin zamanı ile ilgili bir değişikliği gerekli

[1] [Bu önsöz üçüncü İngilizce basım için yazılmıştır ve Almanca yayımlanmamıştır. Bkz. Düzeltilmiş (İngilizce) Çeviri İçin Notlar]

kılar ancak sadizm ve zulmedilme kaygısının zirvede olmasının arasındaki yakın etkileşimi ile ilgili görüşün değişmesini içermez.

Bu evrede devam eden ve benlik gelişimindeki önemli adımlarla ilgili olan depresif konum yaklaşık olarak yaşamın ilk yılının ortalarında kurulur. Bu evrede sadistik itkiler ve fanteziler ve aynı zamanda zulmedilme kaygısı güç kaybeder. Bebek nesneyi bir bütün olarak içe yansıtır, ve eş zamanlı olarak bir ölçüde nesneye karşı duyguları ile birlikte nesnenin çeşitli yönlerini sentezleyebilir. Sevgi ve nefret zihninde birbirine yaklaşır ve bu, içsel ve dışsal nesnenin zarar görmesi ve tahrip edilmesinden kaygı duymaya neden olur. Depresif duygular ve suçluluk, sevilen nesnenin korunması ya da canlandırılması ve böylece yıkıcı itki ve fantezilerinin onarılması güdüsüne yol açar.

Depresif konum kavramı sadece gelişimin erken dönemlerinin zamanlarının belirlenmesindeki bir değişime neden olmaz, aynı zamanda genç bebeklerin duygusal yaşamı ile ilgili bilgimizi de arttırır ve böylece çocuğun tüm gelişimi ile ilgili anlayışımızı son derece etkiler.

Bu kavram Oidipus kompleksinin ilk evrelerine de ışık tutar. Hâlâ Oidipus kompleksinin ilk evrelerinin kabaca ilk yılın ortalarında başladığına inanıyorum. Ancak bu dönemde sadizmin zirvede olduğu fikrini devam ettirmediğimden, ebeveyn ile cinsel ve duygusal ilişkilerin başlangıcına verdiğim önem de farklıdır. Bu nedenle bazı pasajlarda (bkz. 8. Bölüm) Oidipus kompleksinin sadizm ve nefret baskı altındayken başladığını önerirken, şimdi bebeğin ikinci nesnesine, babasına, hem sevgi hem de nefret duygusu ile döndüğünü söyleyeceğim. (Ancak 9, 10 ve 12. Bölümlerde bu konulara başka bir açıdan bakılmıştır ve şimdiki görüşe yaklaşılmıştır). Sevilen anneyi –dışsal ve içsel nesne olarak- kaybetme korkusundan doğan depresif duygularda ilk Oidipus arzularına karşı önemli bir güdü görüyorum. Bu şimdi Oidipus kompleksinin erken evreleri ile depresif konumu ilişkilendirdiğim anlamına gelmektedir.

Bu kitapta aynı zamanda on altı yılı aşkın süredir çalışmama uygun olarak tekrar ifade etmek isteyebileceğim bir dizi ifade vardır. Ancak, böyle bir tekrar ifade etme işi sonuç olarak burada ileri sürülenlerde herhangi önemli bir değişime neden olmayacaktır. Bu hali ile bu kitap bugün sahip olduğum görüşleri temel olarak temsil etmektedir. Bunlara ek olarak, çalışmamdaki en yeni gelişimler organik olarak burada sunulan hipotezlerden doğmaktadır: Mesela yaşamın başlangıcından itibaren etkin olan yansıtma ve içe yansıtma süreçleri; yıllar içinde üstbenliğin her açıdan kendisinden geliştiği içselleşmiş nesneler; içsel ve dışsal nesnelerin ilk bebeklikten itibaren etkileşmeleri ve hem üstbenliğin gelişimini hem de nesne ilişkilerini son derece etkilemeleri; Oidipus kompleksinin ilk başlangıcı; psikoz için saplanma noktaları sağlayan psikotik bir doğanın bebeklik kaygıları. Dahası, –ilk olarak 1922 ve 1923 yıllarında geliştirdiğim ve bu kitapta sunduğum- oyun tekniği, hâlâ tüm temelleri ile yerinde durmaktadır; bunlar, çalışmamın gelişmesi ile değişmemiş, sadece daha ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.

M. K.
Londra, Mayıs 1948

Giriş

Çocuk analizinin başlangıcı, Freud'un "Küçük Hans[1]" analizini gerçekleştirdiği zamana, yani yirmi yılı aşkın bir süre öncesine dayanır. Bu ilk çocuk analizinin teorik açıdan önemi iki yönden ele alınabilir. Beş yaşından küçük bir çocuğun vakasındaki bu başarı, psikanalitik yöntemlerin küçük çocuklara uygulanabilirliğini göstermiştir ve belki de daha önemlisi Freud'un erişkinlerde zaten keşfetmiş olduğu, şimdiye dek çok kez sorgulanmış olan içgüdüsel çocukluk eğilimlerinin varlığını ortaya koymuştur. Buna ek olarak, bu analizden elde edilen sonuçlar erişkinlerle yapılmış olan analizlerdense küçük çocuklarla yapılacak olan analizlerin, çocukların zihinlerinin işleyişi ile ilgili daha derin ve daha geçerli bilgi vereceği ve dahası psikanaliz teorisine temel ve önemli katkılar sağlayabileceği umudunu vermiştir. Ancak bu umut uzun zaman gerçeğe dönüşmemiştir. Uzun yıllar çocuk analizi, hem bilim hem de terapi anlamında, psikanalizde nispeten keşfedilmemiş bir alan olarak kalmaya devam etmiştir. Birçok analist, özellikle Dr. H. HugHellmuth[2], çocuk analizine girişmiş olsa da, tekniği ya da uygulanışı ile ilgili kuralları hâlâ belirlenmemiştir. Çocuk Analizinin teorik ve pratik açıdan sunduğu büyük olanakların hâlâ tam olarak takdir edilmiş olmamasının ve erişkin vakalarına uzun yıllar uyarlanan psikanalizin temel ilke ve yönlerinin çocuklar düşünüldüğünde hâlâ açıklanmamış ve kanıtlanmamış olmasının nedeni şüphesiz budur.

---

[1] "Analysis of a Phobia in a Five-Year-Old Boy" ["Beş Yaşında Bir Çocuğun Fobi Analizi] (1909). (*S.E.* 10, s. 3 vd.).

[2] "Zur Technik der Kinderanalyse" ["Çocuk Analizi Tekniği Üzerine"] (1921).

Yaklaşık son on yıl içerisinde çocuk analizi alanında daha fazla çalışma yapılmaya başlanmış ve çoğunlukla iki yöntem öne çıkmıştır: Bunlardan biri Anna Freud tarafından diğeri ise benim tarafımdan sunulan yöntemlerdir.

Anna Freud klasik tekniğin gelişimine çocuğun benliği ile ilgili bulgularıyla öncülük etmiştir ve benim yöntemimden bağımsız olarak gizil dönemdeki çocukların analiz yöntemini çalışmıştır. Teorik sonuçları benimkilerden bazı açılardan farklılaşmaktadır. Anna Freud'a göre, çocuklar aktarım-nevrozu[1] geliştirmediklerinden analitik tedavi için gerekli olan temel koşul sağlanmamış olur. Dahası, çocukların benlik ideali[2] hâlâ çok zayıf olduğundan erişkinlerle çalışılan yönteme benzer bir yöntemin çocuklara uygulanmaması gerektiğini düşünmektedir[3]. Bu görüşler benimkilerden farklıdır. Gözlemlerim bana, erişkin analizine eşit bir yöntem, örneğin tüm eğitsel ölçütlerden kaçınan ve analiste yöneltilen olumsuz itkileri tam olarak inceleyen bir yöntem, kullandığımızda çocukların da erişkin kişilere benzer şekilde aktarım-nevrozu geliştirdiklerini öğretmiştir. Aynı zamanda yine gözlemlerim

---

[1] "Çocuklar, erişkinlerden farklı olarak, yeni bir sevgi ilişkisi kurmak için hazır değillerdir, çünkü eskisinin henüz tükenmemiş olduğu söylenebilir. İlk nesneleri, ebeveyni, -erişkin nevrozunda olduğu gibi sadece fantezi değil- sevgi nesneleri olarak hâlâ gerçek ve mevcutturlar." Ve yine, "Fakat çocuk için ebeveynini onunla (analist ile) değiştirme gerekliliği yoktur, çünkü gerçek bir kişi ile fantezi nesnelerini değiştirebildiğinde, erişkinin elde ettiği faydaları çocuklar elde edemez." (*Einführung in die Technik der Kinderanalyse* [*Çocuk Analizi Tekniğine Giriş*], 1927, s. 34)

[2] Psikanalizde benliğin çocuğun içe attığı, benimsediği ebeveyn hedefleriyle, değerleriyle, ahlak kurallarıyla, vb. ile özdeşleşen kısmıdır. Üstbenlikten farklı olarak değişebilir; yasaklayıcı olmaktan çok olumlu değerlere ulaşma yönünde özendiricidir -çn.

[3] Şu nedenlerden bahsetmiştir (s. 49): "Çocuğun benlik idealinin zayıf olması, isteklerinin ve nevrozunun dış dünyaya bağlı olması; serbest bırakılmış içgüdülerini kontrol edememesi ve analistin çocukları yönlendirmesinin gerekmesi..." Daha fazlası 31. sayfadadır: "Fakat çocuk ile çalışıldığında analiste yönelen olumsuz itkiler –ancak açığa vurulmaları birçok şekilde gerçekleşebilir- aslında uygunsuzdur ve olabildiğince kısa zamanda ilgilenilmesi gerekir. Asıl verimli çalışma her zaman olumlu bağlanma ile gerçekleşir."

sayesinde her yaştaki çocukta, derin analizlerde bile üstbenliğin ağırlığını azaltmanın çok zor olduğunu gördüm. Dahası, hiçbir eğitsel etkiye başvurmadan bunu yaptığı sürece analiz, hem çocuğun benliğine zarar vermemektedir, hem de aslında onu güçlendirmektedir.

Bu iki yöntemi gerçek verilere dayanarak, detaylı bir şekilde karşılaştırmak ve teorik bir bakış açısıyla değerlendirmek ilgi çekici bir iş olurdu. Ancak bu sayfalarda tekniğime ve teorik sonuçlara yer vererek yetinmeliyim. Şu anda çocukların analizi ile ilgili kısmen az şey bilindiğinden, ilk işimiz farklı açılardan çocuk analizi ile ilgili sorunları aydınlatmak ve bu zamana kadar elde edilmiş sonuçları bir araya getirmek olmalıdır.

I. Kısım

ÇOCUK ANALİZİ TEKNİĞİ

1. Bölüm

ÇOCUK ANALİZİNİN PSİKOLOJİK TEMELLERİ[1]

Psikanaliz, yeni bir çocuk psikolojisinin oluşmasına önderlik etmiştir. Psikanalitik gözlemler bize çocukların ilk yıllarında hem cinsel dürtü ve kaygı yaşadıklarını, hem de büyük hayal kırıklıklarına uğradıklarını öğretmiştir. Çocuğun cinsel isteğinin olmadığına inanış ile birlikte "Çocukluk Çağı Cenneti'ne[2]" inanış yok olmuştur. Bu sonuçlar, erişkinlerin analizi ve çocukların doğrudan gözlemi ile ulaştığımız sonuçlardır, ayrıca küçük çocukların analizleri ile de doğrulanmış ve üzerlerine eklemeler de yapılmıştır.

Öncelikle, ilk analizlerin ortaya koyduğu gibi genç çocuk zihninin bir çerçevesini örneklerin yardımıyla oluşturalım. Tedavisinin başlarında iki yaş dokuz aylık olan hastam Rita, ilk yaşının sonuna kadar annesini tercih ederdi. Daha sonra annesine karşı gözden kaçmayacak şekilde bir kıskançlık, bununla birlikte babasına karşı dikkat çekici şekilde büyük bir yakınlık gösterdi. Örneğin, on beş aylıkken devamlı babası ile odada yalnız kalma, onun dizinde oturma ve onunla kitaplara bakma isteğini ifade ederdi. On sekiz aylıkken tutumu bir kez daha değişti ve annesi tekrar gözdesi oldu. Aynı zamanda gece terörü[3] ve hayvan korkusundan sıkıntı çek-

---

[1] Bu bölüm "The Psychological Principles of Infant Analysis" ["Çocuk Analizinin Psikolojik İlkeleri"] (1926) adlı makalemin genişletilmiş halidir.

[2] Edward Wiebé'nin kitabının (1896) adıdır -çn.

[3] Çocuklarda görülen, uyku anında yaşanan korkulardır -çn.

meye başladı. Annesine daha güçlü şekilde saplanarak büyüdü ve babasına karşı yoğun bir nefret geliştirdi. Üçüncü yılının başlarında gittikçe ikircikli ve idare edilmesi güç oldu, ta ki sonunda iki yaş dokuz aylıkken bana analize getirilene kadar. Bu sırada çok belirgin bir saplantı [*obsession*] nevrozu vardı. Saplantı merasimleri sergiledi ve pişmanlık duygusu ile karışık "yapmacık iyilik" ve kontrol edilemez "yaramazlık" arasında değişkenlik gösterdi. Melankolik depresyonun tüm belirtilerini gösteren paratiymi[1] atakları vardı ve aynı zamanda şiddetli kaygı, oyun sırasında yoğun ketlenme, her türlü engellenmeye tahammülde tamamen yetersizlik ve aşırı keder halinden muzdaripti. Bu zorluklar çocuğun idare edilmesini neredeyse imkansız kılıyordu[2].

---

[1] Şizofrenik bir rahatsızlıktır. Paratiymide olan kişi duruma hiç uymayan tarzda tepkiler verir -çn.

[2] Rita neredeyse iki yaşına kadar ebeveyni ile yatak odasını paylaştı ve analiz sırasında birincil sahnelere tanık olmanın onda yarattığı sonuçları gösterdi. İki yaşındayken erkek kardeşi doğdu ve bu olay nevrozunun tüm gücüyle patlak vermesine yol açtı. Analizi seksen üç seans sürdü ve ebeveyni yurt dışında yaşamaya karar verince bitirilmeden bırakıldı. Tüm önemli hususlarda, analizi hatırı sayılır ilerlemelerle neticelendi. Çocuğun kaygısı azaldı ve saplantı merasimleri ortadan kayboldu. Depresyon belirtileri, engellenmeye tahammül etme yetersizliği ile birlikte bir hayli hafifledi. Aynı zamanda analiz annesine karşı ikircikliğini azalttı ve babası ve erkek kardeşi ile ilişkilerini geliştirdi. Onu yetiştirmede yaşanılan zorlukları normal seviyeye getirdi. Analizinin bitiminden birkaç yıl sonra sonuçlarının kalıcı doğası hakkında ikna oldum. Sonradan uygun biçimde gizil döneme girdiğini ve zihinsel ve kişilik gelişiminin yeterli olduğunu keşfettim. Tüm bunlara rağmen, onu tekrar gördüğümde bir şekilde analizinin devam etmesinin akla yatkın olacağı izlenimine kapıldım. Tüm karakteri ve doğası saplantıya yatkınlığının belirgin işaretlerini gösteriyordu. Burada annesinin ciddi bir saplantı nevrozundan muzdarip olduğunu ve başından beri çocuğu ile ikircikli bir ilişkisi olduğunu belirtmek gerekir. Analizin etkili olduğu Rita'nın iyiye doğru değişiminin bir sonucu da annesinin ona karşı tavrının büyük ölçüde iyileşmesi oldu; fakat annesinin tavırları çocuğun gelişiminde hâlâ ciddi bir engeldi. Şüphesiz analiz sonuna kadar gitseydi ve saplantılı özellikleri daha da temizlenseydi, şu anda içinde yaşadığı nevrotik ve onun da nevrozunu harekete geçiren çevreden daha fazla serbest kalmış olmanın tadını çıkaracaktı.

Rita'nın durumu on sekiz aylıkken onda görülen *pavor nocturnus*'un[1], Oidipus çatışmasının nevrotik bir hazırlanışı olduğunu açıkça gösterdi. Gece terörü ve diğer sorunlarının da bir yinelemesi olduğu ortaya çıkan öfke ve kaygı atakları, bu erken çatışmadan kaynaklı güçlü suçluluk duygusu ile çok yakından bağlantılıydı[2].

Şimdi başka bir vakaya başvurarak, bu ilk suçluluk duygularının kapsamını ve sebeplerini değerlendireceğiz. Üç yaş dokuz aylık olan[3] Trude, analizinde devamlı geceymiş ve ikimiz de uyuyormuşuz gibi davranıyordu. Daha sonra odanın (kendi odası olduğunu farz ediyordu) karşı köşesinden hafifçe üzerime gelerek beni boğazımdan bıçaklayacakmış, pencereden dışarı atacakmış, yakacakmış, polise götürecekmiş vs. gibi değişik şekillerde tehdit ediyordu. Ellerimi ve ayaklarımı bağlamak ister, ya da koltuğun üstündeki örtüyü kaldırır ve "Po-Kaki-Kuki" yaptığını söylerdi. Bunun, onun için çocukları temsil eden "Kakis"i (dışkılar) annesinin poposunun içinde aramak istediği anlamına geldiği ortaya çıktı. Başka bir sefer de mideme vurmak istedi ve "A-as" (dışkımı) dışarı çıkarıyor olduğunu ve beni fakirleştirdiğini söyledi. Daha sonra çocukları temsil eden minderleri aldı ve koltuğun arkasına onlarla beraber sığındı. Burada her türlü korku belirtisini gösterdi; kendini kapadı, parmaklarını emdi ve altını ıslattı. Bana karşı ne zaman bir saldırıda bulunsa tüm bu süreci tekrarlıyordu. Her detayında bu, daha iki yaşına girmeden ciddi gece terörüne yakalandığı zaman, yataktaki davranışlarına benzemekteydi. O vakit de gece ebeveyninin yatak odasına ne istediğini söyleyemeden tekrar tekrar girerdi.

Tedavisinin bitiminden yedi yıl sonra annesinden uygun şekilde geliştiğini öğrendim.

[1] Çocuklarda gece uykusu esnasında görülen, korkulu rüya nedeniyle aniden bağırarak uyanma; gece terörü -çn.

[2] 8. Bölümde bu duygularda Oidipus çatışmasının, ya da onun erken evrelerinin, zaten ifade bulmuş olduğunu varsaymak için daha çok sebep vereceğim.

[3] Burada, diğer yerlerde olduğu gibi, belirtilen yaş çocuğun analize başladığı yaşı ifade etmektedir.

Ebeveyninin ilişkiye girmesine karşı saldırılarını temsil eden altını ıslatma ve kirletmesi analiz edilerek, bu semptomlar ortadan kaldırıldı. Trude, hamile olan annesini çocuklarından yoksun bırakmak, onu öldürmek ve baba ile girdiği cinsel ilişkide onun yerine geçmek istemişti[1]. İkinci yılında annesine karşı aşırı derecede güçlü şekilde saplanmasına ve bu sırada kendini gece terörü yoluyla gösteren suçluluk hissine neden olan, bu nefret ve saldırganlık dürtüleriydi. Yani burada, çocuğun erken kaygı ve suçluluk duygularının kaynağının Oidipus çatışması ile bağlantılı saldırgan dürtüleri olduğunu görüyoruz[2]. Trude, anlatmış olduğum davranışı en açık şekilde gösterdiği zamanlarda, neredeyse her analiz saatinden önce bir şekilde kendine zarar vermeyi başarıyordu. Çarptığı nesnelerin -bir masa, bir dolap, bir şömine vs.- ilkel ve çocukluk çağı özdeşleşmesine uygun olarak, onu cezalandıran anne ya da babasını işaret ettiği ortaya çıktı[3].

---

[1] İki yaşındayken kız kardeşi doğmuştu.

[2] Bu bölümle ilgili bir makalede, "The Psychological Principles of Infant Analysis" ["Çocuk Analizinin Psikolojik İlkeleri"] (1926), nefret ve saldırganlık dürtülerinin, suçluluk duygularının en temel nedeni ve dayanağı olduğu görüşünü zaten ileri sürmüştüm ve o zamandan beri diğer birçok yazıda da bu fikri destekleyen yeni kanıtları ortaya koydum. 1929'da Oxford Kongresinde sunulan "The Importance of Symbol-Formation in the Development of the Ego" ["Simge Oluşumunun Benlik Gelişimindeki Rolü"] adlı makalemde bunun daha geniş bir ifadesini de verebilmiştim. "Sadece Oidipus çatışmasının son evrelerinde savunma libidinal dürtülere karşı ortaya çıkar; daha önceki evrelerde savunma beraberindeki *yıkıcı* dürtülere karşıdır." demiştim. Bu ifade bazı noktalarda sanırım, *Uygarlığın Huzursuzluğu* (1929) isimli son kitabında Freud'un ulaştığı sonuçlarla benzerdir. Bu kitapta şöyle der: "Ancak öyleyse baskılanarak ve üstbenliğe devredilerek suçluluğa dönüşen sadece saldırganlıktır. Eğer psikanaliz bulgularını, suçluluk hissinin kaynağının saldırganlık içgüdüleri olduğu ile sınırlarsak birçok sürecin daha açık ve basit şekilde açıklanmasına imkan verileceğine ikna olmuş durumdayım." Başka bir sayfada da: "Şu öneriyi formülleştirmek akla yatkın gözüküyor: İçgüdüsel bir eğilim bastırmaya yol açarsa, libidinal unsurları semptomlara ve saldırgan öğeleri de suçluluk duygusuna dönüşür.'

[3] Deneyimlerime göre özellikle küçük çocuklarda çok yaygın olan şeyler; bir kederli olma hali ve çöküş ya da incinme eğilimi suçluluk duygusunun etkileridir.

İlk vakamıza dönecek olursak, ikinci yılında Rita'nın her ufak kabahatinde hissettiği pişmanlığı ve azarlanmaya karşı aşırı hassaslığı ile dikkat çekici olduğunu görmüştük. Örneğin, bir keresinde babasının resim kitabındaki bir ayıyı güleрek tehdit etmesi sonucu gözyaşlarına boğulmuştu. Burada ayı ile özdeşleşmeye yön veren gerçek babasının öfkesinden korkusuydu. Oyundaki tutukluğu suçluluk duygusundan kaynaklanmaktaydı. Daha iki yaş üç aylıkken oyuncak bebeği ile oynadığında –ona çok keyif vermeyen bir oyun- kendisinin bebeğin annesi olmadığını tekrarlardı. Analiz, bebeğin annesiymiş gibi oynamasına izni olmadığını gösterdi, çünkü oyuncak bebek annesinin sonuncu hamileliği sırasında çalmak istediği küçük erkek kardeşini simgeliyordu. Ancak bu yasak gerçek annesinden değil de, gerçeğinin hiçbir zaman olmadığı kadar sert ve zalim davranan içe yansıtılan bir anneden ileri gelmekteydi. Başka bir semptom –saplantı- Rita'nın iki yaşındayken geliştirdiği ve zamanının çoğunu alan bir uyuma ritüeliydi. Bu ritüelde asıl olması gereken, yatak elbiseleri ile sıkıca sarılmasıydı, aksi takdirde bir "fare ya da Butzen[1]" pencereden içeri girebilir ve onu kendi "Butzen'inden[2]" ısırabilirdi. Oyuncağı da sarılmalıydı. Bu çifte merasim gittikçe daha ayrıntılı ve uzun süreli olmaya başladı ve her belirtisiyle tüm vücuda yayılan zorlantılı bir tavır olarak gerçekleşiyordu. Bir seferinde analitik seansı sırasında, oyuncak bir fili oyuncak bebeğinin yatağına, onun yataktan kalkmasını ve ebeveyninin yatak odasına gidip "onlara bir şey yapmasını ya da onlardan bir şey almasını" engellemek için koydu. Fil, annesinin yerini almak, annesinin içindeki çocuğu çalmak ve ebeveynini hadım etmek ve incitmek istemiş olduğu bir yaş üç ay ve iki yaş arasındaki dönemden beri yasaklayıcı etkilerini hissettiği içselleşmiş ebeveyninin rolünü

---

[1] Almancada zımbırtı, şey anlamına gelmektedir -çn.

[2] Rita'nın hadım edilme kompleksi bir dizi semptomla ve kişilik gelişiminde de kendini göstermekteydi. Oyunu da açıkça babasıyla özdeşiminin gücünü ve erkek rolünde hata yapma korkusu – hadım edilme kompleksinden ortaya çıkan- gösterdi.

üstlenmişti. Bu merasimin anlamı şimdi daha açıktır: Yatakta kıvrılmak yataktan kalkıp ebeveynine karşı olan saldırgan arzularını uygulamayı önlemesi içindir. Ancak bu arzuları yüzünden ebeveyni tarafından benzer saldırılarla cezalandırılmayı bekliyordu; sarmalanmak da bu gibi saldırılara karşı savunma işlevi görürdü. Babasını hadım etme isteğine karşı bir ceza olan bu saldırılar örneğin üreme organını incitebilecek ve kendi "Butzen"ini ısırıp koparabilecek olan *"Butzen"* (babanın penisi) tarafından yapılırdı. Oyunlarında bebeğini cezalandırırdı ve sonra da öfke ve korku patlamasına kapılırdı. Böylelikle iki tarafı da – cezalandırılan çocuk ve cezayı çektiren güçler- kendisinin oynadığını gösterdi.

Oyunları bu kaygının, sadece çocuğun gerçek ebeveyniyle değil, bununla birlikte ve daha belirgin olarak aşırı derecede katı olan içe yansıtılan ebeveyni ile ilgili olduğunu kanıtladı. Burada karşılaştığımız, erişkinlerde üstbenlik dediğimiz şeye karşılık gelir[1]. Oidipus kompleksinin azalmasından önce var olan ve en üst seviyeye ulaştığında ise en belirgin olan karakteristik belirtiler, sadece yıllarca sürmüş olan bir sürecin son evresidir. İlk analizler, Oidipus çatışmasının yaşamın ilk yılının ikinci yarısı kadar erken bir zamanda ortaya çıktığını ve aynı zamanda çocuğun da üstbenliğini oluşturmaya başladığını göstermektedir.

Oldukça küçük çocukların bile suçluluk duygusu baskısı altında olduğunu bulduğumuzdan beri, küçük çocuk analizleri için en azından bir tane temel ön koşulumuz var. Ancak hâlâ başarılı şekilde tedavi edilmeleri için gerekli olan birçok koşul mevcut değil. Gerçeklik ile ilişkilerinin zayıf olması bunlardan biridir. Bir diğeri ise, kendilerini hasta hissetmediklerinden analize maruz kalmak için açık bir nedenlerinin olmamasıdır. Son olarak ve en önemlisi de, erişkinlerde analitik tedavinin başlıca aracı olan konuşma çağrışımlarını henüz ya hiç ya da yeterince verememeleridir.

---

[1] Bence çocuğun ilk özdeşimleri zaten üstbenlik olarak adlandırılmalıdır. 8. Bölümde bu görüşün sebepleri anlatılacaktır.

İlk önce bu son engeli ele alalım. Çocuk ve yetişkin zihni arasındaki büyük farklılıklar öncelikle bana çocuğun çağrışımlarını ortaya çıkarma ve bilinçdışını anlama yolunu açtı. Çocuk psikolojisinin bu karakteristik özellikleri oluşturduğum Oyun Analizi tekniğinin temelini sağlamıştır. Çocuk, oyunlar yoluyla fantezilerini, arzularını ve aslında yaşadıklarını sembolik bir yolla dile getirir. Böylelikle adeta rüyalarda alışık olduğumuz benzer dil ve benzer arkaik ve filogenetik olarak edinilmiş ifade biçiminden faydalanır. Sadece Freud'un rüyaların diline yaklaşmayı bize öğrettiği şekilde yaklaşırsak, bu dili tam olarak anlayabiliriz. Simgesellik bunun sadece bir parçasıdır. Eğer analitik seans sırasındaki tüm davranışlarla ilgili çocuk oyununu doğru anlamayı arzu ediyorsak, oyunda sıklıkla göze çarpan farklı simgelerin anlamını ortaya çıkarmakla yetinmemeliyiz. Her etmenin bir bütün olarak durumla ilişkisini gözden hiçbir zaman kaçırmadan, rüya çalışması tarafından başvurulan tüm temsil yöntemlerini ve mekanizmaları dikkate almalıyız. Çocukların ilk analizleri, tek bir oyuncağın ya da oyunun ufak bir parçasının bile ne kadar farklı anlamları olabileceğini ve bu anlamları yalnızca bulundukları analitik durumun tamamını ve daha geniş bağlantılarını dikkate aldığımızda yorumlayabileceğimizi ve sonuç çıkarabileceğimizi tekrar tekrar gösterdi. Rita'nın oyuncak bebeği, örneğin bazen bir penisi, bazen annesinden çaldığı bir çocuğu ve bazen de kendisini temsil edebiliyordu. Tam analitik etki ancak bu oyun unsurlarını en ince ayrıntısına kadar yorumlayarak, çocuğun suçluluk duygusu ile doğru ilişkisini ortaya çıkarırsak elde edilebilirdi. Çocukların bize tek bir analitik seansta sunduğu sürekli değişen, görünüşte çoğu kez anlamsız olan -nasıl bir oyuncakla oynarken kendilerini canlandırmaya geçtikleri ve sonra yine suyla oynamaya, kağıtları kesmeye ya da resim yapmaya döndükleri, nasıl çocuğun bunu ya da şunu yaptığı ve oyunlarının içeriğini ifade etmek için hangi yolları seçtiği- her şeyin kendi içinde bir yöntemi var gibi gözükür ve eğer rüyaları yorumladığımız gibi bunları da yorumlarsak anlamlı olacak-

lardır. Çocuklar bir rüya ile ilgili bize söylediklerinin aynılarını sıkça oyunlarında ifade edeceklerdir ya da rüyayı takip eden oyun sırasında rüyadan çağrışımlar getireceklerdir. Çocuk için en önemli ifade aracı oyundur. Oyun tekniğini kullanırsak, erişkinin rüyalarında olduğu gibi çocuğun da oyunun farklı öğelerine birçok çağrışım getirdiğini kısa süre içinde bulacağız. Bu farklı oyun öğeleri eğitimli bir gözlemci için işarettir. Oyun oynandıkça çocuk aynı zamanda konuşur ve gerçek çağrışım değeri olan çeşitli şeyler söyler.

Çocukların bazen yorumu ne kadar kolay kabul ettikleri ve hatta bundan keyif aldıklarını açıkça göstermeleri şaşırtıcıdır. Bunun nedeni muhtemelen, zihinlerinin bazı tabakalarında bilinç ve bilinçdışı arasındaki iletişimin ve böylece bilinçdışına giden yolun bulunmasının hâlâ daha kolay olmasıdır. Bilinçli olarak anlaşılmamış gibi gözükse de yorumun genellikle hızlı etkileri vardır. Böyle etkiler, zihnin daha derin katmanlarını üste çıkararak, ketlenme sonucunda kopmuş olan bir oyunu çocuğun tekrar başlatmasını, değiştirmesini, genişletmesini sağlama yolunda kendilerini gösterirler. Nihayetinde, kaygı çözüldüğünde ve oyun oynama isteği geri geldiğinde, analitik temas da bir kez daha kurulmuş olur. Yorum çocuğun bastırmayı devam ettirmek için sarf ettiği enerjiyi serbest bırakınca, oyuna ilgi yeniden ortaya çıkar. Diğer bir taraftan, bazen üstesinden gelmesi zor olan dirençlerle karşılaşabiliriz. Bu çoğu zaman çocuğun daha derin zihin katmanlarına ait suçluluk duygusu ve kaygısıyla karşı karşıya olduğumuz anlamına gelir.

Çocuğun oyunlarda ortaya koyduğu temsilin bu arkaik ve simgesel biçimleri başka bir ilkel mekanizma ile ilişkilidir. Oyunda, çocuk konuşmak yerine hareket eder. Kelimelerin yerine –aslında düşüncelerin yerini alan- hareketi koyar. Yani, "yaramazlık yapmak" onun için son derece önemlidir. Freud, "From the History of an Infantile Neurosis" ["Bir Çocukluk Çağı Nevrozu Geçmişinden"] başlıklı çalışmasında şöyle yazar: "Nevrotik çocuğun kendisiyle gerçekleşti-

rilen bir analiz, tabii ki daha güvenilir görülür, ancak veri olarak zengin olamaz; çok sayıda kelime ve düşüncenin çocuğa söylenmesi gerekir ve yine de en derin tabakanın bilinçliliğe ulaşamadığı ortaya çıkabilir[1]". Eğer çocuk hastaya erişkin analizi tekniğiyle yaklaşırsak, derin seviyelere ulaşamayacağımız oldukça kesindir ve analizin değeri ve başarısı erişkinlerde olduğu kadar çocuklarda da bu seviyelere ulaşmaktır. Ancak, eğer çocuk psikolojisinin erişkinlerden nasıl farklılaştığını dikkate alırsak -çocuklarda bilinçdışı hâlâ bilinç ile yakın temastadır ve en ilkel itkileri çok karmaşık zihin süreçlerinin yanı sıra çalışmaktadır- ve eğer çocuğun ifade şeklini doğru şekilde kavrarsak, bu olumsuzluklar ve çekinceler yok olur. Bu şekilde erişkinler kadar derin ve kapsamlı bir analizi çocuklarla da yapabilmeyi umabiliriz. Hatta aslında daha fazlasını. Çocuk analizinde, erişkin analizinde çoğu zaman sadece yeniden kurgulayabildiğimiz, ancak çocuklarda kendini doğrudan temsillerle gösteren saplanmaları ve deneyimleri geri getirebiliriz[2].

1924'teki Salzburg Kongresinden önce sunulmuş bir makalede[3], her çeşit oyun etkinliğinin ardında oyun için sürekli bir güdü olarak çalışan mastürbasyonla ilgili fantezilerin boşalma sürecinin yatması, tekrarlama zorlantısı olarak hareket eden bu sürecin çocukların oyununda ve onu izleyen tüm yüceltmelerinde temel bir mekanizma olduğu ve iş ve oyundaki ketlenmelerin bu fantezilerin ve onlarla birlikte çocuğun tüm imgesel yaşamının gereğinden fazla güçlü şekilde bastırılmasından doğduğu tezini geliştirdim. Çocuğun cinsel deneyimleri mastürbasyonla ilgili fantezileri ile bağlantılıdır ve bu fantezilerle birlikte oyununda dışa vurulur ve temsil

---

[1] (*S.E.* 17, s. 8)

[2] İlk Dönem Analizleri tam olarak psikanalitik terapi için en verimli alanlardan birini sunar, çünkü çocuk doğrudan bilinçdışını temsil etme yeteneğine sahiptir ve böylelikle sadece etkili bir duygusal boşalma yaşamakla kalmaz, aynı zamanda analizinde başlangıç durumunu da yaşar. Böylece yorumlama yardımıyla saplanmaları hatırı sayılır şekilde çözümlenebilir.

[3] Yayınlanmadı.

edilir. Bu tekrar harekete geçmiş deneyimler arasında birincil sahne çok önemli bir yer tutar ve genellikle ilk analizlerde öne çıkar. Çoğunlukla ancak analizin önemli bir kısmı gerçekleştikten ve hem birincil sahne hem de çocuğun genital eğilimleri bir dereceye kadar anlaşıldıktan sonra fantezilerinin ve genital dönem öncesi deneyimlerinin temsillerine ulaşırız. Örneğin, dört yaş üç aylık bir bebek iken Ruth, annesinin yeterince sütü olmadığından uzun zaman açlık çekmişti. Oyun oynarken musluğa, süt çeşmesi derdi. Oyununu sütün "ağızlara" (eski borunun delikleri) gideceğini, ama sadece çok azının içine gireceğini söyleyerek anlatmıştı. Sayısız oyunda, hayallerinde ve tüm düşünce tarzıyla doyurulmamış oral arzularını ortaya koymuştu. Örneğin, fakir olduğunu, sadece bir tane paltosunun olduğunu, yeterince yemek yemediğini vs. – hiçbiri doğru değildi- söylerdi.

Nevrozunda tuvalet eğitimi oldukça etkili olan, altı yaşındaki saplantılı hasta Erna, analizinde tuvalet eğitimi ile ilgili deneyimlerini tüm ayrıntılarıyla göstermişti. Örneğin, oyuncak bir bloğun üzerine oyuncak bebeğini oturtmuş ve beğendiği diğer bebeklerin karşısında dışkılarını boşaltmıştı. Daha sonra aynı temayı tekrarladı, fakat bu sefer kendimiz oynamalıydık. Altını pisleten bir bebek olmalıydım ve o da anneydi. Bebeğe hayrandı, bebeği okşadı. Sonra birden değişti, sinirlendi ve çocuğuna kötü davranan sert bir mürebbiye rolünü oynadı. Bu haliyle çocukluğun ilk yıllarında, eğitimleri başladığında ve bir bebekken hoşuna giden aşırı sevgiyi kaybettiğine inandığında hissettiklerini resmediyordu.

Çocuk analizinde, tekrarlama-zorlayıcılığının emrinde olan eyleme dökme ve fantezilere çok önem veremeyiz. Küçük çocuk tabii ki çoğu zaman eyleme döker, ama en büyüğü bile sürekli ilkel mekanizmalara başvurur. Bu şekilde haz elde etmesi analize devam etmek için gerekli uyarıcıları sağlar, ancak amaç için araç olmaktan dahası olmamalıdır.

Analiz başladığında ve yorumlama sonucu küçük hastada bir nebze kaygı ortaya çıktığında, bunun sonucu olarak hissettiği rahatlama deneyimi -sıklıkla ilk birkaç seanstan sonra-

çalışmaya devam etmemize yardım edecektir. Şimdiye kadar analiz edilme gibi bir isteği olmasa da, analitik çalışmanın değeri ve kullanımı ile ilgili içgörü kazanmıştır. Bu, erişkinin rahatsızlığı ile ilgili içgörü kazanması gibi analiz edilirken etkili bir güdülenmedir. Çocuğun bu şekilde bir içgörü edinme yetisi, bu kadar küçük yaştaki bir çocuktan beklenmeyecek kadar önemli bir miktarda gerçeklikle teması doğrulamıştır. Bu noktada çocuğun gerçeklikle ilişkisi derinlemesine irdelenmeyi hak etmektedir.

Analiz sırasında çocuğun gerçeklikle ilişkisinin başta çok güçsüz olduğunu görebiliriz, ancak analitik çalışmanın sonucu olarak zamanla güç kazanır. Küçük hasta, örneğin hayali anne ile gerçek olanı ya da oyuncak erkek kardeş ile canlı olanı ayırt etmeye başlar. Yaptıklarının sadece oyuncak erkek kardeşine yönelik olduğu ve gerçek erkek kardeşini çok sevdiği konusunda diretecektir. Ancak çok güçlü ve inatçı dirençleri aşıldıktan sonra, saldırgan eylemlerinin gerçek dünyadaki nesneyi hedeflediği görülecektir. Fakat bunu anlamaya başladığında, ne kadar küçük olursa olsun, gerçeğe uyum sağlamada çok önemli bir gelişme elde edecektir. Üç yaş dokuz aylık hastam Trude, benimle geçirdiği sadece bir analitik seans sonrasında annesiyle yurtdışına gitti. Altı ay sonra analizi yeniden başladı. Yolculukları sırasında gördüğü ve yaptığı her şeyden bahsetmesi oldukça uzun zaman sonra oldu ve sonra bir rüya ile bağlantılı şunları anlattı: O ve annesi İtalya'da, önceden bildiği bir restorandalardı. Garson hiç ellerinde kalmadığı için ona ahududu şurubu veremedi. Bu rüyanın yorumu[1] annesinin memesinden vazgeçme sıra-

[1] Rüya ceza ile ilgiliydi. Bu rüya oral engellenmeden ve Oidipus durumundan kaynaklanan ölüm arzusunun önemli olduğunu ve bu arzular sonucu ortaya çıkan suçluluk hissi ile birlikte annesine ve kız kardeşine yöneldiğini kanıtlamaktadır. Küçük çocukların rüyalarının analizi genellikle bana içlerinde, oyunlarda olduğundan daha az olmamakla birlikte, sadece arzuları değil aynı zamanda her zaman orada olan üstbenlikten gelecek aykırı eğilimleri göstermiştir. En basit arzu-rüyalarında bile suçluluk hissi gizil şekilde etkilidir.

sında yaşadığı acıyı ve küçük kız kardeşine karşı olan hasetinin üstesinden gelemediğini gösterdi. Bana önemsiz günlük olayların hepsini anlatmış ve altı ay önceki ilk analitik seansının tüm ufak ayrıntılarını devamlı ima etmişken, şimdi yolculuklarından bahsetmesinin tek sebebi analitik durumdan kaynaklanan engellenme ile bağlantılı bir engellenme vakasıydı. Yoksa yolculukları onu hiç ilgilendirmiyordu.

Nevrotik çocuklar gerçeklerle iyi şekilde başa çıkamazlar, çünkü engellenmeye dayanamazlar. Onu yadsıyarak gerçeklikten kendilerini korurlar. İleriki yaşlarda gerçeklikle olan uyum yetenekleri için temel ve belirleyici olan, Oidipus durumundan kaynaklanan engellenmelere tahammül etmede az ya da çok yetilerinin olmasıdır. Küçük çocuklarda bile gerçekliğin çok güçlü şekilde reddedilmesi (sıklıkla belirgin bir yumuşak başlılık ve uysallık altında gizlidir) nevrozun bir göstergesidir ve erişkinlerin gerçeklikten nevrotik kaçışından sadece kendini ifade biçimi açısından farklılaşır. Bu yüzden erken yaşlardaki analizin sonuçlarından biri de çocuğun gerçekliğe uyumunu sağlamak olmalıdır. Eğer gerçekliğe uyuma başarılı şekilde ulaşılırsa, çocuk gerçekliğin yol açtığı engellemelere tahammül edebilir hale geldikçe, daha çok eğitsel zorluklarda azalma görülür.

Bence burada, çocuk analizindeki yaklaşım açımızın erişkin analizinden bir şekilde farklı olması gerektiğini görüyoruz. Benlik boyunca en kısa yolu tuttuğumuzda ilk olarak dikkatimizi çocuğun bilinçdışına veririz ve aynı zamanda buradan yavaş yavaş benliği ile temasa geçeriz. Küçük çocuğun üstbenliğinin benliğin üzerindeki, erişkinlere nazaran çok daha ağır olan baskısını azaltarak benliği güçlendirebilir ve gelişmesine yardımcı olabiliriz[1].

[1] Analizinin bitiminden sonra çocuk, erişkinin yapabildiği gibi, yaşamındaki koşulları değiştiremez. Ancak çocuk var olan çevresinde daha iyi hissedebilir ve daha özgürce gelişebilirse ona yardım etmiş olunacaktır. Dahası, çocuğun nevrozunun ortadan kalkması sıklıkla çevresindeki zorlukların azalmasında etkilidir. Analiz çocuk üzerindeki olumlu etkilerini

Yorumun çocuklar üzerindeki hızlı etkisinden ve oyunlarının genişlemesi, kaygıyı azaltması, aktarımı güçlendirmesi, vs. gibi çok sayıda yolla bu etkinin nasıl gözlemlenebilir olduğundan bahsetmiştim. Yine de, bu gibi yorumların bir süre bilinçli olarak değişikliğe yol açtığı söylenemez. Bu görev bence daha sonra tamamlanır, ve gerçekliğe uyum ve benliklerinin gelişimi ile bağlantılı ve uyum içerisindedir. Cinsel aydınlanma süreci de benzer bir yol izler. Uzun bir süre analiz, doğum fantezileri ve cinsel teoriler ile ilişkili verileri ortaya çıkarmanın ötesine geçemez. Cinsel aydınlanma ona karşı çalışan bilinçdışı dirençleri ortadan kaldırarak adım adım sürer. Tam cinsel aydınlanma böylece, gerçekliğe tam uyumda olduğu gibi tamamlanmış analizin sonuçlarından biridir. Cinsel aydınlanma olmadan hiçbir analizin başarılı bir sona eriştiği söylenemez.

Çocukta ifade şeklinin erişkinden farklı olması gibi, analitik durum da bir bütün olarak farklıdır. Yani hem çocuk hem de erişkinlerde analizin sadece temel ilkeleri aynıdır. Tutarlı yorum, direncin gittikçe kırılması, aktarımın –olumlu ya da değil- arka planının daha önceki durumlarla sağlam şekilde ilişkilendirilmesi, bunlar erişkinlerde olduğu kadar çocuklarda da doğru analitik durumu oluşturur ve sağlar. Bunu başarmak için, erişkin hastalarla çalışırken yaptığı gibi analistin analitik olmayan ve çocuk üzerinde eğitsel etkisi olan her türlü çabadan kaçınması gerekir. Yani, aktarımın erişkin analizinde izlenen yolla aynı şekilde ele alınması gerekir ve bunun sonucunda semptomların ve zorlukların analitik durumun etrafında toplandığını görebiliriz. Bu, önceki semptom ya da zorlukların ve çocuklarda "yaramazlık"a karşılık gelenlerin yenilenmesine yol açar. Örneğin, çocuğun tekrar yatağını ıslatmaya başlaması; ya da önceki bir durumu tekrar eden bazı durumlar yaşanması, çocuk üç ya da dört yaşlarında olsa da bir ya da iki yaşındaki bir çocuk gibi konuşmaya başlaması gibi.

---

gösterdikçe annenin de çok daha az nevrotik yollarla çocuğuna tepki göstereceğini deneyimlerimde gördüm.

Yeni edinilmiş bilgi üzerinde, ilk önce başlıca bilinçdışında değişiklik yapıldığında, çocuk da ebeveyni ile ilişkilerini gözden geçirmesini isteyen bir durumla birdenbire karşılaştırılmamış olur. Bu değişiklik önce duygusal yolla meydana gelir. Deneyimlerime göre, bilgiyi aşamalı olarak değiştirme çocuğa yalnızca rahatlama ve daha iyi bir sosyal uyum, daha kolay yetiştirilebilme ve ebeveyni ile ilişkilerindeki dikkat çekici bir iyileşme sağlar. Üstbenliğin istekleri analiz ile birlikte hafiflerken, daha az baskılanmış ve sonuç olarak daha güçlü olan benliği ise bu istekleri daha kolay gerçekleştirebilir.

Analiz devam ettikçe, çocuklar eleştirel reddetme süreçlerini bastırma süreçlerinin yerine geçirme yeteneğini bir ölçüde geliştirirler. Bu, analizlerinin daha ileri bir aşamasında, daha önce onlara hükmetmiş olan sadistik itkilerden koptuklarında ve yoruma güçlü dirençlerle karşı çıktıkları kişilerle zaman zaman dalga geçtiklerinde görülür. Örneğin, oldukça küçük çocukların annelerini yiyip bitirme ve parçalara ayırmayı bir defasında gerçekten istemiş oldukları düşüncesi ile ilgili şakalarını duymuşumdur[1]. Bu değişimlere eşlik eden suçluluk hissindeki azalma, daha önce yüceltmeye maruz kalarak tamamen bastırılmış olan sadistik arzuları da etkinleştirir. Bu hem oyunda, hem de öğrenme ve yeni bazı faaliyet ve ilgi alanlarının görülmesinde ketlenmelerin ortadan kalkması ile sonuçlanır.

Bu bölümde hareket noktamı, analitik yöntemler için önemli olduğundan, ilk analiz tekniğim olarak belirledim. Çok küçük çocukların zihinlerindeki özellikler büyük çocuklarınkinde oldukça güçlü şekilde sürdüğünden, daha büyük çocuklarla olan çalışmamda da bu tekniği gerekli buluyorum. Diğer bir taraftan ise, daha büyük çocukların benliği iyice

[1] Bu üstbenliği yatıştığı zaman çocukların bir mizah anlayışı geliştirdiği ile ilgili gözlem, sanırım Freud'un iyi niyetli bir üstbenliğin etkisi olan mizahın doğası teorisini doğrulamaktadır. "Humour" ["Mizah"] (1928) (*S.E.* 21, s. 166) üzerine olan makalesinin sonunda: "Ve sonuç olarak, eğer üstbenlik mizah yolu ile benliği avutmak ve acı çekmekten korumayı denerse, bu, ebeveyni temsil eden kökeni ile çatışmaz" der.

geliştiğinden, bu teknik ergenlikteki ve gizil dönemdeki çocuklara uygulanırken bazı değişikliklere uğramalıdır. Daha sonra bu konu daha dikkatlice ele alınacağından burada sadece kısaca üzerinde durmalıyım. Bu şekilde değiştirilmiş bir tekniğin çocuk analizine mi erişkin analizine mi daha yakın olacağı sadece çocuğun yaşına değil, aynı zamanda vakanın kendine özgü özelliklerine de bağlıdır.

Genel olarak konuşmak gerekirse, tüm yaş gruplarında birazdan sunacağım ilkeler benim tekniğim için temeldir. Çocuklar ve genç kişiler erişkinlere göre daha ileri seviyede kaygıdan yakındıkları için, kaygılarına ve bilinçdışı suçluluk hislerine erişim sağlayıp, olabildiğince hızlı şekilde analitik durumu yerleştirmeliyiz. Küçük çocuklarda bu kaygı genellikle kaygı ataklarında çıkış yolu bulmaktadır. Gizil dönem boyunca bu, daha çok kuşkulu reddetme biçimini alır. Ergenliğin yoğun duygusal yılları bir kere daha şiddetli kaygının oluşumuna yol açar. Ancak bu sefer çocuğun daha gelişmiş benliği ile uyum içerisindedir ve çoğunlukla analizin kolayca kopmasına neden olabilecek, meydan okuyan ve hiddetli dirençlerde ifade bulur. Bir miktar kaygı tüm yaştaki çocuklarda eğer olumsuz aktarıma başlangıcından itibaren sistemli şekilde yaklaşılmış ve son verilmişse, kolayca çözülür.

Ancak çocuğun fantezilerine ve bilinçdışına erişim sağlamak için hem küçük hem de daha büyük çocukların benimsediği dolaylı simgesel temsil yöntemlerini takip edebiliriz. Çocuğun fantezisi kaygısının azalması sonucu daha özgür hale geldiğinde, hem bilinçdışına erişim sağlamış, hem de fantezilerini ifade etmesi[1] için kendi kontrolündeki araçları

[1] Bu şekilde, konuşmayı –çocuğun konuşabildiği ölçüde- analizinin bir aracı yapmayı başaracağız. Analizlerini uzun zaman boyunca sözel ilişkiler olmadan yapmamızı gerektiren sebep, hem küçük çocukların kolayca konuşamamaları hem de şiddetli kaygılarının sadece daha az doğrudan olan temsil biçimini kullanmalarına izin vermesidir. Oyuncaklar ya da hareket yoluyla temsilin birincil arkaik biçimi, çocuk için önemli bir ifade yolu olduğundan, sadece konuşma yolu ile çocuğun derin bir analizini

ileri seviyede harekete geçirmiş oluruz. Bu, fanteziden tamamen yoksun görünen malzemelerden başlamak zorunda olduğumuz vakalarda bile geçerlidir.

Sonuç olarak, bu bölümde bahsedilenleri kısaca özetlemek isterim. Çocuk zihninin daha ilkel doğası özellikle çocuklara uyarlanmış bir analitik tekniği gerekli kılar, ki bu da oyun analizidir. Oyun analizi yoluyla çocuğun en derin bastırılmış deneyimleri ve saplanmalarına erişim sağlarız ve böylece gelişiminde köklü bir etki yaratabiliriz. Ancak bu analiz metodu ile erişkin analiz metodu arasındaki fark sadece teknik bir farktır, ilkesel bir fark değildir. Aktarım durumu ve direncin analizi, çocukluk çağı amnezisinin ve bastırmanın etkilerinin ortadan kaybolması ve birincil sahnenin ortaya çıkması, tüm bunları oyun analizi gerçekleştirir. Psikanalitik yöntemin tüm ölçütlerinin bu tekniğe de uygulandığı görülebilir. Oyun analizi erişkin tekniği ile aynı sonuçlara yol açar, sadece bir fark vardır: Teknik yolu çocuk zihnine uyarlanmıştır.

---

kesinlikle yürütemeyiz. Yine de çocuğun yaşı ne olursa olsun dil gerçekliğe bir köprü oluşturduğu için analizde tam kapasitesiyle konuşmayı kullanmadığı sürece hiçbir analizin tam olarak bittiği söylenilemez.

2. Bölüm

İLK ANALİZ TEKNİĞİ

Bu kitabın ilk bölümünde bir yandan hangi özel ruhsal mekanizmaların küçük çocuklarda, erişkinlerden farklı olarak, etkili olduğunu, bir yandan da bu ikisi arasında nelerin aynı doğrultuda olduğunu göstermeye çalıştım. Bu benzerlik ve farklılıklar özel bir tekniği gerekli kıldığından kendi oyun analizi yöntemimi geliştirdim.

Analiz odamda kısa bir masanın üzerinde küçük ve basit oyuncaklar durur: Tahtadan küçük adam ve kadınlar, arabalar, at arabası, motorlu araçlar, trenler, hayvanlar, oyuncak bloklar ve evler, aynı zamanda kağıt, makas ve kalemler. Oyununda genelde ketlenme yaşayan bir çocuk bile en azından bir kere oyuncaklara göz atacak ve onlara dokunacaktır. Komplekslerinin ilk işaretlerini, oyuncaklarla nasıl oynadığı ya da onlarla oynamayı nasıl kestiğiyle ve oyuncaklara karşı genel tutumuyla verecektir.

Şimdi küçük bir çocuğun analizinden örneklerle oyun tekniğinin ilkelerini açıklayacağım. Üç yaş dokuz aylık olan Peter'ı zapt etmek çok zordu. Annesine çok güçlü şekilde saplanmıştı ve ona karşı tavırları çok ikircikliydi. Engellenmelere tahammül etmekten acizdi, oyunlarda tamamen çekingendi ve aşırı ürkekmiş, kederliymiş ve sanki çocuk değilmiş izlenimi veriyordu. Zaman zaman davranışları saldırgan ve alaycı olurdu ve diğer çocuklarla özellikle küçük erkek kardeşiyle kötü geçinirdi. Analizi öncelikle koruyucu bir tedbir olarak düşünülmüştü, çünkü ailede birçok ciddi nevroz vakası vardı. Ancak zamanla kendisinin de neredeyse okul yaşamının gerekliliklerini karşılayamayacak derecede ciddi

bir nevrozdan ve ketlenmeden muzdarip olduğu aşikar hale geldi ve er ya da geç bir çöküş yaşayacaktı[1].

İlk seansının başında Peter at arabalarını ve arabaları eline aldı ve onları ilk önce arka arkaya sonra yan yana dizdi ve bu düzenlemeyi birçok kez değiştirdi. Aralarından iki tane at arabasını eline aldı ve birini diğerine vurdu, atların ayakları birbirine çarptı ve "Fritz adında bir kardeşim var" dedi. Ona, "at arabaları ne yapıyor?" diye sordum. "Bu hoş değil" diye cevap verdi ve önce onları birbirlerine çarpmayı kesti, fakat kısa süre sonra tekrar başladı. Sonra aynı şekilde iki oyuncak atı birbirine çarptı. Bunun üzerine "Baksana buraya, atlar aslında çarpışan iki insan" dedim. Önce "Hayır, bu hoş değil" dedi, fakat sonra "Evet, bunlar çarpışan iki insan" dedi ve "Atlar da çarpışmıştı ama şimdi uyuyacaklar" diye ekledi. Sonra onları oyuncak bloklarla örttü ve "Şimdi ölüler; onları gömdüm" dedi. İkinci seansında ilkin daha önce de yaptığı gibi iki farklı şekilde –arka arkaya ve yan yana- araba ve at arabalarını düzenledi ve aynı zamanda yine önce iki at arabasını, sonra iki motorlu arabayı çarpıştırdı –tıpkı ilk seanstaki gibi. Daha sonra iki salıncağı yan yana koydu ve bana içini, sarkıttığı ve salladığı uzunca parçasını gösterdi. "Baksana nasıl asılı duruyor ve çarpıyor" dedi. Daha sonra yorumu sürdürdüm. Asılı duran salıncakla, motorlu araçları, at

[1] Burada, 278 seans süren analizinin sonunda zorluklarının kaybolduğunu ve tüm karakter ve eğilimlerinde iyiye doğru geniş çaplı bir değişim olduğunu eklemeliyim. Sadece ruhsal açıdan sağlıklı olmayan korkuları değil, aynı zamanda genel ürkekliğini de kaybetti, mutlu ve canlı bir çocuk oldu. Oyundaki tutukluğunun üstesinden geldi ve diğer çocuklarla özellikle de küçük erkek kardeşi ile iyi geçinmeye başladı. Bundan sonraki gelişimi mükemmeldi. En son söylenenlere göre, analizin bitiminden altı yıl sonra okulda iyi gidiyordu, ilgiliydi, iyi öğreniyordu, ve oyunlarda da iyiydi. Geçinmesi kolay biriydi ve yaşına uygun tüm sosyal gereklilikleri yerine getiriyordu. Dahası hem analizi sırasında, hem de analizden birkaç yıl sonra aile yaşamındaki birçok karmaşıklık yüzünden çok büyük gerginliklere katlanması gerekmesi de bir şeyi değiştirmedi.

arabalarını ve atları işaret ederek, "Her seferinde 'zımbırtılarını'[1] (genitaller için kullandığı kelime) birbirine çarpan iki kişi –baba ve anne– var" dedim. "Hayır, bu hoş değil" diyerek itiraz etti, fakat arabaları birbirine vurmaya devam etti, ve "*Bu,* zımbırtılarını birbirine nasıl çarptıklarıdır" dedi. Hemen ardından tekrar küçük kardeşinden bahsetti. Gördüğümüz gibi, ilk seansında da, iki at arabasını ve atları birbirine vurmasının ardından yeni bir küçük kardeşinin olduğuna dikkat çekmişti. Böylece yoruma devam ettim ve "kendi kendine baba ve annenin zımbırtılarını birbirine çarptıklarını ve bu şekilde küçük kardeşin Fritz'in geldiğini düşündün" dedim. Şimdi de eline küçük bir araba aldı ve üçlü bir çarpışma yaptı. "Bu senin zımbırtın. Kendi zımbırtını anne ve babanınki ile çarpıştırmak istedin" şeklinde yorumladım. Bunun üzerine dördüncü bir araba aldı ve "Bu Fritz" dedi. Daha küçük iki arabayı aldı ve her birini bir motorlu aracın üstüne koydu. Bir at arabasını işaret etti ve "Bu babacık" dedi. Sonra yanına bir başkasını koyarak "Bu da annecik" dedi. Bir kere daha babasının at arabasını işaret etti ve "Bu benim" dedi ve annesininkini göstererek "Bu da benim" dedi. Bu, çiftleşen ebeveyni ile özdeşleşmesini göstermekteydi. Sonra iki küçük el arabasını tekrar tekrar birbirine vurdu ve nasıl kardeşiyle iki tavuğu odalarına aldıklarını, böylece sakinleşebildiklerini anlattı, bu olmasa vurmaya devam eder ve tükürürlerdi. "O ve Fritz kaba ve adi çocuklar değildi, tükürmediler" diye ekledi. Ona, tavukların onun ve Fritz'in birbirine çarpıp, tüküren zımbırtıları –yani mastürbasyon- olduğunu söylediğimde ufak bir direnç gösterdikten sonra yorumumu kabullendi.

Burada çocukların devamlı yorumlarla, oyunda ortaya koydukları haliyle fantezilerinin nasıl gittikçe özgürleştiğine sadece kısaca değinebilirim: Oyundaki ketlenmenin nasıl

[1] Her zaman seans öncesi anneden çocuğun cinsel organ ve dışkılar vs. için kullandığı özel kelimeleri öğrenirim ve bunlardan bahsederken bu kelimeleri kullanırım. Fakat net olması açısından, ileriki vakalarda açıklamalarımda bu özel kelimeleri yinelemeyeceğim.

azaldığına, oyun alanının gittikçe nasıl genişlediğine ve oyundaki bazı detayların yorum ile açıklık kazanana kadar tekrar tekrar nasıl yenilendiğine ve sonra yeni detaylara nasıl yer açtığına. Aynen rüya öğelerindeki çağrışımların rüyanın gizil içeriğini ortaya çıkarması gibi, bu çağrışımlara tekabül eden çocuk oyununun öğeleri de oyunun gizil içeriği hakkında fikir verir. Oyun analizi, en az erişkin analizi kadar, gerçek durumu sistemli şekilde bir aktarım durumu gibi ele alarak ve ilk yaşantı ya da fantezi ile bağlantısını kurarak, çocuklara fantezide ilk durumu sonuna kadar yaşama ve etraflıca ele alma olanağı verir. Bunu yaparken ve bebeklik dönemi yaşantılarını ve cinsel gelişimlerinin asıl nedenini meydana çıkarırken, analiz saplanmaları çözer ve gelişimdeki hataları düzeltir.

Peter vakasından verebileceğim başka bir alıntı ilk seanslarda yapılan yorumların sonraki analizlerde doğrulandığını gösterme amacındadır. Bir gün, birkaç hafta sonra, oyuncak adamlardan biri yere düştüğünde, Peter öfkeye kapıldı. Ardından aniden bana bir motorlu aracın nasıl yapıldığı sordu ve "Nasıl sağlam kalıyor?" diye ekledi. Daha sonra bana düşen ufak bir oyuncak geyik gösterdi ve çiş yapmak istediğini söyledi[1]. Tuvalette bana "Bir numarayı yapıyorum –zımbır-

[1] 1. Bölümde en az erişkinlerle olduğu kadar çocuklarla da analitik durumun oluşması ve sürmesinin hastaya karşı sadece analitik tutumun sürdürülmesi ile gerçekleşeceği ile ilgili görüş için nedenlerimi sunmuştum. Ancak çocuklarla ilgilenirken, hiçbir şekilde özünden ayrılmadan bu ilkede bazı değişiklikler gerekli olabilmektedir. Örneğin, eğer çok küçük bir hasta tuvalete gitmek isterse ve evde hâlâ bunu yalnız yapmaya alışık değilse, onunla beraber giderim. Ancak ona en az şekilde yardım ederim ve böylece bu tarz bir destekten çocuğun bilinçdışının arzuladığı sevgi eylemi özelliğini ayırmış olurum ya da en azından en aza indirmiş olurum. Burada ve diğer durumlarda da aynı erişkin analizinde olduğu gibi çocuk analizinde de analitik durumun oluşması ve sürmesi için gerekli gözüken arkadaşça ihtiyat tavrını göstermekteyim. Analist tarafından hastaya sağlanan doyumun ve böyle bir doyum için arzusunun altında yatan daha derin itkilerin analitik yorumla karşılaşması ve bunları çağrı-

tıya sahibim" dedi. Odaya tekrar geri döndüğünde eline, erkek çocuk dediği oyuncak bir adam aldı. Bu oyuncak adam tuvalet dediği küçük bir evde oturuyordu. Oyuncak adamı arkasına koyduğu köpeğin onu "göremeyeceği ve ısıramayacağı" şekilde ayakta durdurdu. Ama onu görebilecek şekilde bir oyuncak kadın da yerleştirdi ve "Sadece babacığın onu görmesi yasaktır" dedi. Böylece genelde onun için büyük bir korku nesnesi olan köpekle babasını ve dışkılayan erkek çocukla kendini özdeşleştirdiği kesin hale geldi. Bundan sonra yapımına zaten hayran olduğu motorlu araçla oynamaya koyuldu ve onu defalarca ilerletti. Birden kızgın bir şekilde "Ne zaman duracaksa?" diye sordu ve seçtiği bazı oyuncak adamların ona binmesinin yasak olduğunu ekledi. Onları devirdi ve yan yana tam bir sıra yaptığı araba ve at arabalarının yanına arabaları tekrar, bu sefer arka arkaya yerleştirdi. Birden dışkılama arzusunu ifade etti, ancak dışkılayan oyuncak adama (erkek çocuk) bitirip bitirmediğini sorma ile yetindi. Yine motorlu araca döndü, ona hayran kaldı ve durmadan öfke ve hayranlık arasında ve dışkılama arzusu ve erkek çocuğa bitirip bitirmediğini sorma arasında sürekli değişen bir akım başlattı.

şımlarla ya da hemen öncesinde ya da sonrasındaki oyun ile ilişkilendirmek önemlidir. Peter vakasında örneğin, işedikten ve "Bir numarayı yapıyorum – zımbırtıya sahibim" dedikten sonra tuvalette oturan erkek çocuk ile oynamaya gitmişti. Yorumları izleyen oyunun ayrıntıları, yani baba ikamesinin (köpek) erkek çocuğu tuvalette görmemesi, ancak kadının onu görmesi, Peter'ın öncesinde çiş yapma arzusunun ve bunu yaparken benim orda olmamı istemesinin nedenini ortaya koydu. Aynı şekilde, bir çocuğun hayalinde hangi rolü neden seçtiği ya da hayvanları, bebekleri ya da kendisi için hangi kolay yardıma neden ihtiyaç duyduğunu tüm yönleri ile her zaman analiz ettim. Çocuklarla ilgilenildiğinde analitik durumun ne kadar oluşturulabileceği, örneğin teşhirci eylemleri ortaya koymanın en küçüklerinde bile aslında istisna olmasında ya da en güçlü olumlu aktarım dönemleri boyunca bile bir çocuğun kucağıma tırmanması ya da beni öpüp bana sarılmasının çok nadir gerçekleşmesinde görülebilir. Kendine hakim olamama da aynı şekilde analiz saatinde çok küçük çocuklarda bile nadir görülen bir olaydır.

Tarif edilen analiz seansında, Peter şu şeyleri betimlemiştir: Durmadan düşen oyuncak adam, geyik, vs. babasının dikelmiş penisini değil de, kendi penisini ve aşağılık duygusunu temsil etmekteydi. Hemen ardından çiş yapmaya gidecek olması bana ve kendisine tersini ispat etmek içindi. Devamlı hareket eden ve hem hayranlığını hem de öfkesini uyandıran motorlu araç her zaman cinsel birleşmeyi gerçekleştirebilen babanın penisiydi. Bunun için hayranlık duyduktan sonra öfkelendi ve dışkılamak istedi. Birincil sahneye şahit olduğunda da dışkı yapmasının bir tekrarıydı bu. Bunu ebeveynini cinsel birleşme sırasında rahatsız etmek için ve fantezide dışkılarıyla onlara zarar vermek için yapmıştı. Buna ek olarak, dışkı parçası çocuğa değersiz penisinin bir ikamesi gibi göründü.

Şimdi bu malzeme ile Peter'ın ilk analitik seansı arasında bağlantı kurmaya çalışmalıyız. İlk seans boyunca motorlu araçları art arda sıralarken, babasının güçlü penisini ima ediyordu. Onları yan yana koyarken cinsel birleşmenin sıkça tekrarlanmasını –bu babasının cinsel gücüdür- simgelerle ifade ediyordu ve bunu daha sonra arabaları ilerleterek yine yaptı. Ebeveyninin cinsel birleşmesi sırasında duyduğu öfkesini zaten ilk seansta "ölü ve gömülmüş" olarak uyuyacak olan iki atı istemesinde ve bu isteğe eşlik eden tepkide ifade etmişti. Analizin başında birincil sahnenin bu tasvirlerinin bebekliğinin bastırılmış yaşantıları ile ilişkili olduğunu ebeveyninin kendi ifadeleri kanıtlamaktadır. Buna göre, çocuk sadece on sekiz aylıkken, yaz tatillerinde uzakta kaldıkları bir dönem boyunca ebeveyninin yatak odalarını paylaşmıştı. Bu dönem boyunca birkaç ay öncesinde neredeyse düzgün olan alışkanlıkları değişmişti, zor uyuyan ve özellikle zapt edilmesi zor bir çocuk olmuştu. Seyyar karyolasının korkulukları ebeveynini cinsel birleşme sırasında görmesine engel olmamış, ama zorlaştırmış gözüküyordu ve bu devrilen oyuncak adamlarla ve araç sırasına arkaları dönük şekilde yerleştirilmeleri ile temsil edilmişti. Oyuncakların düşmesi aynı zamanda güçsüzlük duygusunu temsil etmişti. Bu döneme ka-

dar hasta, oyuncaklarıyla fazlasıyla iyi şekilde oynamıştı, ancak bundan sonra da onları kırmak dışında bir şey yapamadı. Daha ilk analitik seansta oyuncakların tahrip etmesi ile cinsel birleşme gözlemleri arasındaki bağlantıyı göstermişti. Bir keresinde, babasının penisini temsil eden motorlu araçları yan yana sıraya koyduğunda ve onları sıra boyunca ilerlettiğinde, tabiatı değişti ve "Biz her zaman Noel hediyelerimizi hemen parçalarız; hiçbirini istemeyiz" diyerek hepsini odanın her yerine fırlattı. Oyuncaklarını parçalamak bilinçdışında babasının genitallerini parçalamak olarak yer alıyordu. Analizde yansıttığı bu oyundaki ketlenme ve yıkıcılık hazzı gitgide aşıldı ve süreç boyunca diğer zorlukları ile birlikte ortadan kayboldu.

Yavaş yavaş birincil sahneyi aşarken, Peter'ın çok güçlü pasif eşcinsel tutumuna erişebildim. Ebeveyninin cinsel birleşmelerini dile getirdikten sonra üç kişi arasında geçen cinsel birleşme fantezileri oldu. Bu fanteziler onda ciddi kaygılar ortaya çıkardı. Bunları oyuncak köpeğin ya da arabaların ya da motorlu araçların –hepsi babayı temsil eder- bir araba ya da bir adamın (kendini temsil eder) üzerine bindiği oyunlarda, kendini gösteren babasıyla cinsel ilişkiye girme fantezileri izledi. Bu süreçte araba hasar görecek ya da adamın ısırılıp koparılan bir yeri olacaktır ve sonra Peter babasını simgeleyen oyuncaktan daha çok korkacak ya da ona karşı daha çok saldırganlık gösterecektir.

Şimdi gerçek analizlerden alınan, yukarıdaki bilgiler ışığında tekniğimin önemli bazı yönlerini tartışmalıyım. Küçük hasta, kompleksleri ile ilgili bir çeşit içgörü kazandığını gösterdiği anda –oyunları, çizimleri ya da fantezileri ya da yalnızca genel davranışları yoluyla- yorumlar başlayabilir ve başlamalıdır da. Bu, yorum başlamadan önce analistin aktarımın oluşmasını beklemesi gerektiği ile ilgili daha önce sınanmış olan kurala aykırı değildir, çünkü çocuklar ile aktarım hemen gerçekleşmektedir. Analist aktarımın olumlu doğası ile ilgili işareti hemencecik elde edecektir. Ancak çocuk utangaçlık, kaygı ya da güven eksikliği gösterdiğinde, bu şekildeki

davranışlar bir olumsuz aktarım işareti olarak ele alınmalıdır ve bu da yoruma en kısa zamanda başlanılmasını daha da zorunlu hale getirir. Çünkü yorum, ilk nesne ve durumlar ile ilgili olumsuz duygulanımları takip ederek hastanın olumsuz aktarımını azaltır. Örneğin, çok ikircikli bir çocuk olan Rita[1] direnç hissetmiş, bir keresinde odayı terk etmek istemişti. Hemen bir yorum yaparak bu direnci çözmüştüm. Direncinin nedenini –her zaman ilk nesne ve durumlara geri giderek- açıklığa kavuşturur kavuşturmaz direnci çözülmüştü ve tekrar güven dolu ve arkadaş canlısı olmuştu, her ayrıntısında yorumumu doğrulayan oyununa devam etmişti.

Başka bir seferde de acil bir yorumun gerekliliğini çarpıcı bir şekilde gördüm. Bu, üç yaş dokuz aylıkken sadece bir seans gelen ve sonrasında dışsal nedenlerle tedavisi ertelenen Trude vakasında olmuştu. Bu çocuk çok nevrotikti ve annesine aşırı derecede saplanmıştı. Odama isteksizce, tam bir kaygıyla girmişti ve onu kapı açık kısık bir sesle analiz etmek zorunda kalmıştım. Ama kısa bir süre sonra bana kompleksleri hakkında fikir verdi. Vazodaki çiçeklerin kaldırılması konusunda ısrar etti; daha önce arabaya koyduğu küçük adamı çıkarıp attı ve bir sürü küfür saydırdı; yanında getirdiği resimli bir kitapta çizili olan yüksek şapkalı bir adamın oradan çıkmasını istedi ve bir köpek tarafından yastıkların düzensiz şekilde atılmış olduğunu söyledi. Bu ifadelerin hemen ardından babanın penisini[2] ortadan kaldırmayı arzuladığı şeklindeki yorumum –çünkü penis annesine çok zarar veriyordu (vazo, araba, resim kitabı ya da yastık ile temsil edildiği gibi)- ilk önce kaygısını azaltmıştı ve seanstan geldiğinden çok daha güven dolu şekilde ayrılmıştı. Eve gittiğinde de bana tekrar gelmek istediğini söylemiş. Altı ay sonra, bu küçük kızın analizine tekrar başlayabildiğimde, analizin her saatinin

[1] Bkz. 1. Bölüm.

[2] Trude'un nadir görülen güçlü hadım edilme kompleksi çok belirgindi ve analizinde bir müddet tabloya hakimdi. Bu kompleksin altından daha temel bir kompleksi ortaya çıkaran başka bir kaygı çıktı – annesi tarafından saldırıya uğramış olma, vücut parçaları ve çocuklarının çalınması ve içten ciddi şekilde yaralanma (bkz. 1. Bölüm).

her ayrıntısını hatırladığı ve yorumlarımın olumlu aktarıma bir miktar etki ettiği ya da bundan ziyade ondaki olumsuz aktarımı azalttığı görülüyordu.

Oyun tekniğinin başka bir temel ilkesi de yorumun harekete geçirilen zihinsel katmana –ne kadar derinlik düşünülüyorsa- ulaşmak için yeterli olmasıdır. Örneğin, ikinci seansında, Peter arabaları ilerlemeleri için bıraktıktan sonra oyuncak bir adamı yatak dediği sıraya yatırdı ve sonra onu aşağı atıp ölü ve bitkin olduğunu söyledi. Daha sonra aynı şeyi önceden zarar görmüş iki küçük adamı seçerek tekrar yaptı. O zaman, elimdeki verilere uygun olarak ilk oyuncağın anneyi yataktan atmak ve öldürmek isteyen baba olduğuna, ikinci adamın da kendisine de aynı şeyi yapabilecek olan baba olduğuna dair yorum yapmıştım[1]. Şimdi tüm ayrıntıları ile tamamlanan birincil sahnenin netleşmesi ile Peter iki kırılmış adam temasına farklı şekillerde geri döndü. Bu temaya birincil sahne sonucu ortaya çıkan, hadım eden figür olarak anneden korkusunun yön verdiği görüldü. Bu fantezide annesi babasının penisini içine almış ve ona geri vermemişti ve böylece anne erkek çocuk için bir kaygı nesnesi haline geldi, çünkü şimdi babasının korkutucu penisini (=babasını) içinde taşıyordu[2].

Aynı vakadan alınan başka bir örnek de şöyledir: Peter'ın ikinci seansında getirdiği malzemeye yorumum o ve erkek kardeşinin karşılıklı mastürbasyon yaptığıydı. Yedi ay sonra, dört yaş dört aylıkken çağrışımsal malzemeler açısından zengin, uzun bir rüya anlattı. Bu rüyadan bir alıntı şöyledir: "İki domuz bir domuz ağılında ve benim yatağımdaydılar. Domuz ağılında beraber yemek yediler. Aynı zamanda bir tekne içinde benim yatağımda iki erkek çocuk vardı; ancak oldukça

---

[1] Bu yorum –çocukların analizindeki ölüm arzusuna dair tüm yorumlarda olduğu gibi- Peter'da çok sert dirençler ortaya çıkardı. Ama sonraki seansta bir anda "Ve eğer *ben* babacık olsaydım ve biri beni yatağın arkasına atsaydı, beni öldürseydi ve mahvolsaydım, böyle bir durumda ne düşünebilirdim?" diye sorarak yoruma bir doğrulama getirmiş oldu.

[2] Bkz. 8. Bölüm.

büyüklerdi, G dayı gibi –(annesinin abisi) ve E gibi –(neredeyse yetişkin olduğunu düşündüğü bir kız arkadaşı)." Rüyasından çıkardığım bu çağrışımlar genelde sözel olanlardır. Bu çağrışımlar domuzların kendini ve erkek kardeşini ve domuzların yemek yemesinin de erkek kardeşiyle karşılıklı yaptıkları *felasyo*'yu[1] temsil etmekteydi. Aynı zamanda bu çağrışımlar cinsel ilişkiye giren anne babanın da yerini tutmaktaydı. Erkek kardeşiyle cinsel ilişkilerinin anne ve babası ile, her seferinde birinin rolünü alarak, özdeşleşmesine dayandığı ortaya çıktı. Bu malzemeyi yorumladıktan sonra Peter bir sonraki seansa lavabonun etrafında oynayarak başladı. Bir süngerin üstüne iki kalem koydu ve "Bu Fritz (erkek kardeşi) ve benim içinde olduğumuz tekne" dedi. Üstbenliği her harekete geçtiğinde olduğu gibi yine kalın bir sesle iki kaleme "Her zaman birlikte dolaşmayın ve domuzca şeyler yapmayın" diye bağırdı. Bu azarlama üstbenliği tarafından erkek kardeşine ve kendisine ve aynı zamanda (G dayı ve erişkin arkadaş E olarak temsil edilen)[2] ebeveynine yönelikti ve birincil sahneye şahitlik ettiğinde hissettiği etkilerle aynı etkileri ortaya çıkardı. Bu etkiler henüz ikinci seansında birbirine çarptığı atların ölmeleri ve gömülmelerini istediği zaman da kendini göstermişti. Yedi ay sonra bu malzemenin analizi henüz tamamlanmamıştı. Analizin çok erken bir zamanında sunduğum derine inen yorumlarımın, hiçbir şekilde hem deneyim ve çocuğun tüm cinsel gelişimi arasındaki bağlantıların açıklamasına engel olmadığı (ve özellikle kardeşi ile ilişki sürecini açıklama şeklinde), hem de ilişkili malzemenin derinlemesine çalışılmasını önlemediği açıktır.

---

[1] Oral seks -çn.

[2] Tüm boyutlarda kalemin bulunduğu bir seriden en uzun iki kalemi seçti, böylece bir kere daha bir önceki günkü çağrışımları tarafından zaten ortaya çıkmış olan iki suçlunun -domuzların- sadece o ve erkek kardeşi değil aynı zamanda anne ve babası da olduğu ve karşılıklı mastürbasyon yaparken erkek kardeşi ve kendini anne ve babasıyla özdeşleştirdiği gerçeğini ifade etmiş oldu.

Analistin, zihnin derin bir katmanına ait malzemenin daha sonra tekrar geri geleceği ve üzerinde derinlemesine çalışılabileceği için analizin başlangıcında bile derin yorumlama yapmaktan çekinmemesi gerektiği ile ilgili görüşümü desteklemek amacıyla deneysel gözlemlerime dayanan ve yukarıda sözü geçen örnekleri sundum. Daha önce de dediğim gibi derinlemesine yorumlamanın işlevi basitçe bilinçdışına kapıyı açmaktır, daha önce kışkırtılmış olan kaygıyı azaltmaktır ve böylece analitik çalışma için yolu hazırlamaktır.

Çocuğun kendiliğinden aktarım yapma yetisi üzerine tekrar tekrar vurgu yaptım. Bunun sebebi bir dereceye kadar küçük çocuğun erişkinle karşılaştırıldığında çok daha şiddetli kaygı duyması ve diğer taraftan kaygı ile tepki vermeye çok yatkın olmasıdır. Çocuğun ulaşması gereken ve zihinsel enerjisinin geniş bir kısmını işgal eden şey, en büyük psikolojik görev değilse de en büyüklerinden biri olan kaygıyı denetim altına almaktır. Böylelikle, bilinçdışında önce kaygıyı harekete geçirme ya da azaltmalarına göre nesneler değerlendirilir, buna göre çocuk olumlu ya da olumsuz bir aktarıma yönelecektir. Kaygıya yatkın olan küçük çocuklar genellikle olumsuz aktarımlarını açık korku ile hemen ifade ederler, ancak daha büyükleri özellikle gizil dönemde olanların olumsuz aktarımları daha sıklıkla şüpheci ihtiyat ya da basitçe hoşnutsuzluk şeklini alır. Ona en yakın olan nesnelere karşı korkusu ile mücadelesinde çocuk, korkuyu ona daha uzak olan nesnelere bağlamaya (çünkü yer değiştirme kaygı ile baş etmenin bir yoludur) ve onlarda "kötü" anne ve "kötü" babanın bir yansımasını görmeye yönelir. Bu sebeple çoğu zaman tehdit edildiğini hisseden ve böylelikle her zaman "kötü" anne ya da babayı gözeten ağır şekilde nevrotik çocuklar her yabancıya kaygı ile tepki vereceklerdir.

Hiçbir zaman küçük çocukların kaygıya yatkınlıklarını gözden kaçırmamalıyız. Bu bir dereceye kadar daha büyük çocuklarda da görülebilmektedir. Olumlu bir tavır sergileyerek analize başlamış olsalar bile hemen ardından (mesela

analiz komplekslerle ilgili herhangi bir malzemeye temas ettiğinde) olumsuz bir aktarımla karşılaşmaya hazır olmalıyız. Analist bu olumsuz aktarımın işaretlerini saptadığı anda analitik çalışmanın devamını sağlama almalı ve kendine ilişkin analitik durumu oluşturmalı, aynı zamanda yorumlamanın yardımıyla geçmişe doğru ilk nesnelerinin ve durumlarının izini sürmeli ve bu şekilde çocuğun bir parça kaygısını çözmelidir. Yorumları ile bilinçdışı malzemedeki bazı noktalara acil müdahale edip, çocuğun bilinçdışı zihnine giden yolu açmalıdır. Bu noktaların nerede olduğu, "oyun düşüncesi"ndeki benzer temsillerin, sıklıkla değişik şekillerde, tekrarlanması ve çeşitliliği tarafından (Peter, örneğin, ilk analiz seansında araçların dizilişinin arka arkaya ya da yan yana olması arasında gidip gelmiş ve oyuncak atları, at arabalarını, motorlu araçları, vs. devamlı çarpıştırmıştı.) ve aynı zamanda bu oyunlardaki yoğunluk -ki bu içeriklerine ait duygulanımın ölçüsüdür– tarafından gösterilecektir. Eğer analist bu şekildeki malzemelerde ifade edilen bazı noktalardaki aciliyeti gözünden kaçırırsa, çocuk genellikle oyundan kopacaktır ve güçlü bir direnç ya da hatta açık kaygı gösterecektir ve sıklıkla kaçma arzusu olacaktır. Böylece zamanında yorum yaparak – yani malzeme elverdiğince- analist çocuğun kaygısını kısa kesebilir, daha doğrusu kontrol altına alabilir. Bu, analizin olumlu aktarım ile başladığı vakalarda da geçerlidir. Kaygı ve direnç ortaya çıktığı anda ya da analizin olumsuz bir aktarımla başladığı vakalarda yorumların kesinlikle gerekli olmasının sebeplerini detaylı bir şekilde zaten vermiştim.

Söylenenlerden sadece zamanında verilen yorumların değil, aynı zamanda derinlemesine verilen yorumların da önemli olduğu çıkmaktadır. Eğer sunulan malzemenin önemli olduğu kanısına varmışsak, hem anlatımsal içeriğin hem de içerikle bağlantılı olan kaygı ve suçluluk duygusunun izini harekete geçen zihin katmanına kadar sürmeliyiz. Ancak eğer erişkin analizinin ilkelerini model olarak alır ve öncelikle zihnin yüzeysel katmanı –gerçekliğe ve benliğe en ya-

kın olanlar- ile temas içine girerek başlarsak, çocuklarla kaygıyı azaltma ve analitik durumu kurma amacında başarısız oluruz. Deneyimlerim beni bu konuda ikna etmiştir. Aynısı, malzemenin sadece *simgesel* temsili ile uğraşan ve malzemeyle bağlantılı kaygı ve suçluluk duygusu ile ilgilenmeyen yorumlar ve simgelerin tercüme edilmesi için de geçerlidir. Malzeme ve onunla ilişkili kaygı tarafından harekete geçmiş olan derinliklere inmeyen, en güçlü gizil dirençlere temas etmeyen ve en şiddetli ve belirgin olduğunda kaygıyı azaltmaya çabalamayan bir yorum, çocukta etki yaratmayacaktır ya da tekrar çözemeyeceği güçlü dirençler ortaya çıkaracaktır. Ancak, az önce Peter'ın analizinden alıntılarda netleştirmeye çalıştığım gibi, bahsedilen şekildeki yorumlar hiçbir şekilde kaygıyı tamamen derin zihin katmanlarında çözemez, ayrıca daha derin katmanlara çok erken nüfuz eden yorumlar da hiçbir şekilde analitik çalışmaları daha üst katmanlarla yani çocuğun benlik analizi ve gerçeklikle ilişkisiyle sınırlamamalıdır. Çocukların analizinde, çocuğun gerçekle ilişkisinin kurulması ve benliğinin daha güçlü şekilde belirmesi, sadece benlik gelişimindeki yavaş ilerleme ile ilgilidir. Bu, analitik çalışmaların bir önkoşulu değil, sonucudur.

Bu zamana kadar asıl amacımız tipik bir ilk analizin başlangıcı ve gidişatını tartışmak ve örneklendirmekti. Şimdi ise karşılaştığım ve beni özel teknik yöntemleri hayata geçirmeye zorlayan bazı olağandışı zorluklardan bahsetmek istiyorum. Daireme ilk girdiğinde çok endişeli olan Trude'un[1] vakası, böyle hastalarda hızlı yorumların, kaygıyı azaltma ve analizi harekete geçirmede tek araç olduğunu göstermişti. Dört yaş üç aylık olan küçük hastam Ruth anneye, bazı diğer kadınlara, ve özellikle hoşlanmadığı yabancılara karşı aşırı güçlü saplanmasında ikircikli duygularının kendini gösterdiği hastalarımdan biriydi. Çok erken bir yaşta bile örneğin ne yeni bir bakıcıya alışabilmiş ne de diğer çocuklarla kolayca arkadaşlık kurabilmişti. Sadece kaygı ataklarına yol açan ciddi bir açık kaygı değil, aynı zamanda diğer birçok farklı

[1] Bkz. 1. Bölüm.

nevrotik semptomdan, ancak aynı zamanda genel olarak endişeden muzdaripti. İlk analitik seansında benimle odada yalnız kalmayı kesinlikle reddetti. Ben de ablasından analiz sırasında orada bulunmasını rica etmeye karar verdim[1]. Niyetim onunla yalnız çalışma olanağına ulaşmak için olumlu aktarım kurmaktı. Ancak, onunla sadece oyun oynamak, onu konuşması için cesaretlendirmek vs. gibi her türlü girişimim boşunaydı. Oyuncakları ile oynarken sadece ablasına doğru dönüyor (ablası tepkisiz kalsa da) ve beni tamamen yok sayıyordu. Ablası bana çabalarımın boşa olduğunu ve bir saat yerine bütün bir haftayı bile onunla geçirsem çocuğun güvenini kazanmada hiç şansımın olmadığını söyledi. Böylelikle kendimi başka araçlar kullanmaya zorlarken buldum –hastanın olumsuz aktarımını ve kaygısını azaltmada yorumların etkililiğinin kanıtını veren araçlar. Bir gün Ruth bir kez daha dikkatini tamamen ablasına verdiğinde, içinde küçük toplar ve üzerinde bir çeşit kapak olan bir bardak çizdi. Ona bu kapağın ne için olduğunu sordum ama cevap vermedi. Bunun üzerine ablası soruyu tekrar etti, bu sefer "Topların dışarıya yuvarlanmalarını engellemek için" dedi. Bundan önce ablasının çantasına doğru gitmiş ve onu sıkıca kapamıştı, "böylece içinden hiçbir şey düşmeyecek"ti. Çantanın içindeki para kesesine de madeni paraların güvenli şekilde kapalı kalması için aynı şeyi yaptı. O anda getirdiği malzeme aslında daha önceki seanslarında bile oldukça belirgindi[2]. Şimdi bir girişim yapmalıydım ve Ruth'a bardaktaki topların, para kesesindeki madeni paraların ve çantanın içindekilerin anneci-

[1] Aslında üvey ablasıydı. Ruth'tan yaklaşık yirmi yaş büyüktü ve kendini de analiz ettiren çok zeki bir kızdı. Başka bir vakada da üçüncü bir kişinin varlığına razı olmak zorunda kalmıştım. İki vakada da düzenleme son derece olumlu şartlarda gerçekleşti ama söylemeliyim ki birçok nedenle son çare olmadıkça böyle bir uygulamayı hiçbir zaman önermem.

[2] Bu analizde, çocuğun annesinin bedenini çalma arzusu ve onu izleyen kaygı ve suçluluk duyguları, ilk başından beri genel tabloya hakimdi. Nevrozunun patlak vermesi annesinin hamileliğini ve kız kardeşinin doğumunu izlemektedir.

ğinin içindeki çocuklar anlamına geldiğini ve başka bir kardeşi olmaması için onları güvenli bir şekilde içerde kapalı tutmak istediğini söylemeliydim. Yorumun etkisi şaşırtıcıydı. İlk defa Ruth dikkatini bana yöneltti ve farklı, doğal olmayan, zoraki bir biçimde oynamaya başladı[1].

Yine de onun için benimle yalnız kalmak imkansızdı, bu duruma kaygı atakları ile tepki veriyordu. Analizin istikrarlı bir şekilde olumsuz aktarımı azalttığını ve olumlu aktarıma doğru gidildiğini gördüğüm için, odada ablası ile beraber devam etmeye karar verdim. Üç hafta sonra ablası hastalandı ve kendimi analizi durdurma ya da bir kaygı atağı riski seçenekleri ile karşı karşıya buldum. Anne babasının onayı ile kaygı atağı riskini göze aldım. Bakıcı bana küçük kızı teslim etti ve kızın gözyaşları ve çığlıklarına rağmen uzaklaştı. Bu çok acı verici durumda yine çocuğu analitik olmayan, annevari şekilde sakinleştirmeye çalıştım. Onu rahatlatmayı, neşelendirmeyi ve benimle oyun oynamasını sağlamayı denedim, ama boşunaydı. Benimle yalnız kaldığını görünce, beni odaya doğru takip edebildi, ama odada onunla hiçbir şey yapamadım. Rengi oldukça beyazdı ve bağırıyordu ve ciddi bir kaygı atağının tüm belirtilerini gösteriyordu. Bu sırada oyuncak masasına oturdum ve kendi kendime oynamaya başladım[2]. Tüm bunları yaparken artık köşede oturan, korkan çocuğa ne yaptığımı izah ettim. Ani bir kararla, oyunumun konusunu önceki seansta ürettiği malzemeden seçtim. Lavabonun etrafında oynamış, oyuncak bebekleri beslemiş, onlara

---

[1] Daha önce de söylenildiği gibi, yorumlama çocuğun oyununun karakterini değiştirme ve malzemelerin temsilini belirginleştirme etkisine sahiptir.

[2] Özellikle zor vakalarda analizin başlaması için bu yöntemi kullanırım. Çocuklar tamamen ulaşılmaz iken gizil kaygılarını gösterdiklerinde, kendi kendime oyun oynarmış gibi yaparken ortaya bir uyarıcı kelime attığımda, bunun genellikle yardımı olduğunu buldum. Bu yöntemi olabilecek en dar sınırlar içinde uygularım. Örneğin tuğlalardan bazı koltuklar yapıp, yanlarına bazı figürler koyabilirim. Çocuk buna okul diyecek ve bu temelde oyun devam edecektir; bir başkası buna tiyatro diyecek ve buna göre figürleri oynatacaktır vs.

kocaman bir testi dolusu süt vermişti, vs. Ben de benzer şeyleri yaptım. Oyuncak bir bebeği uyuttum, Ruth'a ona yiyecek bir şey verdiğimi söyledim ve bunun ne olabileceğini sordum. "Süt" diyerek çığlıklarını bir an kesti ve iki parmağı ile ağzına doğru bir hareket yaptığını fark ettim (uykudan önce, bir emme alışkanlığı olarak yaptığı bir hareketti), ama parmaklarını hemen geri çekti. Onları emmek isteyip istemediğini sordum ve "Evet ama düzgün şekilde" diye cevap verdi. Her akşam evde olan bir durumu tekrar yaratmak istediğini anladım, böylece onu koltuğa yatırdım ve isteği üzerine üstüne örtü örttüm. Bunun üzerine parmaklarını emmeye başladı. Hâlâ çok solgundu, gözleri kapalıydı, ama daha sakin olduğu görülüyordu ve ağlamayı kesmişti. Bu sırada oyuncak bebeklerle oynamaya gittim ve bir önceki seanstaki oyununu tekrarladım. Onun daha önce yaptığı gibi, içlerinden birinin arkasına ıslak bir sünger koyduğumda, tekrar ağlamaya ve bağırmaya başladı: "Hayır, o *büyük* süngeri almamalı, bu çocuklar için değil, bu büyükler için!" Önceki iki seansında annesine duyduğu hasetle ilgili birçok malzeme getirdiği dikkatimi çekmişti. Babasının penisini temsil eden bu büyük süngere karşı çıkışı ile ilgili bu malzemeyi yorumladım. Ona annesine cinsel birleşme sırasında babanın penisini içinde barındırdığı için nasıl haset duyduğunu ve ondan nefret ettiğini ve babasının penisini ve içinde taşıdığı çocukları ondan nasıl çalmak istediğini ve onu öldürmek istediğini her detayıyla gösterdim. Ona bu yüzden korktuğunu ve annesinin onu öldüreceğini ya da terk edeceğine inandığını açıkladım. Her zamanki gibi yorumlarımı oyuncak bebeğe atfederek başladım –oyun oynarken bebeğin korktuğunu göstererek, ona çığlık attırarak ve neden korktuğunu söyleyerek- ve sonra oyuncak bebek için söylediğim yorumları ona uygulayarak tekrar ettim. Bu şekilde analitik durumu bütünlükle kurmuş oldum. Bunu yaparken Ruth belirgin şekilde daha sessizdi, gözleri açılmıştı ve masada oynadığım oyunu koltukta oynamayı devam ettirmeme ve yorumlarımı ona yakın yapmama izin verdi. Sonra, ayağa kalktı ve artan bir ilgiyle oyunun gidişa-

tını izledi ve hatta oyunun etkin bir parçası oldu. Seans bittiğinde ve bakıcısı onu almaya geldiğinde onu mutlu ve neşeli bulunca ve bana arkadaşça ve sevecen bir biçimde hoşça kal dediğini görünce şaşırdı. Diğer seansın başında, bakıcısı onu bıraktığında kaygı belirtileri gösterdi, ama yine de ne her zamanki kaygı atakları ne de ağlama patlamaları vardı. Buna ek olarak, hemen koltuğa sığındı ve bir önceki seansta aldığı pozisyonun aynısını aldı, gözlerini kapadı ve parmaklarını emmeye başladı. Arka tarafında oturarak bir önceki seanstaki oyunuma devam ettim. Bir önceki günün tüm olay dizisi tekrarlandı, ama daha kısa ve yatışmış şekilde. Birkaç seanstan sonra o kadar ilerledik ki seansın başlangıcında kaygı ataklarının sadece belli belirsiz izlerini yaşadık.

Ruth'un kaygı ataklarının analizi, bu atakların iki yaşındayken ciddi şekilde muzdarip olduğu *pavor nocturnus*'un[1] bir tekrarı olduğu gerçeğini ortaya çıkardı. O zaman annesi hamile idi ve küçük kızın annesinin bedeninden yeni bebeği çalma, onun canını acıtma ve onu öldürme isteği, bu isteklere karşı farklı şekillerde ve güçlü bir tepkiye neden oldu. Bu istekler kendini çocuktaki suçluluk duygusu ile gösterdi ve sonuç olarak annesine aşırı güçlü şekilde saplandı. Uyumadan önce iyi geceler demek sonsuza dek güle güle demekti[2]. Çalma ve anneyi öldürme arzularının bir sonucu olarak, annesi tarafından terk edilmekten, onu bir daha canlı görememekten ya da ona iyi geceler diyen nazik ve şefkatli anne yerine gece ona saldıran "kötü" anneyi bulmaktan korkmaktaydı. Bunlar da kendi başına kalmaya katlanamamasının nedenleriydi. Benimle yalnız kalmak "iyi" anne tarafından terk edilme anlamına gelmekteydi ve "kötü" cezalandırıcı anneden duyduğu tüm dehşeti şimdi bana aktar-

---

[1] Bkz. 1. Bölüm.

[2] "The Genesis of Agoraphobia" ["Agorafobinin Kökeni"] (1928) başlıklı yazıyı kaleme alan Helene Deutsch'a göre, anneye karşı beslenen düşmanca birçok isteğe dayanan annenin ölümünden korkma bebek nevrozunun en yaygın şekillerinden biridir ve anneden ayrılma korkusu ve ev özlemi çekme ile yakından bağlantılıdır.

mıştı. Bu durumu analiz ederek ve ortaya çıkararak, gördüğümüz gibi, kaygı ataklarını gidermeyi ve normal analitik çalışmayı başlatmayı olası hale getirdim[1].

Ruth'un kaygı ataklarını analiz ederken uyguladığım tekniğin etkili olduğu, başka bir vakada da kanıtlandı. Trude'un analizi sırasında annesi kendini hasta hissetti ve hastaneye kaldırılması gerekti. Bu tam da küçük kızın anneye saldırma şeklindeki sadistik fantezileri baskınken meydana geldi. Bu üç yaş dokuz aylık çocuğun hangi ayrıntılarla karşımda saldırganlık sahnelerini ortaya koyduğunu ve onları takip eden kaygı ile nasıl başa çıktığını zaten anlatmıştım. Kendini yastıklarla kanepenin arkasına saklardı. Fakat, annesinin hastalığı sırasında verilen aralıktan sonra geri döndüğünde günlerce belirgin kaygı atakları oldu. Ataklar sadece saldırgan itkilerine tepki olarak ortaya çıktı; örneğin bu itkiler yüzünden duyduğu korku sonucu. Bu ataklar sırasında Trude aynı Ruth gibi, belirli bir pozisyon alıyordu –geceleri kaygı duymaya başladığında almaya alışık olduğu bir pozisyondu bu. Çocukları olduğunu söylediği yastıklara sıkıca kenetlenerek bir köşeye sokulurdu ve parmaklarını emerdi, altını ıslatırdı. Yine burada da kaygısını yorumlama kaygı ataklarının sonlanmasına yol açtı.

Benim sonraki deneyimlerim, aynı zamanda Bayan M. N. Searl ve diğer çocuk analistlerinin deneyimleri, başka vakalarda da bu teknik araçların etkililiğini doğrulamaktadır. Bu iki vakanın tedavisinden beri geçen çalışma yılları süresince

---

[1] Ruth'un tedavisi bitemedi, çünkü ailesinin yurtdışındaki evlerine dönmeleri gerekmişti. Sonuç olarak nevrozu tamamen ortadan kalkmadı. Ancak 190 seansta şu ilerlemeleri kaydedebildim (bunlar analizinin bitiminden iki sene sonra sürdüğünü duyduğum etkilerdir): Kaygısı büyük ölçüde azaldı ve aynı zamanda özellikle birçok farklı şekilde sıkıntı çektiği ürkekliği de azaldı. Bunun sonucu olarak diğer çocuklar ve erişkinlerle daha iyi geçinir hale geldi, okul ve ev yaşamının gerekliliklerine tamamen uyabiliyordu. Annesine olan saplanması azaldı ve babasına karşı tavırları iyi yönde gelişti. Erkek kardeşi ve ablası ile ilişkileri de tartışmasız olumlu yönde değişti. Tüm gelişimi, özellikle eğitilebilirlik, sosyal uyum ve yüceltme yetisi anlamında, olumluydu.

küçük çocuk analizini –ve aslında daha büyük çocukların derinlemesine analizini- yürütmenin ön koşulunun, sunulan malzemeyi kesin olarak anlamak olduğu bence oldukça açıktır. Malzemenin önemi sunulduğu anda doğru ve hızlı şekilde fark edilmelidir. Bu hem vakanın yapısını açıklaması açısından, hem de hastanın o anki duygusal durumu ile ilişkili olmasından ve tüm bunların ötesinde içerdiği gizil kaygı ve suçluluk duygusunun çabucak algılanması açısından önemlidir. Bunlar doğru yorumlamanın, örneğin doğru zamanda yapılacak olan ve kaygı tarafından harekete geçirilen zihin seviyesine nüfuz edecek bir yorumlamanın, birinci koşullarıdır. Analizde kaygı ataklarının meydana gelmesi bu tekniğe tutarlı bir şekilde bağlı kalınırsa en düşük seviyeye kadar azaltılabilir. Kaygı atakları tedavinin başlangıcında meydana geldiğinde ise –günlük yaşamlarında da bu tarz atakları olan nevrotik çocuklarda olabileceği gibi- bu tekniğin sabit şekilde kullanılması genellikle atakların hızlıca azalması ile sonuçlanacaktır ki normal analizi yürütme olanağı bulunsun. Bence, kaygı ataklarının analizinden elde edilen sonuçlar da oyun tekniğinin altında yatan bazı ilkelerin genel geçerliliğinin kanıtıdır. İlk önce, yoğun kaygı ile bağlantılı olmasına rağmen kaygı atakları gerçekleşmeyen benzer malzemeyi analiz ettiğim Trude vakasından bahsedeceğim. Bu vakada, devamlı ve derinlemesine yorumlarla adım adım kaygıyı azaltmayı başardım ve kaygının küçük dozlarda ortaya çıkmasına izin verebildim. Annesi hastalandığı ve evde olmadığı zaman analiz kesildiğinde, kaygısı ataklara yol açacak seviyede artmıştı. Ancak, bundan birkaç seans sonra bir kez daha ataklar tamamen kesildi ve yerine yenilenmiş "dozu ayarlanmış" [düzenlenmiş] kaygı geldi.

Bu kaygı atakları ile ilgili olarak teorik nitelikte birkaç yorum daha eklemek isterim. Bu ataklardan *pavor nocturnus*un tekrarı olarak söz etmiştim. Bu ataklar sırasında ya da daha doğrusu hastanın onları denetim altına almaya çalıştığı sırada aldığı pozisyondan da bahsetmiştim. Bunun çocuğun gece yataktaki kaygı durumunun tekrarı olduğuna dikkat çekmiştim. Ancak aynı zamanda hem *pavor nocturnus*un, hem de

kaygı ataklarının altında yatıyor gibi gözüken belirli bir ilk kaygı durumundan da bahsetmiştim. Trude, Ruth ve Rita vakalarındaki gözlemim ve son yıllarda elde ettiğim bilgilerle birlikte, kızlara özgü olan ve erkek çocuklarda hadım edilme kaygısı ile eşdeğer olan bir kaygının ya da bir kaygı durumu varlığının farkına varabildim. Bu kaygı durumu kız çocuğunun annesinin bedenini tahrip etme, içindekileri ortadan kaldırma, içinden çocukları çıkarma ve bunun gibi fikirleri ile sonuçlanır. Bu kitabın ikinci kısmında daha ayrıntılı bu konuya döneceğim. Burada yalnızca okuyucunun dikkatini, ilk analizlerimde topladığım malzemelerle *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* (1926) adlı kitabında Freud'un yaptığı bir iki ifade arasındaki benzerliğe çekmek isterim. Bu kitapta Freud erkek çocukların hadım edilme korkusunun kız çocuklarında sevgiyi kaybetme korkusu ile benzer olduğunu belirtir. Kız çocuklarının yalnız kalma korkusu, anne tarafından terk edilme daha önce alıntı yaptığım analizlerde açıkça görülmüştür. Ancak bence bu korkunun daha derin bir kökeni vardır: Oidipus çatışmasının erken evrelerinde başlayan çocuğun annesine ve onu öldürme ve ondan çalma arzularına karşı duyduğu saldırganlık itkilerine dayanır. Bu itkiler sadece kaygıya ya da anne tarafından saldırılma korkusuna yol açmaz, aynı zamanda annesinin onu terk edeceği ya da annesinin öleceği korkusuna da yol açar.

Şimdi teknik soruları göz önüne alalım. Bir yorumun verilme *biçimi* de çok önemlidir. Örneklerle göstermeye çalıştığım gibi, yorumlarda olabildiğince anlaşılır ve açık biçimlerde bilinçdışı fantezilerinin içeriğini ortaya koymaya gayret gösterdim[1]. Bunu yaparken çocukların düşünürken ve konuşurken kendi imgelerini kullanarak izledikleri yolları model

[1] "Fragment of an Analysis of a Case of Hysteria" ["Bir Histeri Vakasının Analizinden Kesit"] (1905) (*S.E.* 9, s. 48) adlı çalışmasında Freud şöyle der: "Bir erkek için, onlara zarar vermeden ve kendiyle ilgili şüphe uyandırmadan her türlü cinsel konu hakkında kızlar ve kadınlarla konuşması, öncelikle bunu yapmak için uygun bir yol varsa, ikinci olarak bunun zorunlu olduğuna onları inandırabilirse mümkündür... Böyle şey-

aldım[1]. Peter, hatırlanacağı gibi, salıncağı işaret ederek "Bak nasıl asılı durup sallanıyor ve çarpışıyor" demişti. Ona "Nasıl anne ve babacığının zımbırtıları birbiriyle çarpışıyorsa öyle" diye cevap verdiğimde, hemen kabul etmişti. Başka bir örneği ele alırsak: Rita (iki yaş dokuz aylık) oyuncak bebeklerin onu uykusunda rahatsız ettiklerini söylemişti: Metro kondüktörü Hans'a (tekerlekli eril bir oyuncak) devamlı olarak "Sadece trenini aşağı yukarı sürmeye devam et" diyordu. Başka bir durumda üçgen bir oyuncak bloğu bir kenara koydu ve "Bu küçük kadın" dedi. Sonra "küçük çekiç"i eline aldı ve oyuncak blokların kutusuna, tam olarak kağıtla birbirine tutturulmuş yerinden vurdu, böylece orada bir delik oluşturdu. "Çekiç sertçe vurduğunda, küçük kadın *çok* ürküyor" dedi. Metro trenini süren ve çekiçle vuran adam, yaklaşık iki yaşına gelene kadar şahit olduğu anne baba arasındaki cinsel birleşmeyi temsil ediyordu. "Babacığın anneciğinin içine bu şekilde küçük çekiciyle sertçe vuruyor ve sen de ürküyorsun" şeklindeki yorumum konuşma ve düşünme tarzına tam olarak uyuyordu.

Analiz yöntemlerimi anlatırken çocukların kullanımına sunulan oyuncaklardan sıkça söz ettim. Oyun analizi tekniğinde bu oyuncakların ne kadar önemli olduğunu kısaca anlatmak istiyorum. Küçüklükleri, çok sayıda olmaları ve geniş

---

lerden konuşmanın en iyi yolu basit ve dolaysız konuşma; ve aynı zamanda, 'toplum'da benzer konuların ele alındığı gibi, şehvet düşkünlüğünden olabildiğince arındırılmış bir yöntemle konuşmaktır. '*J'apelle un chat un chat...* [Ben bir kediyi kedi diye çağırırım.]' Bu tutumu gerekli koşullar altında çocukların analizinde uygularım. Düşünme şekillerine en uygun basit kelimelerle cinsel konulardan konuşurum."

[1] Çocukların hâlâ çoğunlukla bilinçdışının kontrolü altında oldukları hatırlanmalıdır. Kullandıkları dil, rüyalarının ve oyunlarının da gösterdiği gibi sunumsal ve resimseldir. Tekrar tekrar gördüğümüz gibi çocukların kelimelere karşı tavrı erişkinlerden oldukça farklıdır. Her şeyden öte kelimelere resimsel nitelikler atarlar –anımsadıkları fantezilere. Analizde çocuğun bilinçdışına ulaşmak istiyorsak, (tabii ki bunu benlik vasıtasıyla, konuşma yoluyla yapmalıyız.) bunu ancak dolambaçlı sözlerden kaçınır ve yalın kelimeler kullanırsak başarabiliriz.

çeşitlilikleri çocuğa temsili oyunda bol çeşitlilik olanağı sunar. Aynı zamanda basit olmaları da, farklı şekillerde kullanılabilmelerini sağlar. Böylece bu şekildeki oyuncaklar fantezilerin ve yaşantıların çeşitli yollarla ve ayrıntılı şekilde ifadesi için çok uygundur. Çocuğun çeşitli "oyun düşünceleri" ve bunlarla bağlantılı duygulanımlar (oyunlarının ana konusundan kısmen tahmin edilebilen ve açıkça ifade edilen) küçük bir alanda art arda sunulur. Böylece önceden var olmuş zihinsel süreçlerinin ve, uzamsal yakınlık zamansal yakınlığı temsil ettiğinden, çocuğun birçok fantezi ve deneyimlerinin oluş sırasının genel bağlantı ve dinamiklerini iyice gözden geçirmiş oluruz.

Tüm bu söylenenlerden çocuğu analiz etmek için tek yapmamız gerekenin önüne oyuncaklar koymak olduğu ve böylece çocuğun hemen kolayca ve ketlenmeden onlarla oynamaya başlayacakları çıkarılabilir. Oyundaki ketlenme, tekrar tekrar dikkat çektiğim gibi, çocuklarda çok sık, az ya da çok şekilde karşılaşılan bir durumdur ve aşırı derecede yaygın nevrotik bir semptomdur. Ancak, hastayla temasa geçmekte diğer tüm girişimlerin başarısız olduğu bazı vakalarda özellikle bu oyuncaklar analizi başlatmak için çok kullanışlı araçlardır. Oyundaki ketlenmeye rağmen bir çocuğun oyuncaklara sadece bir kez bile göz atmaması ya da onlardan bir tanesini bile eline almayıp, onunla herhangi bir şey yapmaması nadiren görülür. Çocuk oyunu kısa sürede durdursa bile – Trude'un yaptığı gibi- analitik çalışmamızın temelini oluşturan bilinçdışının bazı düşüncelerini, ne çeşit bir oyun başlattığını, hangi noktada direncin ortaya çıktığını, bu dirence bağlı olarak nasıl davrandığını, beklenmedik bir anda yaptığı beklenmedik bir yorumu vs. fark ederek elde edebiliriz. Okuyucu zaten yorumun yardımıyla, çocuğun oyununu gittikçe daha özgür hale getirmenin, temsili içeriğini gittikçe zenginleştirme ve açığa çıkarmanın ve oyundaki ketlenmenin gitgide azalmasını etkilemenin analizde nasıl mümkün olduğunu görmüştür.

Oyun analizi için zorunlu olan sadece oyuncaklar değildir. Odada birçok tasvir edici malzemenin bulunması gerekir. Bunlardan en önemlisi akan suyu olan lavabodur. Bu genellikle analizde iyice ileri bir döneme kadar çok sık kullanılmaz, ancak daha sonra çok önem kazanır. Örneğin, tüm analiz safhalarını lavabo etrafında (bir sünger, cam bardak, bir ya da iki tas, kaşıklar ve kağıt da vardı) oynayarak geçiren bir çocuk vardı. Su ile oynanan bu oyunlar bize çocuğun genital dönem öncesi itkilerinin temeli ile ilgili derin bir içgörü sunar ve aynı zamanda bunlar cinsel teorileri tasvir eden araçlardır. Bize sadistik fantezileri ile karşıt tepki oluşturma[1] arasındaki ilişki hakkında bir fikir verir ve genital dönemin ve genital dönem öncesinin itkileri arasındaki doğrudan bağlantıyı gösterir.

Birçok analizde kesme ya da çizme oyunları seansın büyük bir kısmını oluşturur. Diğerlerinde ise –özellikle kızlarda- çocuk zamanını çoğunlukla kendisi, oyuncak bebekleri ya da oyuncak hayvanları için giysiler, süslü kıyafetler yaratmaya ya da kurdele veya diğer süslerle kendini süslemeye harcar. Her çocuğun kolay ulaşabileceği kağıtlar, renkli kalemler, bıçak, makas, iğne ve iplikler, odundan parçalar ve sicimler vardır. Çok sıklıkla çocuklar kendi oyuncaklarını yanlarında getirirler. Yalnızca o anda bulunan malzemelerin sayısı oyun olasılıklarını belirlemez. Çocuk her oyuncağı farklı şekilde kullanabilir ya da oyuncaklardan her birinin her oyunda kullanma şeklini değiştirebilir. Bu da bir hayli bilgi verir. Odadaki herhangi bir mobilya da, sandalye, yastıklar vs. gibi, onların oyun faaliyetlerinde kullanılabilir. Aslında analistin odasındaki mobilyalar bu amaç için özel olarak seçilmelidir. Sıradan oyunların dışında gelişen fanteziler ve hayali oyunlar da çok önem taşır. Çocuk, hayali oyununda

[1] Suyla oynanan bu oyunlar ateşle oynanan oyunlarla ilginç benzerlikler gösterir. Bir çocuğun önce suyla oynayıp sonra bir kağıdı ya da kibritleri yakması ya da tam tersi çok sık görülür. Islatma ve yakma arasındaki bağlantı ve üretral sadizmin büyük önemi bu davranışta açıkça ortaya çıkar.

oyuncaklar aracılığıyla kendini, analizinin başka bir (genellikle daha erken) evresinde gösterdiği kendini, oynar. Bu oyunlarda analist genellikle bir ya da daha fazla rol edinir. Ben bu rolleri çocuğun bana olabildiğince detaylı şekilde anlatmasını isterim.

Bazı çocuklar hayali oyunlarını, bazıları ise oyuncaklar yoluyla daha dolaylı temsilleri tercih eder. Tipik –mış gibi yapma oyunları; anne ve çocuk olma, okulda olma, ev inşa etme ve döşeme (sandalyeler, mobilyalar, yastıklar vs. ile), uzağa, yurtdışına gitme, trenle yolculuk etme, tiyatroya gitme, doktor olma, bir ofiste çalışma, alışveriş yapma vs. Analitik açıdan bu –mış gibi yapma oyunlarının değeri doğrudan temsil edilmesinde ve sonuç olarak sundukları sözel çağrışım zinciri zenginliğinde yatar. İlk bölümlerde de söylendiği gibi başarılı şekilde bitirilmiş bir tedavinin en gerekli koşulları çocuğa analizde tüm kapasitesi ile dili kullandırmaktır.

Sanırım hiçbir açıklama oyun analizi saatlerinin doldurduğu renk, hayat ve karmaşıklığı anlatmakta yeterli olmaz. Ancak umarım ki, okuyucuya bu araçlarla ulaşabildiğimiz sonuçların güvenilirliği ve doğruluğu hakkında bazı fikirler vermek için yeteri kadar açıklama yapmışımdır.

3. Bölüm

ALTI YAŞINDA BİR KIZDAKİ SAPLANTI NEVROZU[1]

Bir önceki bölümde ilk analiz tekniği ilkelerinin altında yatanlarla ilgilenmiştim. Bu bölümde ise, bu tekniği gizil dönemdeki analiz tekniği ile, bir vaka tarihçesinden örnekler vererek, karşılaştıracağım. Bu vaka tarihçesi, ilkelerle ilgili bazı teorik soruları tartışma ve aynı zamanda saplantı nevrozu olan çocukların analizinde kullanılan tekniği –bu olağandışı zorlukta ve ilginçlikteki vakaları tedavi sırasında hazırladığım bir teknik- anlatma olanağı da sunacaktır.

Altı yaşında bir çocuk olan Erna'nın birçok ciddi semptomları bulunmaktaydı. Kısmen kaygıdan (özellikle hırsız ve haydutlardan korkma) ve kısmen de bir dizi saplantılı eylemlerden kaynaklı uykusuzluk çekiyordu. Bu eylemler yüz üstü yatma, kafasını yastığa vurma, sırt üstü yatarken ya da otururken sallanma hareketi yapma, saplantılı parmak emme ve aşırı ve zorlantılı mastürbasyonu içerirdi. Geceleri uyumasını engelleyen tüm bu saplantılı eylemler gündüz vakti de devam ediyordu. Özellikle başkaları varken bile ve örneğin anaokulunda neredeyse devamlı yaptığı mastürbasyon asıl vakaydı. "Hayatla ilgili sevmediğim bir şey var" diyerek açıkladığı ağır bir depresyondan sıkıntı çekiyordu. Annesi ile ilişkilerinde aşırı derecede sevgi doluydu, ancak zaman zaman düşmanca bir tavra sapıyordu. Annesine tamamen hükmediyordu, ona hareket şansı tanımıyordu ve onu sevgi ve nefretiyle devamlı rahatsız ediyordu. Annesi bunu "Beni tüketiyor" şeklinde

[1] Bu bölüm, Ekim 1924'te Würzburg'deki Birinci Alman Psikanalizi Konferansında sunduğum makaleye dayanmaktadır.

ifade etmişti. Çocuk da tam anlamıyla eğitilemez olarak tanımlanabilirdi. Saplantılı düşüncelere dalma ve ilginç şekilde çocuksuluktan uzak doğası küçük kızın yüzündeki kederli görünüşte belirgindi. Dahası bu, onda garip ve cinsel açıdan erken gelişmiş bir izlenim bırakıyordu. Analiz sırasında bariz olarak görülen ilk semptom öğrenmede çok ciddi bir ketlenmesi olmasıydı. Analizin başlamasından birkaç hafta sonra okula gönderildi ve yakın bir süre sonra öğrenmede oldukça yetersiz olduğu açıkça görüldü. Aynı zamanda okul arkadaşlarına da uyum sağlayamıyordu. Aslında kendisi de hasta olduğunu hissediyordu – tedavisinin daha çok başında ona yardım etmem için yalvarmıştı.

Erna oyununa diğer oyuncakların arasında duran küçük bir at arabasını alarak ve onu bana doğru sürerek başladı. Gelip beni alması gerektiğini belirtti. Ama bunun yerine at arabasına bir kadın yerleştirdi ve yanına bir oyuncak adam koydu. Bu ikili birbirlerini sevdiler, öptüler ve devamlı yükselip alçaldılar. Daha sonra başka bir at arabasındaki oyuncak adam onlara çarptı, onlara doğru koştu ve onları öldürdü ve onları kızartıp yiyip bitirdi. Başka bir sefer kavganın sonu başka şekilde oldu ve saldıran oyuncak adam aşağı atıldı; ancak kadın ona yardım etti ve onu avuttu. Annesi ilk kocasından boşanmıştı ve yenisi ile evlenmişti. Erna'nın oyunlarında bu üçüncü kişiye oyunun çeşitli kısımlarında yer verilmişti. Örneğin, asıl adam ve karısı bir hırsıza karşı savundukları evlerindelerdi; üçüncü adam bir hırsızdı ve içeri girdi. Ev yanıp kül oldu, adam ve kadın da yandı ve sadece üçüncü kişi hayatta kaldı. Başka birinde ise üçüncü kişi ziyarete gelen erkek kardeş olmuştu; ancak kadına sarılırken onun burnunu ısırıp koparmıştı. Bu küçük adam, üçüncü kişi, Erna'nın kendisiydi. Bir dizi benzer oyunda babasının annesi ile pozisyonundaki yerini alma arzusunu tasvir etti. Diğer bir taraftan, birçok başka oyunda annesinden kurtulma ve babasını ka-

zanma şeklindeki Oidipus arzusunu doğrudan gösterdi. Mesela, kafasını[1] kemana vurup ya da kafası üzerinde durup sesli şekilde kitap okuyarak çocuklara keman dersi veren oyuncak bir öğretmen yaratu. Daha sonra ona kitabı ya da kemanı düşürttü ya da duruma göre kız öğrenci ile dans ettirdi. Diğer ikisi öpüştüler ve birbirlerine sarıldılar. Bu sırada Erna bana aniden öğretmen ile öğrenci arasındaki evliliğe izin verip veremeyeceğimi sordu. Başka bir seferinde de –bir erkek ve bir kadın oyuncakla temsil edilen- bir erkek ve bir kadın öğretmen çocuklara nasıl başla selamlama ve reverans yapılacağı gibi adap dersleri verdi. Başta çocuklar nazik ve itaatkarlardı (tıpkı Erna'nın her zaman iyi olmak ve kibar davranmak için elinden geleni yapması gibi). Daha sonra aniden kadın ve erkek öğretmenlere saldırdılar, onları ayakları altında ezdiler, öldürdüler ve kızarttılar. Şimdi şeytana dönüşmüşler ve kurbanlarının azaplarından zevk almışlardı. Ancak birdenbire erkek ve kadın öğretmen cennete gittiler, Erna'ya göre şeytan olmakla ilgili daha önce hiçbir şey bilmeyenlerin meleğe dönüşmesi gerekiyordu: Aslında "onlar hiçbir zaman şeytan *değildiler*." Tanrı Baba, erkek öğretmen, tutkulu şekilde kadına sarılmaya ve onu öpmeye başladı, melekler onlara taptılar ve hepsi yeniden iyi durumdaydılar – fakat çok geçmeden bu ya da şu şekilde dengenin bozulacağı belliydi.

Erna oyunlarında genellikle anne oluyordu. Ben çocuk oluyordum ve en büyük hatalarımdan biri parmağımı emmekti. Ağzıma koymam gereken ilk şey bir motorlu araç oldu. Zaten Erna aracın ışıklı lambalarına hayran kalmıştı ve "Çok güzeller, kıpkırmızı ve yakıcı." dedi ve birden onları ağzına koydu ve emmeye başladı. Bunlar annesinin memelerini ve babasının penisini temsil ediyordu. Bu oyunları her

[1] Burada Erna'nın bilinçdışında kafanın penis anlamı taşıdığı başka bir oyun görüyoruz. Bir oyuncak adam arabaya girmek ister ve kafası pencereye sıkışır, o sırada araba ona "içeri girsen daha iyi olur!" der. Araba babasını cinsel birleşmeye davet eden annesini temsil etmektedir. (Aynı zamanda yastığa kafasını vurma gibi saplantılı belirtileri de burada düşünmek gerekir.)

zaman anneye karşı saldırganlık, haset ve öfke patlamaları takip ediyordu. Daha sonra yerini pişmanlığa ve sakinleşme denemelerine bırakıyordu. Oyuncak bloklarla oynarken örneğin, bu parçaları kendisi benden daha çok alacak şekilde aramızda paylaştırırdı. Daha sonra bu durumu benden daha azını alarak telafi ederdi; ancak sonunda bunu hep daha fazlasını alacak şekilde sonlandırırdı. Oyuncak bloklarını kullanarak bina inşa edip edemeyeceğimi sordu, böylelikle kendi inşasının nasıl benimkinden daha güzel olacağını kanıtlayabilirdi ya da görünüşe göre kazayla benimkini aşağıya indirecekti. Bazen bir oyuncak adamı yargıç yapar ve bu yargıç onun evinin benimkinden daha iyi olduğuna karar verirdi. Yaptığımız evler ile ilgili oyunun detaylarında annesi ile uzun süreli rekabetini ifade ettiği açıktı. Analizin ileriki kısımlarında doğrudan şekilde bu rekabeti ortaya koydu.

Bu oyunları oynamak dışında kağıtları kesmeye ve kağıttan şekiller yapmaya başladı. Bunu yaparken de bana yaptığının "kıyılmış et" olduğunu ve kağıttan kan geldiğini söylemişti. Bunun üzerine tüyleri ürperdi ve birden kendini kötü hissetti. Bir keresinde bana "göz salatası"ndan bahsetmişti ve bir başka sefer de burnumdan "püsküllleri" (kılları) kestiğini söylemişti. Burada ilk seansında ifade ettiği burnumu ısırıp koparma isteğini yineliyordu (ve aslında isteğini gerçekleştirmek için birçok girişimde de bulunmuştu). Bu yolla evin içine giren ve evi ateşe veren vs. ve annesinin burnunu ısırıp koparan "üçüncü kişi" ile özdeşleşmeyi de göstermiş oldu. Analizinde diğer çocuklarla olduğu gibi kağıt kesmenin farklı şekillerde belirleyici olduğu ortaya çıktı. Kağıt kesme sadistlik ve yamyamlıkla ilgili itkilerine çıkış yolu veriyordu, aynı zamanda tepkisel eğilimlere de hizmet ediyordu, çünkü yaratıcı bir etkinliği de temsil ediyordu. Örneğin bir masa örtüsünü andıran düzgün şekilde kesilmiş şekiller, daha önce fantezilerinde onları kötüye uğrattığı ebeveyninin genitallerini ya da annesinin daha önce yıkımdan sonra onarılmış bedenini temsil etmekteydi.

Erna oyunu kağıt kesmekten suyla oynamaya çevirdi. Lavaboda yüzen küçük kağıt parçası batan bir geminin kaptanıydı. Kendini kurtarabilirdi çünkü –Erna'nın belirttiğine göre- onu suyun altında tutan "altından ve uzun" bir şeye sahipti. Daha sonra kafasını kopardı ve "Kafası gitti, şimdi boğuldu" diye açıkladı. Suyla oynanan bu oyunlar onun oral-sadistik, üretral-sadistik ve anal-sadistik fantezilerinin analizini derinlemesine aydınlatır. Yine bu şekilde, örneğin, çamaşırcı kadın oldu ve çocuğun kirli çamaşırlarını temsilen kağıt parçaları kullandı. Ben çocuktum ve iç çamaşırımı tekrar tekrar kirletmem gerekiyordu. (Bir ara Erna, dışkı müptelası ve yamyamvari itkilerini dışkılarını, çocukları ve aynı zamanda kirli çamaşırları temsil eden kağıt parçalarını çiğneyerek açıkça görünür hale getirdi.) Bir çamaşırcı kadın olarak Erna'nın çocuğu aşağılamak ve cezalandırmak için birçok fırsatı da vardı ve zalim anne rolünü oynadı. Ancak aynı zamanda kendini kötü davranılmış çocuk olarak da tanımladığından, mazoşist arzularını da tatmin etti. Sıklıkla annesi babasına çocuğu cezalandırtıyormuş ve çocuğun poposuna vurdurtuyormuş gibi yapardı. Bu cezalandırma çamaşırcı kadın rolündeki Erna tarafından çocuğun kirletme sevgisini tedavi etme aracı olarak önerilmişti. Bir keresinde, baba yerine, bir sihirbaz ortaya çıktı. Bir çocuğun anüsüne ve sonra kafasına çubuk ile vurdu ve bunu sanki sihirli değnekten sarımsı bir sıvı akıyormuş gibi yaptı. Başka bir durumda, çocuğa – bu sefer oldukça küçük bir çocuk- "kırmızı ve beyaz" karışmış bir toz verildi. Bu tedavi küçük çocuğu temizledi ve birden konuşabildi ve annesi kadar akıllı oldu[1]. Sihirbaz penisi temsil ediyordu ve çubuk ile vurmak ise cinsel birleşmeyi. Sıvı ve toz idrar, dışkı, meni ve kanı temsil etmekteydi. Tüm bunlar Erna'nın fantezilerine göre ağız, anüs ve genitaller yoluyla cinsel birleşmede annenin kendi içine koyduklarıydı.

Başka bir zaman, Erna birden bire çamaşırcı kadından mallarını almak için ağlayan balıkçı kadına dönüştü. Bu oyun

[1] Bu fanteziler, sağaltıcı ve "iyi" yönden penis ile ilgilidir. 11 ve 12. Bölümlerde bu noktaya daha etraflı bir şekilde değineceğim.

esnasında etrafına biraz kağıt sardıktan sonra musluğu ("kremşanti musluğu" dediği) açtı. Kağıt ıslanıp lavaboya düştüğünde onu parçaladı ve balık olarak satışa sundu. Bu oyun sırasında Erna'nın zorlantılı şekilde açgözlülükle musluktan su içmesi ve hayali balığı çiğnemesi açıkça birincil sahne sırasında ve birincil fantezilerde hissettiği oral haseti işaret etmekteydi. Bu haset kişilik gelişimini çok derin etkilemişti ve nevrozunun merkezindeki bir özellikti[1]. Balık ile babasının penisinin ve dışkı ile çocukların eşleşmesi, çağrışımlarında belirginleşti. Erna'nın satılık bir dizi balığı vardı ve bunların arasında "Kokelfish" ya da, birdenbire onlara bu ismi takmıştı, "Kakelfish" vardı[2]. Bu balıkları doğradığında, ani bir dışkılama arzusu ortaya çıktı ve bu da balığın dışkı ile, balıkları doğramasının da dışkılamakla özdeşlik kurduğunu gösterdi. Balıkçı kadın Erna beni –bir müşteri olarak- birçok şekilde kandırdı. Benden çok fazla para aldı ve bana karşılığında hiç balık vermedi. Ona karşı çaresizdim, çünkü bir polisten yardım alıyordu ve birlikte benden aldığı ve balığın yerine geçen parayı "*wurled*[3]" yaptılar. Bu polis cinsel ilişkiye girdiği ve annesine karşı yanında olan babasını temsil ediyordu. Oyundaki rolüm polisle balığı "*wurled*" yapıklarında onu izlemekti ve daha sonra gizlice balığa sahip olmaya çalışmam gerekiyordu. Aslında yapmam gerektiğini söylediği şey, annesi ile babasının cinsel birleşmesine tanık olduğu sırada onun annesine yapmak istediği şeydi. Bu sadistik itkiler ve fanteziler annesi ile ilgili ciddi kaygısından kaynaklanıyordu. Tekrar tekrar "içindeki her şeyi alacak olan hırsız bir kadın"dan korkusunu ifade ediyordu.

Erna'nın analizi de her türlü canlandırma ve temsilin ebeveynin cinsel ilişkilerini simgelediğini gösterdi[4]. Erna'nın,

---

[1] Erna'nın, ebeveyninin cinsel münasebetini gözlemesini ve bunun kendi nevrozuyla arasındaki bağlantıyı daha sonra tartışacağım.

[2] "Kaki" dışkıdır.

[3] Almancadaki kremşanti kelimesine benzeyen uydurulmuş bir kelime.

[4] "Infant Analysis" ["İlk Analizler"] (1923) başlıklı yazımda, çok detaylı şekilde canlandırma, temsil ve sahneye koymaların vs. ebeveynin cinsel

annesini tüm seyirciler tarafından hayran olunan bir dansçı ya da bir aktris olarak oynattığı bir dizi canlandırmada onun için duyduğu aşırı bir hayranlığı göstermişti –hasetle karışık bir hayranlık. Sıklıkla annesi ile özdeşleşmede de herkesin önünde eğildiği bir kraliçeymiş gibi yapıyordu. Tüm bu temsillerde en kötüsünü alan hep çocuktu. Annesinin rolündeyken Erna'nın yaptığı her şeyin –kocasına gösterdiği sevecenlik, giyinme şekli ve kendine hayran olunmasına izin vermesi- başlıca bir amacı vardı: çocuğun hasetini harekete geçirme ve onun duygularını incitmek. Örneğin, bir kraliçe olarak kral ile evliliğini kutlayıp, divana uzanıyor ve benim bir kral olarak yanına yatmamı istiyordu. Bunu yapmayı reddettiğimde ise, yanında duran küçük sandalyeye oturmam ve yumruğum ile divana vurmam gerekiyordu. Buna "çalkalama" diyordu ve bu cinsel birleşme anlamına geliyordu. Sonra birden bir çocuğun gizlice içinden çıktığını belirtti ve sahneyi kıvranarak ve inleyerek oldukça gerçekçi şekilde temsil etti. Hayali çocuğu daha sonra ebeveyninin odasını paylaştı ve onların cinsel birleşmelerine tanık olmak zorunda kaldı. Eğer cinsel birleşme bölünürse dövüldü ve annesi babasına bundan dolayı çocuğu durmadan şikayet etti. Eğer anne çocuğu yatağa koyarsa, bu çocuktan kurtulmak ve en erken zamanda baba ile birleşebilmek içindi. Çocuğa durmadan kötü davranılıyordu ve eziyet ediliyordu. Annesi ve babası Dr. Whippo ya da Whippour[1] tarafından kremşanti ya da özel bir süt ile hazırlanmış olan muhteşem yemeklerinin keyfini çıkarırken, ona yemesi için midesini bulandıracak kadar tiksindirici irmik muhallebisi veriliyordu. Yalnızca anne ve babanın yediği bu özel yemek cinsel birleşme sırasında değiş tokuş edilen maddeleri temsil etmesi için Erna tarafın-

---

birleşmesini temsil etmelerindeki evrensel simgesel önemini değerlendirmiştim. Rank'ın "Das Schauspiel im Hamlet" ["Hamlet'te Gösteri"] (1919) isimli makalesine başvurulabilir.

[1] Kırbaçlama anlamına gelen "*whipping*" ve dökülme anlamına gelen "*pouring out*" kelimelerinden türetilmiş isimler -çn.

dan birçok farklı şekillerde kullanıldı. Erna'nın cinsel birleşme sırasında annesinin babanın penisini ve menisini içine alması ve babasının ise annenin memelerini ve sütünü içine alması fantezileri, ebeveyne karşı haset ve düşmanlığının temelini oluşturmaktadır.

Erna'nın oyunlarından birinde –"temsil bir rahip tarafından gerçekleşti"-, rahip musluğu açtı ve bir kadın dansçı olan eşi buradan su içti. Sindirella ismindeki çocuğun sadece izlemesine izin vardı ve tamamen sessiz kalması gerekiyordu. Bu noktada Erna aniden büyük bir öfke patlaması yaşadı. Bu fantezilerine nefret duygularının ne kadar eşlik ettiğini ve bu duyguları ile ne kadar kötü şekilde baş ettiğini gösterdi. Anne ile ilişkisi tüm bunlar yüzünden örselenmişti. Eğitsel her aracı, terbiye verme ile ilgili her girişimi, kaçınılmaz olan her engellenmeyi annesi tarafından yapılan, tamamen sadistik bir davranış olarak hissetmişti. Bunları onu aşağılamak ve ona kötü davranmak için yapılan hareketler olarak görmüştü.

Ancak, anneymiş gibi yapma oyununda Erna, kendi hayali çocuğuna, bir bebek olduğu sürece sevgi gösterdi. Ona baktı, onu yıkadı ve ona sevecen davrandı. Kirli olduğunda bile onu affetti. Erna'ya göre ona sadece kundakta bir bebekken sevgiyle davranılmıştı. O da oyunda daha büyük bir çocuğa en zalim haliyle davranırdı ve şeytanlar tarafından ona farklı şekillerde işkence edilmesine izin verir ve sıklıkla sonunda onu öldürürdü[1]. Aynı zamanda anne rolünde olan çocuğun çocuk rolüne de bürünmesi, onu izleyen fantezi ile açıklığa kavuştu. Erna oyununda altını pisleten bir çocuk

[1] Nesnesine karşı çocuğun hiddeti (bu vakada hayali çocuğa karşı) gerçekten aşırı olduğunda, temel olan şey, üstbenliğin altbenliğe karşı çıkmasıdır. Ben, yansıtma yoluyla bu tahammül edilemeyen durumdan kaçar. Üstbenliğin onayı ile sadistik şekilde altbenliğin tahrip etmesi için nesneyi bir düşman gibi sunar. Eğer benlik, üstbenlik ve altbenlik arasındaki müttefikliği etkileyebilirse, üstbenliğin altbenliğe yönelmiş sadizmini dışsal dünyaya yollayabilir. Bu şekilde nesneye yöneltilen ilksel sadistik itkiler aslında altbenliğe karşı yöneltilmiş düşmanlık ile artar (Krş. 8. Bölüm ve aynı zamanda "Personification in the Play of Children" ["Çocukların Oyununda Canlandırma"] (1929) isimli yazım).

oldu ve benim anne olarak onu azarlamam gerekiyordu. Bu azarlamaya karşı alaycı bir tavır aldı ve karşı koyma amacıyla tekrar tekrar kendini pisletti. Anneyi daha da sinirlendirmek için, daha önce ona verdiğim çirkin yemeği kustu. Daha sonra anne, babayı çağırdı ama baba çocuğun tarafını tuttu. Bundan sonra anne "Tanrı ona konuştu" adlı bir hastalığa yakalandı; buna karşılık çocuk da "annenin kışkırtması" adlı bir hastalık kaptı ve bu hastalıktan dolayı öldü. Anne de baba tarafından ceza olarak öldürüldü. Çocuk, daha sonra tekrar hayata döndü ve anneye rağmen bunun için devamlı dua etmiş olan baba ile evlendi. Sonra anne de tekrar hayata döndü, ama ceza olarak babanın sihirli değneği ile bir çocuğa dönüştürüldü. Bu sefer daha önce çocuğun maruz kaldığı tüm aşağılama ve kötü muamelelere maruz kalacak olan oydu. Bir çocuk ve bir anne ile ilgili bu şekildeki birçok fantezisinde Erna, yaşantılarındaki duyguları tekrar yaşıyordu ve diğer bir taraftan da eğer anne-çocuk ilişkisi terse dönse annesine sadistik biçimde yapmak isteyeceklerini ifade ediyordu.

Erna'nın zihinsel yaşamı anal-sadistik fanteziler tarafından yönetiliyordu. Analizinin daha sonraki evrelerinde, bir kere daha su ile bağlantılı oyunlarından başlayarak, giysiler üzerinde "pişirilmiş" olan dışkıların aynı zamanda yemek yapmak ve yemek için kullanıldığı fanteziler üretti. Tekrar bir lavaboda oturduğu ve orada ürettiklerini yediği ya da ürettiklerini birbirimize verdiğimiz oyunlar oynadı. İdrar ve dışkıyla sürekli birbirimizi kirlettiğimizle ilgili fantezileri analiz boyunca daha da açığa çıktı. Bir oyunda, annesinin kendini tekrar tekrar kirlettiği ve odadaki her şeyin annesinin yüzünden dışkıya dönüştüğü bir temsil gerçekleştirdi. Annesi bu yüzden hapse girdi ve orada açlık çekti. Annesi gidince kendisi temizleme işine sahip oldu ve bununla bağlantılı olarak kendine "Bayan Kir Teşhircisi" – kir ile gösteriş yapan kişi anlamına gelmektedir- ismini taktı. Düzenliliğe karşı olan aşkı ile onu annesinden üstün tutan ve onunla evlenen babasının hayranlığını ve kabulünü kazandı. Babasına kendisi için yemek yaptırttı. Birbirlerine verdikleri yiyecek ve

içecekler bir kere daha idrar ve dışkı idi. Ancak bu sefer zarar veren değil, iyi türdendi. Yukarıdaki örnek, analiz esnasında bilinçli hale gelen sayısız ve aşırı şekilde anal-sadistik fantezilerinden biriydi.

Tek çocuk olan Erna, erkek ve kız kardeşlerinin dünyaya gelmesi ile ilgili hayallerle çok meşgul oldu. Bu bağlamdaki fantezileri özel bir ilgiyi hak etmektedir, çünkü gözlemlerime göre diğer çocuklarda da görülür. Bu ve diğer çocukların benzer fantezilerine bakılırsa, diğer çocuklara göre ailede tek çocuk olanların her zaman bekledikleri kız ve erkek kardeşler ile ilgili daha çok kaygı duydukları ve kardeşlerin anne karnındaki hayali varlıklarına karşı bilinçdışı saldırgan itkilerinden dolayı daha çok suçluluk duygusu hissettikleri görülür. Çünkü gerçekte kardeşleri ile olumlu ilişki geliştirme olanakları yoktur. Bu durum çoğunlukla tek olan çocuğun topluma uyum sağlamasını daha da zorlaştırır. Uzun bir süre, Erna'nın, analitik seansların başında ve sonunda, öfke ve kaygı atakları oldu ve bu atakların şiddeti ondan hemen önce veya sonra tedaviye gelen çocuk ile karşılaştığında kısmen arttı. Karşılaştığı bu çocuk her zaman beklediği erkek ya da kız kardeşin gelişini temsil etmekteydi[1]. Buna ek olarak, diğer çocuklarla geçinememesine rağmen zaman zaman ciddi şekilde onların topluluğuna dâhil olma ihtiyacı duyuyordu. Bence zaman zaman ortaya çıkan bu kardeş isteği birçok güdü ile açıklanabilir: (1) Arzuladığı kız ya da erkek kardeşler kendi çocuğu anlamına gelmekteydi. Ancak bu istek hemen ardından ciddi bir suçluluk duygusu ile yıkılırdı, çünkü bu anneden çocuk çalmak demekti. (2) Kardeşlerin varlıkları, fantezilerinde annenin içinde olduğunu hayal ettiği çocuklara karşı saldırılarının hem anneye hem de onlara zarar vermediğini kanıtlamaktaydı ve böylece kendi bedeninin içi de

[1] Gerçek hayatta Erna'nın erkek ya da kız kardeşi yoktu. Zihinsel yaşamında çok önemli bir rol oynayan onlara karşı duyduğu bilinçdışı korku ve kıskançlık, sadece analiz yoluyla yaşanıyor ve ortaya çıkıyordu. Bu bir kere daha çocuk analizlerinde aktarım durumunun önemi ile ilgili bir örnektir.

zarar görmemiş olurdu. (3) Kardeşler ona anne ve babasının izin vermediği cinsel doyumu sağlayabilirlerdi. (4) Erna'nın annesini öldürmek ve babasının penisini ele geçirmek için ebeveynine karşı onlarla birleşme ile ilgili bir fantezisi vardı. Korkutucu ebeveynine karşı olan kavgasında kardeşler onun müttefiki[1] olabilirlerdi.

Ancak Erna'nın bu fantezilerinin hemen ardından, kardeşlerine karşı nefret duygusu –neticede onlar anne ve babası için tek ikamelerdi- ve fantezilerinde ebeveynine karşı onlarla birlikte uyguladığı yıkıcı davranışlardan dolayı duyduğu çok ciddi suçluluk duygusu ortaya çıkıyordu. Ve genellikle bunlar depresyon atağı ile sonlanırdı.

Bu fantezilerin de, Erna'nın diğer çocuklarla geçinmede yetersiz olmasında payı vardı. Onlardan kaçınırdı, çünkü onları hayali kardeşleri ile özdeşleştirmişti. Bir yandan kardeşlerine ebeveynine karşı saldırılarında bir suç ortağı olarak bakıyor, diğer bir taraftan da onlara karşı saldırgan itkilerinden dolayı onlardan düşmanlarmış gibi korkuyordu.

Erna'nın vakası bence genel bir önemi varmış gibi görünen başka bir faktöre de ışık tutmaktadır. İlk bölümde çocukların gerçeklikle farklı ilişkilerine dikkat çekmiştim. Analizde, oldukça küçük çocukların oyunlarında gerçeklikle uyum sağlamadaki başarısızlıkları ile karşılaşılabileceğine ve analiz ilerledikçe en küçük çocukların bile gerçeklikle tam bir temasa ulaştırılmaları gerektiğine işaret etmiştim. Fakat, Erna ile yapılan çok sayıda analizden sonra gerçek hayatı ile ilgili hiçbir detaylı bilgi elde etmeyi başaramadım. Annesine karşı aşırı sadistik itkileri ile ilgili çok sayıda malzeme elde etmiş olsam da, ondan *gerçek* annesi ile ilgili bir şikayet ya da eleştiri ya da annesinin gerçekte ne yaptığını hiçbir zaman duymadım. Erna'nın fantezilerinin gerçek annesine yönelik

[1] "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928) isimli yazımda, çocukların birbirleriyle cinsel ilişkilerinde, özellikle kardeşlerse, ebeveynine karşı işbirliği yapma fantezileri olduğuna ve sıklıkla bu inanış ile suçluluk hislerinde ve kaygılarında azalma yaşadıklarına dikkat çekmiştim.

olduğunu kabullenmesine –analizin erken evrelerinde inkar ettiği bir durum- ve annesini taklidinin gittikçe daha açık şekilde abartılı ve tiksindirici hale gelmesine rağmen, yine de gerçeklikle fantezileri arasındaki bağlantıyı kurmak zordu. Gerçek hayatını analize getirmek için tüm çabalarım etkisiz kalmıştı ki, kendini gerçeklikten koparma isteğinin en derin sebeplerini analiz ederken sonunda en azından kısmen bunu başardım. Erna'nın gerçeklik ile ilişkisinin aslında çoğunlukla bir rol yapma olduğu ortaya çıktı ve bu rol yapma davranışı bir kişinin tahmin edebileceğinden bile büyük ölçüdeydi. Gerçek şu ki, hayal dünyasının varlığını sürdürmek ve kendini gerçeklikten korumak için her yolu deniyordu[1]. Örneğin, oyuncak at arabalarının ve arabacıların onun emrinde olduğunu ve arzu ettiği her şeyi getirdiklerini, oyuncak kadınların onun hizmetçisi olduğunu ve bunun gibi şeyleri hayal ederdi. Bu fantezileri sürerken bile, sıklıkla öfke ve depresyona kapılırdı. Daha sonra lavaboya gider ve burada dışkılarken yüksek sesle fantezi kurardı. Lavabodan çıkınca kendini divana attı ve arzuyla parmağını emmeye, mastürbasyon yapmaya ve burnunu çekmeye başladı. Bu dışkılamayı, parmak emmeyi, mastürbasyonu ve burun çekmeyi takip eden fantezilerini ona anlattırmayı başardım. Oyun oynarken sürdürmüş olduğu aynı hayal durumunu, bu haz verici doyumlar ve bunlara bağlı olan fantezilerle güçlükle devam ettirmeye çalışıyordu. Oyun sırasındaki depresyon, öfke ve kaygı gerçekliğin saldırıları ile fantezilerinin bozulmasından kaynaklanmaktaydı. Sabah yatağında mastürbasyon yaparken ya da parmak emerken yanına biri gelirse, ne kadar çok rahatsız olduğunu da hatırladı. Bunun sebebi sadece yakalanmaktan korkması değil, aynı zamanda gerçeklikten

[1] Birçok çocuk oyunları bölündüğünde gerçekliğe sadece *görünürde* bir dönüş yaparlar. Aslında hâlâ fantezileri ile meşguldürler.

uzaklaşmak istemesiydi. Analizi sırasında görülen ve inanılmaz oranlarda büyüyen bir psödoloji[1], arzularına göre tahammül edilemeyen gerçekliği tekrar şekillendirmeye yaradı. Ebeveyninden, özellikle annesinden aşırı korkusunda, gerçeklikten bu aşırı kopması için bir sebep – sonunda megaloman fantezileri de benimsedi- görebildim. Bu korkuyu azaltmak için Erna kendini annesinin güçlü ve sert hanımı olarak hayal etmişti ve bu da sadizminin daha çok güçlenmesine neden oldu.

Erna'nın annesi tarafından zalimce zulmedilmiş olma fantezileri, fantezilerinin paranoid özelliklerini daha açık şekilde göstermeye başladı. Daha önce de söylediğim gibi eğitimi ve yetiştirilmesi için atılan her adımdan, giydirilmesindeki en ince ayrıntıya kadar her davranışa annesi tarafından yapılan bir zulüm olarak bakıyordu. Ayrıca, kendini devamlı gözetleniyor gibi hissediyordu. Annesine aşırı derece saplanmasının bir sebebi de annesini gözetleme zorlantısıydı. Analiz, Erna'nın annesinin yakalandığı her hastalık için kendini sorumlu tuttuğunu ve saldırgan fantezileri için bir ceza beklediğini gösterdi. Oyunlarında ve fantezilerinde sürekli arasında gidip geldiği sert, cezalandırıcı anne ve nefret edilen çocuk rolleri birçok ayrıntısında aşırı sert üstbenliğin hareketini gösterdi. Erişkin paranoyaklarda hezeyan olarak bilinen bu fantezileri açıklamak için çok derinlemesine bir analiz gerekliydi. Bu vaka tarihçesini ilk yazdığımdan beri edindiğim deneyimlerden, Erna'nın kaygısı, fantezileri ve gerçeklikle ilişkisindeki kendine has özelliklerin, güçlü paranoid özellikler[2] gösteren vakalara özgü olduğu sonucuna ulaştım[3].

---

[1] Öznel olarak doğru olan bir şeyi, nesnel olarak gerçekliğe uymasa da anlatmaktır. Yalandan farklı olarak burada kişi bir amaca ulaşmaya ya da çıkar sağlamaya çalışmamaktadır. Helene Deutsch psödolojiyi bilinçdışındaki geçmiş yaşantılar ile ilgili anıların uygunsuz bir zamanda yeniden ortaya çıkışı olarak yorumlamıştır -çn

[2] Bkz. 9. Bölüm.

[3] Bu konuya dair daha geniş bir bakış açısı, bu kitabın ikinci kısmında göz önüne alınacaktır.

Bu noktada Erna'nın ilk çocukluk döneminden bu yana aşırı derecede güçlü olan eşcinsel eğilimlerini vurgulamalıyım. Oidipus durumunda ortaya çıkan, güçlü baba nefretinden sonra bu eşcinsel eğilimleri analiz edildi ve böylece şüphesiz azaldılar. Ama yine de çok güçlüydüler ve başta daha fazla çözülemez gibi gözüküyorlardı. Ancak güçlü dirençlerin üstesinden geldikten sonra, zulmedilme fantezilerinin tüm gücü ve gerçek karakteri ve bu fantezilerin eşcinsellik ile ilişkileri açığa çıktı. Şimdi sırayla zulmedilme fantezileri ile değişerek, *olumlu* haliyle anal sevgi arzuları daha açıkça ortaya çıkıyordu.

Erna, bir kez daha satıcı kadın rolüne girdi. Sattığı şeylerin dışkı olduğu aşikardı, çünkü oyunun tam başlangıcında dışkılama arzusu vardı. Ben bir müşteri oldum ve diğer tüm mağaza çalışanlarındansa onu tercih etmem ve onun sattığı eşyaların özellikle iyi olduğunu düşünmem gerekliydi. Daha sonra o müşteri oldu, beni sevdi ve bu şekilde anne ve kendi arasındaki anal sevgi ilişkisini temsil etti. Bu anal fantezileri, hemen ardından depresyon nöbetleri ve özellikle bana yönelttiği ama aslında annesini hedefleyen nefreti izledi. Bu bağlamda, Erna "beyaz ve sarı karışık" renkte ve ilk görüşte bir parça dışkıya benzettiği –tehlikeli, zehirli dışkılar- bir pire fantezisi üretti. Bu pire, dediğine göre, benim anüsümden çıkmıştı ve onunkine girmeye mecburdu ve onu incitmişti[1].

---

[1] Abraham, "Short Study of the Development of the Libido" ["Libido Gelişiminin Kısa Özeti"] (1924) adlı yazısında şöyle der: "Hem Van Ophuijsen ("On the Origin of the Feeling of Persecution" [Zulmedilme Duygusunun Kökeni Üzerine"] (1920)) hem de Starcke'a ("The Reversal of the Libido-Sign in Delusions of Persecution" ["Zulmedilme Hezeyanlarında Libido-İşaretinin Tersine Çevrilmesi"] (1919)) göre "psikanalitik uygulama sırasında, paranoyada hastanın 'zulmeden'inin (yani kendi cinsiyetinden aslen sevdiği kişinin) penisi ile özdeşleştirdiği bağırsaklardaki dışkıların bilinçdışı imgesine kadar 'zulmeden'in izinin sürülebileceği keşfedildi. Böylece paranoyada hasta ona zulmedeni kendi vücudunun bir parçası ile temsil eder ve onu kendi içinde taşıdığına inanır. Bu yabancı bedenden kurtulmak isteyecektir ama yapamaz."

Erna vakasında, zulmedilme hezeyanlarının sebebi olarak bilinen ebeveynden aynı cins olanı için duyulan sevginin nefrete dönüştüğünü, yansıtma mekanizmalarının göze çarpan önemi ile birlikte, şüphesiz doğrulayabildim. Erna'nın eşcinsel bağlanmasının altında daha da derin bir seviyede annesine karşı olağanüstü yoğun nefret duygusu yatıyordu. Bu duygu, ilk Oidipus durumundan ve oral sadizminden türemişti. Bu nefret sonucunda, zulmedilme fantezilerinin her ayrıntısında belirgin olan aşırı bir kaygı oluşuyordu. Artık Erna'nın analizinde daha önce karşılaşmadığım kadar yoğun sadizm içeren birçok yeni sadistik fanteziye ulaşmıştık. Bu işin en zor kısmıydı ve aşırı kaygıya eşlik ettiğinden Erna'nın işbirliği yapma isteği gitmişti. Ebeveyninin cinsel birleşme sırasında keyif aldıklarını düşündüğü oral doyumlarına ve genitale karşı oral hasetinin nefretinin en derin kaynağı olduğu ortaya çıktı. Cinsel birleşme yaşayan ebeveynine yöneltiği bu nefreti sayısız fantezisinde tekrar tekrar ifade etti. Bu fantezilerinde onlara, özelikle annesine, başka şeylerle değil de kendi dışkıları yoluyla saldırdı. Onun içine tıkıldığını düşündüğü dışkılarımdan (pire) korkusunun en derininde yatan şey, kendi tehlikeli ve zehirli dışkıları ile annesinin içini tahrip ettiği fantezileriydi[1].

Gelişimin çok erken bir evresine ait bu sadistik fanteziler ve itkilerin daha ileri analizinden sonra, Erna'nın annesine eşcinsel saplantısı azaldı ve heteroseksüel itkileri güçlendi. Bu zamana kadar fantezilerinin önemli bir belirleyicisi annesine karşı duyduğu sevgi ve nefret tavrı olmuştu. Babası cinsel birleşmede sadece bir araç olarak rol oynadı; tüm etkisi

[1] Daha sonra analitik çalışmam sırasında, çocukların tehlikeli ve zehirli dışkıdan korkularının genital öncesi döneme saplanmasını, dışkıların – hem kendininkilerin hem de nesneninkilerin- tehlikeli değil "iyi" şeyler olduklarına kendini inandırmak için, arttırdığını buldum. (Krş. bu kitapta 8. Bölüm). Bu yüzden Erna birbirimize "iyi" anal armağanlar veriyormuşuz ve birbirimizi seviyormuşuz gibi yapmıştı. Ancak bu hayali sevgi oyunlarından sonraki depresyon durumları aslında birbirimizi –yani, annesi ve onun- zehirleyeceğimiz ve birbirimize zulmedeceğimize inandığını ve bundan korktuğunu gösterdi.

anne –kız ilişkisinden kaynaklanıyor gibi görünüyordu. Hayalinde annenin babaya gösterdiği her duygusal yakınlık belirtisinin ve aslında babasıyla olan tüm ilişkisinin, babayı onun elinden alma, onu kıskandırma ve babasını ona karşı kışkırtmaktan başka bir amacı yoktu. Aynı şekilde annesini babasından yoksun bıraktığı ve onunla evlendiği bu fantezilerde tüm vurgu annesinden nefreti ve onu incitme isteği üzerindeydi. Erna'nın oyunlarda eşine bu tarz bir duygusal yakınlık duyması, sonunda sevecenliğinin sadece düşmanın duygularını incitmek ve babasını kendi yanına çekmek amacıyla tasarlanmış bir taklit olduğunu ortaya çıkardı. Aynı zamanda analizinde bu önemli adımları attıkça baba ile ilişkileri de gelişti ve onunla olumlu bir şekilde hakiki duyguların tadını çıkarmaya başladı. Artık ilişkileri tamamen korku ve nefret ile yönetilmiyordu, doğrudan Oidipus ilişkisi kurulabilirdi. Aynı zamanda Erna'nın annesine saplantısı azalmıştı ve şimdiye kadarki annesi ile ikircikli ilişkisi gelişti. Kızın ebeveyne karşı tavırlarındaki bu değişim fantezi hayatı ve içgüdüsel davranışlarındaki büyük değişimlere de bağlıydı. Sadizmi azaldı, zulmedilme fantezileri sayıca ve yoğunluk olarak çok daha düşüktü. Gerçeklikle ilişkisinde de önemli değişimler meydana geldi ve bu kendini özellikle fantezilerine gerçekliğin sızmasındaki artışta hissettirdi.

Analizin bu döneminde, oyunlarında zulmedilme düşüncelerini temsil ettikten sonra, Erna şaşkınlıkla sıkça şunu söylerdi: "Ama Anne *gerçekte* bunu yapmak isteyemez? *Gerçekte* bana çok düşkün." Ancak gerçeklikle teması güçlendikçe ve anneye dair bilinçdışı olan nefreti bilince daha da çıktıkça, hiç olmadığı kadar açık sözlülükle annesini gerçek bir kişi olarak eleştirmeye başladı ve annesi ile ilişkileri de iyice gelişti. Bu, bilinçdışı nefret daha bilinçli hale gelince mümkün oldu. Annesi ile ilişkisinin ilerlemesi ile birlikte, hayali çocuklarına karşı tavrında gerçekten anneliğe özgü ve hassas duygular görüldü. Bir seferinde çocuklardan birine çok zalim davrandıktan sonra, içi sızlarmış gibi bir sesle sordu: "Ben *gerçekten* çocuğuma bu şekilde davranmalı mı-

yım?" Böylece zulmedilme düşüncelerinin analizi ve kaygısının azalması sadece heteroseksüel tavrının güçlenmesi ile değil, aynı zamanda annesi ile ilişkisinin gelişmesi ve anneliğe özgü duygulara daha çok sahip olmasına olanak vermesi ile sonuçlandı. Bence, çocuğun ileride sevgi nesnesi seçimini ve tüm erişkin yaşamının doğasını belirleyen bu temel tutumların tatmin edici şekilde düzenlenmiş olması, başarılı çocuk analizinin ölçütlerinden biridir.

Erna'nın yaşamında nevroz çok erken görüldü. Tam bir yaşına basmadan zihinsel davranışlarında olağandışı erken bir gelişme ile birlikte nevroz belirtileri göstermeye başladı. Bu zamandan sonra da zorlukları devamlı arttı, böylece zamanla iki üç yaşları arasındayken yetiştirilmesi çözülemez bir soruna dönüştü. Kişiliği zaten anormaldi ve belirgin bir saplantı nevrozundan muzdaripti. Yaklaşık dört yaşına kadar, henüz parmak emme ve mastürbasyon alışkanlıklarının olağandışı doğasının farkına varılmamıştı. Altı yaşındaki bu çocuğun saplantı nevrozunun zaten kronik olduğu sonradan fark edilecekti. Yaklaşık üç yaşındaki fotoğraflarındaki yüzü nevrotik, düşüncelere dalmış bakışları ile altı yaşındaki yüzü ile aynıydı.

Bu vakanın alışılmadık ciddiyetinin üzerinde durmak isterim. Her şeyden öte saplantılı semptomları çocuğu neredeyse tamamen uykudan yoksun bırakmıştı. Depresyonu ve hastalığın diğer semptomları ve aynı zamanda kişiliğinin normal dışı gelişimi, sadece tüm bunların arkasında yatan anormal, abartılı ve kontrol edilemeyen içgüdüsel yaşamın zayıf bir yansımasıydı. Bunun gibi yıllar geçtikçe gitgide artmış bir saplantı nevrozunun ileriki yıllardaki hali şüphesiz iç karartıcı olarak tanımlanabilir. Bu tarz bir vakada tek çarenin uygun psikanaliz tedavisi olduğu güvenle ileri sürülebilir.

Şimdi vakanın yapısını daha ayrıntılı şekilde irdeleyeceğim. Erna temizlik alışkanlıklarının eğitiminde hiç zorluk çıkarmamıştı ve beklenenden erken bir yaşta bu eğitimi tamamlanmıştı. Hiçbir sert duruşa gerek kalmamıştı: Büyümüş de küçülmüş çocuğun hırsı, temizlikte gerekli olan ölçütlere

hızlı şekilde ulaşmasında ona güçlü bir teşvik veriyordu[1]. Bu görünürdeki başarı tam bir içsel başarısızlık ile beraber gidiyordu. Erna'nın muazzam anal-sadistik fantezileri bu evrede ne derece saplandığını ve bundan ne kadar çok nefretin ve ikircikli duygunun ortaya çıktığını gösterdi. Bu başarısızlıktaki bir etmen bünyesel olarak güçlü oral, anal-sadistik eğilimdi, ama başka bir etmen de önemli rol oynadı: Freud'un saplantı nevrozuna yatkınlıkta etkili olduğuna dikkat çektiği libidoya kıyasla çok hızlı bir benlik gelişimi. Bunların dışında analiz, başka önemli bir etmenin de Erna'nın gelişiminde sadece görünürde bir başarı elde edilmesi olduğunu gösterdi. Sütten kesilmeyi hiçbir zaman atlatamadı ve bundan sonra maruz kaldığı üçüncü bir sıkıntı da vardı. Altı-dokuz aylık arasındayken annesi, doğal bakımı ve özellikle genitallerin ve anüsünün temizliğine besbelli cinsel hazla tepki verdiğinin farkına vardı. Genital bölgesinin çok kolayca uyarıldığı aşikardı. Annesi böylece bu kısımları yıkarken daha tedbirli davrandı ve çocuk büyüdükçe ve daha temiz oldukça tabii ki bunu yapmak daha da kolaylaştı. Ancak çocuk, daha erken ve daha özenli ilgi onun için baştan çıkarıcı olduğundan, annesinin sonraki tedbirli davranışını bir engellenme olarak hissetti. Baştan çıkarılmış olma duygusunun ardında baştan çıkarılma *arzusu* yatmaktadır, hayatı boyunca sabit şekilde bu tekrarlanmıştı. Her ilişkisinde, örneğin bakıcısı ve onu yetiştiren diğer kişilerle ilişkisinde ve aynı zamanda analizinde de, baştan çıkarılmayı tekrar yaşamayı ya da buna alternatif olarak baştan çıkarıldığı suçlamasını ortaya atmayı denemişti. Bu özgül aktarım durumunu analiz ederken daha yakın durumlardan en eskisine–bebekken bakım alma deneyiminekadar tavrının izini sürmek olasıydı.

[1] Erna'nın bu tarz erken hırsının kaynağı temizlik konusunda annesinden üstün olduğu fantezilerinden çıkarılabilir. Babası onu "Bayan Kir Teşhircisi" diye çağırıyordu ve bu yüzden annesi hapishanede açlık çekerken onunla evlendi.

Erna'nın nevrozunun oluşumuna neden olan üç etmenin her birinde bünyesel etmenlerin oynadığı rol açıktır[1].

Birincil sahne deneyiminin hangi yollarla bu bünyesel etmenlerle birleştiği ve böylece saplantı nevrozunun tam gelişimine sebep olduğu görebiliriz. İki buçuk ve üç buçuk yaşındayken[2] bir yaz tatilinde ebeveyni ile yatak odasını paylaşmıştı. Bu zamanlarda onların arasındaki cinsel birleşmeyi izleme fırsatı olmuştu. Analizinde bu etkiler hem gözlenebildi, hem de dışsal kanıtla kesinleşti. Yazın anne babasını cinsel birleşme sırasında ilk kez gördüğünde onda belirgin şekilde

---

[1] Daha sonradan 8. Bölümde daha kapsamlı şekilde doğrulayacağım aşırı bir oral sadizmin benliğin çok hızlıca gelişimine neden olduğu ve aynı zamanda libidonun gelişimini de hızlandırdığı görüşüne vardım. Yukarıda bahsi geçen Erna'nın nevrozunun bünyesel etmenleri, aşırı güçlü sadizmi, benliğin çok hızlı gelişimi ve genital itkilerin vaktinden önce etkinliği birbirine bağlıdır.

Bu vaka ile ilgilenirken nevrozun oluşmasında başka bir bünyesel etmen de keşfedebildim. Bu, benliğin kaygıya tahammül etmek için yetersiz yetisini içermekteydi. Erna'nın da içinde olduğu birçok vakada çocuğun sadizmi benliğin yeterince denetimi altına alamayacağı derecede kaygıyı çok erken ortaya çıkarır. Genelde benliğin normal miktardaki kaygıyı bile denetimi altına alma yetisinin kişiye göre değiştiği burada belirtilmelidir ve bu nevrozu saptamada yardımcı bir etmendir.

[2] Burada Freud'un "History of an Infantile Neurosis" ["Bir Bebeklik Nevrozu Öyküsü"] (1928) adlı makalesinde anlattığı vaka ile ilginç bir benzerlik vardır. Erna beş yaşındayken yani ebeveynini cinsel birleşme sırasında izlediği son olaydan on sekiz ay sonra, büyükannesini ziyaretinde ebeveyni ile birlikteydi ve kısa bir süre için bu ziyaret sırasında yatak odalarını paylaştı. Ancak cinsel birleşmeyi gözleme fırsatı olmadı. Yine de de bir sabah Erna büyükannesini şunları söyleyerek hayrete düşürdü: "Babacık Annecik ile yatağa girdi ve onunla kıpırdaştı." Analizi, iki buçuk yaşındayken gördüklerini unuttuğu halde zihninde sakladığını ve bunları şimdi anlattığını gösterene kadar, çocuğun bu hikayesi açıklanamadı. Üç buçuk yaşındayken bu izlenimler tekrar canlanmıştı, ama bir kere daha unutuldu. Sonunda, on sekiz ay sonra, benzer bir durum (ebeveyninin yatak odasında uyuma) aynı olayları görme ile ilgili bilinçdışı beklentisini harekete geçirdi ve daha önceki deneyimlerini uyandırdı. Kurt Adam vakasında olduğu gibi Erna'nın vakasında da birincil sahne tamamen bastırılmıştı ancak daha sonradan tekrar harekete geçti ve bir an için bilince getirildi.

olumsuz değişimler oldu. Analiz cinsel birleşmeyi gözetlemesinin nevrozun tüm gücüyle gelişmesine neden olduğunu gösterdi. Ebeveynini cinsel birleşme sırasında görmesi ebeveyni ile ilgili hasetini ve engellenme hissini çok fazla yoğunlaştırdı ve ebeveyninin elde ettiği cinsel doyuma karşı sadistik fantezi ve itkileri aşırı seviyeye yükseldi[1].

Erna'nın saplantı semptomları şöyle açıklanabilir: Parmak emmesinin saplantılı karakteri babasının penisini ve annesin memesini emme, ısırma ve yiyip bitirme fantezilerinden kaynaklanmaktaydı. Penis tüm babayı temsil etmekteydi ve memeler de tüm annesini[2]. Analiz klinik çerçevede bu noktada sadece kısaca değindiğim depresif özellikleri de ortaya çıkardı[3]. Erna'nın vakasında penis kadar etkili olan kafanın bilinçdışı anlamı ile ilgili birçok örnek vermiştim. Kafasını yastığa vurması babasının cinsel birleşme sırasındaki hareketlerini temsil etme amacındaydı. Gece hırsız ve soyguncular dan korkusunu sadece kafasını "çarparak" zapt edebildiğini söylemişti. Böylece kendini korku nesnesi ile özdeşleştirerek bu korkudan kurtulurdu.

Saplantılı mastürbasyonunun yapısı çok karmaşıktı. Birçok farklı çeşidinden birini seçerdi; "düzene koyma" dediği

---

[1] Freud *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* (1926) (*S.E.* 20, s. 154) adlı eserinde bir nevrozun ortaya çıkmasını belirleyen, mevcut kaygının niceliğidir diye belirtir. Benim fikrime göre, kaygı yıkıcı eğilimler tarafından serbest bırakılır (krş. 8 ve 9. Bölümler), böylece bir nevrozun patlak vermesi aslında bu yıkıcı eğilimlerin aşırı artışının bir sonucudur. Erna vakasında, birincil sahneye şahit oluşu ile artmış olan nefreti kaygıya sebep olmuş ve hastalığına yol açmıştı.

[2] Krş. Abraham, "Short Study of the Development of the Libido" ["Libido Gelişiminin Kısa Özeti"] (1924), II. Kısım.

[3] Analizinde tekrar tekrar ve sıklıkla hissettiği acayip bir duygudan şikayet ediyordu. Bazen bir hayvan olup olmadığını merak ettiğini söylerdi. Bu duygunun yarıyamlıkla ilgili itkilerinden dolayı duyduğu suçluluk hissinden kaynaklandığı ortaya çıktı. "Hayat hakkında hoşlanmadığım bazı şeyler var" kelimeleriyle ifade ettiği analiz depresyonunun gerçek bir hayattan bıkkınlık olduğu ve buna intihar düşüncelerinin eşlik ettiğini gösterdi. Depresyonunun kaynağı oral-sadistik eğilimlerden dolayı ortaya çıkan suçluluk ve kaygı duygularıdır.

bacakları ile bastırma, "şekil verme" dediği ve daha önce de bahsettiğimiz bir sallanma hareketi ve "dolap oyunu" dediği klitorisi çekiştirme -burada "çok uzun bir şey çıkarmak" istemişti. Ayrıca bacaklarının arasına çarşafın bir kenarını çekerek vajinasına baskı yapardı. Bu farklı çeşit mastürbasyonlarda, mastürbasyonu izleyen fantezilerde babanın aktif rolünü, veya annesinin pasif rolünü veyahut ikisinin rolünü birden oynamasına göre, farklı özdeşleşmeleri etkiliydi. Erna'nın bu çok güçlü sado-mazoşist mastürbasyon fantezileri birincil sahne ve fantezileri ile açık bir bağlantı gösterdi. Sadizmi cinsel birleşme sırasındaki ebeveynine yönelikti ve buna bir tepki olarak mazoşistik karakterde fantezileri vardı.

Birbirini izleyen tüm analitik seanslar boyunca, Erna birçok farklı şekilde mastürbasyon yaptı. İyice yerleşmiş aktarımı sayesinde, bir yandan da mastürbasyonlar arasındaki zamanlarda bunlarla ilgili fantezilerini betimlemesine ikna etmek mümkündü. Bu şekilde saplantılı mastürbasyonunun nedenlerini keşfedebildim ve böylece onu özgürleştirebildim. İlk yılının ikinci yarısında başlayan sallanma hareketleri mastürbasyon isteğinden doğmuştu ve bebeklik dönemi tuvalet alışkanlıklarına gerilemişti. Analiz esnasında bir dönem oyunlarında ebeveynini cinsel birleşme sırasında değişik birçok şekilde tasvir etti ve sonrasında içerdiği engellenmeye karşı büyük bir öfke açığa çıktı. Bu sahneler sırasında yarı yatar ya da oturur pozisyonda kendini sallar, kendini teşhir ederdi ve hatta sonunda genitallerine dokunmam ya da zaman zaman koklamam için açıkça talepte bulunurdu. Bu sırada, bir keresinde –altı yaşındayken- annesinden banyodan sonra bacağını yukarı kaldırmasını ve alt kısmına hafifçe vurmasını ya da dokunmasını istediğinde annesi hayrete düşmüştü. Bunu yaparken genitalleri pudralanırken bir çocuğun aldığı pozisyonu –yıllardır almamış olduğu bir pozisyon- almıştı. Sallanma hareketlerinin açıklığa kavuşturulması semptomların tamamen durmasına yol açtı.

Erna'nın en dirençli semptomu öğrenmedeki tutukluğu idi. Bu durum o kadar ciddiydi ki, tüm çabalarına rağmen

çocukların normalde birkaç ayda öğrenebildiklerine iki yılda hakim olabildi. Bu zorluk analizinin ileri kısımlarında daha güçlü şekilde etkilendi ve tedaviyi sonlandırdığımda tam olarak ortadan kalkmasa da azalmıştı.

Erna'nın analizin sonucunda ebeveyni ile ilişkisindeki ve genel olarak libido durumundaki olumlu değişimini açıklamış ve sadece bunun sayesinde olan sosyal uyum yönünde atabildiği ilk adımları zaten vurgulamıştım. Uykusuzluğunun kısmi sebebi olmak için fazla şiddetli olan saplantı semptomları (saplantılı mastürbasyon, parmak emme, sallanma vb.) ortadan kalktı. Saplantı semptomlarının tedavisi ve kaygıyı azaltan malzeme ile uyku normale döndü. Depresyon atakları da durdu[1].

Bu olumlu sonuçlara karşın, iki buçuk yılı aşkın sürmüş, 575 saat tedaviden sonra dışsal nedenlerden dolayı analiz kesildiğinde, her ne olursa olsun analizin tamamlandığını düşünmedim. Kendini sadece çocuğun semptomlarında ve karakterinin bozuk gelişiminde gösteren vakanın olağandışı ciddiyeti, hâlâ muzdarip olduğu güçlükleri ortadan kaldırmak adına daha ileri bir analizi gerektirirdi. Henüz yeterince sağlam koşullar içinde olmadığı, kendini stres durumlarında eski bazı sorunlara dönme eğilimi olmasında göstermişti. Yine de bu geriye dönme eskiden olduğundan daha az şiddetli idi. Bu koşullar altında ciddi bir gerginliğin ya da hatta ergenlik başlangıcının yeni bir rahatsızlık ya da bazı diğer zorluklara neden olabilmesi her zaman olasıydı.

Bu bir çocuk analizinin bittiği zaman sorulabilecek çok önemli bir soruyu akla getirir. Gizil dönemdeki çocuklarda, çevrelerinden tamamen doyum alma gibi, analizin bittiğine dair yeterli bir kanıt olarak görülebilecek çok iyi sonuçlar beklemiyorum. Gizil dönemde bir analizin tam anlamıyla olumlu bir gelişime neden olmasının –bu çok önemli olsa

[1] Ondan en son haber aldığımda, analizinin bitiminden iki buçuk yıl sonra, bu ilerlemeler devam etmişti.

da- başlı başına hastanın ileriki gelişiminin de tamamen başarılı olacağına dair bir garanti vermediği sonucuna vardım[1]. Ergenliğe geçişte ve buradan da olgunlaşmaya geçişte bence analizin yeterince ileriye götürülüp götürülmediği sınanabilir. 6. Bölümde bu konuyu daha çok araştıracağım. Şimdi ise sadece, deneyimlerime dayanarak, analizin en derin katmanlarda kaygıyı çözdüğünde çocuğun ileriki sağlamlığını sağlama ile doğrudan ilişkili olduğunu belirteceğim. Bunda ve çocuğun bilinçdışı fantezilerinin karakterinde ya da daha doğrusu onlarda meydana gelen değişimlerde bir analizin yeterince ileriye gidip gitmediği kararını vermek için bize yardımcı olacak bir ölçüt bulunmalıdır.

Erna'nın vakasına dönmek gerekirse, analizin sonunda zulüm fantezilerinin hem nicelik hem de yoğunluk açısından büyük ölçüde azaldığını zaten söylemiştim. Bence yine de sadizmi ve kaygısı erişkin olduğunda ya da ergenlikte bir hastalığın yakalanmasını engellemek için daha fazla azaltılabilirdi ve azaltılmalıydı da. Ancak analizin devam etmesi o sırada mümkün olmadığından analizin sonuçlanması gelecek bir döneme bırakıldı.

Şimdi Erna'nın vaka tarihçesi ile bağlantılı, doğal olarak ortaya çıkan bazı soruları tartışmaya devam edeceğim. Analizinin cinsel sorularla ve oyunlarında ve fantezilerinde[2] ona

---

[1] 5. Bölümde Ilse'nin (ergenlik çağında bir çocuk) analizi ile bağlantılı olarak gizil döneme başarılı bir geçişi belirleyen etmenlerin neler olduğunu ve sonrasında ergenliğe başarılı geçişi belirleyen etmenlerin neler olduğunu daha detaylı şekilde değerlendireceğim.

[2] Önceki bölümde bir çocuk analizinin, tıpkı bir erişkininki gibi, perhiz* ile gerçekleşmesi gerektiğinden ancak çocuk erişkinden farklı olduğu için farklı bir ölçüt kullanılmasının şart olduğundan bahsetmiştim. Örneğin, çocuğun fantezi ve oyunlarında rol alırken analist, bir erişkin hastaya verebileceğinden aslında çok daha fazla doyum verir. Ancak bu kadar doyum ilk göründüğünden daha azmış gibidir. Oyun çocuk için doğal bir ifade şekli olduğundan analistin oyunda rol alması ile erişkin hastaların fantezilerini anlatırken kullandığı sözel ifadeleri takip etmesi karakter açısından farklılaşmaz. Dahası, çocukların, analizlerinde, doyumu çoğunlukla fantezilerinden birinden elde edecekleri hatırlanmalıdır. Erna'nın bir süre analiz saatlerinde düzenli olarak mastürbasyon yaptığı

özgürlük verme ile fazla meşgul olması, cinsel konularla zihinsel meşguliyetini ve cinsel uyarılmasını arttırmaktansa azalttı. Erna cinsel olarak olağandışı şekilde erken gelişmişliği göze çarpan bir çocuktu. Sadece fantezilerinin çeşidi değil, aynı zamanda davranış ve hareketleri de ergenliğinde olan çok şehvetli bir kızınkiler gibiydi. Bu özellikle yetişkin ve çocuklara karşı kışkırtıcı davranışlarında görülebilirdi. Bu şekildeki davranışları da analiz sırasında iyi yönde oldukça değişti ve analiz bittiğinde daha çocuksu bir havası olmuştu. Dahası, mastürbasyon fantezilerinin analizi zorlantılı mastürbasyonuna da son verdi[1].

Vurgulamak istediğim başka bir analitik ilke, ebeveynine ve özellikle cinsel hayatlarına ilişkin bilinçdışında barınan şüphe ve eleştirileri olabildiğince bilince çıkarmanın gerekli olduğudur. Çevresine karşı tutumu bundan yararlanmaya mecburdur, çünkü bilinçdışı yakınmaları ve aleyhte yargılamaları vs. bilince getirilerek gerçekliğe karşı sınanabilir ve böylece eski keskinliklerini kaybederler. Aynı zamanda, gerçeklik ile ilişkileri de gelişir. Yine, bilinçli olarak ebeveynini eleştirme yetisi zaten, Erna'nın vakasında gördüğümüz gibi, gerçeklik ile gelişmiş ilişkilerin bir sonucudur[2].

---

doğrudur. Ancak o bir istisnadır. Onun vakasında saplantılı mastürbasyonun günün büyük bir kısmını kapladığını ve hatta bazen etrafta başka insanlar varken mastürbasyon yaptığını unutulmamalıyız. Zorlantısı büyük ölçüde azaldığında analitik durum, analiz saatleri sırasında yalnızca mastürbasyonla ilgili fantezilerin temsili dışında mastürbasyonun durmasına neden oldu.

*Analitik tedavinin, hastanın semptomları için olabildiğince az doyum bulabileceği bir şekilde düzenlenmesi -çn.

[1] Burada kaynağını bir zorlantıdan alan olağandışı mastürbasyonun ve diğer insanlar varken yaptığı mastürbasyonun bittiğini anlatıyorum, tamamen mastürbasyonu bıraktığını kastetmiyorum.

[2] Buraya kadar Erna gerçeklikten çok kopuktu, sadece fantezileri ile bağlantılı malzemeleri analiz edebiliyordum. Ama, her ne kadar zayıf olsa da, gerçeklikle bağlantı kurabilecek bu fantezilerin en ufak bir izini bile devamlı takip etmekten geri durmadım. Bu şekilde ve kaygısını sürekli azaltarak gittikçe gerçeklikle ilişkisini güçlendirebildim. Bir sonraki bö-

Şimdi de teknik bir soruya gelelim. Birçok kez söylediğim gibi analitik seanslar sırasında Erna'nın sıkça öfke patlamaları oluyordu. Öfke nöbetleri ve sadistik itkilerinin bana karşı tehdit edici bir şekil almadığı durumlar azdı. Analizin saplantılı nevrotiklerde güçlü duyguları ortaya çıkarması bilindik bir durumdur ve çocuklarda bu erişkinlere göre daha doğrudan ve kontrol edilemez şekilde ifade bulur. En başından itibaren Erna'nın bana fiziksel olarak saldırmaması gerektiğini açıkça anlamasını sağladım. Ancak farklı biçimlerde duygularını açığa vurmakta serbestti ve benim tarafımdan en ufak bir engellenmeye maruz kalmaksızın oyuncaklarını kırar ya da onları koparır, küçük sandalyeleri devirir, yastıkları etrafa savurur, ayağını divana sertçe vurur, suları döker, kağıt karalar, oyuncakları ya da lavaboyu[1] kirletir, küfürler saydırırdı vb. Ancak aynı zamanda öfkesini de analiz ederdim ve bu her zaman öfkesini azaltırdı ve bazen tamamen ortadan kaldırırdı. Yani tedavi sırasında çocuğun duygu patlamaları ile başa çıkmak için teknik açıdan düşünülebilecek üç etmen vardır: (1) çocuk duygularının bir kısmını kontrol altında tutmalıdır; bu, gerçek hayatta zorunlu olduğu kadar gereklidir, (2) duygulanımlarını küfür ya da yukarıda bahsedilen başka yollarla açığa vurabilir ve (3) devamlı yorum ile ve mevcut durumdan ilk duruma kadar geriye doğru izi sürülerek duygulanımları azaltılır ya da ortadan kalkar.

Bu yöntemlerden her birinin ne kadar kullanılabilir olduğu tabii ki çok değişecektir. Örneğin, Erna ile şu planı uygulamak için erkenden harekete geçmiştim. Bir dönem, seansın sona erdiğini ne zaman söylesem bir öfke patlaması

---

lümde de daha açık bir şekilde, gizil dönemde analistin çoğunlukla çocuğun gerçek hayatına ve benlik ilgilerine erişmeden önce bu tarz fantezi malzemeleriyle uzun zaman uğraşması gerektiğini göstermeye çalışacağım.

[1] Çocuk analizinde tedavinin verildiği odanın çocuğun özgürce duygularını dışa vurabileceği şekilde döşenmesine kesin bir gereklilik olarak bakıyorum. Döşemelerin, mobilyanın vb. zarar görmesi bir dereceye kadar kabul edilmelidir.

oluyordu ve ben de odamın kapılarını, onu almaya gelen kişinin öfke patlamalarını görmesinin onun için çok acı verici olduğunu bildiğimden, açardım. Bu dönemde Erna odayı terk ettiğinde odanın savaş alanına dönmüş olduğunu belirtmeliyim. Sonradan, çıkmadan önce yastıkları hızlıca yere atmakla yetinecekti, ancak daha da sonra odayı tamamen sakince terk etmeye başladı. Bir zamanlar şiddetli öfke nöbetleri olan Peter'ın (üç yaş dokuz aylık) analizinden bir örnek verelim. Analizinin ileri bir döneminde bir oyuncağı göstererek kendiliğinden şöyle demişti: "Bunu kırdığımı kolaylıkla *düşünebilirim*[1]".

Analistin çocuktan duygulanımlarını kısmen kontrol etmeyi istemesine pedagojik bir tedbir olarak bakmamak –bu mantıksal sebeplerden kaynaklanır ve kaçınılmazdır- önemlidir. Mantıksal bir zorunluluk üzerine kurulmuş bu istekler her zaman yerine getirilemeyecek olsa bile, çocuk tarafından anlaşılabilir. Aynı şekilde, benim de oyunda bana verilen her hareketi, örneğin yerde tam olarak gerçekleştirilmesi zor olan ya da hoşuma gitmeyen hareketler gibi, her zaman yerine getiremediğim durumlar olur. Yine de bu durumlarda bile yapabildiğim kadar çocuğun fikirlerini gerçekleştiririm. Analistin çocuğun duygusal patlamaları karşısında olası en az duyguyu göstermesi de çok önemlidir.

Şimdi bu kitabın ikinci kısmında ilerleteceğim ve çoktan beri oluşturmuş[2] olduğum teorik görüşleri örneklemek için

---

[1] Oldukça küçük çocukların bile görüşleri, aktarım durumunun doğasını tam olarak kavradıklarını ve ilk durumu ve ona ait duygulanımları yorumlarınca duygulanımlarında bir azalmanın meydana geldiğini anladıklarını kanıtlar. Böyle vakalarda, örneğin, Peter sıklıkla "Anneciği gibi olan" benle "gerçek Anneciği"ni ayırt ederdi. Örneğin, motorlu aracını yukarı aşağı sürerken bana tükürdü ve bana vurmak istedi ve bana "yaramaz canavar" dedi. Yorumumu şiddetle yalanladı, ama daha sonra sakinleşti ve yine sevecen oldu ve "Babacığın zımbırtısı Anneciğin içine böyle girince *gerçek* Anneciğime 'Canavar' demek istedim değil mi?" diye sordu.

[2] Krş. "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928) isimli makalem.

bu vakadan elde ettiğim verileri kullanmayı tasarlıyorum. Erna'nın "çok güzel, kıpkırmızı ve yakıcı" olduklarını düşündüğü ve emdiği arabanın parlak ışıkları babasının penisini temsil etmişti (bkz. aynı zamanda kaptanın suda tuttuğu "uzun ve altından bir şey") ve annesinin memeleriyle de aynı kefeye konmuştu. Emmeye karşı duyduğu yoğun suçluluk duygusu oyunda çocuk rolündeyken "emme"nin en büyük hatam olduğunu söylemesi ile kendini gösterdi. Bu suçluluk hissi emme eyleminin de annesinin memelerini ve babasının penisini ısırma ve yiyip bitirmeyi temsil etmesi ile açıklanabilir. Burada Oidipus çatışmasını harekete geçirenin, çocuğun babasının penisini bedenine katma isteği ve annesine karşı duyduğu haset ve nefret duyguları ile birlikte, memeden kesme süreci olduğu ile ilgili tezime değinebilirim. Bu haset çocuğun cinsel birleşmede annesinin babanın penisini bedenine kattığı ve alıkoyduğu ilk cinsel teorisi üzerine kuruludur[1].

Bu hasetin Erna'nın nevrozunun merkez noktası olduğu görüldü. Analizinin başlarında sadece bir adam ve bir kadının oturduğu evdeki "üçüncü kişi" olarak yaptığı saldırıların annesinin bedenine ve bu bedenin içinde olduğunu varsaydığı babasının penisine karşı saldırgan itkilerinin bir tasviri olduğu ortaya çıktı. Küçük kızın oral haseti tarafından tetiklenen bu itkiler, gemiyi (annesi) batırdığı ve kaptandan (babası) "uzun ve altından şeyi" ve onu su üstünde tutan kafasını koparıp aldığı (yani annesi ile cinsel ilişkiye girerken simgesel olarak onu hadım etmesi) oyunlarında ifade buldu. Saldırı fantezilerinin ayrıntıları annesinin bedeni üzerine olan sadistik hünerlerinin ne kadar ileri olduğunu gösterir. Örneğin, ona içten zarar vermek için dışkılarını tehlikeli ve patlayıcı maddelere dönüştürürdü. Bu, evin yakılıp yıkılması ve içindeki insanların "patlaması" ile tasvir edildi. Kağıtların kesilmesi ("kıyma" ve "göz salatası" yapmak için) cinsel birleşmedeki ebeveynini tam olarak tahrip etmeyi temsil ederdi. Erna'nın burnumu ısırıp koparma ve içine "püskül" yapma

[1] Krş. 8. Bölüm.

isteği, aynı zamanda diğer vakalarda[1] da üretilmiş olan malzemelerle de kanıtlandığı gibi, benim de bedenime katmanı beklediği babasının penisine yöneltilmiş bir saldırıydı.

Fantezisinde annesinin bedeninde olan diğer şeyleri de (yani dışkı ve çocuklar) gasp etmek ve tahrip etmek amacındaki saldırıları, balık çeşitleri etrafında dönen, çocuk olarak benim (kendisi) ve "balıkçı kadın" (annesi) arasında geçen, her türlü kaynağın kullanıldığı aşırı mücadele tarafından gösterildi. Daha sonra o ve polisin parayı ya da balığı birlikte "*wurled*" yaptıklarını izledikten sonra, balığa ne pahasına olursa olsun sahip olmayı denedim. Cinsel ilişki sırasında ebeveyni görmesi böylece babasının penisini ve annesinin içinde başka ne varsa çalma arzusunu başlatmıştı. Erna'nın bu annesinin bedenini tamamen tahrip etme ve çalma gayesine tepkisi, balıkçı kadın ile mücadelelerinden sonra hırsız bir kadının içindeki her şeyi çıkaracağı ile ilgili korkusunda ifade edildi. Bir kızın ilk tehlike durumuna ait olarak tanımladığım ve erkeklerde hadım edilme kaygısına denk geldiğini düşündüğüm korkudur bu[2]. Burada Erna'nın bu ilk kaygı durumu ve öğrenmedeki aşırı tutukluğu arasındaki bağlantıdan, diğer analizlerde de karşılaştığım bir bağlantıdan bahsedebilirim[3]. Erna'nın vakasında, ketlenmesine sadece ilk Oidipus durumunun ve sadizminin en derin katmanlarının analizinin tesir ettiğine zaten dikkat çekmiştim. Erna'nın bilgi için yoğun arzusu ile birleşen olağandışı sadizmi bilgi arzusunu temel alan bir dizi etkinliğe karşı tam bir ketlenmeye – bilgi arzusuna karşı bir savunma olarak- yol açtı. Aritmetik

[1] Diğer analizlerde de burnuma, ayağıma, kafama vs. bu saldırıların – fantezi ya da gerçek- hiçbir zaman sadece vücudumun bu parçalarına yönelik olmadığını, aynı zamanda bana yani anneye bağlı ya da anne ile birleşen babanın penisinin sembolik temsilleri olarak onlara yöneldiğini buldum.

[2] Bkz. "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928) adlı makalem. Bu yazıda kişinin çalışma ketlenmesi ve annesi ile sadistik özdeşimi arasındaki bağlantı tartışılmıştır.

[3] 5. Bölümdeki Ilse ile ilgili yazdıklarım karşılaştırılabilir.

ve yazı yazma annesinin bedenine ve babasının penisi üzerine sadistik saldırıları simgeledi[1]. Bilinçdışında, bu faaliyetler annesini bedeninin içindeki çocuklar ile birlikte hırpalama, doğrama ya da yakma ve babasını hadım etme ile özdeşlik kurdu. Okuma da, annesinin bedeninin kitaplar ile simgesel eşleşmesi sonucu, annesinin içindeki maddelerin, çocukların, vs. şiddet ile ortadan kaldırılması anlamına geldi[2].

Sonuç olarak, bu vakayı, başka deneyimlerden de yaralanarak, genel geçerliliği atfettiğim başka bir noktadan bahsetmek için kullanacağım. Deneyimlerime göre, Erna'nın fantezilerinin ve gerçeklik ile ilişkisinin karakteri paranoid özelliklerin geçerli olduğu böyle vakalarda olağandır. Dahası, bu vakadaki paranoid özelliklerinin gelişimi ve buna bağlı eşcinsellikle ilgili belli başlı etkenlerin paranoyanın kökenindeki temel etmenler olduğu ortaya çıktı. Bu kitabın ikinci kısmında (9. Bölüm) bu soru ile ilgili daha ileri açıklamalar olacaktır. Burada sadece, çocukların birçok analizinde güçlü paranoid özellikler keşfettiğimi belirtmeliyim ve bu da çocuk analizinin umut verici ve önemli bir görevinin de bireyin erken yaşamındaki psikotik özellikleri ortaya çıkarmak ve çözümlemek olduğuna inanmama yol açmıştır.

---

[1] Bu noktada bkz. "The Role of the School in the Libidinal Development of the Child" ["Çocuğun Libidinal Gelişiminde Okulun Rolü"] (1923) adlı yazım.

[2] "Some Unconscious Factors in Reading" ["Okumada Bazı Bilinçdışı Etmenler"] (1930) isimli yazısında James Strachey okumanın bilinçdışı önemine dikkat çekmişti.

4. Bölüm

GİZİL DÖNEMDE ANALİZ TEKNİĞİ

Gizil dönemdeki çocukların analizinin kendine özel zorlukları vardır. Canlı hayal güçleri ve şiddetli kaygıları küçük çocukların bilinçdışına daha kolay şekilde girmemizi ve bilinçdışı ile daha kolay temasa geçmemizi sağlar. Küçük çocukların aksine gizil dönemdeki çocuklar, yaşlarının bir özelliği olarak bastırmaya güçlü eğilimleri gereğince, çok sınırlı bir fantezi yaşamına sahiptirler. Erişkin kişilerle karşılaştırıldığında ise benlikleri hâlâ gelişmemiştir ve ne hastalıklarına karşı içgörüleri ne de iyileşmeyle ilgili bir arzuları vardır. Bunun sonucu olarak da, analize başlamaya ve devam etmeye istek ve cesaretleri olmaz. Ayrıca hayatın bu döneminde genel kayıtsızlık ve güvensizlik tavrı çok olağandır. Buna, bu dönemde çok tipik olan, genel ihtiyat ve güvensizlik tavrı da eklenir. Bu tavır kısmen mastürbasyonla mücadele etme ile yoğun uğraşlarının sonucudur ve henüz kontrol altına almış oldukları itkilere dokunan ya da onları araştırma ve sorgulama ile ilgili her şeye karşı çocuğu çok isteksiz hale getirir.

Bu özellikler analizlerine açıkça bir giriş bulamamamıza neden olur, çünkü bu yaş grubundaki çocuklar küçük çocuklar gibi oyun oynamaz ya da erişkinler gibi sözel çağrışımları yoktur. Yine de daha büyük çocukların doğasına ilişkin bir noktadan onlardaki bilinçdışına yaklaşırsam, gecikmeden analitik durumu kurmanın olası olduğunu fark ettim. Küçük çocuk hâlâ içgüdüsel deneyim ve fantezilerinin güçlü şekilde ve doğrudan etkisi altında olduğundan ve bunları hemen karşımıza çıkardığından, ilk analizlerin ilk seansında bile kü-

çük çocuğun cinsel ilişki ve sadistik fantezilerinin temsillerini yorumlamak uygundur. Oysa gizil dönemdeki çocuk bu deneyim ve fantezilere büsbütün kısırdır ve onları farklı bir şekle dönüştürür.

Çok kayıtsız, zihinsel olarak sınırlı ve belirgin şizoid özellikleri olan yedi yaşındaki Grete'ye ulaşmak oldukça güçtü. Yalnızca resimler çizer ve oldukça ilkel ev ve ağaç taslakları üretirdi. Bunu saplantılı bir şekilde tekrar tekrar yinelerdi; önce birini sonra diğerini. Ev ve ağaçların renk ve boyutlarındaki devamlı, sabit şekilde yinelenen değişimlerden ve çizilme sıralarından evlerin kendisini ve annesini; ağaçların babasını ve erkek kardeşini ve birbirleriyle ilişkilerini temsil ettiğini çıkardım. Bu noktada yorumlamaya ve ona aslında ilgi duyduğu şeyin anne ve babası ve de kendisi ve erkek kardeşi arasındaki cinsiyet farklılıkları ve aynı zamanda erişkinler ve çocuklar arasındaki fark olduğunu söyledim. Benimle aynı fikirdeydi ve yoruma şimdiye kadar tekdüze olan resimlerinde değişiklikler yaparak hemen tepki gösterdi (Yine de birkaç ay boyunca analiz başlıca resimlerinin yardımıyla ilerledi). Yedi yaşındaki Inge vakasında, saatlerce ona yaklaşmak için herhangi bir araç bulamamıştım. Biraz zorlayarak okulu ve akrabaları ile ilgili konularda sohbet edebildim. Bana karşı tutumu çok güvensiz ve kayıtsızdı. Sadece okulda okuduğu bir şiir hakkında konuştuğunda daha canlı hale geldi. Uzun kelimelerin kısaları ile yer değiştirmesi gerektiğini düşünüyordu. Bundan önce bir bahçeye doğru uçan fakat geri çıkmayan bazı kuşlardan bahsetmişti. Bu gözlemleri o ve kız arkadaşının bazı oyunlarda erkek çocuklar gibi yaptıklarını ağzından kaçırması izledi. Ona çocukların (kuşların) gerçekte nereden geldiklerini bilme ve aynı zamanda erkek ve kızlar arasındaki cinsiyet farklılıklarını (uzun ve kısa kelimeler -erkek ve kızların becerilerinin karşılaştırılması) daha iyi anlama isteği ile meşgul olduğunu anlattım. Bu vakada da, bu yorumun Inge'de, Grete'de yaptığına benzer etkiyi yaptığını gördüm. Temas kurulmuştu, getirdiği malzeme zenginleşti ve analiz yürütüldü.

Bu ve diğer vakalarda, bastırılmış merak tabloya hakimdir. Eğer gizil dönem analizinde ilk yorumlarımızı yapmak için bu noktayı seçersek, – tabii ki bununla düşünsel açıdan açıklamaları değil, ama korku ve şüpheler ya da bilinçdışı bilgi ya da cinsel teoriler[1] vb. olarak ortaya çıkan malzemenin yorumlanmasını kastediyorum- çocuktaki suçluluk duyguları ve kaygı ile kısa bir süre içinde yüzleşebiliriz ve böylece analitik durumu kurabiliriz.

Yorumun etkisi bastırmayı belirli bir miktar ortadan kaldırmasına göre değişir ve bu etki kendini birçok farklı şekilde gösterir: (1) Analitik durum kurulmuştur. (2) Çocuğun hayal gücü daha da özgürleşmiştir. (3) Çocuk sadece rahatlama ya-

---

[1] Cinsel ilgi bu şekilde bastırılmış malzemeye yaklaşmak için bir araç işlevi görür. Yorumlarımın sonucunda örneğin Inge ve Grete daha ileri bir cinsel aydınlanma aramadan kaygılarına ve suçluluk hissine yol açan malzemeyi ürettiler. Bu, bastırmanın bir parça ortadan kalkması sonucunda oldu. Inge, çocukların kaynağına olan ilgisinin kısmen bilincindeydi, fakat ne cinsiyet farklılıkları ile ilgili düşüncelere daldığının ne de konu ile ilgili kaygısının farkındaydı. Grete de bastırmıştı. İki çocuk üzerinde de yorumun etkisi bana verdikleri malzeme yoluyla onlara ilgilendiklerini açıklamam ve böylece cinsel merakları ve gizli kaygıları ve suçluluk hisleri ile bağlantı kurmam ile oluştu. Sadece düşünsel açıklamalar genelde hem çocuğun zihninde en başta gelen soruları cevaplamada başarısız olur, hem de bastırılmış malzemeyi çözmeden harekete geçirir. Bu olduğunda çocuk açıklamaya hoşnutsuzlukla tepki verir. "The Child's Resistance to Analysis" ["Çocuğun Analize Direnci"] (1921) adlı yazımda çocukların sadece cinsel aydınlanmayı kendi kaygı ve içsel çatışmaları onları engellemedikçe kabul edebildikleri ve böyle bir aydınlanmaya dirençlerinin bir semptom olarak görülmesi gerektiği görüşümü ilerlettim. Bundan sonra bu görüş genel olarak kabul edilmiş gibi göründü (Krş. "Über Sexuelle Aufklarung" ["Cinsel Aydınlanma Üzerine"], *Sonderheft der Zeitschrift für psychoanalytische Padagogik*, 1927; ve Fenichel'in "Some Infantile Theories not Hitherto Described" ["Şimdiye Kadar Açıklanmamış Bazı Bebeklik Teorileri"] (1927)). Düşünsel bir açıklama çocuğu rahatlattığında genelde zihnin üst kısımlarındaki bastırmanın bazı parçalarında çözülme meydana gelmiştir. Bu konu ile ilgili *kendiliğinden gelen* sorulara cevaben verilen samimi açıklamalar çocuk için güven ve sevginin kanıtı olarak görülür ve cinsel soruları konuşmaktan duyduğu suçluluk duygusunu yatıştırmaya yardım eder.

şamaz aynı zamanda analitik çalışmanın amacı ile ilgili erişkinin hastalığındaki içgörüsüne benzer bir kavrayış da kazanır[1]. Bu şekilde yorumlar, bölümün başında belirtilen gizil dönemin gelişimsel koşullarından dolayı analizin başlamasını ve akışını engelleyen zorlukların gittikçe üstesinden gelinmesini sağlar.

Gizil dönem sırasında, fantezilerinin daha yoğun şekilde bastırılması ve daha gelişmiş benlik ile uyum içinde, çocuğun oyunları küçük çocuklarınkine göre gerçekliğe daha çok uyarlanmıştır ve daha az fantastiktir. Su ile oynanan oyunlarda örneğin, küçük çocuklarda olduğu gibi oral isteklerin ya da altını ıslatma ve kirletmenin doğrudan temsillerini bulamayız. Daha çok tepkisel eğilimlere yönelik uğraşılar vardır ve bunlar yemek pişirme, temizlik yapma ve bunun gibi ussallaştırılmış biçimdedirler. Bu yaştaki çocukların oyunlarında ussal öğelerin çok önemli olmasının sebebinin hem fantezilerinin çok daha yoğun şekilde bastırılması hem de gizil dönemin gelişimsel koşullarının temeli olan gerçekliğin saplantılı şekilde aşırı vurgulanması olduğunu düşünüyorum.

Bu döneme özgü vakalar ile uğraşırken, erişkinlerden hâlâ daha zayıf olan büyük çocukların benliklerinin tüm enerjisini baskılayıcı eğilimlerin hizmetine sunarak konumunu güçlendirmeye ne kadar çok çabaladığını ve bu çabada gerçeklikten ne kadar çok destek bulduğunu tekrar tekrar görürüz. Çocuğun tüm benlik eğilimlerine aykırı düşen analitik çalışma için benlikten neden yardım bekleyemememizin ve benliğin işbirliğini temin etmek için olabildiğince hızlı bilinçdışı temsilcilerle uzlaşmamız gerekmesinin sebebi budur.

Analizlerinin başında oyuncaklarla oynamaya daha meyilli olan küçük çocukların aksine, gizil dönemdeki çocuklar çok hızlı şekilde rol yapmaya başlarlar. Beş yaştan on yaşa kadar olan çocuklarla, kimilerinde bir saat süren, kimilerin-

[1] 2. Bölümde belirttiğim gibi, bu çok küçük çocuklarda da aynı şekilde doğrudur.

deyse haftalar ve aylar devam edebilen, bu çeşit oyunlar oynadım. Bir oyun analizle tüm ayrıntıları ve bağlantıları açıklığa kavuşana kadar başka bir oyuna geçilmiyordu. Sonraki oyun da çoğunlukla benzer komplekslere yönelik fantezileri, başka bir şekilde ve daha derin bağlantılara öncülük eden yeni ayrıntılarla, açığa çıkarırdı. Yedi yaşındaki Inge örneğin bazı sorunları tam olarak yalnızca analiz tarafından[1] ortaya çıkarılmasına rağmen, doğası ve davranışları düşünüldüğünde normal bir çocuk olarak tanımlanabilirdi. Uzun bir zaman benimle, onun emirler veren, mektupları dikte eden ve onları yazdıran (öğrenme ve yazmadaki kendi ciddi ketlenmelerinin aksine) bir yönetici olduğu bir ofis oyunu oynadı. Burada bir erkek olma arzuları açıkça fark edilirdi. Bir gün bu oyunu bıraktı ve benimle okuldaymış gibi oynamaya başladı. Burada hem derslerini zor ve sıkıcı bulduğu hem de okulun kendisinden de hoşlanmadığı dikkat çekiciydi. Sonra benimle oldukça uzun bir zaman (ben öğrenci, o müdire rolünde) okulda olma oyunu oynadı. Bana oyun sırasında yaptırdığı hatalar okuldaki başarısızlıkların nedeni ile ilgili ipuçları verdi. Inge, ailenin en küçük çocuğu olarak, görünüşü öyle olmasa da, abi ve ablalarının üstünlüklerine katlanmakta

[1] Toplamda 375 saat süren Inge'nin analizi aslında önleyici bir tedaviydi. Bana ilk geldiğinde başlıca sorunu çok da göze çarpmayan ama analiz sırasında çok derinde olduğu keşfedilen okulla ilgili bir ketlenme idi. Inge toplumla iyi bir uyumu olan ve tamamen normal denebilecek canlı ve aktif bir çocuktu. Ancak, analizi onda bazı dikkat çekici değişikliklere etki etti. Canlılığının aktif eşcinsel bir tavır ile ilgili olduğu ve erkeklerle genellikle iyi olan ilişkilerinin onlarla özdeşimi üzerine kurulu olduğu ortaya çıktı. Dahası ilk olarak analiz, depresyona yatkınlığının ciddiyetini açığa çıkardı ve görünürde özgüvenli olmasının ardında okul yaşamı ile ilgili yaşadığı zorluklardan sorumlu olan ciddi bir aşağılık hissinin ve başarısızlık korkusunun olduğunu gösterdi. Analizden sonra daha özgür, mutlu ve açık bir doğası oldu. Annesi ile ilişkileri daha sevecen ve içtendi ve yüceltmeleri istikrar ve sayı açısından arttı. Inge zorlanmadan ergenlik çağına girmeyi başardı ve uygun şekilde gelişti. Çok daha geniş kapsamda kadına özgü öğelerin öne çıkması sonucu cinsel tavrındaki değişim gelecek yaşamı için olumlu bir işaret oldu. Tedavisinden sonraki yedi yılı da çok memnun edici şekilde gelişti ve ergenlik çağına başarıyla girdi.

zorlanırdı ve ne zaman okula gitse eski durumun tekrar oluştuğunu hissederdi. Müdire rolünde verdiği derslerin ayrıntılarında, son çare olarak ve çok erken bir yaşta, bilgi arzusunun[1] doyurulmamış ve bastırılmış olduğunu ortaya koydu. Bu abi ve ablalarının üstünlüğünü çok çekilmez ve okuldaki dersleri de çok antipatik hale getirmişti.

Inge'nin nasıl ilk önce babası (müdür olduğu oyunda görüldüğü gibi) ve sonra annesi ile (anne-kız rolüne döndürdüğü oyunda görüldüğü gibi, o müdire ve ben öğrenci idim) yoğun özdeşleşme kurduğunu gördük. Sonraki oyununda kendisi oyuncak dükkanında bir bayan satıcı oldu ve benim de çocuklarım için her türlü oyuncaktan almam gerekliydi. Bu onun annesinin ona vermesi gerekenleri göstermektedir. Bana sattığı nesneler penis simgeleri (dolma kalemler, kurşun kalemler, vs.) idi ve bunları verdiğim çocuk bu nesneler sayesinde, akıllı ve çevik olacaktı. Bu oyunla ilgili akla ilk gelen küçük kızın eşcinsel tavrı ve hadım kompleksinin olduğudur ve bu oyunda isteğin yerine getirilmesi de annesinin ona babasının penisini vermesi gerektiği anlamındadır ve bu şekilde babasının yerini alabilecek ve annesinin sevgisini kazanabilecektir. Ancak oyun ilerlediğinde, onun müşterisi olarak bana çocuklarım için yiyecek satmayı tercih etti ve bu şekilde babasının penisinin ve annesinin memesinin en derin oral arzularının nesneleri olduğu ve genelde sorunlarının ve özellikle öğrenme ile ilgili zorlanmasının temelinde oral engellemelerinin olduğu belirgin hale geldi.

Annesinin memesinin oral-sadistik şekilde içe yansıtılması ile ilgili olan suçluluk duygusundan dolayı, Inge çok er-

[1] 10. Bölümde genelde bilgi arzusunun ilk ve en temel başlangıçlarının gelişimin çok erken bir döneminde, çocuk konuşmadan önce görüldüğü görüşü öne sürüldü. Deneyimlerime göre bu ilk sorgulamalar (anlaşılan tamamen ya da kısmen bilinçdışı kalan), ilk cinsel teoriler ve sadizmin artışı ile aynı zamanda, ilk yılın ortalarına doğru başlar. Yani bana göre Oidipus çatışmasının habercisi olan döneme aittirler.

ken bir dönemde oral engellenmeyi bir ceza olarak görmüştü[1]. Oidipus durumunda ortaya çıkan annesine karşı saldırgan itkileri ve annesinden çocuklarını çalma isteği bu erken suçluluk duygularını güçlendirdi ve annesinden çok derin, gizli bir korkuya yol açtı. Bu yüzden dişil konumunu koruyamadı ve kendini babası ile özdeşleştirmeyi denedi. Ancak, eşcinsel konumu da penisini çalmak istediği babasından aşırı korkusu yüzünden kabul edemiyordu. Buna ailenin en küçük çocuğu olmasının da katkı sağladığı *bilme* yetersizliği (yani bilgi arzusunun erken engellenmesi) sonucu oluşan *yapma* yetersizliği duygusu da eklenmişti. Böylece erkeksi öğelerine uygun olan okul faaliyetlerinde başarısız oldu. Fantezide çocukları doğurma ve gebe kalmayı içeren dişil konumu sürdüremediğinden, bu konumdan kaynaklanan dişil yüceltmeleri de geliştiremedi. Kaygı ve suçluluk duyguları nedeniyle anne ile ilişkisinde de başarısız oldu (örneğin müdire ile ilişkisinde), çünkü bilinçdışı şekilde oral-sadistik arzuların doyumu ile bilgiyi öğrenmeyi aynı kefeye koymuştu. Bu babasının penisi ve annesinin memesini tahrip etmeyi içeriyordu.

Inge gerçekte başarısız biriydi, ama fantezisinde her rolü oynadı. Böylece daha önce anlattığım ofis yöneticisi rolünü oynadığı oyunda, baba rolünde başarılarını temsil etmişti; okulda müdire olarak sayısız çocuğu vardı ve aynı zamanda bu oyunda en büyük ve en akıllı olanla en küçük çocuk rollerini değiştiriyordu. Oyuncak ve yemek satıcılığı oyununda da kuşkusuz rolleri yer değiştirmesi ile oral engellenmeleri tersine çevirdi.

Altta yatan psikolojik bağlantıları sınıflandırmak için bir oyunun tüm ayrıntılarını araştırırken aynı zamanda bir oyunun başka biri ile neden değiştiğini de sorgulamamız gerektiğini göstermek için bu vakayı öne sürdüm. Oyundaki böyle bir değişiminin bir ruhsal durumdan diğerine geçmenin ya

[1] Ernest Jones'a göre çocuk her zaman engellenmeleri konuyla ilgili kişiler tarafından kasten yapılmış olarak görür. (Krş. "Early Development of Female Sexuality" ["Dişil Cinselliğin İlk Gelişimi"] (1927)).

da bu durumlar arasındaki dalgalanmaların nedenleri ve böylece zihnin güçlerinin etkileşim dinamikleri hakkında bir içgörü sağladığını sıkça fark ettim.

Bir sonraki vaka karışık bir tekniğin uygulamasını örneklendirme olanağı sunmaktadır. Dokuz buçuk yaşında ve kendi yaşına göre çok bebeksi olan Kenneth kaygılı, utangaç ve ciddi şekilde çekingendi. Erken bir yaştan itibaren belirgin derecede hastalıklı düşüncelere dalmalardan muzdaripti. Derslerinde tamamen başarısızdı, okul konuları ile ilgili bilgisi yedi yaşındaki bir çocuğunki gibiydi. Evde fazlasıyla saldırgan, alaycı ve kontrol edilmesi güçtü. Tüm cinsel konulara karşı yüceltilmemiş ve anlaşılan kısıtlanmamış ilgisi olağandışıydı. Genelde müstehcen kelimeler kullanır ve kendini teşhir ederdi ve bu yaştaki bir çocuk için olağandışı utanmaz bir tavırla mastürbasyon yapardı[1].

Bu hikayeyi kısaca özetleyeceğim. Çok erken bir yaşta Kenneth, bakıcısı tarafından baştan çıkarılmıştı. Bununla ilgili hatıraları oldukça bilinçliydi ve olay daha sonra annesi tarafından da öğrenildi. Anneye göre, bakıcı Mary çocuğa kendini adayan biri idi ama temizliği ile ilgili çok katıydı. Kenneth'ın baştan çıkarılma hatıraları beş yaşının başlarına kadar gidiyordu ama olayların aslında çok daha erken gerçekleştiği kesindi. Bakıcısının banyo yaptığı zaman onu da yanına aldığını ve ondan genitallerini ovmasını istediğini ketlenmeden ve belirgin bir zevkle anlattı. Bunun dışında onun hakkında sadece iyi şeyler söyledi. Onu sevdiğini belirtti ve bakıcısının ona uzun bir süre sert bir biçimde davrandığını reddetti. Analizinin başlangıcında beşinci yılından itibaren devamlı gördüğü bir rüyayı anlattı: *Bilmediği bir kadının genitallerine dokunuyordu ve ona mastürbasyon yapıyordu.*

---

[1] Kenneth'ın tedavisi 225 saat sürdü ve dışsal koşullar nedeniyle daha ileriye taşınamadı. Nevrozu tam olarak ortadan kalkmamasına rağmen o zamana kadar önemli şekilde azaldı. Yaşantısı ile ilgili elde edilen kısmi sonuçlar birçok zorluğun azalmasına yol açtı. Okul yaşantısı ve genel olarak yetiştirilmesindeki gerekliliklerle daha iyi şekilde baş edebildi.

Benden korkusu ilk seansta başladı. Analizin başlamasından kısa bir süre sonra şu kaygı rüyasını gördü: *Ansızın bir adam benim yerime sandalyemde oturuyordu. Daha sonra soyundum ve olağandışı büyüklükteki erkek genital organımı görünce dehşete düştü.* Bu rüyanın yorumu ile bağlantılı, "penisli anne" cinsel teorisi ile ilişkili zengin bir malzeme ortaya çıktı. Bu kuşkusuz, analize göre, Mary'nin dışa vurulduğu zihinsel bir imgeydi. Küçük bir çocukken ona sert bir şekilde vurduğu için Mary'den kesinlikle korkuyordu. Ama başka bir rüya ona karşı bu tutumunu değiştirene kadar bu hakikati kabul edemedi.

Her açıdan Kenneth bebek gibi olsa da çok kısa sürede analizin gerekliliği ve amacı ile ilgili açık bir içgörü kazandı. Bazen büyük çocukların tarzında çağrışımlar verirdi ve bunu yaparken divana uzanmayı kendisi tercih ederdi. Analizinin büyük bir kısmı aslında bu şekilde gerçekleşti. Ancak daha sonra sözel malzemesinin yerini hareket almaya başladı. Masadan bazı kalemleri aldı ve onları insanları temsil etmesi için kullandı. Başka bir seferde de yanında çamaşır mandalları getirdi ve bunlar da insan oldular ve birbirleri ile kavga ettiler. Aynı zamanda onları taş yaptı ve onlardan binalar kurdu. Tüm bunlar uzandığı divanda gerçekleşti. Sonunda pencere eşiğindeki oyuncak blok kutusunu keşfetti ve küçük oyun masasını divanın yanına getirdi ve bloklarla yaptığı temsilleri çağrışımlarına eşlik etti.

Kullanılan tekniği örneklemek için Kenneth'ın analizini çok ileriye götüren ikinci rüyası ile ilişki kuracağım. *Banyodaydı ve idrarını yapıyordu; bir adam içeri girdi ve kulağına onu öldüren bir mermi ile ateş etti.* Bana bu rüyayı anlatırken Kenneth, bloklarla yaptığı faaliyetleri şu şekilde açıklıyordu: Kendisi, babası, erkek kardeşi ve bakıcısı Mary, her biri ayrı bir blokla temsil ediliyordu. Tüm bu kişiler farklı odalarda uyuya kalmıştı (Odaların duvarları da bloklarla belirtilmişti). Mary uyandı, eline büyük bir sopa aldı (başka bir blok) ve ona doğru geldi. Bir şekilde kendi kendine yaramazlık yaptığında (mastürbasyon yaptığı ve altını ıslattığı ortaya çıktı.) Mary

ona bir şey yapacaktı. Onu sopayla döverken, o da bakıcısına mastürbasyon yapmaya başladı ve bakıcı durdu; ve bu süreç sonunda bakıcı onu sopayla öldüreceği yönünde tehdit edene kadar tekrarlandı. Sonra erkek kardeşi onu kurtarmaya geldi.

Kenneth sonunda Mary'den korkusu ile ilgili bu oyunu ve çağrışımları fark edince aşırı derede şaşırmıştı. Ancak aynı zamanda anne baba ile ilgili korkusunun parçası da bilince çıktı. Çağrışımları açık şekilde Mary'den korkusunun ardında hadım eden baba ile işbirliği yapan kötü bir anneden korkunun gizlendiğini gösterdi. Banyoda –bakıcısına mastürbasyon yaptığı yer- bir adam tarafından kulağından vurulduğu rüyasında bu korku temsil edildi.

Fantezisinde sürekli birbiriyle cinsel ilişkiye giren ebeveyninin ona karşı birleşmesi, korkusunun önemi analizinde ortaya çıktı. "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928) isimli yazımda anlattığım ve bu kitabın ikinci kısmında (8. Bölüm) daha detaylı tartışacağım gibi "penisli kadın" korkusunun cinsel teori üzerine kurulu olduğunu ve gelişimin çok erken bir döneminde oluştuğunu yaptığım sonraki benzer birçok gözlemden sonra fark ettim. Cinsel birleşme sırasında[1] anne babanın penisi ile birleştiğinde "penisli kadın" bir araya gelen ebeveyn anlamına gelmektedir. Şimdi Kenneth'ın verdiği malzeme ile bunu örnekleyeceğim. Kenneth rüyasında önce bir adam tarafından saldırıya uğradı ama sonrasında, ona saldıran Mary oldu. Çağrışımlarının gösterdiğine göre, Mary babası ile birleşen annesini simgeleyen "penisli kadın"ı temsil etmekteydi. Daha önce rüyasında bir adam olarak görülmüş olan babası rüyanın ileriki bir kısmında sadece penisi ile, yani Mary'nin ona vurduğu sopa ile temsil edildi.

---

[1] "Homosexualitat und Ödipuskomplex" ["Eşcinsellik ve Oidipus Kompleksi"] (1926) adlı yazısında Felix Behm, öne sürdüğü görüşe göre, gizlenmiş kadın penisi fikri patojenik değerini, bilinçdışında annenin içinde babanın heybetli penisinin gizlenmiş olduğu fikri ile bağlantı kurulmasından almaktadır.

Burada, daha büyük çocukların bazı vakalarında kullanılan oyun tekniği ile ilk analiz tekniğinin benzer olduğu bir unsura dikkat çekebilirim. Kenneth konuşmak yerine rol yaparak geçmişinin önemli bir parçasını bilincine ulaştırmıştı. Analizi ilerledikçe sıklıkla şiddetli şekilde kaygı duyuyor ve sadece bloklarla bana çağrışımlarını iletebiliyordu. Aslında bu çok sık oluyordu. Kaygısı başladığında kelimelerle anlatmakta başarısız oluyor ve sadece oyun oynayabiliyordu. Yorumlar sonucu kaygısı tekrar azaldıktan sonra ancak yine özgürce konuşabilirdi.

Teknik alanda bir değişiklikle ilgili başka bir örnek de, dokuz yaşındaki saplantılı bir nevrotik olan Werner'e uyarladığım yöntemle verilebilir. Birçok yönden saplantılı bir erişkin gibi davranan ve ruhsal açıdan sağlıklı olmayan düşüncelere dalması belirgin bir semptomu olan bu çocuk aynı zamanda şiddetli kaygıdan da muzdaripti. Kaygısı kendini öfke krizleri ve şiddetli sinirlilik hali ile gösterdi[1]. Analizinin büyük bir kısmı oyuncaklarla ve resim yaparak geçti. Oyun masasında onun arkasında oturmak zorundaydım ve birçok küçük çocukla genelde oynadığımdan daha fazla onunla oynamak zorunda kaldım. Bazen onun yöneltmesi ile oyundaki hareketleri kendi başıma geçekleştirmem bile gerekti. Örneğin, bloklarla bina inşa etmek, arabaları dolaştırmak gibi. O sadece bu hareketlerimi denetlerdi. Buna sebep olarak, bazen

[1] Werner Vakasında şu semptomlar vardı: (özellikle okulda ve öğrenmedeki büyük ve gittikçe de büyüyen zorluklarda ve başka birçok şekilde de görülen) kaygı ve ürkeklik, (bir seferinde saatler süren ve sürekli olarak gittikçe karmaşık hale gelen) saplantı merasimleri ve (yetiştirilmesini inanılmaz boyutlarda zorlaştıran) ciddi bir nevrotik karakter. 210 saat tedaviden oluşan analizi bu zorlukları büyük ölçüde azalttı. Şu anda ise (tedavisinin bitiminden beş yıl sonra) çocuğun genel gelişimi çok olumludur. Saplantı merasimleri durmuştur, yaptığı işlerde başarılıdır, okula gitmekten keyif alır, hem okulda hem de evde arkadaşları ile iyi geçinir ve sosyal açıdan uyumludur. Hem yakın hem uzak çevresi ile ilişkileri iyidir. Her şeyden öte –ve eskisinden farklı olarak- çeşitli spor faaliyetlerinden ve muhtelif faaliyetlerden keyif almakta ve kendini iyi hissetmektedir.

ellerinin çok fazla titrediğini söylerdi. Elleri titreyince oyuncakları yerine koyamıyordu, onları devirebilir ya da onlara zarar verebilirdi. Bu titreme bir kaygı atağının başlangıç belirtisiydi. Birçok sefer, istediği gibi oyunu sürdürerek ve aynı zamanda oyundaki kaygısı ile hareketlerin anlamını yorumlayarak ataklarını kısa kesebildim. Kendi saldırganlığından korkusu ve sevme yetisine olan güvensizliği, fantezisinde saldırdığı erkek ve kız kardeşleri ve ebeveynini eski konumuna getirmeyle ilgili tüm umudunu kaybetmesine yol açtı. Yanlışlıkla bloklara ya da daha önce düzenlenmiş şeylere vurabileceği korkusu vardı. Kendi yapıcı eğilimlerine ve onarma yetisine güvensizliği oyun ve öğrenmedeki ciddi tutukluğunun sebepleriydi.

Şiddetli kaygısı çözüldükten sonra, Werner benden yardım almadan oyun oynamaya başladı. Birçok resim yaptı ve bol bol çağrışımlar verdi. Analizinin son kısmında özellikle serbest çağrışımlarla malzeme üretti. Kanepede yatarken – Kenneth gibi çağrışımlarını verirken tercih ettiği bir pozisyon- önemli kısmını aletlerin, mekanik cihazların oluşturduğu ve büyük kısmını kendinin oynadığı macera fantezilerini devamlı anlatırdı. Bu hikayelerde daha önce resimlerinde temsil edilen malzeme tekrar, ama bu sefer birçok ayrıntıda zenginleştirilmiş olarak görüldü.

Werner'in yoğun ve şiddetli kaygısı, daha önce de söylediğim gibi, özellikle öfke krizleri ve saldırganlık şeklinde ve alaycı, meydana okuyan, eleştiren bir tavırla ifade olurdu. Hastalığı ile ilgili içgörüye sahip değildi ve kendisine göre analiz edilmek zorunda olmasının bir sebebi yoktu. Uzun bir süre ne zaman dirençleri ortaya çıksa bana aşağılayıcı ve kızgın şekilde davranırdı. Evde de baş edilmesi zor bir çocuktu ve ailesi tedavisine devam etmesi için onu zorla ikna ediyorlardı. Çok yakın bir zamanda azar azar kaygısını çözmeyi başaramasaydım analize karşı direnci neredeyse tamamen analizi sınırlandıracaktı.

Şimdi sıra oldukça olağandışı tarzda teknik zorluklar sunan bir vakaya geldi. Dokuz buçuk yaşındaki Egon çok belirgin olmayan semptomlar gösterse de, gelişimi bir bütün olarak tedirginlik yaratırdı. En yakınındaki kişilere karşı bile tamamen içine kapanıktı. Sadece kesinlikle gerekli şeyleri söylerdi, neredeyse hiç duygusal bağı ve arkadaşı yoktu ve onu memnun eden ya da ilgisini çeken bir şey de yoktu. Edepli olduğu doğruydu ama analizin gösterdiğine göre, sadece saplantılı bir temele dayalıydı. Herhangi bir şeyden hoşlanıp hoşlanmadığı sorulduğunda basmakalıp cevabı her zaman "Benim için fark etmez" olurdu. Çocuksu olmayan yüzündeki yapmacık ifade ve hareketlerindeki gerginlik ondaki en dikkat çekici şeylerdi. Gerçeklikten o kadar vazgeçmişti ki, etrafında neyin olup bittiğini görmüyor ve tanıdık arkadaşları ile karşılaştığında onları tanıyamıyordu. Analiz gittikçe artan ve büyük bir olasılıkla ergenlik çağında şizofreni başlangıcına yol açacak olan güçlü psikotik özellikleri ortaya koydu.

Çocuğun geçmişinin kısa bir özeti şöyledir: Yaklaşık dört yaşındayken mastürbasyon yaptığı için babası tarafından devamlı korkutulmuştu ve babası ona her zaman bunu yaptığında günah çıkarması gerektiğini söylemişti. Bu tehditlerle bağlantılı olarak, karakterinde dikkat çekici değişimler oldu. Egon yalanlar söylemeye ve sık sık öfke patlamaları yaşamaya başladı. Saldırganlığı geri plana çekildi ve sonra bunun yerini gittikçe cansız karşı koyma ve dış dünyadan gittikçe geri çekilme aldı.

Haftalarca Egon'u kanepeye yatırmayı (bunu yapmayı reddetmedi ama anlaşılan oyun oynamayı tercih ederdi) ve farklı birçok şekilde tedaviyi sürdürmeyi, ta ki bu çizgideki girişimlerimin umutsuz olduğunu fark edene kadar denedim. Çocuğun konuşmadaki zorluğunun kökeninin çok derine gittiği ve ilk analitik görevimin bunun üstesinden gelmek olduğu açığa çıktı. O zamana kadar elde edebildiğim yetersiz malzemeye ağzından nadiren dökülen kelimelerle –bir se-

ansta birkaç cümleden fazla değil- ve çoğu zaman parmaklarıyla oynaması sonucu ulaştığımı fark ettiğimde, ona ancak rol yaparak yardım edebileceğimi anladım. Ve ona bir kere daha küçük oyuncaklarımla oynamaya istekli olup olmadığını sordum. Her zamanki cevabını verdi, "Benim için fark etmez." Yine de, oyun masasındaki şeylere baktı ve sadece küçük arabalarla kendini oyalamayı sürdürdü. Sonra üst üste haftalarca tüm analiz saatini işgal eden tekdüze bir oyun geliştirdi. Egon masa boyunca arabaları sürdü ve sonra bana doğru yere attı. Bakışından arabaları yerden alıp ona doğru geri itmem gerektiğini anladım. Karşı koyduğu, gözetleyen baba rolünden uzaklaşmak amacıyla haftalarca onunla sessizce oynadım ve yorum yapmadım. Sadece onunla oynayarak ilişki kurmaya çalıştım. Tüm bu zaman boyunca oyunun ayrıntıları tamamen aynı kaldı, ama tekdüze olmasına rağmen (ve bu arada benim için aşırı derecede yorucuydu) içinde dikkat edilmesi gereken ufak noktalar vardı. Bu vakada da, erkek çocukların analizlerinin hepsinde olduğu gibi, bir arabayı ilerletmenin mastürbasyon ve cinsel birleşme; arabaları birbirlerine çarpmanın cinsel birleşme ve daha büyük bir arabanın daha küçüğü ile karşılaştırılmasının da babası ya da babasının penisi ile rekabet demek olduğu görüldü.

Birkaç hafta sonra bu malzemeyi Egon'a daha önce anlaşılmış olanlarla[1] bağlantılı olarak açıklamamın iki çeşit etkisi oldu. Evde, ebeveyni çok daha rahat davranışlarından hayrete düştü, analizinde ise yorumun çözme etkisi sonucunda olağan olan bir tepki gösterdi. Tekdüze olan oyununa yeni ayrıntılar – ilk önce sadece yakın gözlemle fark edilir olan,

[1] İleriki analiz bu kadar uzun zaman malzemenin yorumunu saklamanın oldukça anlamsız olduğunu gösterdi. Sadece on beş ay sonra, analizin bitiminden kısa bir süre önce konuşmasındaki tutukluğun üstesinden gelindi. Hiçbir analizde içinde yorum olmayan bir planı izlemede fayda görmedim. Böyle bir planı denediğim çoğu vakada kısa bir süre sonra bundan vazgeçtim, çünkü kaygı şiddetli şekilde gelişti ve analizin kopma riski oluştu. Kaygının bu kadar güçlü bir dizginleme altında olduğu Egon'un vakasında, deneyi daha uzun süre devam ettirmek mümkündür.

gittikçe belirginleşen ve zaman geçtikçe oyunda tam bir değişime sebep olan ayrıntılar- ekledi. Yalnızca arabaları ilerletirken, inşa etme oyunlarına başladı ve becerisi o kadar arttı ki büyük bir yüksekliğe ulaşana dek arabaları üst üste yığmaya ve benimle bunda yarışmaya başladı. Blokları kullanmaya ancak başlayabilmişti ve inşa ettiği şeylerin, ustalıkla gizlenmiş olsa da, iki cinsiyetten de insanlar – ya da genitaller- olduğu açıklığa kavuştu. Bu çeşit bir inşa etme oyunundan, Egon özgün resimler çizmeye geçti. Kağıda bakmadan, iki eli arasında kalemi gezdirirdi ve bu şekilde çizgiler üretirdi. Bu karalamalardan sonra kendi kendine şekilleri yorumladı ve bunlar her zaman erkeğe ya da kadına ait olan kafaları açıkça temsil etti. Bu kafaların ayrıntılarında ve birbirleriyle ilişkilerinde, önceki oyunlarında gerçekleşen malzeme –yani cinsiyet farklılıkları ile ilgili ve ebeveyni arasındaki cinsel birleşme hakkındaki kuşkusu, zihninde bu konularla bağlantılı olan sorular ve üçüncü şahıs olarak ebeveyninin cinsel münasebetlerinde rol oynadığı fantezileri vs.- yeniden göründü. Nefreti ve yıkıcı itkileri de annesinin bedenindeki çocukları ve babasını temsil eden bu kafaları kestiği ve parçalara ayırdığında aleni hale geldi. Ancak şimdi arabaları olabildiğince yükseğe doğru yığmasının haset ve içindekileri çalma isteği duyduğu annesinin hamile bedenini temsil ettiğini fark ettik. Annesi ile güçlü rekabet duygularına sahipti ve babasının penisini ve çocukları ondan çalma isteği ondan şiddetli şekilde korkmasına yol açmaktaydı. Daha sonrasında bu temsiller gittikçe beceri kazandığı kesip biçme oyununda görüldü. İnşa etme etkinliğinde olduğu gibi, kestiği şekiller sadece insanları temsil etti. Bu şekilleri birbirleriyle temas ettirme şekli, şekillerin farklı boyutları, kadın ya da erkeği temsil etmeleri, bazı kısımlarının eksik ya da fazla olması, tüm bunlar bizi ters ve doğrudan Oidipus kompleksinin derinlerine götürmektedir. Güçlü pasif eşcinsel tavırlarının temeli olan annesi ile rekabeti ve bundan dolayı hem annesi hem de babası ile ilgili duyduğu kaygısı gittikçe belirginleşti. Kardeşlerinden nefreti ve onlara karşı olan yıkıcı itkileri annesi hamile iken küçük ve aşağı insanı temsil eden

şekiller kesmesinde ifade buldu. Burada, oyunlarını oynama sırası önemlidir. Kağıtları kestikten ve parçalara ayırdıktan sonra bir onarma işlemi olarak inşa etmeye başlardı ve aynı şekilde daha önce kesmiş olduğu figürleri (tepkisel eğilimlerden ve bunun gibi nedenlerden ortaya çıkan) aşırı şekilde süslemeye girişirdi. Ancak tüm bu temsillerde bastırılmış kuşkuları, konuşma yetersizliğinde önemli bir etken olarak ortaya çıkan bastırılmış yoğun bilgi arzusu, içine kapanık karakteri, ilgi noksanlığı her zaman tekrar görüldü.

Egon'un oyundaki ketlenmesi dört yaşına ve hatta bir kısmı daha da eski zamanlara dayanır. Üç yaşından önce binalar inşa ederdi, kağıt kesmeye bir hayli sonra başladı ama bunu oldukça kısa bir zaman sürdürdü ve o zamanda bile sadece kağıttan kafalar kesiyordu. Hiç resim çizmedi ve dört yaşından sonra bu eski meşgalelerinin hiçbirine ilgi duymadı. Bu sırada derin bastırmadan kısmen canlandırmalar şeklinde kısmen de yeni icatlar olarak kurtulan yüceltmeler ortaya çıktı. Ayrıca üç ya da dört yaşındaki çocuğa ait olabilecek tüm bu uğraşlarla ilgilenmeye oldukça ilkel ve çocuksu bir tavırla koyuldu. Bu değişimlerle eş zamanlı olarak çocuğun tüm karakterinin iyiye doğru gittiği söylenebilir.

Yine de, konuşmasındaki ketlenme uzun zaman sonra sadece belli belirsiz azaldı. Oyun sırasında sorduğum sorulara gittikçe daha özgürce ve tam olarak cevap vermeye başladıysa da diğer bir taraftan uzun süre ondan daha büyük çocuklarda olağan olan özgür çağrışımları alamadım. Toplamda 425 saat süren tedavinin son dönemine kadar, daha sonra tamamen ortadan kalkan konuşmasındaki tutukluğun altında yatan paranoid etkileri tam olarak keşfedememiş ve fark edememiştik[1]. Kaygısı azalırken kendi isteğiyle önce yazarak bana basit çağrışımlar vermeye ve daha sonra da onları fısıldayarak iletmeye başladı ve benim de ona kısık sesle cevap vermemi istedi. Odadaki herhangi birinin duymasından korktuğu çok açıktı. Odanın bazı kısımlarına hiçbir şekilde yaklaşamıyordu. Örneğin eğer kanepenin altına, karanlık bir

[1] Bu vakadan 9. Bölümde daha ayrıntılı bahsetmeye niyetliyim.

köşeye ya da dolabın içine topu kaçarsa onun için topu gidip getirmem gerekirdi. Kaygısı arttığında, yine aynı kalıplaşmış duruşunu ve analizin başında çok belirgin olan sabit ifadesini takınırdı. Odanın bu yerlerinden ve hatta tavandan onu izleyen gizlenmiş zulmedicilerin varlığından şüphelendiği ortaya çıktı. Sonunda yine zulmedilme düşünceleri kendi ve annesinin bedeninde birçok penis olduğu düşüncelerine geri dönerdi. Penisten bir zulmediciymiş gibi bu paranoyik korku onu devamlı izleyen ve mastürbasyonla ilgili onu sorgulayan babasının tavrı ile daha da arttı ve babanın müttefiki olan annesinden de (penisli kadın) vazgeçmesine sebep oldu. Analiz sırasında "iyi" anne inancı kuvvetlendikçe bana müttefiki ve odanın her köşesinden onu korkutan zulmedicilere karşı onun kurtarıcısıymışım gibi davranmaya başladı. Bu şekilde kaygısı azaldıktan ve bununla beraber zulmedicilerinin çokluğu ve tehlikesi hakkındaki yargısı değiştikten sonra ancak konuşabildi ve daha özgürce hareket edebildi[1].

Egon'un tedavisinin son kısmı neredeyse yalnızca özgür çağrışımlar aracılığıyla gerçekleştirildi. Küçük çocuklar için kullanılan oyun tekniğinin yardımıyla bilinçdışına giriş sağlayarak bu çocuğu tedavi ettiğim ve iyileştirmeyi başardığım konusunda zihnimde hiç şüphe yok. Ama bunu daha büyük yaşlarda yapmanın olası olup olmayacağı konusunda hâlâ kuşkuluyum[2].

---

[1] Melitta Schmideberg benzer bir vakayı "A Contribution to the Psychology of Persecutory Ideas and Delusions" ["Zulmedilme Düşünceleri ve Hezeyanlarının Psikolojisine Bir Katkı"] (1931) isimli yazısında tartışmıştır. Hasta yaklaşık on altı yaşlarında, tüm analizi boyunca korkuyla konuşmuş bir erkek çocuktu. Burada yine konuşmadaki ketlenme, zulmedilme düşüncelerinden kaynaklanmaktaydı ve analiz paranoyik kaygısını azaltana kadar çocuk hiç de serbestçe işbirliği yapamıyordu.

[2] Genelde Egon'un analizi oldukça tatmin ediciydi. Yüzü artık maske gibi değildi ve hareketlerindeki katılık geçmişti. Kendi yaşıtı erkek çocuklarla ortak ilgiler ve hobiler geliştirdi, oyunlardan keyif almaya başladı ve mutlu ve hayatından memnun şekilde büyüdü. Ondan analizin bitiminden üç buçuk yıl sonra en son aldığım habere göre sağlıklı gelişimi devam etmiş ve bir zamanlar maruz kaldığı belirli ciddi bir zorlanmadan rahatsız olmamıştı.

Genelde gizil dönemdeki çocuklarla ilgilenirken, sıkça sözel çağrışımları kullansak da, birçok vakada bunu erişkinlerde uyguladığımız şeklinden farklı bir şekilde yapıyoruz. Örneğin bilinçli olarak psikanalizin yardımını çok çabuk fark eden ve buna ihtiyacı olduğunu anlayan Kenneth gibi çocuklara ya da Erna gibi iyileşme isteği çok güçlü olan çok daha küçük çocuklara, bazen en baştan "Peki, şimdi ne düşünüyorsun?" diye sormak mümkündür. Ama dokuz ya da on yaşın altındaki birçok çocuğa bu soruyu sormak anlamsız olacaktır. Bir çocuğun ne şekilde sorgulanacağı oyun oynama ve çağrışım kurma şeklinden çıkarılabilir.

Oldukça küçük bir çocuğun oyununu izlersek, çabucak blokların, kağıt parçalarının ve aslında etrafındaki her şeyin başka bir şeyi temsil ettiğini gözlemleyebiliriz. Bu eşyalarla meşgulken "Bu nedir?" diye sorarsak (Çoğunlukla öncesinde bir miktar analizin yapılmış ve aktarımın kurulmuş olması gerektiği doğrudur) oldukça fazla şey ortaya çıkarabiliriz. Örneğin sıklıkla sudaki taşların sahile gitmek isteyen çocuklar ya da birbirleri ile kavga eden kişiler olduğu bize söylenecektir. "Bu nedir?" sorusu doğal olarak başka sorulara yol açacaktır: "Peki, ne yapıyorlar?" ya da "Şu anda neredeler?" vs. Daha büyük çocukların ise benzer fakat daha gelişmiş çağrışımlarını açığa çıkarmalıyız. Ama buna çoğunlukla bir miktar analiz ile onlarda çok daha güçlü olan fantezinin bastırılması ve kuşku azaldığında ve analitik durum kurulduğunda ulaşılabilir.

Şimdi yedi yaşındaki Inge'nin analizine dönelim. Ofis yöneticisi rolünde mektuplar yazdırıp iş dağıtırken bir keresinde ona: "Bu mektupta ne yazıyor?" diye sordum. Gecikmeden "Onu aldığında görürsün" diye cevap verdi. Ancak bu mektup bana ulaştığında sadece karalama olduğunu gördüm[1]. Bundan çok kısa bir süre sonra: "Bay X (oyunda da

[1] Daha önce bahsettiğim gibi Inge yazmada ciddi bir ketlenme yaşıyordu, erişkinler gibi "çabuk ve güzel" yazmak gibi şiddetli bir arzusu vardı. Bu arzu ve ketlenme arasındaki uzlaşma, fantezisinde güzel ve becerikli el

görülen) mektupta ne olduğunu sana sormamı söyledi, çünkü mektupta yazanları bilmesi gerek ve telefonda ona yüksek sesle okursan çok memnun olacaktır" dedim. Böylece bana zorluk çıkarmadan hayali mektubun tüm içeriğini ve aynı zamanda bir dizi bilgi verici çağrışımları açıkladı. Başka bir seferde, bir doktormuşum gibi yapmam gerekti. Ona sorununun ne olması gerektiğini sorduğumda, o "Fark etmez" diye cevap verdi. Daha sonra tıpkı bir doktormuşum gibi onu muayene etmeye başladım ve "Şimdi Bayan ----, bana tam olarak acıyı nerede hissettiğinizi söylemelisiniz" dedim. Buradan başka sorular da çıktı –neden hasta düştüğü, hastalığın ne zaman başladığı vs.– başarıyla birçok kez hasta rolünü oynadığından bu şekilde bolca derine gömülmüş malzeme elde ettim. Roller değiştiğinde ve o doktor ben de hasta olduğumda, bana verdiği tıbbi tavsiyeler daha da fazla bilgi sağladı.

Şimdi bu bölümde nelerden bahsedildiğini özetleyeceğim. Gizil dönemdeki çocuklarla uğraşırken her şeyden öte bilinçdışı fantezileri ile temas kurmak esastır ve bu, kaygıları ve suçluluk duyguları ile bağlantılı malzemelerinin simgesel içeriğini yorumlayarak yapılır. Ancak gelişimin bu döneminde fantezinin bastırılması daha erken evrelerden çok daha şiddetli olduğundan, sıklıkla bilinçdışına görünürde tamamen fanteziden yoksun olan temsiller yoluyla erişmemiz gerekir. Aynı zamanda olağan bir gizil dönem analizinde çocuğun bastırmalarını çözmenin çok daha fazla çabayla ve yavaş yavaş mümkün olduğunu görmeye hazır olmalıyız. Mesela bazı vakalarda haftalar ya da hatta aylar sonra birden elde ettiğimiz çağrışımların gazete yazıları ya da kitaptaki açıklamalar ya da tekdüze okul notlarından başka hiçbir anlamı yokmuş gibi görünebilir. Dahası tekdüze, saplantılı çizimler, inşa etmeler, dikiş dikme ya da herhangi başka bir

---

yazısını temsil eden karalama yapma şeklinde görüldü. Mümkün olduğunca yazmada erişkinlerden üstün olma isteği, hiçbir şey bilmediği ve hiçbir şey yapamadığı duygusu ile beraber var olan çok güçlü hırsı ve meraklı gerçek hayattaki başarısızlığında önemli rol oynardı.

şeyler yapma –özellikle onlardan çok az çağrışım elde edildiğinde- fantezi hayatına yaklaşmak için hiçbir araç sunmuyor gibi gözükebilir. Ancak bu bölümün başlarında bahsedilen Grete ve Egon örneklerini hatırlamamız ve fantezi olmaksızın sadece konuşma ve faaliyetlerin bile, eğer onlara sadece direncin ifadeleri olarak değil de aynı zamanda gerçek malzeme olarak bakarsak, bilinçdışına giden yolu açacağını unutmamamız gerekir. Küçük işaretlere yeteri kadar dikkat edersek ve bu temsillere eşlik eden kaygı, suçluluk duygusu ve simgesellik arasındaki bağlantıyı çıkış noktamız olarak kabul edersek, analiz çalışmasını başlatma ve sürdürmenin her zaman mümkün olabileceğini fark ettim.

Ancak çocuk analizinde benlik ile yararlı bir ilişki kurmadan önce bilinçdışı ile iletişime geçmek benliğin analitik çalışmadan dışlandığı anlamına gelmez. Böyle bir dışlama benliğin, altbenlik ve üstbenlik ile çok yakından bağlantılı olduğunu ve bilinçdışına ancak onun vasıtasıyla erişebileceğimiz düşünülünce olanaksız olacaktır. Yine de bu şekilde (eğitim yöntemlerinin yaptığı gibi) analiz kendini benliğe adamaz, sadece zihnin bilinçdışı temsilcileri için –bu temsilciler benliğin oluşumunda gereklidir– yol açmaya çalışır.

Bir kere daha örneklerimize dönelim. Daha önce de görmüş olduğumuz gibi, Grete'nin (yedi yaşında) analizi uzun bir süre neredeyse tamamen çizimleri üzerinden devam etmişti. Hatırlanacağı gibi farklı büyüklüklerde ev ve ağaçları saplantılı şekilde değişimli olarak çizerdi. Şimdi bu saplantılı ve hayal gücü sınırlı resimlerinden başlayarak fantezisini uyandırmayı deneyebilirdim ve iyi bir öğretmenin yapabileceği şekilde benliğinin diğer faaliyetleri ile bunu bağlayabilirdim. Evleri güzelleştirmesi ve süslemesi ya da evleri ve ağaçları sokakları olan bir kasabada çizmesi için teşvik edebilir ve böylece sahip olabileceği her türlü artistik ve topografik ilgiler ile faaliyetleri birleştirebilirdim. Ya da bir ağaç ile diğeri arasındaki farka ilgisini çekerek doğa bilgisi ile ilgili merakını canlandırabilirdim. Bu tarz herhangi bir girişim başarılı olduğunda, benlik ilgilerinin gündeme gelmesini ve analistin

benlik ile yakın temasa geçmesini beklemeliyiz. Ancak deneyimlerime göre birçok vakada çocuğun hayal gücünün bu şekilde uyarılması bastırmayı gevşetmekte ve böylece analitik çalışmanın başlaması için bir tutunma noktası bulmakta başarısız olur[1]. Dahası böyle bir yöntem çoğu zaman uygulanabilir değildir, çünkü çocuk çok fazla gizil kaygıdan muzdariptir ve bu yüzden analitik durumu olabildiğince hızlı kurmak ve bir kerede asıl analitik çalışmayı başlatmak gerekir. Ve benliği başlangıç noktamız olarak belirleyerek, bilinçdışına giriş sağlama şansımız olsa da, bunu elde etmek için harcanan zamanla kıyaslandığında sonuçlar yetersiz olacaktır. Malzemenin zenginliğini ve önemini arttırmak adına kazanılan şey, sadece görünenden ibarettir. Aslında benzer ama daha çarpıcı biçimde bilinçdışı malzemeyle karşılaşmaktan daha fazlası olmayacaktır. Grete'nin vakasında örneğin merakını uyarabilir ve uygun durumlarda onun evin giriş ve çıkış kısımlarına ve ağaçlar arasındaki farklılıklara ve büyüme şekillerine ilgi duymasına yol açabilirdik. Ama bu arttırılmış ilgi analizin oldukça başlarında tekdüze resimlerinde gösterdiği malzemenin sadece daha az gizlenmiş hali olacaktır. Zorlantılı bir biçimde devamlı çizdiği küçük-büyük ağaçlar ve küçük-büyük evler boyut, şekil ve renkler açısından farklılıklarına ya da çizilme sıralarına göre annesini, babasını, kendisini veya erkek kardeşini temsil etmişti. Bunların altında cinsiyetler arasındaki farklılıklar ve aynı türden diğer sorunlarla ilgili bastırılmış merakı yatıyordu ve bunları yorumlayarak kaygısı ve suçluluk duygusuyla ilgilenebildim ve analizimi devam ettirebildim.

Şimdi eğer karmaşık ve çarpıcı temsillerin altında yatan malzeme yavan olanların altında yatandan farksız ise, analiz açısından hangi temsilin yorum için çıkış noktası olarak seçileceği önemsizdir. Deneyimlerime göre, çocuk analizi için sadece yorum analitik süreci başlatır ve devam ettirir. Böylece, eğer analist malzemeyi yeterince anlar ve onunla gizil kaygı arasında bağlantı kurarsa, fanteziden yoksun tekdüze

[1] Krş. bu bölümde anlatılmış olan Grete ve Egon'un analizi.

çağrışımları da yorumlamak kesinlikle mümkündür. Eğer bu şekilde ilerlenirse, bastırmanın ortadan kalkması ve çok miktarda kaygının çözülmesi ile beraber güçlü benlik ilgileri ve yüceltmeler de ortaya çıkacaktır. Bu şekilde örneğin, Ilse – başka bir bölümde vakası daha ayrıntılı incelecektir- tekdüze ve saplantılı çizimler yapıyorken, böyle bir etkinliği ona önermemiş ve onu bu konuda cesaretlendirmemiş olmama rağmen, el işlerine ciddi bir yetenek geliştirdi ve çizimde becerisi de arttı.

Ergenlik dönemi analizleri konusu ile devam etmeden önce, hâlâ tartışılması gereken bir konu daha var. Açıkçası bu teknik bir konu değildir, ama çocuk analistinin çalışmasında önemlidir. Burada analistin, hastaların ebeveynleri ile ilişkilerinden bahsediyorum. Analist için işini yapabilmesi için çocuğun ebeveyni ile arasında bir çeşit güven ilişkisi olması gerekir. Çocuk, ebeveynine bağımlıdır ve böylece analiz edilen onlar olmasa da, analiz alanı onları da kapsamış olur ve zaten analiz edilenler onlar olmadığından sadece basit ruhsal sebeplerden etkilenirler. Ebeveynlerin çocuk analisti ile ilişkileri kendine has bazı zorluklara neden olur, çünkü analist aslında analiz sırasında ebeveynin komplekslerine de yakından değinir. Çocuğun nevrozu suçluluk duyguları yüzünden ebeveyne çok ağır gelir ve yardım için analize döndüklerinde ise analizin gerekliliği de çocuğun hastalığı ile ilgili duydukları suçluluk duygularını doğrular. Ayrıca, analiste aile yaşamının ayrıntılarının açıklanması da bıktırıcıdır. Bunlara ayrıca bayan analist ve çocuk arasında kurulan güvene karşı annenin kıskançlığı da eklenmelidir. Büyük ölçüde kişinin çocukluktan getirdiği kendi hayali annesi[1] ile rekabetine dayalı bu kıskançlık analize karşı tavırları hiç de sıcak olma-

[1] Anne ve çocuğu eş zamanlı analiz ettiğim bazı vakalarda annenin bilinçdışında çocuklarının çalınması ile ilgili bir korku ortaya çıkmıştır. Çocuğun analisti, onun için, ondan çaldığı çocukları geri almayı isteyen ve aynı zamanda bir zamanlar erkek ve kız kardeşlerine karşı olan saldırgan itkilerini keşfedip cezalandıran sert bir anneyi temsil etti.

yan dadı ve bakıcılarda da çok dikkat çekicidir. Çoğu bilinçdışı kalan bu ve diğer etmenler ebeveynde özellikle analiste karşı annenin tavrında az çok bir değişkenlik oluşturur ve analitik tedavi için çocuğun ihtiyacına bilinçli içgörü edinmelerine rağmen ortadan kalkmaz. Bundan dolayı, çocuğun yakınları analizine bilinçli olarak niyetli olsalar dahi analizde rahatsız edici bir öğe olabileceklerini düşünmeliyiz. Sebep olacakları zorluğun derecesi tabii ki bilinçdışı tutumlarına ve sahip oldukları ikircikliğin miktarına bağlı olacaktır. Bu nedenle analize aşina olan ebeveynde, hemen hemen analizle ilgili hiçbir şey bilmeyenlerden daha az engelle karşılaşmamışımdır. Aynı sebepten dolayı analiz başlamadan önce ebeveyne geniş kapsamlı teorik açıklama yapmanın hem gereksiz, hem de yersiz olduğunu düşünürüm. Çünkü böyle açıklamaların kendi kompleksleri üzerinde olumsuz etkileri olma olasılığı vardır. Analizin anlamı ve etkisi ile ilgili birkaç genel ifade ile yetinirim. Çocuğa analiz sırasında cinsel konular üzerine bilgi verileceğinden bahsederim ve ebeveyni tedavi sırasında geçici olarak ortaya çıkabilecek diğer olası zorluklara hazırlarım. Her vakada onlara analizin herhangi bir ayrıntısını anlatmayı kesinlikle reddederim. Bana güvenen çocuğun ağzımı sıkı tutmam konusundaki beklentisi erişkin hastanınkinden az değildir.

Ebeveynle ilişki kurarken bence hem iç hem dıştan gelen tüm müdahalelerden (örneğin sorularla ya da başka türlü çocuğu analizi hakkında konuşmaya teşvik etme ya da analize karşı dirence herhangi bir şekilde destek verme) olabildiğince kaçınarak çalışmamıza destek verdirmelerini amaçlamalıyız. Ancak çocuk, şiddetli bir kaygıya ve güçlü dirençlere yakalandığı zaman olaylara daha aktif şekilde katılmalarına ihtiyaç duyarız. Böyle durumlarda –Ruth ve Trude[1] vakalarını hatırlatabilirim- tüm zorluklarına rağmen onu getirebilmenin yol ve araçlarını bulmak için yetki onlardadır. Deneyimlerime göre, direnç ne kadar güçlü olsa da analistle

[1] Bkz. 2. Bölüm.

olumlu aktarımın oluşması her zaman mümkündür, yani çocuğun analiste karşı tutumu ikirciklidir. Ancak çocuğun çevresi tarafından verilen desteğin analitik çalışma için bir tamamlayıcı haline gelmesine asla izin verilmemelidir. Böyle yoğun direnç dönemleri sadece nadiren oluşmalı ve uzun sürmemelidir. Direnci, analiz çalışması önlemeli, önleyememişse de hızlıca çözmelidir.

Çocuğun ebeveyni ile iyi bir ilişki kurmayı başarır ve bilinçdışı işbirliklerinden emin olursak, zaman zaman analiz dışında analitik çalışmayla bağlantılı her türlü değişim ve ortaya çıkan ya da kaybolan semptomlar gibi çocuğun davranışları ile ilgili gerekli her türlü bilgiyi elde edebiliriz. Ancak ebeveynden elde edilen bu bilgi başka tür zorluklar çıkaracaksa, analizi bunlar olmadan gerçekleştirmeyi yeğlerim. Çünkü bu bilgiler ne kadar değerli olsa da, vazgeçilmez değildir. Her zaman ailelere çocuklarını yetiştirmelerinde attıkları herhangi bir adımın benim tavsiyem olduğunu düşünmelerine fırsat vermemelerinin ve eğitim ile analizi tamamen ayrı tutmalarının gerekliliğini aşılarım. Bu şekilde analiz olması gerektiği gibi, benim ve hasta arasında tamamen kişisel bir mesele olarak kalır.

Erişkinlerle olduğu gibi çocuklarla da analizin analistin çalışma alanında sürdürülmesinin ve belirli bir saatin içinde tutulmasının önemli olduğunu düşünürüm. Analitik durumun yer değiştirmesini önlemenin başka bir yolu olarak, çocuğu analize getiren kişinin evimde beklemesine izin vermemeyi gerekli bulurum. Bu kişi çocuğu getirir ve belirlenen zamanda almaya gelir.

Yapılmış olan hatalar çok büyük olmadıkça, çocuğun yetiştirilme tarzına müdahale etmekten kaçınırım. Bu alandaki hatalar genelde çok büyük ölçüde ebeveynin kendi komplekslerine bağlıdır ve öneri genellikle hem işe yaramaz hem de kaygılarını ve suçluluk duygularını artırabilir. Bu da analizin gidişatına daha büyük engeller koymaktan başka bir şey

değildir ve ebeveynin çocuklarına karşı tavırlarını olumsuz etkiler[1].

Bu durum analiz bittikten ya da çok ilerledikten sonra büyük ölçüde gelişmiştir. Bir çocuğun nevrozunun azalması ya da ortadan kalkması ebeveyni üzerinde iyi bir etki bırakır. Annenin uğraştığı çocuktaki zorlukların azalması suçluluk duygusunun da azalmasını sağlar ve bu çocuğa karşı tavrını olumlu yönde geliştirir. Çocuğun yetiştirilmesi ile ilgili analistin önerilerini daha çok dikkate alır hale gelir ve –bu önemli bir noktadır- bu tavsiyeyi izlemede yaşadığı *içsel* zorluk azalır. Tüm bunlara rağmen, deneyimlerim ışığında çocuğun çevresinin etkilenebileceğinin mümkün olduğuna çok da inancım yok. Analizin çocuktaki sonuçlarına güvenmek daha iyidir, çünkü bunlar zor bir ortama bile daha iyi şekilde uyum sağlamasına olanak verir ve onu çevrenin ona sun-

[1] Analiz hakkında iyice bilgilendirilmiş olan ve ciddi nevroz tedavisi altındaki analizden sonra kızındaki (on yaşında) tatmin edici ilerleme sonucunda analize büyük inancı olan bir anneden örnek vereceğim. Bu anneyi kızının ev ödevini denetlememesi için ikna etmek, bunun sadece kızının dersleri ile ilgili zorlukları arttırdığını açıkça anlamasına rağmen, zor olsa da, sonunda ricamla bunu bıraktı. Çocuğun analizinde, annesinin her zaman kızından analizin nasıl gittiğini öğrenmeye çalıştığını keşfettim. Yine ricamla bunu yapmayı da kesti; ancak sonrasında çocuğa sabahları gözlerinin altında mor halkalar olduğunu –daha önce mastürbasyon yasağına eşlik eden bir uyarı- söylemeye başladı. Analize müdahale eden bu yorumlar son bulduğunda anne çocuğun kıyafetleri ile abartılmış şekilde ilgilenmeye ve tuvalette çok vakit geçirdiğini söylemeye başladı ve bu şekilde çocuğun dik başlılığını arttırdı. Bu noktada bu tarz konularda anneyi durdurmakla ilgili tüm girişimlerden vazgeçtim ve analize müdahalesini analitik malzemenin bir parçası olarak kabul ettim. Bir zaman sonra, hiçbir uyarıda bulunmadığım bir dönemde, bu kesintiler azaldı. Bu vakada, çocuk için tüm bunların aynı bilinçdışı anlama sahip olduğunu yani mastürbasyonla ilgili sorgulama ve suçlamaları temsil ettiklerini ortaya çıkardım. Aynı zamanda, benim karşı çıktığım annenin eğitsel hataları durdurma ile ilgili bilinçli arzusunun oldukça faydasız olması da bunların annenin komplekslerinde benzer bir kaynağının olduğunu gösterdi. Aslında, önerilerimin sadece çocukla ilgili zorlanmaları arttırdığı görüldü. Başka birçok vakada da benzer deneyimlerim oldu.

duğu her türlü zorlanmaların karşısında durabilecek bir konuma getirir. Zorlanmalarla karşılaşabilme yetisinin kendi sınırları vardır tabii ki. Çocuğun çevresinin çok olumsuz olduğu yerde, çabalarımızda tamamen başarılı olamayabiliriz ve nevrozun nüksetme olasılığıyla karşılaşabiliriz. Ancak, bu tarz vakalarda nevrozun tamamen gözden kaybolmasını sağlamasa da, analiz sonucunda ulaşılan sonuçların çocuğu büyük ölçüde rahatlattığı ve gelişiminde ilerlemeye yol açtığını tekrar tekrar gördüm. Dahası eğer en derin seviyede temel değişikliklere neden olduysak hastalık nüksetse de çok ciddi olmayacağını güvenli bir şekilde varsayabiliriz. Bu çeşit bazı vakalarda çocuğun nevrozundaki azalmanın nevrotik ortam üzerinde de olumlu etkisinin olduğunu not etmek gerekir[1]. Bazen başarılı şekilde sonlanmış bir tedaviden sonra çocuk ortamını -örneğin yatılı bir okula ya da daha önce uyum yeteneği eksikliğinden ve nevrozundan dolayı imkansız olabilecek bir ortama- değiştirebilir.

Analist için ebeveyni oldukça sık görmenin mi yoksa onlarla buluşmayı olabildiğince kısıtlamanın mı daha akıllıca olduğu her vakanın kendi şartlarına göre değişmelidir. Birçok durumda ikinci seçeneği anne ile ilişkilerimdeki anlaşmazlıklardan kaçınmanın en iyi yolu olarak görürüm.

Çocuklarının analizine karşı ebeveynin sahip olduğu ikircikliklik de deneyimsiz bir analiste ilk önce şaşırtıcı ve acı verici olan bir olguyu – yani, en başarılı tedavinin bile ebeveynden kabul almasının çok da mümkün olmadığını- açıklamaya yardım eder. Çoğu zaman ebeveyn anlayışlı olsa da, vakaların çoğunda ebeveynin çocuklarını analize getirmelerine sebep olan semptomlarını çok kolayca unuttuklarını ve herhangi bir gelişmenin önemini görmezlikten geldiklerini buldum.

---

[1] Aile hayatı uç noktada bıktırıcı ve talihsiz olan ve analiz için bana getirilme sebebi karakterindeki zorluklar olan on dört yaşındaki bir erkek çocuğun vakasında, örneğin, çocukta meydana gelen gelişmelerin ondan bir yaş büyük olan ve analiz edilmemiş olan ablasının karakterinde faydalı etkileri olduğunu ve annesinin ona karşı olan tavırlarının da iyi yönde değiştiğini öğrendim.

Burada onların sonuçların bir kısmı, hatta en önemli kısmı üzerinden bile yargı oluşturacak bir konumda olmadıklarını hatırlamalıyız. Erişkin analizi hastanın hayatına müdahale eden zorlukları ortadan kaldırarak değerini ortaya koyar. Ebeveynler çoğunlukla bilmese de biz çocuk analizinde benzer zorlukların oluşmasını ya da hatta psikozun oluşmasını engelliyor olduğumuzu biliriz. Ebeveyn çocuğundaki ciddi semptomlara bela olarak baktığından genellikle onların tam olarak önemini fark etmez. Çünkü bu semptomlar nevrotik bir rahatsızlığın yetişkin bir insanın hayatında yarattığı etki kadar büyük bir etkiyi çocuğun fiili hayatında yaratmaz. Aynı zamanda çalışmamızın en başta gelen amacının, anne ve babanın minnettarlığı değil de, çocuğun esenliği olduğunu aklımızdan çıkarmadığımız sürece, dışardan onay almayı beklemeden de tatmin olacağımızı düşünüyorum.

5. Bölüm

ERGENLİK DÖNEMİNDE ANALİZ TEKNİĞİ

Ergenlik dönemine özgü analizler birçok bakımdan gizil dönem analizlerinden farklıdır. Bu dönemde çocukların içgüdüsel itkileri daha güçlüdür, fantezilerinin etkinliği daha fazladır ve benliklerinin başka amaçları ve gerçeklikle farklı bir ilişkileri vardır. Diğer bir taraftan, ergenlik çağında bir kez daha içgüdüsel itkilerin ve bilinçdışının hakimiyeti ve zengin bir fantezi yaşamı ile karşılaştığımızdan, küçük çocukların analizi ile benzer noktaları bulunmaktadır. Dahası, ergenlikte kaygı ve duygulanımların dışavurumları gizil döneme göre daha şiddetlidir ve küçük çocuklarda çok karakteristik olan bir çeşit kaygı bu dönemde nükseder.

Küçük çocuklarda benliğin önemli bir işlevi olarak görülen kaygıdan kaçınma ve kaygının etkisini değiştirme, ergenin daha gelişmiş benliği tarafından daha başarılı şekilde sürdürülür. Çünkü, kaygıyı denetim altına almak, telafi etmek ya da hem kendinden hem de başkalarından gizlemek için birçok farklı ilgi ve faaliyet (spor vb.) geliştirmiştir. Buna, ergenlik döneminin bir özelliği olan karşı koyan ve isyankar bir tavır edinerek kısmen ulaşır. Ancak bu tavır ergenlik analizinde ciddi bir teknik sorun olarak karşımıza çıkar; çünkü hastanın başlıca karşı koyma aktarımında gösterdiği duygulanımlarına –bu yaşta çok güçlüdür- hızlıca giriş sağlayamadığımızda, analiz birdenbire kopabilir. Bu yaştaki erkek çocukları analiz ederken, ilk seansları sırasında çoğu kez benim onlara fiziksel saldırıda bulunacağımı düşündüklerini söyleyebilirim.

On dört yaşındaki Ludwig, örneğin, ikinci seansına gelmemiş ve annesi tarafından sadece "analize ikinci bir şans verme" konusunda, büyük zorluklarla ikna edilmişti. Üçüncü seansta beni dişçi ile özdeşleştirdiğini ona göstermeyi başardım. Dişçiden (görüntümün ona hatırlattığı kişiden) korkmadığını ileri sürdü, ama getirdiği malzemenin yorumlanması onu öyle olmadığına ikna etmeye yetti. Çünkü yorum ona, dişçinin sadece bir dişini çekmeyeceğini, benim de yapacağım gibi, tüm bedenini parçalara ayıracağını zannettiğini göstermişti. Bu kaygısını azaltarak analitik durumu oluşturdum. Gerçekten de analizin sonraki süreçlerinde de çok miktarda kaygı sıkça oluşsa da, direnci esas olarak analitik durum içerisinde saklandı ve analizin devamı garantilendi.

Başka vakalarda da gizil kaygının saklanmış belirtilerini gözlemlediğimde, onları tedavinin ilk seansında yorumlamaya koyuldum ve böylece derhal çocuğun olumsuz aktarımını azaltmaya başladım. Ancak kaygının hemen fark edilmediği vakalarda bile, eğer bilinçdışı malzeme yorumlanarak analitik durum hemen kurulmamışsa, birdenbire analizden kopulabilir. Ergen tarafından sunulan ile küçük çocuk tarafından sunulan malzeme çok benzerdir. Ergenlik ve ön ergenlik dönemindeki erkek çocuklar, küçük çocukların oyuncakları ile oynadığı gibi, fantezilerinde insanlar ve olaylarla kendilerini meşgul ederler. Üç yaş dokuz aylık Peter'ın küçük arabalar, trenler ve motorlu araçlarla ifade ettiğini, on dört yaşındaki Ludwig farklı birçok çeşit araba, bisiklet ve motosikletin vb. yapısal farklılıkları üzerine aylar süren uzun söylemlerle ifade etmişti. Peter arabaları itip, arabalar arasında karşılaştırma yaparken, Ludwig hararetle hangi arabanın ve hangi sürücünün yarışlarda yeneceği ile ilgili sorularla ilgilenirdi. Peter hayranlıkla oyuncak adamın araba kullanma becerilerini takdir ederken ve her çeşit beceriyi ona yaptırırken, Ludwig spor dünyasındaki idollerini övmekten hiçbir zaman yorulmazdı.

Ancak, ergenin fantezisi gerçeğe ve güçlü benlik ilgilerine daha çok uyumludur ve böylece fantezilerinin içeriği küçük çocuklara göre daha zor fark edilir. Dahası, ergenin faaliyetlerinin daha geniş çaplı olması ve ergenin gerçekle daha güçlü ilişkilerinin olması sonucu fantezilerinin özellikleri[1] değişime uğramıştır. Gerçek dünyada cesaretini kanıtlama itkisi ve başkalarıyla rekabet etme arzusu öne çıkar. Bunlar, başkaları ile rekabet etmek ve becerilerine hayranlık uyandırmak için çok fazla imkan sunan ve aynı zamanda kaygı ile başa çıkma aracı olan sporun ergenin hayatında ve fantezilerinde bu kadar geniş rol oynamasının sebeplerindendir.

Annesine sahip olma ve cinsel güç ile ilgili babası ile rekabetini ifade eden bu fantezilere, küçük çocuklarda olduğu gibi çeşitli nefret ve saldırganlık duyguları eşlik eder ve aynı zamanda bunun ardından sıkça kaygı ve suçluluk hissi gelir. Ancak bu olguları, ergenlik çağına özel mekanizmalar küçük çocuğun mekanizmalarından çok daha fazla gizler. Ergenlik dönemindeki erkek çocuk, kahramanları, büyük adamları vb. model alır. Bu nesnelerle çok daha kolay özdeşleşmesini sürdürebilir, çünkü bu nesneler ondan uzaktadırlar ve çocukluktan kalma ısrarla devam eden baba imagolarına bağlı olumsuz duygularını fazlasıyla telafi ederler. Baba imagosunun bölünmesi ile saldırgan eğilimlerini başka nesnelere yöneltirler. Böylece, eğer telafi edici olan bazı nesnelere karşı hayranlığını ve analiz sırasında ortaya çıkardığımız başkalarına, örneğin okul müdürlerine, ailesine vs. karşı aşırı nefretini ve onları hor görmesini bir araya getirirsek, daha büyük çocuğun vakasında da Oidipus kompleksinin ve duygularının tam bir analizi için yolumuzu bulmuş oluruz.

---

[1] Ön ergenlik dönemindeki ya da hatta bazen gizil dönemdeki erkek çocukların birçok analizinde çoğu zamanı Kızılderili hikayeleri ya da detektif hikayeleri ya da gezi, maceralar ve dövüş hakkında fanteziler kaplar. Bunlar seri halinde anlatılır ve sıklıkla hayali teknik icatların (özel yapım tekneler, makineler, arabalar, savaşta kullanılan icatlar vb.) tasvirleri ile birleşirler.

Bazı durumlarda bastırma, ergenin sadece tek bir sabit ilgisinin –belirli bir spor dalı gibi- olduğu, kişiliğin aşırı şekilde sınırlandırılmasına neden olur. Bu şekilde tek bir ilgiye sahip olma, küçük çocuğun diğer her oyunu dışlayarak hep aynı oyunu oynaması ile eşittir. Bu ilgi tüm bastırılmış fantezilerinin temsili haline gelir ve genel olarak bir yüceltme yerine saplantılı bir semptom özelliği vardır. Futbol ya da bisiklete binme hakkındaki tekdüze açıklamalar aylarca analizindeki tek sohbet konusu olabilir. Görüldüğü gibi kısır olan bu çağrışımlar dışında, ondan bastırılmış fantezilerin içeriğini almalıyız. Rüya ve oyun yorumlamasına benzer bir teknik izler, yer değiştirme, yoğunlaşma, simgesel temsil vb. mekanizmaları göz önüne alırsak ve kaygının en ufak belirtileri ile genel duygusal durumu arasındaki bağlantıların farkına varırsak, bu tekdüze görünen ilgisinin[1] arkasında yatanlara ulaşabilir ve gittikçe zihninin en derinindeki komplekslerin içine işleyebiliriz. Burada, bazı aşırı uçtaki gizil dönem analizi ile benzerlikler bulunabilir. Yedi yaşındaki Grete'nin[2] fanteziden oldukça yoksun olmasına rağmen, analizi sırasında neredeyse tümünü aylarca takip etmem gereken tekdüze resimlerini hatırlayabiliriz. Ya da çok daha uç bir vaka olan Egon vakasını da anımsayabiliriz. Bu çocukların fantezileri ve temsil araçları gizil dönemde normalde olması gerekenden aşırı derece daha fazla kısıtlıydı. Bir yandan, ergenlik döneminde ilgiler ve ifade araçlarındaki böylesine ciddi bir kısıtlamayla karşılaştığımızda aslında uzamış bir gizil dönem ile uğraştığımızı düşünebilir, diğer bir taraftan da ilk çocukluk döneminde hayali faaliyetler aşırı şekilde kısıtlandığında (oyundaki ketlenmede vb. olduğu gibi), bunu gizil dönemin erken

---

[1] Abraham, bana kendisinin söylediğine göre, pulun ayrılmış köşeleri gibi ayrıntıları çözmeye çalıştığı bir "pul-dili*" olarak tanımladığı ve böyle ayrıntılarla hadım edilme kompleksine yaklaşabildiği yaklaşık yirmi yaşındaki bir erkek çocuğun analizini yürütmüştü.

*Bir zamanlar pulun zarfın üzerinde yapıştırıldığı her yerin ve yapıştırılma şeklinin farklı bir anlama gelmesi -çn.

[2] Krş. 4. Bölüm.

başladığı bir vaka olarak görebiliriz. İki durumda da, gizil dönemin çok erken başlaması ya da çok geç bitmesinde, ciddi rahatsızlıklar sadece zamanın kayması ile değil, aynı zamanda normalde gizil dönem ile birlikte gelişen fenomenlerin aşırı olması ile fark edilir.

Şimdi ergenlik çağı analizi için en uygun gördüğüm tekniği anlatmak adına bir, iki örnek vakadan bahsedeceğim. On beş yaşındaki Bill'in[1] analizinde bisiklet ve bisiklet parçaları hakkındaki kesintisiz çağrışım zinciri, –örneğin, bisikleti çok hızlı kullanıp bisikletine zarar verme kaygısı- mastürbasyon ile ilgili suçluluk hissi ve hadım edilme kompleksini içeren bol malzeme sağlamıştı[2]. Bana arkadaşları ile yaptığı bir bisiklet turundan bahsetti. Bu bisiklet turu sırasında bisikletlerini değiştirdiklerini ve sebepsiz yere bisikletinin zarar göreceğinden korktuğunu söyledi. Bana ilettiği bu ve benzeri şeylerin ışığında, korkusunun çocuklukta gerçekleşmiş cinsel eylemlere dayanıyor gibi gözüktüğünü belirttim. Bana katıldı ve bir erkek çocukla böyle bir ilişkinin ayrıntılarını hatırladı. Bununla ilgili suçluluk hissi ve sonuçta penisinin ve bedeninin zarar gördüğüne dair korkusu oldukça bilinçliydi.

Giriş bölümünde anlattığım on dört yaşındaki Ludwig'in analizinde benzer malzemeler yardımıyla, küçük erkek kardeşi ile ilgili güçlü suçluluk duygularının nedenini keşfedebilmiştim. Örneğin, Ludwig ne zaman lokomotifinin tamire ihtiyacı olduğundan bahsetse, hemen ardından erkek karde-

---

[1] Bill, gergin ve tutuktu. Birçok nevrotik sıkıntısı vardı. Analiz sadece üç ay sürdü (45 saat). Analizden altı yıl sonra çok iyi geliştiğini duydum.

[2] Bisiklete binmenin mastürbasyonu ve cinsel birleşmeyi simgelediği tekrar tekrar görüldü. Infant Analysis" ["İlk Analizler"] (1923) isimli yazımda top, futbol, bisikletin, vb. genel simgesel anlamlarının penis olduğundan bahsetmiştim ve bu simgesel eşleşmeler sonucunda çeşitli spor dalları ile bağlantılı libidinal fantezileri daha geniş şekilde tartışmıştım. Böylece simgesel ve genel duygusal durum ile ilişkisi yönünden spor hakkında hastanın hikayeleri ile ilgilenirken, analist libidinal ve saldırgan fantezilere ve bunların sebep olduğu suçluluk hissine ulaşabilecektir.

şinin bir daha hiçbir zaman tekrar iyi olamayacak olan motorlu aracı hakkında çağrışımlar vermeye başlardı. Bununla ve seansın bir an evvel sona ulaşması isteği ile ilgili direncinin, kendisi ve küçük erkek kardeşi arasında yaşanmış olan kısmen hatırladığı cinsel ilişkileri annesinin anlaması korkusundan kaynaklandığı ortaya çıktı. Bu ilişkiler onda ciddi bilinçdışı suçluluk duyguları bırakmıştı, çünkü daha büyük ve güçlü olduğundan zamanında erkek kardeşini buna zorlamıştı. O zamandan beri ciddi şekilde nevrotik olan kardeşinin kusurlu gelişimden kendini sorumlu hissediyordu[1].

---

[1] Ludwig'in analizine koruyucu bir önlem olarak başlandı. Depresyondan muzdarip olduğu doğruydu, fakat depresyonu anormal özellikte değildi. Arkadaşlığa düşkün değildi, pasif ve içine çekilmişti ve erkek ve kız kardeşleri ile arası da iyi değildi. Ancak sosyal uyumu normaldi. İyi bir öğrenciydi ve aslında onda belirgin şekilde normal olmayan bir şey yoktu. Analizi 190 seans sürdü. Sonunda –en son ondan analizin bitiminden üç yıl sonra haber aldım- kesinlikle normal bir çocuk denilebilecek olan Ludwig öyle değişimler geçirdi ki yakın çevresinden olmayan, analiz edildiğini bilmeyenler bile bunları fark etti. Örneğin tiyatroya ya da sinemaya gitmekteki isteksizliğinin, daha önce söylendiği gibi derslerinde iyi olmasına rağmen, bilgi arzusunun ciddi şekilde ketlenmesi ile bağlantılı olduğu ortaya çıktı. Bu ketlenme ortadan kalktığında zihinsel anlayışı genişledi ve düşünsel açıdan ilerledi. Oldukça pasif tavrının analiz edilmesi, bir dizi faaliyet geliştirmesine yol açtı. Sosyal uyum gücü ile birlikte erkek kardeşlerine karşı tavrı gelişti. Bu ve diğer değişimler onu çok daha özgür, dengeli ve olgun bir kişi yaptı. Dahası, bu değişimler kendi içlerinde belki çok kesin olmasalar da, ileride çok önemli olacak bazı daha derin değişimlere de yansıdı. Gündelik hayatındaki pasif tavırlarının ortadan kalkması ile birlikte cinsel yöneliminde de bir değişim oldu. Heteroseksüel eğilimleri daha da güçlendi ve ileriki yaşantısında karşılaşabileceği, cinsel güçle ilgili rahatsızlıkların temeli olarak bilinen bazı sıkıntılardan kurtuldu. Dahası depresyonuna intihar düşüncelerinin eşlik ettiği ortaya çıktı ve depresyonunun görünenden daha ciddi olduğu anlaşıldı. İçine çekilmesi ve arkadaşlıktan hoşlanmaması gerçeklikten kaçışından kaynaklanıyordu. Bunlar, ve daha fazlası, derine inen analizin gösterdiğine göre çocuğun muzdarip olduğu sıkıntılardan sadece bazılarıydı.

Bu bağlamda normal çocukların bile sıkıntılarının ne kadar ciddi olduğuna (krş. Inge vakası) dikkat çekmeliyim. Analitik deneyimim sonucu elde ettiğim bu olguyu günlük hayatın gözlemleri ile de doğruladım. Çünkü o zamana dek normal gözüken insanların ne kadar sık bir nevroz

Bir arkadaşı ile yapmayı planladığı gemi yolculuğu ile ilgili çağrışımları ile bağlantılı olarak, Ludwig'in aklına teknenin batabileceği, birden cebinden demiryolu abonman biletini düşürebileceği geldi ve benden süresinin ne zaman dolduğunu söylememi istedi. Dediğine göre hangi rakamların ayı, hangilerinin günü temsil ettiğini bilmiyordu. Biletin "süresinin dolma" tarihi kendi ölüm tarihiydi. Arkadaşı ile yolculuk da, ilk çocukluk döneminde gerçekleşen (erkek kardeşi/arkadaşı ile)[1a] ve suçluluk duygusunu ve ölüm korkusunu açığa çıkaran karşılıklı mastürbasyondu. Ludwig, paketlendiği kutuyu pisletmemesi için elektrik bataryasını boşalttığını söyleyerek devam etti. Sonra bana kardeşiyle birlikte evin içinde nasıl bir pinpon topuyla futbol oynadıklarını anlattı ve pinpon toplarının zararsız olduklarını ve birinin kafasını acıtması ya da pencereyi kırmasının olası olmadığını söyledi. Burada ilk çocukluk döneminde bir futbol topundan acı verici bir darbe aldığı ve bilincini kaybettiği bir kazayı hatırladı. Bu kazada hiçbir yara almamıştı, ama yine de burnu ya da dişinin kolayca zarar görebilecek olduğunu söyledi. Bu kaza anısının, onu baştan çıkaran daha büyük bir arkadaşı ile ilişkisinin bir perde anısı[2] olduğu ortaya çıktı. Pinpon topları erkek kardeşinin nispeten küçük ve zararsız penisini ve futbol topu ise ondan büyük olan arkadaşınınkini temsil ediyordu. Ancak erkek kardeşi ile ilişkisinde onu baştan çıkaran arkadaşı ile kendini özdeşleştirdiğinden, bu ilişkiler kardeşine verdiği (sanılan) zarardan ötürü onda güçlü bir suçluluk hissi ortaya çıkardı. Bataryayı boşaltması ve kutuyu kirletme korkusunu,

---

ile çökebildikleri ya da oldukça basit bir nedenden dolayı intihara kalkışabildikleri şaşırtıcıdır. Ancak rahatsızlanmamış olan bu insanlarda bile normal erişkin tedavisinin doğruladığı gibi cinsel ve düşünsel ve haz yeteneğinden yoksunluğun boyutu psikanaliz olmaksızın ölçülemez.

[1a] Çevirmen anlam belirsizliğine rağmen imalı tarzı Almanca metinde olduğu gibi bırakmıştır. Yazar büyük ihtimalle sonradan bahsedilen daha büyük arkadaşı kastetmektedir, böylece biri diğerinin yerine geçebilir.

[2] Psikanalizde, tahammül edilmesi zor olan bir anının bilinç seviyesinden uzak tutulması için hasta tarafından kurgulanan ve kısmen doğru olan anı –çn.

kardeşinin ağzına penisini sokarak ve onu *felasyo*ya zorlayarak kardeşine yaşattığı ve arkadaşının benzer eylemleri sonucu kendisinin de yaşadığı kirlenme ve incinme ile ilgili kaygısını ortaya çıkarmıştı. İçsel olarak kardeşini kirlettiği ve incittiği ile ilgili korkusu erkek kardeşi ile ilgili sadistik fantezileri üzerine kuruluydu ve daha derin kaygı ve suçluluğa, yani ebeveynine yöneltilmiş sadistik mastürbasyon fantezilerine yol açtı. Böylece erkek kardeşi ile ilişkileri hakkındaki itirafından –tamire ihtiyacı olan lokomotif hakkındaki çağrışımlarda simgesel olarak ifade edilmiş bir itiraf– başlayarak, sadece hayatındaki başka deneyim ve olaylara değil, aynı zamanda kaygısının en derin seviyelerine giriş sağlamış olduk. Malzemelerin daha da ileri taşındığı simgeselliğin çokluğuna dikkat çekmek isterim. Bu, ergenlik çağı analizlerinde olağandır ve ilk çocukluk dönemi analizlerinde olduğu gibi, simgelerin yorumunu gerektirir.

Şimdi ergenlik çağındaki kız çocukların analizine dönelim. Menstrüasyonun başlangıcı kızlarda güçlü bir kaygıya neden olur. Menstrüasyonun sahip olduğu ve aşina olduğumuz diğer anlamlarına ek olarak, bedeninin içinin ve bedeninin içinde olan çocukların tamamen yok edilmesi de menstrüasyonun görünür ve açık olan bir anlamıdır. Bu yüzden, kız çocuğunda tam bir dişil tutumun gelişimi uzun sürer ve erkek çocuğun eril konumunun kurulmasından daha zordur. Kadınların gelişimindeki bu büyük zorluk ergenlik dönemindeki kız çocukta eril öğenin körüklenmesi ile sonuçlanır. Başka durumlarda yalnızca kısmi bir gelişim, çoğunlukla düşünsel açıdan, bu sırada -cinsel hayatı ve kişiliği uzun süreli (birçok vakada ergenlikten sonrasına kadar bile sürebilen) bir gizlilikteyken- oluşur. Erkek cinsi ile bir çekişme tutumu içerisinde olan faal, birinci tipteki kızı analiz ederken, sıklıkla erkek çocuk tarafından üretilene benzer malzemelerden başlarız. Ancak kısa süre sonra, kız çocuğun zihninin daha derin seviyelerine indikçe ve annesine karşı saldırgan duygularından kaynaklanan ve dişil rolleri reddetmesine yol açmış, hadım edilme kompleksinin oluşumunu etkilemiş

olan kaygı ve suçluluk hisleri ile karşılaştıkça, dişil ve eril hadım edilme kompleksi arasındaki yapısal farklılıklar kendini hissettirir.

Böylece anne ve kadın konumuna uyum sağlamayı reddetmesine neden olmuş olanın, annesi tarafından bedeninin tahrip edilmesinden korkusu olduğunu keşfedebiliriz. Analizin bu evresinde üretilen fikirler küçük kızlarda elde ettiklerimize çok benzerdir. İkinci tipin, cinsel hayatı güçlü şekilde ketlenmiş olan kızın, analizinde öncelikle gizil döneminde ortaya çıkmış konularla meşgul olunur. Okul karneleri, öğretmenini memnun etme isteği ve derslerinde iyi olması, dikiş işlerine olan ilgisi vs. zamanının büyük bir kısmını alır. Bu nedenle böyle vakalarda gizil döneme uygun yöntemleri kullanmalıyız ve kaygısını adım adım çözerken fantezisinin bastırılmış faaliyetlerini serbest bırakmalıyız. Bunu yapmakta–en azından bir dereceye kadar- başarılı olduğumuzda kızın korkuları ve suçluluk duyguları daha açık şekilde gün ışığına çıkar. Bu korkular ve suçluluk duygularının yerini dişil rollerin korunması alır ve ayrıca ilk tip kızda bu korku ve suçluluk duyguları baba ile özdeşleşmeye yol açmışken, burada genel bir cinsel ketlenmeye neden olur. Dişil konumun baskın olduğu kızlarda da ergenlik döneminde, erişkin kadınlara göre ifade edilişi daha ciddi ve şiddetli olan bir kaygı vardır. Karşı koyma ve olumsuz aktarım bu dönemin özelliğidir ve analitik durumun hızlı bir şekilde kurulmasını gerekli kılar. Analiz sıklıkla kızın dişil konumunun, kısmen erillik kompleksinden ve ilk dişil tutumdan kaynaklanan çok daha derin korkulardan doğan kaygıyı maskelemek ve gizlemek amacıyla abartılmış ve öne çıkarılmış olduğunu gösterecektir[1].

Şimdi, ön ergenlikteki ve ergenlikteki kızların analizinde uygulanan teknik üzerine genel görüşlerimi açıklamak ve bu dönemde tedaviye katılımlarının sağlanmasındaki zorlukları

[1] Krş. Joan Riviere, "Womanliness as a Masquerade" ["Bir Maskeli Balo Gibi Kadınlık"].

göstermek için bir analizden, çok da döneme özgü bir analiz olmasa da, alıntı yapacağım.

On iki yaşındaki Ilse, belirgin şizoid özellikler gösterirdi ve kişiliğinin gelişmesi olağandışı şekilde engellenmişti. Hem düşünsel olarak sekiz, dokuz yaşlarındaki çocukların seviyesine bile ulaşamamıştı, hem de onun yaşındaki çocukların sahip olduğu yaşına uygun ilgilere sahip değildi. Her imgesel faaliyette belirgin olan tutukluğu çok dikkat çekiciydi. Hiçbir zaman kelimenin tam anlamıyla oyun oynamadı ve özelliklerini sonra anlatacağım zorlantılı ve imgesel olmayan resimler dışında hiçbir uğraştan keyif almadı. Örneğin, başkalarının arkadaşlığını umursamıyordu, sokakta yürüyüp bir şeylere bakmaktan hoşlanmıyordu ve tiyatro, sinema ve herhangi bir eğlence tarzına karşı bir isteksizliği vardı. Başlıca ilgisi yemekti ve bu alandaki hayal kırıklıkları her zaman öfke patlamalarına ve depresyona yol açıyordu. Erkek ve kız kardeşlerine karşı çok kıskançtı, ama kıskançlığının sebebi annesinin sevgisini onlarla paylaşmaktan çok, annesinin yemek vermek için onları tercih ettiğini hayal etmesiydi. Annesine ve erkek ve kız kardeşlerine karşı düşmanca tutumu genelde sosyal uyumunun zayıf olmasını destekledi. Ilse'nin arkadaşı yoktu ve beğenilme ya da onun hakkında iyi düşünülmesi ile ilgili görünürde hiçbir arzusu da yoktu. Özellikle annesi ile ilişkileri kötüydü. Zaman zaman ona karşı şiddetli öfke patlamaları oluyordu ama aynı zamanda annesine normalden fazla saplanmıştı. Ev ortamından uzun süreli bir ayrılık –rahibeler tarafından idare edilen yatılı bir okulda iki yıl kalmıştı- durumu da onda kalıcı bir değişim yaratmadı.

Ilse yaklaşık on bir buçuk yaşındayken annesi onun büyük erkek kardeşi ile cinsel ilişkiye girdiğini keşfetti. Bu olay annesinde bunun ilk defa olmadığının ona söylendiği ile ilgili hatıralarını ortaya çıkardı. Analiz annenin buna inancının sağlam olduğunu ve Ilse ve erkek kardeş arasındaki ilişkinin ortaya çıkışından sonra da bunun devam ettiğini gösterdi.

Ilse, annesinin ısrarcı isteği üzerine analize gelmişti ve nefret tutumu ile beraber giden annesine saplanması ile geçen yıllarının ötesinde, yorum yapmayan, yumuşak başlı hali ile bunu kabul etmişti. Öncelikle ona kanepeye uzanmasını önerdim. Yetersiz çağrışımları başlıca odamdaki ve evindeki, özellikle kendi odasındaki, mobilyaları karşılaştırılması ile ilgiliydi. Seansı büyük bir direnç durumu ile terk etti ve sonraki gün analize gelmeyi reddetti ve annesi tarafından büyük zorluklarla analize gelmesi konusunda ikna edildi. Deneyimlerime göre, bu tarz vakalarda analitik durumu hızlıca kurmak gereklidir, çünkü aile tarafından verilen destek uzun sürmeyecektir. İlk seansta bile Ilse'nin parmakları ile yaptığı hareketleri fark etmiştim. Sabit şekilde mobilyalarım ile ilgili birkaç görüş verip, evdeki odası ile odamı karşılaştırırken eteğinin kıvrımlarını düzleştirmişti. İkinci seans sırasında odamda olan çaydanlığı evinde olan, ama bu kadar güzel olmayan çaydanlık ile karşılaştırması üzerine yorumlarımı vermeye başladım. Karşılaştırdığı nesnelerin kişileri temsil ettiğini açıkladım; beni ya da annesini kendisi ile, kendi aleyhine, karşılaştırıyordu. Çünkü mastürbasyon yapmış olmaktan dolayı suçluluk duyuyordu ve bedenine zarar verdiğine inanıyordu. Ona devamlı eteğinin kenarlarını düzleştirmesinin hem mastürbasyon hem de genitallerini tamir etme girişimi olduğunu söyledim[1]. Bunu şiddetle inkar etti; yine de ürettiği malzemenin artmasından yorumun etkili olduğunu anlayabildim. Aynı zamanda, sonraki seansa gelmeyi reddetmedi. Yine de belirgin bebeksiliği ve kendini kelimelerle ifade etmede yaşadığı güçlük ve sıkıntı çektiği görülen şiddetli kaygısı üzerine oyun tekniğine geçmenin akıllıca olduğunu düşündüm.

Takip eden aylar boyunca, Ilse'nin çağrışımları başlıca pergel ile çizilmiş gibi, tam ölçülere göre yapılmış –görünen

[1] Bu tarzdaki bir yorum çocuğun bilinçli olarak gizlediği ve böylece ona engel olan bir şeyi (mastürbasyon gibi) saptamak için değildir. Amaç mastürbasyona (ya da ne olursa) bağlı suçluluk duygusunun daha derin kaynaklara doğru izini sürmek ve bu şekilde azaltmaktır.

o ki fantezi içermeyen- çizimleri içerirdi. Eşyaların parçalarının ölçü ve hesaplamaları başlıca etkinliğiydi ve bu uğraşın zorlantılı doğası gitgide açığa çıktı[1]. Sabırlı ve çok yavaş bir çalışmadan sonra bu parçaların çeşitli şekil ve renklerinin farklı kişileri temsil ettiği anlaşıldı. Sayma ve ölçmedeki zorlantıların, annesinin bedeninin içini ve oradaki çocukların sayısını, cinsiyetler arasındaki farkları vb. keşfetmek için saplantılı hale gelmiş itkilerden kaynaklandığı ortaya çıktı. Bu vakada da tüm kişilik ve zihinsel gelişmedeki ketlenme, bilgiye yönelik güçlü içgüdüsünün her bilgiye muhalif bir reddetmeye dönüşmüş olan çok erken bir bastırmasından doğmuştur. Çizimlerin, ölçme ve hesaplamaların yardımıyla hatırı sayılır ilerleme kaydettik ve Ilse'nin kaygısı daha az şiddetli hale geldi. Tedavisinin başlangıcından altı ay sonra analizine yine uzanarak devam etmeyi denemesini önerdim ve o da öyle yaptı. Kaygısı bu sefer olduğundan daha çok şiddetlendi ama onu hemen azaltabildim ve bundan sonra analizi hızlandı. Çağrışımlarındaki tekdüzelik ve kıtlıktan dolayı, analizin bu kısmının hiçbir şekilde bu dönemdeki analitik çalışmanın normal seyrine ulaşamadığı doğrudur, ancak ilerledikçe bu ölçüte gittikçe daha da yaklaştı. Şimdi öğretmenini memnun etmeye çok istekliydi ve ondan iyi bildirimler almaya başladı. Ama öğrenmedeki ciddi ketlenmesi bu isteğin geçekleşmesini olanaksız hale getiriyordu. Noksanlıklarından dolayı yaşadığı sıkıntı ve hayal kırıklığı ancak şimdi tam olarak bilinçli hale gelmeye başladı. Daha önce okul ödevi olan bir deneme yazısını yazmaya başlamadan önce evde saatlerce ağlardı ve sonunda yazıyı yazmakta başarısız olurdu. Okula gitmeden önce çoraplarının onarılmadığını ve delik olduğunu anladığında da çaresizliğe kapılırdı. Öğrenmedeki başarısızlığı ile ilgili tekrar eden çağrışımları bizi kıyafetlerindeki ya da bedenindeki bir eksikliği sorgulamaya yöneltti.

[1] Ilse'nin, aslında hakkında konuşabileceği gerçek ilgi alanları yoktu. Tutkulu bir okuyucu olduğu doğruydu, ama okuduğunun hangi kitap olduğu onun için önemli değildi, çünkü okumak aslında onun için gerçeklikten kaçmak için bir yoldu.

Analiz saatleri üst üste aylarca okulu hakkındaki hikayeler ve bluzunun manşeti, yakası, boyun bağları ve kıyafetlerindeki tek tek her öğe -ne kadar uzun ya da kısa oldukları veya pis ya da yanlış renkte oldukları- ile ilgili tekdüze açıklamalarla doluydu[1].

Analiz için malzememi bir ödevindeki başarısızlığının ayrıntılarından aldım[2]. Belirlenen konu hakkında yazacak hiçbir şeyi olmamasından devamlı şikayet etmesine karşın, onu konu ile ilgili çağrışıma teşvik ettim ve bu zorlama fanteziler çok yol gösterici oldu[3]. Denemesini yazmak "bilgisizliğin" kabulü, yani ebeveyni cinsel ilişkiye girdiğinde ne olup bittiği ya da annesinin içinde ne olduğu vs. hakkında bilgisiz olması anlamına geliyordu. Bu temel "bilgisizlik" ile bağlantılı tüm kaygı ve karşı koyma her okul ödevi ile birlikte onda yeniden canlandı. Bir deneme yazmak zorunda olmak onun için, diğer birçok çocuk için olduğu gibi, günah çıkarmak zorunda olmak anlamına gelmektedir ve bu, kaygı ve suçluluk duygularına çok yakından temas eder. Örneğin belirlenen konulardan biri "Kurfürstendamn'ın[4] Tasviri" idi ve bu, dükkan vitrinleri ve içerikleri ve sahip olmak istediği şeyler (örneğin annesi ile dışarda dolaşırken bir vitrinde gördüğü çok büyük süslü bir kibrit kutusu gibi) hakkında çağrışımlara neden oldu. Annesi ile gerçekten dükkana girmişler ve annesi büyük kibritlerden birini çakmayı denemişti. Ilse de aynısını yapmayı istemişti, ama anne ve baba imagosunu temsil eden satıcıdan korkusundan kendini tutmuştu. Kibrit kutusu ve içindekiler, vitrindekiler gibi, annesinin bedenini ve kibriti çakmak da ebeveyn arasındaki cinsel birleşmeyi temsil etti. Cinsel birleşmede babasına sahip olan annesine karşı haseti

---

[1] Krş. J. C. Flugel, *The Psychology of Clothes* [*Giysilerin Psikolojisi*] (1930).

[2] "History as Phantasy" ["Fantezi Olarak Tarih"] (1929) adlı yazısında Ella Sharpe, uzun bir süre malzemesinin tamamını hastanın tarihi olaylara ilgisinden elde ettiği ve en derin zihinsel seviyelere bu şekilde nüfuz edebildiği bir erişkin psikotiğin vakasını anlatır.

[3] Krş. Ferenczi, "On Forced Phantasies" ["Zorlama Fanteziler Üzerine"] (1924).

[4] Berlin'in başlıca alışveriş merkezlerinden biri.

ve saldırgan itkileri en derin suçluluk duygularının sebebiydi. Başka bir kompozisyon konusu "St. Bernard Köpekleri" idi. Ilse, bu köpeklerin insanları donarak ölmekten kurtarmadaki becerikliliğinden bahsettiğinde, büyük bir direnç oluşmaya başladı. Sonraki çağrışımları, kara gömülen çocukların, fantezisinde terk edilen çocuklar olduğunu gösterdi. Bu konu ile ilgili hissettiği sıkıntıların ondan daha küçük olan kız kardeşlerine karşı, doğumlarından önce ve sonra, beslediği ölüm arzularına ve ceza olarak annesi tarafından terk edilme korkusuna dayandığı ortaya çıktı. Buna ek olarak, yapmak zorunda olduğu her sözlü ya da yazılı okul ödevi, onun için birçok konuda günah çıkarmayı temsil ediyordu. Bu sıkıntılarına matematik, geometri, coğrafya vb. alanlardaki özel ketlenmeleri de eklendi[1].

Ilse'nin öğrenmedeki zorlanmaları azalmaya devam ettikçe, tüm doğasında çok büyük değişimler oldu. Artık sosyal uyum için yeterli güce sahipti, başka kızlarla arkadaşlık kurdu ve ebeveyni ve erkek ve kız kardeşleri ile daha iyi geçinmeye başladı. Ona bundan sonra normal bir kız denilebilirdi ve artık ilgileri neredeyse yaşına uygundu. Okuldaki başarısı arttı, öğretmeninin gözde öğrencisi oldu ve artık oldukça söz dinleyen bir kızdı. Ailesi analizin başarısından tam anlamıyla memnundu ve devam etmesi için bir sebep göremediler. Ancak ben onlarla aynı fikirde değildim. Bu noktada on üç yaşındayken ve fiziksel olarak ergenlik halihazırda başlamışken, Ilse'nin ruhsal açıdan sadece gizil döneme geçişinin başarılı şekilde tamamlamış olduğu açıktı. Kaygısının miktarını azaltarak ve suçluluk hissini ortadan kaldırarak analiz, onun sosyal açıdan uyum sağlayabilmesini ve ruhsal açıdan gizil döneme ilerleyebilmesini sağladı. Bu değişimler memnun edici olsa da, karşımda gördüğüm kişi hâlâ annesine aşırı şekilde saplanmış bağımlı bir çocuktu. İlgi çemberi

[1] "The Role of the School in the Libidinal Development of the Child" ["Çocuğun Libidinal Gelişiminde Okulun Rolü"] (1923) isimli yazımda öğrenmenin özel alanları ile bağlantılı ketlenmelerin önemini tartışmıştım.

oldukça genişlemiş olsa da hâlâ zorlanarak kendine ait fikirleri üretiyordu. Genellikle ifadelerine "Annem düşünüyor ki" şeklinde başlardı. Daha önce tamamen kayıtsız olmasına karşın şimdi takındığı çok ilgiliymiş tavrı, başkalarını memnun etme isteği, sevgi ve kabul görme ihtiyacı, tüm bunlar ağırlıklı olarak annesini ve öğretmenlerini memnun etme arzusundan kaynaklandı. Aynı amaç sınıf arkadaşlarından daha iyi yapma arzusuna da hizmet etti. Eşcinsel tavrı baskındı ve heteroseksüel itkiler onda henüz zar zor görünüyordu.

Normal biçimde ilerleyen analizin devam etmesi ile Ilse'nin tüm karakter gelişiminde büyük değişimlere oldu. Menstrüasyonun onda yarattığı kaygıyı analiz edebilmemiz ona çok yardımcı oldu. Annesine aşırı olumlu bağları kaygı ve suçluluk duygusundan kaynaklanmaktaydı. Zaman zaman Ilse'nin, daha az olsa da, hâlâ annesine karşı öfke patlamaları olmaktaydı. İleri analiz, babasına, yani penisine, ve onun sevgisine sahip olduğundan dolayı annesine karşı ilk rekabet tavrını, annesine karşı hissettiği yoğun nefretini ve hasetini tamamen açığa çıkardı. Bu şekilde heteroseksüel eğilimleri daha da güçlü hale geldi ve eşcinsel olanları ise daha da zayıfladı. Ancak şimdi ruhsal açıdan ergenlik gerçekten başlamış oldu. Bundan önce annesini eleştirecek ve kendi fikrini oluşturacak bir konumda değildi. Çünkü bu annesine karşı şiddetli sadistik bir saldırı anlamına gelirdi. Bu sadizmin analizi Ilse'nin düşünme ve hareket etme şeklinde görünür hale gelen daha fazla kendine güvenmesini -yaşına uygun olarak- sağladı. Aynı zamanda annesine karşı koyması daha açık şekilde görülmeye başlasa da sıkıntılara neden olmadı, çünkü bütün gelişimi daha ağır bastı. Daha sonra, analizi 425 saate kadar uzadıktan sonra, Ilse'nin annesi ile sağlam ve şefkatli bir ilişkisi oldu ve yeterli heteroseksüel konum oluştu[1].

Bu vakada aşırı güçlü suçluluk duygusunu işlemede kızın başarısız olmasının nasıl sadece gizil döneme geçişi değil, aynı zamanda gelişiminin tüm gidişatını aksattığını görürüz.

[1] Analizinin tamamlanmasından iki buçuk yıl sonra büyük dış zorluklara rağmen iyi geliştiğini duydum.

Öfke patlamalarında çıkış yolu bulan bu duyguları yer değiştirmişti; kaygısındaki değişiklikler aksi yöne gitti. Mutsuz ve memnuniyetsiz bir kişi izlenimi veren Ilse ne kaygısının ne de kendinden memnuniyetsizliğinin farkındaydı. Mutsuz olduğunu ve aşağılık ve sevilmediğini hissettiğini ve bu konuda çaresiz olduğunu anlamasını sağlamam ve umutsuz olduğunda başkalarının sevgisini kazanmak için hiçbir girişim yapamayacağını ona göstermem analizinde büyük bir ilerlemeydi. Daha önce etrafındaki dünyadan övgü ve sevgi almaya karşı belirgin kayıtsızlığı yerine, şimdi gizil döneme ait bir özellik olan annesine karşı aşırı itaatkar bir tavra yol açan övgü ve sevgi için abartılmış bir özlem ortaya çıktı. Hastalığının tam olarak farkında olduğunda, şiddetli suçluluk duyguları ve başarısızlığının derinlerdeki sebeplerini ortaya çıkaran analizinin ileri evreleri çok daha kolay geçti.

Daha önce Ilse ve ondan bir buçuk yaş daha büyük olan abisi arasındaki cinsel eylemlerden bahsetmiştim. Analizine başlamamdan kısa bir süre sonra abisinin tedavisini de üstlendim. İki analiz de, aralarındaki cinsel bağlantının başlangıcının ilk çocukluk dönemlerine kadar dayandığını ve sıklığı ve şiddeti az olsa da gizil dönem boyunca da devam etmiş olduğunu gösterdi. Dikkat çekici olan şey Ilse'nin bununla ilgili bilinçli şekilde suçluluk duygusunun olmaması, ama erkek kardeşinden nefret etmesiydi. Erkek kardeşinin analizi aralarındaki cinsel ilişkilerin son bulmasında etkili oldu ve bu tarz bir ilişkinin bitmesi Ilse'de ilk olarak kardeşine karşı daha yoğun bir nefret açığa çıkardı. Ama analizin devamında, diğer değişikliklerle birlikte, bu olaylarla ilgili Ilse'nin güçlü suçluluk duyguları ve kaygıları olmaya başladı[1].

Ilse'nin suçluluk duyguları ile baş etme yolu, tüm hareketlerinin sorumluluğunu reddetmek ve etrafına karşı çok düşmanca ve meydan okuyan tavırlar takınmaktı. Bence bunlar asosyal bir bireye ait özelliklerdi. Başkalarının düşüncelerine bu şekilde kayıtsız olan ve olağandışı şekilde utanç

[1] 7. Bölümde bu ilişkiye başka bir bağlamda, daha fazla tartışmak için döneceğiz.

ihtiyacı duyan Kenneth'ta de benzer şekilde çalışan mekanizmalarla karşılaşmıştım. Ve bunlar daha normal, sadece "şımarık" olan çocukta bile daha az da olsa bulunmaktadır. Her yaştan çocukların analizi, gizil suçluluk hislerini ve kaygıları azaltmanın sosyal açıdan daha uyumlu olmaya ve kişisel sorumluluk hislerini güçlendirmeye yol açtığını – analiz daha derinlere gittikçe- göstermeye devam etmektedir.

Bu vaka aynı zamanda bir kızın gelişiminde hangi etmenlerin gizil döneme başarılı bir geçiş için ve hangilerinin daha ileriki ergenliğe geçiş için sonuca götüren etmenler olduğu ile ilgili bazı göstergeler de verir. Daha önce de söylendiği gibi, ergenlik çağındaki kızın hâlâ uzatılmış bir gizillik döneminde olduğunu sıklıkla görürüz. Annesine karşı saldırganlığından kaynaklanan erken suçluluk duyguları ve kaygıyı analiz ederek sadece ergenlik dönemine yeterli bir geçiş yapmasını değil aynı zamanda izleyen erişkin hayatına geçişi de sağlayabiliriz. Ve böylece dişil cinsel yaşamının ve kişiliğinin tam gelişiminden emin olabiliriz.

Son olarak bu vakanın tedavisinde kullanılan tekniğe dikkat çekmek isterim. Tedavinin ilk kısmında gizil döneme ait bir tekniği ve ikinci kısımda ise ergenlik dönemine ait olan tekniği kullandım. Farklı evreler için uygun olan, farklı psikanalitik teknik çeşitleri arasındaki bağlantılardan zaten bahsetmiştim. İlk analiz tekniğine her yaştaki çocuklara uygulanabilen tekniklerin temeli olarak baktığımı vurgulamalıyım. Önceki bölümde gizil dönemdeki çocukları analiz etme yönteminin küçük çocuklar için hazırlamış olduğum oyun tekniğine dayandığını söylemiştim. Ancak bu bölümde tartışılan vakaların da gösterdiği gibi ilk analiz tekniği ergenlik çağındaki birçok hasta için de olmazsa olmazdır. Çünkü eğer ergenlerin eylem gereksinimlerini ve fanteziyi ifade etme ihtiyaçlarını ve açığa çıkan kaygının miktarını ayarlamakta dikkatsiz olduklarını ve genelde fazlasıyla esnek bir tekniği benimseyemediklerini yeterince göz önüne almazsak, bu çok zor vakaların birçoğunda başarısız oluruz.

Zihnin en derindeki tabakasını analiz ederken belirli bazı koşulları gözlemlememiz gerekir. Daha üst tabakadaki, değişikliğe uğramış kaygıya kıyasla, derin seviyelere ait kaygı hem miktar hem de yoğunluk açısından çok daha fazladır ve böylece hem serbest bırakılması hem de aynı zamanda düzenlenmesi zorunludur. Bu düzenlemeyi kaygının kaynaklarına devamlı başvurarak ve kaygıyı çözerek ve sistemli olarak aktarım durumunu analiz ederek yaparız.

Bu kitabın ilk bölümünde, çocuğun bana karşı ilk başta utangaç ya da arkadaşça olmayan tavırları olduğu vakalarda nasıl hemen olumsuz aktarımı analiz etmeye başladığımı anlatmıştım. Bu yöntemin[1] amacı, kaygı açık hale gelmeden ve atağa yol açmadan önce, doğru zamanda gizil kaygının gizli işaretlerinin farkına varmak ve yorumlamaktır. Bunun için hem gelişimin ilk evrelerindeki çocuğun kaygı tepkileri, hem de bu kaygı tepkilerine karşı benliğin kullandığı savunma mekanizmaları hakkında eksiksiz bilgiye mutlaka sahip olmak gerekir. Aynı zamanda, analistin zihnin en derin tabakalarının yapısı ile ilgili teorik bilgiye de sahip olması gerekir. Yorumlama çalışması malzemenin gizil kaygının en büyük olanı ile ilişkili olan kısmına yöneltilmelidir ve harekete geçmiş olan kaygı durumlarını açığa çıkarmalıdır. Aynı zamanda analist, gizil kaygı ile a) altında yatan belirli sadistik fanteziler ve b) kaygıyı denetim altına almak için benlik tarafından kullanılan savunma mekanizmaları arasında bağlantı kurmalıdır. Yani, yorum ile bir miktar kaygıyı çözerken, biraz da üstbenliğin tehditlerini, altbenliğin itkilerini ve benliğinin bu ikisini uzlaştırma girişimlerini izlemelidir. Bu şekilde adım adım yorumlama o an başlayan kaygının belirli bir kısmının tüm içeriğini bilince çıkarabilecektir. Bunu yapmak için, hastasına uygun analitik yönteme bağlı kalması kesinlikle gereklidir, çünkü ancak çocuk üzerindeki herhangi eğitsel ya da ahlaki etki ile uğraşmaktan kaçınarak zihnin en derin seviyelerini analiz edebilir. Eğer çocuğun bazı içgüdüsel itkilerini ortaya

[1] Krş. 2. Bölüm.

çıkarmasını engellerse, diğer altbenlik itkilerini de engellemesi kaçınılmaz olacaktır. Küçük çocuklarda bile çocuğun en ilkel oral-sadistik ve anal-sadistik fantezilerine inmek zor bir analitik çalışmayı gerektirmektedir.

Dahası, sistemli şekilde kaygısının miktarı düzenlenirse, çocuk seanslar arasında çok fazla kaygı biriktirmeyecektir, aksi takdirde tedavi zamanından önce kopabilir. Böyle kesintilerin olduğu durumlarda çoğu zaman kaygının daha şiddetli hale geldiği doğrudur ama çocuğun benliği kısa sürede, analiz öncesinde olduğundan bile daha çok, kaygıya engel olabilir ve onu değişikliğe uğratabilir Bazı durumlarda, çocuk bu tarz daha şiddetli kaygının geçiş evresinden bile kaçabilir[1].

Çocuğun hayatında ergenlik dönemi ile erken dönemleri arasındaki benzerlikleri vurguladıktan sonra, bir kere daha kısaca bunların farklılıklarını gözden geçireceğim. Ergenlik çağında benliğin gizil dönemdekinden daha fazla gelişime ve daha olgun ilgilere sahip olması erişkin analizine yaklaşan bir tekniğe ihtiyaç duyar. Bazı çocuklarda ya da analizin bazı evrelerinde diğer temsil yöntemlerine başvurmamız gerekebi-

[1] Tedaviden üç-dokuz ay arası bir süre sonra, dış sebeplerden dolayı analizi bitirmek zorunda kaldığım birçok durumda, üç yaşından on iki yaşa kadar olan çocukların bana ilk geldiği zamankinden oldukça daha az rahatsız edici bir tablo sunduklarını gördüm. Okuyucunun hatırlayacağı (2. Bölüm) Rita, Trude ve Ruth vakalarından başka on iki yaşında zehirlendiği düşüncesi ile bana gelen bir çocuğun vakasından da bahsedebilirim. Altı aylık analizden sonra yurtdışına gitmişti. Bu kadar tedaviden sonra sadece korkuları azalmadı, aynı zamanda genel durumunda olumlu değişimler gösterdi. Bu değişimler onda rahatça gözlenebilirdi (Onun hakkında en son duyduklarım tedavisinin bitiminden iki buçuk yıl sonraydı ve bu gelişimi sürmüştü). Dahası her seansta çocuk kendini daha iyi hissetti. Ve bu şekildeki bitmemiş bir analiz çocuğun nevrozunu azaltmaktan öte bir şey yapmasa da, bence bir psikoz ya da ciddi bir saplantı nevrozu tehlikesini önleyerek ileriki yaşamı için daha fazlasını yapmış olur. Zihnin en derin seviyesindeki kaygıyı çözme yönündeki her adım çocuğu tedavi etmese de, az da olsa çocuğun durumunda bir ilerlemeye etki ettiğini düşünüyorum.

lir, ama genelde ergenlik çağı analizinde başlıca sözel çağrışımlara güvenmeliyiz. Çünkü genç insanın gerçeklikle ve normal ilgi alanı ile tam bir ilişki kurmasını sağlayan sadece dildir.

Bu sebeplerden dolayı ergenlikteki çocukların analizi erişkin analiz tekniği hakkında eksiksiz bilgiye sahip olunmasını gerektirir. Erişkin analizine dair düzenli eğitimin bir çocuk analisti olarak özel şekilde eğitilmek için gerekli bir koşul olduğunu düşünürüm. Yeterli deneyimi olmayan ve erişkinlerle yeterli sayıda çalışma yapmamış kişi çocuk analizinin teknik olarak daha zor bir alanına başlamamalıdır. Çocuk gelişiminin farklı evrelerindeki mekanizmalardan dolayı zorunlu olarak değişen analitik tedavinin temel ilkelerini korumak adına kişi ilk analiz tekniği hakkında tam olarak bilgili olmasının ötesinde, erişkinleri analiz ederken kullanılan tekniğine de tam olarak hâkim olmalıdır.

6. Bölüm

ÇOCUKLARDA NEVROZ

Bu zamana kadar, çocukların yetişkin kişiler gibi derinlemesine analiz edilmesine olanak sağlayan bir teknikten bahsettim. Şimdi ise tedaviyi gerekli kılan semptomları ele alacağım.

Bu konu ile ilgili akla ilk gelen soru şudur: Çocuklarda hangi sıkıntılara normal ve hangilerine nevrotik olarak bakılır? Ne zaman sadece normal ve ne zaman gerçekten hastadırlar? Genelde kişi için miktar ve etki açısından farklılaşan bazı güçlüklerle karşılaşmak olağandır ve bunlar bazı sınırları aşmadıkça çocuğun gelişiminin bir parçası olarak görülebilirler. Çocuğun gelişiminde belli bir miktar zorluk kaçınılmazdır. Yine de bence bu günlük zorlukların ne kadarının ciddi gelişimsel rahatsızlıkların temeli ya da belirleyicisi olarak kabul edileceğine gerekli önemi vermiyoruz.

Yeme alışkanlıklarındaki ve özellikle gece terörü ya da fobi şeklinde kaygının dışa vurulduğu belirgin bozulmalar, genellikle nevrotik dışavurumlar olarak kabul edilir. Ancak, küçük çocuklarla yapılan gözlemler kaygılarının çok çeşitli ve maskelenmiş şekiller alabildiğini ve iki ya da üç yaş gibi erken yaşlarda bile çok karmaşık bir bastırma sürecini işaret eden kaygının değişebildiğini gösterdi. Gece terörünü atlattıktan sonra, örneğin hâlâ bir süre uykuya geç dalma, erken kalkma, rahatsız ya da kolayca bozulan uyku, öğleden sonra uyuyamama gibi uyku bozukluklarına maruz kalabilirler. Analizle tüm bu bozuklukların *pavor nocturnus*un değişmiş halleri olduğunu fark ettim. Böyle çocuklar yatma zamanında rahatsız edici faaliyet ve merasimlerden keyif alırlar.

Aynı şekilde, yemedeki[1] ilk açık bozulmalar yavaş yemeye, düzgün şekilde çiğnememeye, genel iştah eksikliğine ya da hatta sadece yanlış sofra adabına sıkça dönüşebilir.

Çocukların belirli kişilere bağlı olarak hissettikleri kaygının yerini genel çekingenliğe bıraktığını görmek olağandır. Sonrasında da sosyal ilişkilerde bir ketlenme ya da utangaçlıktan daha fazlası olmaz. Tüm bu korku aşamaları sadece, insan korkusunda olduğu gibi, ileride tüm sosyal davranışları belirleyebilen ilk kaygıdaki değişikliklerdir. Bazı hayvanlardan açıkça korkma hayvanlardan hoşlanmamaya ya da genel hayvan fobisine dönüşebilir. Küçük çocukların doğuştan sahip oldukları cansız şeylerden korkuları daha sonra, yetişkin olduklarında, bunlarla bağlantılı faaliyetlerde ketlenme olarak ortaya çıkacaktır. Yani, örneğin çocuğun telefon fobisi ileriki yıllarda telefon etmede isteksizlik halini alabilir ve başka vakalarda motorlu araçlardan korkma gezmekten hoşlanmama ya da gezilerde çok yorulmaya yol açabilir, yine başka vakalarda sokak korkusu yürüyüşe çıkmayı sevmemeye doğru gelişebilir vb. Buna "Infant Analysis" ["İlk Analizler"][2] isimli yazımda ayrıntılı şekilde anlattığım spor ve aktif olunan oyunlarda ketlenme de eklenebilir. Bu tarz ketlenme tüm aşamalarda, örneğin belirli spor çeşitlerinden nefret etme ya da genel olarak onlardan hoşlanmamada, beceriksizlik ya da yorgunluğa eğilimde vs. görülebilir. Buraya normal bir erişkinin özellikleri, alışkanlıkları, ve ketlemelerini de eklenebilir.

Normal erişkin, hoşnutsuzluklarını -hiçbir zaman eksik olmayan- nesneyi "sıkıcı", "uygunsuz" ya da "hijyenik değil" şeklinde niteleyerek ve başka birçok yol ile ussallaştırabilir. Ancak bir çocuğun bu çeşit hoşnutsuzlukları ve alışkanlıkları, kabul edilmelidir ki, erişkinlere göre daha yoğundur, sosyal olarak daha az uyumludur ve "yaramazlık" olarak ni-

[1] 9. Bölümde yemedeki bebeklere özgü bozulmaların altında yatan kaygının doğasından bahsedeceğim.
[2] (1939)

telendirilir. Ancak yine kaygı ve suçluluk duygularının bir ifadesidir. Fobilerle ve genellikle saplantılı merasimlerle yakından bağlantılıdır ve her ayrıntısında çocuğun kompleksleri tarafından belirlenmiştir. Bu yüzden herhangi bir nevrotik semptomda olduğu gibi analiz ile çözülmüş olsalar da, sıklıkla eğitici araçlara karşı çok dirençlidir.

Burada, bu ilginç gözlem alanından sadece bir ya da iki örnek vereceğim. Bir erkek çocukta sonuna kadar açık gözlerle bakma ve suratını buruşturma, bir başkasında ise göz kırpma kör olma korkusunun yanlışlığını ispat etmek için kullanılırdı. Bir üçüncüde ise ağzını açık tutma *felasyo* yaptığı için günah çıkarma anlamına gelirdi, bu hareketi ise günah çıkarmadan vazgeçme anlamındaki ıslık çalma izlerdi. Banyo yaparken ya da saçları yıkanırken çocukların zapt edilmesi zor davranışları, deneyimlerime göre, hadım edilmeden ya da tüm bedeninin tahrip edilmiş olmasından duyulan gizli bir korkudan başka bir şey değildi. Burunla oynamak hem çocuklarda hem de erişkinlerde ebeveynlerinin bedenlerine anal bir saldırıyı temsil etmekteydi. Ebeveyn ve bakıcıların, en basit isteklerini yerine getirmeleri ya da saygılı davranmaları konusunda çocukları ikna etmekte yaşadıkları zorlukların -kişi için her şeyi sıkıntıya çeviren zorluklar- her durumda kaygı tarafından belirlenmiş olduğu ortaya çıkar. Örneğin, çocuğun kutudan bir nesneyi alma ile ilgili isteksizliğinin birçok vakada annenin bedenine bir saldırıyı temsil ettiği ve bu yasaklanmış saldırının somutlaştırması olduğu ortaya çıktı.

Çocuklarda, küstahlık ve karşı gelme ile birlikte görülen, kişilerin sıklıkla yanlış şekilde "yaradılış"ın bir özelliği ya da karşı gelme ve hürmet etmeme ile ilişkili bir itaatsizlik olarak gördükleri bir çeşit aşırı canlılık sıkça olur. Böyle bir davranış aslında kaygıyı fazlasıyla telafi edicidir ve kaygısında değişiklik yapma büyük ölçüde çocuğun kişilik oluşumunu ve ileride topluma karşı tutumunu[1] etkiler. Sıklıkla bu aşırı canlı-

[1] Krş. Reich, "Phobie und Charakterbildung" ["Fobi ve Karakter Oluşumu"] (1930).

lığa eşlik eden "yerinde duramama", bence önemli bir semptomdur. Küçük çocuğun yerinde duramaması sonucunda oluşan motor boşalmalar, gizil dönemin başlangıcında çocuğun aşırı hareketliliğinde genelde fark edilmeyen stereotipik hareketler biçiminde görülür. Ergenlik çağında ya da bazen daha da erken dönemde tekrar ortaya çıkarlar ve tikin[1] temelini oluştururlar.

Çok değişik şekillerde gizlenebilen oyundaki ketlenmelerin önemine daha önce de dikkat çekmiştim. Analizde bu ketlenmelerin her aşamasını inceleyebiliriz. Belirli bazı oyunları sevmeme ve herhangi bir oyuna tahammül edememe oyundaki kısmi ketlenmelere örnektir. Yine bazı çocuklar oyunlarında önemli bir rol oynayacak birine ihtiyaç duyarlar; ilk hareketi bu kişiye bırakırlar ve oyuncakları kendileri gidip almazlar vs. Diğerleri sadece kuralları tam olarak belirlenmiş oyunları ya da sadece belirli oyunları (bu oyunları da genellikle büyük özenle oynarlar) severler. Bu çocuklar çoğunlukla zorlantılı özelliklerin eşlik ettiği fantezinin güçlü şekilde bastırmasından muzdariptirler ve oyunları bir yüceltme yerine saplantılı bir özelliğe sahiptir.

Arkasında stereotipik ya da kalıplaşmış hareketlerin gizlendiği bir çeşit oyun –özellikle gizil döneme geçişte- vardır. Örneğin, sekiz yaşında bir erkek çocuk görev yerindeki bir polis rolünü oyununda canlandırıp ve belirli bazı hareketleri saatlerce tekrar ederdi ve bazı durumlarda da uzun zaman hareketsiz kalırdı. Diğer vakalarda, tikle yakından bağlantılı özel bir aşırı hareketlilik halinin belirli bir oyunda gizlendiği görülebilir.

Genel olarak aktif oyunları sevmeme ve beceri eksikliği ileride spor alanında oluşacak ketlenmelerin habercisidir ve her zaman bir şeylerin yanlış gittiğinin önemli bir işaretidir.

---

[1] "Zur Genese des Tic" ["Tiklerin Psikojenezine Bir Katkı"] (1925) isimli yazımda bir tike sıklıkla derine yerleşmiş ve gizlenmiş bir rahatsızlık olarak bakılması gerektiğini gösterdim.

Birçok vakada oyun oynarken ortaya çıkan ketlenmeler, öğrenmedeki ketlenmelerin temelidir. Oyunda ketlenme yaşayan çocukların okulda başarılı hale geldikleri birçok vakada öğrenme itkilerinin başlıca zorlantılı olduğu ve sonradan bazılarının –özellikle ergenlikte- öğrenme yetilerinde ciddi sınırlamalar geliştirdikleri ortaya çıktı. Öğrenmedeki ketlenmelerin oyundaki ketlenmeler gibi gücü ve görülme şekli farklı olabilir; örneğin üşengeçlik, ilgi noksanlığı, belirli konuları hiç sevmeme ya da son ana kadar ödev yapmayı reddetme ve sadece baskı üzerine ödev yapma alışkanlığı gibi. Öğrenmedeki böyle ketlenmelerin en erken işaretleri zaten küçük çocukların oyundaki ketlenmelerinde görülmüştür ve ileride mesleki alandaki ketlenmelerin temelini oluşturacaklardır.

"The Development of a Child" ["Bir Çocuğun Gelişimi"] (1921) adlı yazımda, cinsel konulardaki bilgilendirmeye çocukların gösterdikleri direncin bir şeylerin yanlış gittiğinin çok önemli bir göstergesi olduğunu söylemiştim. Konu ile ilgili herhangi bir soru sormaktan çekinirlerse – ve böyle bir çekinme sıklıkla saplantılı sorgulamaya dönüşürbu bilgi içgüdüsünün ciddi şekilde bozulması ile ilgili bir belirti olarak görülmelidir. Bilindiği gibi çocuğun bıktırıcı sorgulamaları nevrotik rahatsızlıklarla birebir ilişkisi olan erişkinlerin düşüncelere dalma manisine kadar uzar.

Çocuklarda kederliliğe eğilim ve düşme, çarpma ve kendilerini incitme alışkanlıkları çeşitli korkuların ve suçluluk duygularının ifadeleri olarak görülmelidir. Çocukların analizi, böyle tekrarlanan küçük kazaların –ve bazen daha ciddi olanların- daha ağır şekildeki kendini yaralamanın yerine geçtiğini ve yetersiz yollarla intihar girişimlerini temsil ettiğini gösterdi. Birçok çocukta, özellikle erkek çocuklarda, acıya karşı aşırı hassasiyet daha ilk zamanlarda çoğunlukla acıya abartılmış şekilde kayıtsızlık ile yer değiştirir. Ama bu kayıtsızlık kaygıya karşı bir savunma ve kaygıyı değiştirmedir.

Çocukların hediyelere karşı tutumları da çok kendilerine özgüdür. Birçok çocuk bu açıdan oldukça doyumsuzdur, örneğin hiçbir hediye onlara gerçekten ve uzun süreli doyum vermez ya da hayal kırıklığından başka bir şeye yol açmaz. Başkaları ise hediyeler için çok az arzu duyar ve her hediyeye karşı eşit derecede kayıtsızdır. Kadınlar arasında yeni kıyafetler için özlem duyanlar vardır, ama gerçekten hiçbir zaman onlardan keyif almazlar ve görünürde "üzerlerine giyecek hiçbir şeyleri" yoktur. Genellikle bunlar her zaman eğlencenin izini süren ve çoğu zaman sevgi nesnelerini değiştiren ve gerçek cinsel doyumu bulamayan kadınlardır. Çabuk sıkılan ve hiçbir şeyi çok fazla arzulamayanlardır. Çocukların analizinde hediyelerin çocuğun mahrum bırakıldığı tüm sevgi ödüllerini -annesinin sütü ve memesi, babasının penisi, idrar, dışkı ve bebekler- temsil ettiği açıklığa kavuşur. Ancak aynı zamanda çocuk için hediyeler daha önce sadistik şekilde sahip olmak istediği her şeyin şimdi ona gönüllü olarak verildiğinin ve bu şekilde suçluluk hissinin hafifletildiğinin de kanıtıdır. Bilinçdışında buna hediye alma olarak değil de, tüm diğer engellenmelerde olduğu gibi, libidinal arzularına bağlı saldırgan itkileri için bir ceza olarak bakılır. Aşırı suçluluk hissinin çocukta hâlâ olumsuz şekilde var olması ya da üzerinde başarılı şekilde çalışılmaması yeni hayal kırıklıklarından korkusundan dolayı libidinal arzuların bastırılmasına yol açabilir. Bu çocuklar hediyelerden hiç keyif almayabilir.

Çocuğun engellenmeye tahammül etmedeki yetersizliği onu yönetilemez hale getirir ve çocuk gerçekliğe uyum sağlamada da zorlanır. Çünkü bu yetersizlik bilinçdışının yetiştirilme sırasında kaçınılmaz olan her engellenmeye bir ceza olarak bakmasına neden olur. Daha büyük çocuklarda –ve bazı vakalarda küçük çocuklarda- engellemelere tahammül etmedeki bu yetersizliğin sıklıkla, etraflarındaki kişileri memnun etme ihtiyacından dolayı, görünüşte bir uyum ile üstü kapanır. Bu tarz görünüşte bir uyum, özellikle gizil dönemde, daha derinlere yerleşmiş sıkıntıları gizlemekle yükümlüdür.

Birçok çocuğun eğlencelere ve tatillere karşı tutumu da çok ayırt edicidir. Noel, paskalya vb. günleri sabırsızlıkla beklerler, ancak bu günler geçtikten sonra tam olarak tatmin olmazlar. Böyle günler ve bazen Pazar günleri de, bir "yeniden başlama" ve beklenen hediyelerle bağlantılı olarak az ya da çok yapmış ya da sıkıntı çekmiş oldukları kötü şeyleri düzeltme umudu verir. Aile eğlenceleri çocuğun ev yaşamındaki durumu ile bağlantılı komplekslerinin çok derinlerine dokunur. Bir doğum günü örneğin her zaman yeniden doğuşu temsil eder ve diğer çocukların doğum günleri gerçek ya da beklenen kardeşlerin doğumuna ilişkin çatışmaları harekete geçirir. Çocuğun bu tarz olaylara tepki şekli böylece, çocuktaki nevroz belirtilerinden biri olabilir.

Tiyatro, sinema ve tüm bu tarz gösterilerden hoşlanmama, çocuğun bilgi içgüdüsündeki bozulmalarla derinlemesine bağlantılıdır. Bu bozulmanın temelinde ebeveyninin cinsel yaşamına karşı bastırılmış bir ilginin ve aynı zamanda kendi cinsel yaşamına karşı bir savunmanın olduğunu keşfettim. Birçok yüceltmede ketlenmeye neden olan bu tutum, nihayetinde gelişimin çok erken bir dönemine ait ve ebeveyni arasındaki cinsel birleşmeye yöneltilmiş saldırgan fantezilerden doğan kaygı ve suçluluk duygularından kaynaklanmaktadır.

Çocukların yatkın oldukları çeşitli fiziksel hastalıklardaki ruhsal kökenli öğeye vurgu yapmak isterim. Birçok çocuğun kaygı ve suçluluk hislerini büyük ölçüde hasta düşerek (iyileşmenin rahatlatıcı etkisi olur) ifade ettiklerini ve genelde belirli bir yaşta sıkça hastalanmaya kısmen nevrozun neden olduğunu saptadım. Bu psikojenik öğenin hem çocuğun enfeksiyona karşı hassas olmasında, hem de hastalığın ciddiyetinin ve uzunluğunun artmasında etkisi vardır[1]. Genellikle,

[1] Bazı boğmaca vakalarında örneğin sadece kısa bir kesintiden sonra analitik tedavinin yeniden başlatıldığı analizin ilk haftasında öksürük krizlerinin şiddetinin arttığını ancak bundan sonra hızla azaldığını ve hastalığın olağandan kısa sürede bittiğini keşfettim. Bu vakalarda her öksürük krizi

biten bir analizden sonra çocuğun özellikle soğuk algınlığına daha az yatkın olduğunu keşfettim. Bazı vakalarda ise bu hastalıklara karşı hassaslık neredeyse tamamen ortadan kalkmıştı.

Nevroz ve kişilik oluşumunun birbirine derinlemesine bağlı olduğunu ve erişkinlerin birçok analizinde kişiliklerinde çok fazla değişimin yer aldığını da biliyoruz. Daha büyük çocukların analizi neredeyse her zaman kişilikte olumlu değişimlere neden olur, ilk analiz nevrozu giderirken eğitsel sıkıntıların da kapsamlı şekilde ortadan kalkmasını sağlar. Burada küçük çocukların eğitsel sıkıntıları ve daha büyük çocuklar ve yetişkinlerde kişilik ile ilgili güçlükler olarak bilinenler arasında benzerlik olduğu görülüyor. Bu benzerliği izleyerek "kişilik"ten bahsederken, kişiliği çevre üzerinde rahatsız edici bir etkisi olsa dahi bireyin öncelikle kendisini düşünürüz. Ancak "eğitsel güçlüklerden" bahsederken, çocukla ilgilenen kişilerin uğraştıkları sıkıntıları en başta ele alırız. Böyle yaparak, bu eğitsel güçlükleri Oidipus kompleksinin azalması ile sonuçlanan gelişim süreçlerinin önemli bir ifadesi olduklarını sıklıkla gözden kaçırmış oluruz. Dolayısıyla bunlar gelişmekte olan ya da zaten oluşmuş olan kişiliğin sonraki etkileri ve ileriki nevroz ya da herhangi gelişimsel bir bozukluğun da temelleridir. Kendilerini aşırı eğitsel güçlüklerde gösterirler ve bunlara nevrotik semptomlar ya da kişilik ile ilgili güçlükler demek (eğitsel demek yerine) daha doğru olacaktır.

Bu zamana kadar söylenenlerden, bir çocuğun gelişiminde hiçbir zaman eksik olmayan güçlüklerin özünde nevrotik olduğu sonucunu çıkarıyorum. Diğer bir deyişle, her çocuk bir nevrozdan geçer, ancak kişiden kişiye nevrozun derecesi fark eder[1]. Psikanaliz erişkinlerdeki nevrozu ortadan kaldıran en etkili araç olduğundan, çocuklardaki nevroz

---

bilinçdışı anlamı nedeniyle ciddi bir kaygı ortaya çıkardı ve bu kaygı fazlaca öksürme uyarıcısını yeniden körükledi.

[1] Yıllardır sahip olduğum bu görüş, son zamanlarda değerli destekler aldı. *Die Frage der Laienanalyse* [*Amatör Analiz Sorunu*] (1926) adlı kitabında

ile savaşırken psikanalizi kullanmak ve dahası her çocuğun bir nevrozdan geçtiğini gördüğümüzden tüm çocuklara bunu uygulamak mantıklı görünür. Uygulanabilirliği düşünüldüğünde, normal çocukların sadece nevrotik güçlüklerini analitik tedaviye konu etmek nadiren mümkün olabilir. Tedavi etmenin hedeflendiği semptomları anlatırken ciddi bir nevrozun, yani şüphesiz çocuğun ileriki yıllarında da zorluklar yaratacak bir nevrozun varlığını gösteren semptomları açıklamak önemlidir.

Semptomların özellikleri ve kapsamı nedeniyle, belirgin şekilde ciddi olan bu çocukluk çağı nevrozlarını tartışmaya devam edeceğim, ama önce çocukluk çağı nevrozlarının tedavi etmenin amaçlandığı bazı semptomlarına yeterince dikkat edilmediğinden gözden kaçan bir iki durumdan bahsedeceğim. Çocukların nevrozunun erişkin nevrozundan çok daha az dikkat çekmesinin nedeni bence birçok açıdan hastalık belirtilerinin temelde erişkinlerinkinden farklı olmasıdır. Analistler erişkin nevrozunun altında her zaman çocukluk nevrozunun yattığını bilirler, ama çocuğun kendisinin onlardan önce kanıtı koymasına rağmen nevrozların çocuklarda çok yaygın olduğu ile ilgili belirgin bir sonuç çıkarma konusunda uzun zamandır başarısızdırlar.

Erişkin nevrozları bir kıstas değildir, çünkü nevrotik olmayan erişkine en yakın olan çocuk hiçbir şekilde en az nevrotik olan çocuk değildir. Yani, örneğin yetiştirilme gereksinimlerini tam olarak tamamlamış, fantezi yaşamının ve içgüdülerinin hakim olmasına izin vermeyen ve görünüşte tam olarak gerçekliğe uyum sağlayan ve dahası az kaygı belirtisi gösteren küçük bir çocuk elbette hem erken gelişmiş hem de oldukça sevimlilikten uzak olacaktır. Ayrıca kelimenin tam anlamıyla anormaldir. Eğer bu tabloya böyle bir gelişimin

---

Freud: "Artık daha keskin bakmayı öğrenmiş olduğumuzdan, çocuklardaki nevrozun bir istisna değil de bir kural olduğunu söylemeye meyilliyiz; bu, çocukluğun doğuştan gelen yatkınlıklarından medeni topluma kadar olan yolda sanki kaçınılamayacak bir şeymiş gibi görünüyor" (*S.E.* 20, s. 215) şeklinde yazar.

gerekli bir ön koşulu olan fantezinin fazlaca bastırılması eklenirse, kesinlikle bu çocuğun geleceğine şüphe ile bakmak için nedenimiz vardır. Gelişimi bu şekilde olan bir çocuk hem miktar olarak az, hem de semptomsuz bir nevrozdan muzdariptir ve erişkinlerin analizinden bildiğimiz kadarıyla böyle bir nevroz da genellikle ciddi bir nevrozdur.

Normal olarak, çocuğun hayatının ilk yıllarındaki sert mücadelelerin ve krizlerin açık izlerini görmeyi bekleriz. Ancak bu işaretler birçok farklı şekilde nevrotik erişkinin belirtilerinden farklılaşır. Belirli bir noktaya kadar normal çocuk ikirciklerini ve duygularını açık şekilde gösterir. İçgüdüsel dürtülerini ve fantezilerini kontrolü altına alma ve üstbenliğin etkileri de fark edilir şekilde hareket eder. Bu, gerçekliğe uyum sağlama ve böylece yetiştirilmesinde bazı zorluklar meydana getirir ve hiçbir şekilde "kolay" bir çocuk olamaz. Ancak eğer gerçekliğe uyumundaki engeller belirli bir sınırı aşarsa ve kaygısı ve ikircikleri çok güçlüyse, kısaca eğer altında ezildiği ve çevresinde yarattığı zorluklar çok büyükse, o zaman kesinlikle nevrotik bir çocuk olduğunu söylemek gerekir. Yine de bu tarz bir nevroz, duyguların bastırıldığı ve geriye çok az kaygı ya da duygu işareti bırakacak kadar erken bir dönemde oluşan nevrozdan daha az ciddidir. Daha az nevrotik çocuğu daha çok nevrotik çocuktan ayıran, aslında niceliksel farklılıklardan çok zorlukları yönetme şeklidir.

Yukarıda bahsettiğim semptomlar ve belirtiler, kaygısında ve takındığı temel tutumda değişiklik yapmak için kullanılan anlaşılması güç yöntemlerin araştırılması için sıklıkla önemli bir başlangıç noktası oluşturur. Örneğin, bir çocuk tiyatro, sinema vb. hiçbir çeşit gösteriye gitmeyi sevmiyor, soru sormaktan hoşlanmıyor ve oyunlarında tutuksa ya da sadece fantezi içeriği olmayan belirli oyunları oynuyorsa, bunun dışında uyumlu olsa da ve çok göze çarpan sorunları yokmuş gibi gözükse de bilgi içgüdüsünde ciddi bozulmalarından ve fantezi hayatının aşırı şekilde bastırılmasından

muzdarip olduğu varsayılabilir. Bu çeşit vakalarda bilgi arzusu ileriki yaşlarda çoğunlukla çok saplantılı bir şekilde ve oluşabilecek diğer nevrotik bozulmalarla bağlantılı olarak doyurulacaktır.

Birçok çocukta engellenmeye tahammül etmedeki ilk yetersizlik yetiştirilmelerindeki gerekliliklere aşırı bir uyum gösterme ile gizlenmiş olur. Çok erken bir dönemde "iyi" ve "işbirlikçi" çocuklar olurlar. Ancak bunlar yaygın olarak, yukarıda bahsedildiği gibi, hediye ve sürprizlere kayıtsız tutumu olan çocuklardır. Eğer bu tutuma ek olarak oyunda fazlaca ketlenme, nesnelere aşırı saplanma gösterirlerse, ileriki yıllarda bir nevroz geliştirme olasılıkları çok fazladır. Böyle çocuklar karamsar bir görünüş ve bir vazgeçme tutumu benimsemişlerdir. Başlıca amaçları tüm mutluluk ve içgüdülerinin tatmininden vazgeçmek anlamına gelse dahi, ne pahasına olursa olsun kaygı ve suçluluk duygularını başlarından def etmektir. Aynı zamanda nesnelere olduğundan daha fazla bağımlıdırlar, çünkü kaygı ve suçluluk duygularına karşı kendilerini korumak ve destek almak için dış ortamlara bel bağlarlar[1]. Değeri yeterince anlaşılmamış olsa da, bu doyumsuz şekilde hediye için yalvaran çocukların yetiştirilmeleri sırasındaki engellemelere tahammül etmede yetersiz olmalarından dolayı sıkıntı çektikleri aslında çok açıktır.

Burada bahsedilen tipik vakalarda, çocuğun gelecekte gerçek bir zihinsel sağlamlığa ulaşma beklentilerinin uygun olduğu oldukça kesindir. Genellikle de çocuğun yarattığı genel izlenim – yürüyüş tarzı, yüz ifadeleri, hareketleri ve konuşması- başarılı içsel bir uyumu ifade eder. Herhangi bir vakada analiz tek başına rahatsızlığın ne kadar ciddi olduğunu gösterebilir. Daha önce de bir psikozun ya da psikotik belirtilerin, uzun bir analizinden sonra ancak bir çocukta fark edilebildiğini vurgulamıştım. Çocukların psikozlarının, nevrozları gibi, erişkin psikozlarından birçok açıdan farklılaşması da bu yüzdendir. Tedavi ettiğim, erken bir yaşta bile

[1] Krş. N. M. Searl, "The Flight to Reality" ["Gerçekliğe Kaçış"] (1929).

nevrozu bir erişkinin ciddi saplantı nevrozu ile benzer özellikler gösteren bazı çocuklarda analiz güçlü paranoid özeliklerin var olduğunu gösterdi[1].

Şimdi düşünülmesi gereken soru şudur: İçsel olarak tam anlamıyla uyumlu olduğunu bir çocuk nasıl gösterir? Eğer oyun oynamaktan keyif alıyor ve oynarken fantezilerini serbest bırakabiliyor, aynı zamanda tedavi etmenin amaçlandığı bazı belirgin semptomlardan da anlaşılabileceği gibi, gerçeğe yeterince uyumlu ise ve eğer nesnelerle gerçekten iyi – fazla sevgi dolu değil- ilişkileri varsa, bunlar olumlu işaretlerdir. Başka iyi bir işaret ise, birçok farklı yöne özgürce gidebilse de zorlantılı olan, saplantı nevrozunda normal olan bir yoğunlukta olmayan bilgi içgüdülerinin görece bozulmamış bir gelişim göstermesidir. Belirli miktar duygu ve kaygının ortaya çıkması da bence olumlu gelişim için bir önkoşuludur. Olumlu bir prognozun bu ve diğer tedavi edilmesi amaçlanan semptomlarda, deneyimlerime göre, sadece görece bir değeri vardır ve geleceği kesinlikle garantilemez. Çünkü çocuğun nevrozunun yetişkin hayatında tekrar ortaya çıkıp çıkmayacağı çocuğun büyürken karşılaştığı olumlu ya da olumsuz beklenmeyen dışsal gerçekliklere bağlıdır.

Dahası, bence normal bir bireyin zihinsel yapısı ve bilinçdışı güçlükleri hakkında çok fazla şey bilmiyor gibi gözüküyoruz. Çünkü psikanalitik incelemenin hedefi normal bireyden çok nevrotik olandır. Farklı yaşlardaki zihinsel olarak sağlıklı çocuklarla olan analitik deneyimlerim sayesinde, benlikleri normal bir şekilde tepki verse de, bu çocukların da fazla miktarda kaygı, ciddi bilinçdışı suçluluk ve derin depresyon ile yüzleşmiş olduklarını ve sıkıntılarının nevrotik çocuklarınkinden farkının zorluklarla daha iyimser ve aktif şekilde baş edebilmeleri olduğunu fark ettim. Bu vakalarda, analitik tedavi sonuçlarının sadece çok az nevrotik olan çocuklar için bile değerini kanıtlamış gözüküyor[2]. Kaygıyı ve

[1] Krş. Erna'nın (3. Bölüm) ve Egon'un (4. Bölüm) analizi.
[2] Krş. Ludwig'in (5. Bölüm) ve Inge'nin (4. Bölüm) analizi.

suçluluk hissini azaltarak ve cinsel yaşamlarındaki temel değişimleri etkileyerek sadece nevrotik çocuklarda değil, aynı zamanda normal çocukların geleceğinde de büyük bir etki yaratabileceği varsayımının temeli sağlamdır[1].

Düşünülmesi gereken diğer bir soru da, hangi noktada bir çocuğun analizinin tamamlanmış olduğunu düşüneceğimizdir. Erişkinlerde bunu farklı işaretlerden anlayabiliriz; örneğin bir hastanın sevebilmesi ve çalışabilmesi, karşılaştığı bazı zor durumlarda kendine bakabilmesi ve hayatını yönetirken karar alabilme becerisine sahip hale gelmesi gibi. Yetişkin kişilerde başarısızlığa yol açan etmenleri bilir ve çocuklarda benzer etmenlerin varlığının bilincinde olursak, bir analizin bitirilmesi için güvenilir bir kılavuza sahibiz demektir.

Erişkin birey bir nevroza, kişilikle ilgili kusurlara, yüceltme yeteneğindeki bozulmalara ya da cinsel yaşamındaki bozukluklara yenik düşebilir. Bir çocukluk nevrozu birçok silik ama ayırt edici belirtileri ile erken bir yaşta belirlenebilir. Çocukluk nevrozunun tedavisi erişkin nevrozuna karşı en iyi korumadır. İleride kişilikle ilgili kusurlar ve sıkıntılar çocuklukta giderilerek en iyi şekilde önlenir. Zihinlerinin derinlerine girmemizi sağlayan çocukların oyunları bize ileriki yüceltme yetenekleri ile ilgili işaret verir ve analizinin ne zaman bitmiş kabul edileceğine bu şekilde karar verebiliriz. Küçük çocuğun analizinin bitmiş olduğunu düşünmeden önce, oyundaki ketlenmelerinin geniş ölçüde azalmış olması gerekir[2]. Oyuna ilgisi yaşına uygun, hem daha derin ve daha sağlam, hem de farklı alanlara yayılmış hale geldiğinde, analiz başarıyla tamamlanmıştır.

---

[1] Bu varsayım da bir dizi vaka ile desteklenmiştir. Çocuk başarılı şekilde gelişimin diğer evresine geçişi tamamlamış hatta bazı durumlarda ergenliğe önemli geçişi ve buradan da erişkin yaşamına başarılı şekilde geçişi gerçekleştirmiştir.

[2] Daha büyük çocuklarda öğrenmedeki ve aktif oyunlardaki ketlenmeler benzer şekilde oldukça azalmış olmalıdır.

Analitik çalışmanın bir sonucu oyunda tek bir saplantılı ilgi ile başlayan bir çocuğun oyundaki ilgilerinin gitgide çoğalmasıdır. İlgilerinin yayılması erişkin analizinin bir amacı olan yüceltme yetisinin artmasına eşittir. Bu şekilde, çocukların oyununu anlayarak ileriki yıllardaki yüceltme yeteneklerini tahmin edebiliriz ve aynı zamanda bir analizin ne zaman yeterince öğrenme ve çalışma yetilerindeki ileride oluşabilecek ketlenmelere karşı koruyucu hale geldiğini söyleyebiliriz.

Sonuç olarak, çocuğun oyuna ilgisinin gelişimi, nicelik ve çeşit açısından farklılaşması da gelecek cinsel gelişimi hakkında güvenilir sonuçlar sunar. Bu durum iki çocuğun – bir erkek ve bir kız- analizi ile örneklendirilebilir. Beş yaşındaki Kurt, çoğu erkek çocukta olduğu gibi, ilk önce kendisini oyun masasındaki oyuncak arabaları ve trenlerle oyaladı. Diğer oyuncaklar arasından onları seçti ve onlarla bazı oyunlar oynadı. Boyutlarını ve güçlerini karşılaştırdı ve onları belirli bir yöne doğru gezdirdi. Deneyimlerime göre, bu simgesel ve doğal olarak penisi, cinsel gücü ve kişiliği açısından bir bütün olarak babası ve kardeşleri ile bir karşılaştırmayı ifade ediyordu. Bu hareketlerin onda normal ve aktif bir heteroseksüel tutumu işaret ettiği zannedilmiş olabilir. Ancak bu durum belirgin şekilde kaygılı ve bir erkek çocuğa özgü olmayan doğası ile çatışıyordu ve analiz ilerledikçe bu izlenimin gerçekliği doğrulandı. Annesine sahip olmasından dolayı babasına karşı duyduğu rekabeti temsil eden oyunları kısa bir zaman sonra ciddi bir kaygının başlaması ile dağıldı. Baskın şekilde pasif eşcinsel bir tutum geliştirmiş olduğu görüldü. Ancak kaygısı yüzünden bu tutumu devam ettiremedi ve böylece gerçeklikten uzaklaştı ve megaloman fantezilerinde kendine bir sığınak buldu. Onda hâlâ canlı olan bir kısım aktif ve eril eğilimleri, bu gerçekdışı temel üzerine, ön plana çıkarabilirdi ve hem kendine hem de başkalarına abartılmış şekilde sunabilirdi.

Çocukların oyunlarının, rüyalara benzer bir yönü olduğunu ve gizil içeriğinin yalnızca titiz bir analiz yoluyla, rüyaların gizil içeriğini keşfettiğimiz aynı yolla, keşfedebildiğimizi

tekrar tekrar gözlemledim. Ancak oyun, gerçeklikle rüyalardan daha yakın ilişkide olduğundan ve çocukluk zihninin ifadesindeki rolünden dolayı, rüyalara göre daha güçlü bir ikincil değerlendirmeye tâbi tutulur. Bu yüzden, çocuğun oyunundaki değişimler yoluyla ancak yavaş yavaş zihinsel yaşamının çeşitli akışları ile ilgili bilgiyi edinebiliriz.

Kurt'un analizdeki ilk oyunlarında sergilediği aktif eril tutumunun yalnızca bir rol olduğunu ve ciddi kaygısının ortaya çıkmasından hemen sonra çöktüğünü gördük. Bu pasif eşcinsel tutumu analizinin başlangıcında fark edilse de uzun bir tedavi sürecinden (450 seans) sonra bile ancak eşcinsel konumuna karşı koyan kaygısı bir derece azalmıştır. Daha sonra aslında babasına karşı mücadelesinde hayali müttefiklerini temsil eden oyuncak hayvanlar çocuklar olarak ortaya çıktı ve pasif dişil tutumu ve çocuk arzusu daha açık şekilde görüldü[1]. Ebeveynin her ikisinden de aşırı korkusu hem dişil, hem de heteroseksüel konumu zayıflatmıştı[2].

Kurt'un "penisli anne"den korkusunun ve babadan aşırı şekilde dehşet duymasının aktif heteroseksüel konumunu arttırma ve onu öne çıkarma üzerinde etkisi vardı. Babası ile rekabet duygularına oyununda devamlı değiniliyordu. Bir kere daha analizinin başlangıcında oynadığı oyunlarla ilgilenmeye başladı, ama bu sefer bu oyunları daha istikrarlı bir şekilde ve hayal gücüne dayanarak oynadı. Örneğin arabaların konulabileceği garajlar inşa etmek için büyük çaba harcardı

[1] "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928) adlı yazımda dişil konumun erkek çocuktaki en erken temellerini tartışmıştım ve dişilik kompleksinin çok erken gerçekleşen bir değişime maruz kaldığını ve katkıda bulunduğu hadım edilme kompleksinin altına gömüldüğünü göstermeye çalışmıştım. Bu yüzden erkek çocuk, çok hızlı şekilde dişi öğelere uygun olan oyuncak bebeklerle oynama şeklindeki oyunları bırakır ve erilliğe abartılmış şekilde vurgu yapan oyunlara yönelir.

[2] Bu vakada da ebeveyni arasındaki cinsel ilişkiye dayanan saldırgan duygular, kaygının en derin harekete geçirme kuvveti olduğunu ve "penisli kadın"ın babasının penisini kapsayan anne olduğunu kanıtladı.

ve mükemmel olmaları için yeni parçalar eklemekten usanmazdı ya da arabaların sergilenmeleri için değişik çeşitlerde köyler ve kasabalar kurardı – bunlar annesine sahip olduğu için babasına karşı rekabetini simgeleyen sergilerdi. Bu köyleri, kasabaları, garajları yaparken aldığı keyif ve ilgili tavrında fantezisinde saldırdığı annesini onarma arzusunu ifade ediyordu. Aynı zamanda annesine karşı gerçek hayattaki tavrı tamamen bir değişim geçirdi. Kaygısı ve suçluluk duygusu azaldıkça, tepkisel eğilimleri daha da hafifledi ve annesine karşı daha sevgi dolu bir tutuma sahip olabildi.

İlk önceleri oyunundaki ayrıntılar heteroseksüel ilişkilerinde genital öncesi döneme ait saplanmalarının hâlâ baskın olduğu ya da daha doğrusu tekrar tekrar genital saplanmaların yerine geçtiğini göstermişti. Örneğin, trenin kasabaya getirdiği ya da kamyonun eve ulaştırdığı yükler sıklıkla dışkıları simgelerdi ve bu vakada yük arka kapıdan teslim edildi. Bu oyunların anne ile sert şekilde bir anal cinsel ilişkiyi temsil etmesi, kamyondan kömürün tahliyesinde bahçenin kullanılmasında ya da evin sıkça zarar görmesinde ve evdeki kişilerin sinirlenmesinde görülebilir, oyunu da kaygısı nedeniyle kısa süre sonra durdurulacaktır.

Farklı çeşit yüklerin aktarımı, çok çeşitli ayrıntıları ile birlikte, Kurt'un analizinin bir kısmını işgal etti[1]. Bazen çarşıdan malları alan ya da onları oraya götüren kamyonlar olurdu, bazen de tüm varlıkları ile uzun bir yolculuğa giden kişiler vardı. Burada oyun çağrışımlarının seyri aslında bir kaçışın temsil edildiğini ve eşyaların annesinin bedeninden çalınan ya da el konulan şeyler olduğunu gösterdi. En küçük ayrıntıdaki değişimler en yol gösterici olanlardı. Anal-sadistik fantezilerinin hakimiyeti, malların arka girişin kullanılarak teslim edilmesi ile ifade edildi. Bir süre sonra Kurt bu sefer

[1] Bu, çocuklar arasında tipik bir oyundur.

öndeki girişten kaçınmak zorunda olması gibi belirli bir neden için, yine arka girişi kullandı[1]. Bu çağrışımlardan ön bahçe çağrışımına (dişil genitalleri) kadar, anüse saplanmasının, dişil genitallerden hoşlanmaması tarafından körüklendiği görülür. Bu hoşlanmama anneyle cinsel birleşme sırasında babanın penisi ile karşılaşma gibi bir fantezinin öğesi olarak dişil genitallerden korkuya dayanır.

Ancak, çoğu zaman ketleyici bir etkisi olan bu korku bazı cinsel fantezilerin gelişiminde bir uyarıcı niteliği gösterebilir. Babasının penisinden korkmasına ve ondan kaçmasına rağmen çocuğun heteroseksüel itkilerini koruma girişimi erişkin cinsel yaşamında tuhaflıklara yol açabilir. Tipik bir erkek çocuğun bu çeşit bir fantezisi –ve Kurt'unki gibi- babasının annesinin ve daha sonra kendisi ile cinsel ilişkiye girmesi şeklindedir. Burada genital ve genital öncesi döneme ait fantezilerin birleştiğini ya da sadece genital fantezilerin baskın olarak kullanıldığını görüyoruz. Kurt'un oyunlarında örneğin iki oyuncak adam ya da iki araba annenin bedenini temsil eden bir giriş ya da bir binadan (diğer giriş anüstür) geçerler. Bu iki oyuncak adam sıkça birlikte girmeye karar verirler ya da biri diğerine boyun eğer ya da onu alt eder. Bu çatışmada küçük adam -Kurt'un kendisi- kendini bir deve dönüştürerek zafer kazanır ve büyük olanı –babasını- ortadan kaldırır. Ancak çok kısa bir süre sonra bir kaygı tepkisi ortaya koyar ve bu sefer diğer girişi, arkada olanı kullanır ve önde olanı baba ikamesine bırakır. Bu örnek çocuğun hadım edilme korkusunun nasıl genital evrenin kurulmasını engellediğini ve genital öncesi döneme saplanmayı ya da hatta gerilemeyi nasıl kuvvetlendirdiğini gösterir. Ancak sonuç her zaman genital öncesi döneme gerileme değildir. Eğer çocuğun kaygısı

[1] Bu açıklamada gelişimleri, genel olarak oyun fantezilerinin gelişimini örneklemek amacıyla yalnızca bir ya da iki oyun fantezisini seçtim. Malzeme değişik şekillerdeki birçok temsil tarafından desteklenmiştir. Böylece, örneğin malları kasabaya taşıyan arabalar anüsün önemini göstermek için çeşitli ayrıntılarla anlatılmış olan bir yolu izlerler.

çok güçlü değilse, burada bahsedilenlerin dışında genital seviyeye ait çeşitli fanteziler yardım kaynağı olabilir.

Bir çocuk olarak bir bireyin bize oyun fantezilerinde gösterdikleri, aşk hayatının gerekli bir koşulu olan erkeklikte ortaya çıkacaktır. Kurt'un iki adamın farklı taraflardan ya da aynı tarafı kullanarak bir binaya beraber ya da sıra ile, ya da bir kavgadan ya da uzlaşmadan sonra girme fantezileri, üçüncü bir şahsın da olduğu bir "üçgen" durumunda bireyin nasıl davranacağını göstermektedir. Böyle bir durumda örneğin, "yaralanmış üçüncü şahıs" ya da kocayı kurnazlığı ile alt eden ya da onunla kavga eden aile dostu vb. seçilebilir. Diğer bir taraftan, kaygının bir başka etkisi bu tarz cinsel birleşmeyi temsil eden oyunların sıklığını azaltmasıdır. Bu etki, yaşamın ileriki döneminde söz konusu bireyin örselenmiş ya da azalmış cinsel gücünde görülebilir. İleriki yaşamında, çocukluk dönemindeki cinsel fantezilerini ne derece yaşayacağı gelişimindeki diğer etmenlere de (özellikle gerçek hayattaki deneyimlerine) bağlıdır. Ancak temel olarak, hangi koşullar altında sevebileceği ilk yıllardaki oyun fantezilerinin her ayrıntısında öne çıkar.

Bu fantezilerin gelişiminden, çocuğun cinsel itkileri genital seviyeye ulaştıkça yüceltme yeteneğinin de geliştiği görülebilir. Örneğin Kurt tamamen kendinin olan bir ev yaptı. Ev tek sahibinin kendisi olmasını istediği annesini temsil etti ve hiçbir zaman evini iyi şekilde inşa etmek ve onu güzelleştirmek için gerekli şeyleri yapmadı.

Bu çeşit oyun fantezileri ileride sevgi nesnelerinden kopmanın ana hatlarını çizer. Başka bir küçük hastam haritalarla annesinin bedenini simgelerdi. İlk önce haritaları olabildiğince büyük yapmak için daha da geniş kağıtlar istedi. Daha sonra oyununun bir kaygı tepkisi ile bozulmasından sonra tam tersine çok küçük haritalar yapmaya başladı. Şeylerin küçüklüğü ile ilk büyük nesnesinden –annesi- kopmasını ve ondan farklılaşmasını ifade etmeye çalışsa da bu girişimi başarısız oldu. Haritaları en sonunda asıl boyutlarına ulaşana ve kaygı sonucu çizimi kesintiye uğrayana kadar gittikçe

daha da büyüttü. Kestiği kağıt bebeklerde de aynı fikri ortaya koydu. Daha büyük olan bebeği küçük olan için terk etmesinin, annesi yerine küçük bir kız arkadaşını sevgi nesnesi yapmaya çalışması olduğu ortaya çıktı. Böylece bireyin ergenlikte nesnelerinden libidinal ayrılık yeteneğinin köklerinin erken yıllarda olduğu ve küçük çocuk analizinin bu süreci kolaylaştırmada çok yardımı olduğunu görürüz.

Analizi ilerledikçe çocuk gittikçe oyunlarında ve yüceltmelerde annesine sahip olduğu için babası ile kavga etmeye kalkıştığı heteroseksüel fantezileri yürütebilir hale gelir. Genital öncesi saplanmaları azalır ve mücadelenin özellikleri de büyük ölçüde değişir. Sadizmin azalması daha az kaygı ve suçluluk hissetmesine yol açtığından, kaygıyı kolaylaştıran sadizmi azalır. Böylece oyunlarda sakince ve bozulmadan fantezilerini yürütebilme ve fantezilerine daha uygun şekilde gerçeklik öğesi katma yeteneği ileriki hayatında cinsel gücün oluşumuna sahip olduğunun bir göstergesidir. Fantezilerinin ve oyunlarının karakterindeki bu değişiklikler her zaman tüm davranışlarındaki diğer önemli değişimlere, daha aktif ve daha rahat olması gibi, eşlik eder. Bu çeşitli ketlenmelerin ortadan kalkmasında ve hem uzak hem de yakın çevresine karşı değişen tavrında görülür.

Şimdi küçük bir kızın analiz seyrinde oyun fantezilerinin gelişimini anlatacağım. İki yaş dokuz aylık olan Rita, oyunda ciddi şekilde ketlenme yaşardı. Yaptığı tek şey –ve o da isteksizce ve belirgin ketlenmelerele- bebekleri ve oyuncak hayvanları ile oynamaktı. Bu uğraşının bile açıkça saplantılı bir karakteri vardı. Bunlar, neredeyse sadece bebekleri yıkama ve devamlı zorlantılı bir şekilde kıyafetlerini değiştirmeyi kapsardı. Bu faaliyetlere herhangi bir fantezi öğesi eklediği anda –yani kelimenin tam anlamı ile oynamaya başladığı anda-, ani bir kaygı patlaması olur ve oyunu durdururdu[1]. Analiz onun dişil ve anneliğe özgü tutumunun çok

[1] 1 ve 2. Bölümde, başka bir bağlamda, Rita'nın kaygı ve fantezilerini bastırmasının daha derin sebeplerine değinmiştim.

az geliştiğini gösterdi. Bebeklerle oyununda anne rolünü sadece belli belirsiz oynadı; daha çok bebekle özdeşleşme kurdu. Kirli olma ya da içinin tahrip edilmiş olması ya da kötü çocuk olma ile ilgili şiddetli korkusu onu, kendisini temsil eden bebeği devamlı temizlemeye ve devamlı kıyafetlerini değiştirmeye yöneltirdi. Sadece hadım edilme kompleksi analizin çok başında kısmen analiz edildikten sonra, en derin kaygısı, yani annesinin çocuklarını ondan alacağı korkusu, oyuncak bebekle saplantılı oyununda ifade bulmuştu.

Hadım edilme kompleksi ön planda iken, Rita bir oyuncak ayıyla babasından çaldığı penisi temsil etti[1] ve onun yardımıyla babasını annesinin sevgisine sahip olarak gölgede bırakmak istedi. Analizin bu kısmında yaşadığı kaygı bu çeşit eril fantezilerle ilgili olarak oluştu. Dişiliğe ve anneliğe özgü konuma ait daha derinde yatan kaygısı analiz edilene kadar ayısına ya da bebeğine karşı gerçek bir anneliğe özgü tutumu görülmemişti. Oyuncak ayıyı öperken ve ona sarılırken ve ona hayvan isimleri takarken bir keresinde Rita: "Her şeyden sonra böyle sevimli küçük bir çocuğum olduğu için artık biraz bile mutsuz[2] değilim" dedi. Şimdi eriştiği genital evrede heteroseksüel ve anneliğe özgü bir tutumun üstünlüğü, aralarında nesnelere karşı değişmiş tavrının da bulunduğu birçok şekilde ifade buldu. Daha önce çok belirgin olan babasına karşı nefreti yerini ona karşı duygusal yakınlığa bıraktı[3].

Çocukların oyun fantezilerinin gelişiminden ve bu fantezilerin özelliklerinden ileriki yıllardaki cinsel yaşamlarının

---

[1] Rita trenin nöbetçisinden kurtulmuş gibi ve şimdi ona iyi bakılacak olan "iyi" bir kadının evine oyuncak ayısı ile yolculuk ediyor gibi yapardı. Ancak nöbetçi geri gelir ve onu tehdit eder. Bu penisini (oyuncak ayı) çaldığı babasından korkusunun, babasıyla özdeşiminden onu koruduğunu göstermektedir.

[2] Rita bazen oldukça güçlü suçluluk duygularına neden olan ve bazen de kendi kendine oturup ağladığı belirgin depresyon dönemlerinden muzaripti. Neden ağladığı sorulduğunda, "Çünkü çok mutsuzum" diye cevap verirdi ve neden mutsuz olduğu sorulduğunda da "Çünkü ağlıyorum" derdi.

[3] Krş. 2. Bölüm.

nasıl olacağını kestirebilmemizin sebebi, tüm oyun ve yüceltmelerin mastürbasyon fantezilerine dayanmasıdır. Bence, eğer mastürbasyon fantezileri onlar için bir çıkış yolu bulma ve ifade aracı ise, oyun fantezilerinin[1] ileriki cinsel yaşamın doğasını belirleyeceği anlaşılabilir bir şeydir. Bundan, çocuk analizinin çocukta hem daha fazla sağlamlık ve yüceltme yeteneği ortaya koyabildiği, hem de erişkinlikteki zihinsel esenlik ve mutluluk beklentisini de sağlayacağı sonucu çıkar.

[1] Psikanaliz Tekniği Üzerine adlı 1923'te Berlin'de gerçekleşen konferansta, Hanns Sachs mastürbasyon fantezilerinin anal-sadistik evreden genital evreye kadar her evrede saplantılı olan bir vakanın analizinde tedavinin tamamlandığını gösteren ölçütlerden biri olarak bahsetti.

7. Bölüm

ÇOCUKLARIN CİNSEL ETKİNLİKLERİ

Psikanalizin en önemli başarılarından biri, çocukların hem doğrudan cinsel faaliyetlerinde hem de cinsel fantezilerinde ifade bulan bir cinsel yaşamlarının olduğunu keşfetmesidir.

Bebeklerde mastürbasyonun genel bir durum olduğunu ve mastürbasyonla ilgili faaliyetlerin daha az ya da çok miktarda, çoğunlukla gizil döneme kadar devam ettiğini biliyoruz. Tabii ki çocukları, hatta küçük olanlarını bile, açık şekilde mastürbasyon yaparken bulmak hiç beklemediğimiz bir durumdur. Ergenlikten hemen önce ve özellikle ergenlikte mastürbasyon tekrardan çok sıklaşır. Çocuğun cinsel faaliyetlerinin en az ifade edildiği dönem ise gizil dönemdir. Bunun sebebi Oidipus kompleksinin çözülmesi ile birlikte içgüdüsel isteklerin azalmasıdır. Ancak neden özellikle gizil dönemde çocuğun mastürbasyonla mücadelesinin en yüksek seviyede olduğu tam olarak açıklanamamıştır. Freud, "Gizil dönem boyunca başlıca görevin mastürbasyon yapmanın cazibesinden uzaklaşmak olduğu görülür." der[1]. Bu ifade, gizil dönem sırasında altbenliğin baskısının beklenen seviyeye kadar azalmadığı, diğer bir taraftan altbenliğin isteklerine karşı çocuğun suçluluk hissinin artığı ile ilgili görüşü destekler gibidir.

---

[1] Freud, *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* (*S.E.* 20, s. 116).

Bana göre, çocuklarda mastürbasyonla ilgili faaliyetlere eşlik eden güçlü suçluluk hissi kesinlikle mastürbasyon fantezilerinde ifade bulan yıkıcı eğilimlerle ilgilidir[1]. Çocukları mastürbasyonu tamamen durdurmaya sevk eden ve bunu yapmayı başardıklarında da çoğunlukla bir dokunma fobisinin ortaya çıkmasına neden olan da bu suçluluk hissidir. Bu çeşit bir korku saplantılı mastürbasyon kadar gelişimdeki bir bozulmanın işaretidir ve aşırı mastürbasyon korkusunun hastaların cinsel yaşamlarında çoğunlukla ciddi hastalıklara yol açtığını gördüğümüz erişkinlerin analizi de bunun mükemmel bir kanıtıdır. Aslında bu tarz bozulmalar çocuklarda tabii görülemez, çünkü bunlar sadece ileriki yaşlarda cinsel güçsüzlük ya da cinsiyete göre cinsel soğukluk olarak da ortaya çıkabilen bozulmalardır. Ancak, tam olmayan bir cinsel gelişime eşlik eden diğer bazı sıkıntılardan dolayı, yine de bazı bozulmaların var olduğu sonucu çıkarılabilir.

Dokunma fobilerinin analizi, mastürbasyonun tam olarak baskılanmasının hem tüm semptomların, özellikle tikin[2], nedeni olduğunu, hem de mastürbasyon fantezilerinin aşırı şekilde bastırılmasına yol açarak yüceltmelerin oluşumunu – kültürel bakış açısından çok önemli olan, gizil döneme ait bir görev[3]- engellediğini gösterir. Çünkü mastürbasyon fantezileri sadece çocuğun oyun faaliyetlerinin temeli değil, aynı zamanda tüm ileriki yüceltmelerinin de bir öğesidir. Bu bastırılmış fanteziler analizde serbest bırakıldığında, küçük çocuk oyun oynarken ve daha büyük olan çocuk öğrenirken ve yüceltmeler ve her tarzdan ilgiler geliştirirken görülebilir. Ancak eğer bir dokunma fobisinden muzdarip olursa, tekrar

---

[1] Krş. 8. Bölüm.

[2] Krş. Ferenczi, "Psycho-Analytical Observations on Tic" ["Tik Üzerine Psikanalitik Gözlemler"] (1919).

[3] "Zur Genese des Tic" ["Tiklerin Psikojenezine Bir Katkı"] (1925) adlı yazımda hastanın gitgide dokunma korkusuna eşlik eden semptomlarından kurtulduğu ve aynı zamanda uzun süre mastürbasyonun yasaklandığı bir durumu özetleyen ve bununla birlikte bir dizi yüceltmelerin kurulduğu bir analizden yola çıkarak tikin nedenlerini açıklamıştım.

mastürbasyona başlayacaktır. Aynı şekilde zorlantılı mastürbasyon vakalarında[1], bu zorlantıyı çözmedeki başarımızın seviyesine göre, diğer değişimlerle birlikte, yüceltme için daha büyük bir yetiye ulaşılacaktır. Ancak, böyle bir vakada[2] çocuk mastürbasyon yapmaya daha az sıklıkta da olsa ve saplantılı şekilde olmasa da devam edecektir. Böylece, saplantılı mastürbasyon analizi ve dokunma fobisi analizi yüceltme yeteneğine ve mastürbasyon etkinliği ile ilgili benzer sonuçlara yol açmış olacaktır.

Sonuç olarak, Oidipus çatışması azaldığında, çocuk cinsel arzularının tamamen kaybolmasa da azaldığı bir döneme girer ve her yaştaki çocukta saplantılı olmayan bir şekilde ve ortalama miktarda mastürbasyon normaldir.

Çocuğun cinsel faaliyetlerinde zorlantılı mastürbasyonun altında yatan etmenler yine de etkindir. Daha önce söylemiş olduğum gibi, oldukça genç çocuklar için bir başkası ile cinsel ilişkiye girmek deneyimlerime göre sıradan bir durumdur. Dahası, gizil ve ergenlik dönemlerindeki çocukların analizleri, birçok vakada bu tarz faaliyetlerin gizil dönemin başlaması ile durmadığını ve diğer vakalarda ise birdenbire bir süreliğine yeniden başlayabildiğini göstermiştir. Benzer etmenlerin çoğunlukla her durumda etkin olduğu bulunmuştur. Bunu iki vaka ile, yani altı ve beş yaşlarındaki iki erkek kardeş arasındaki ilişki ve on dört yaşındaki bir erkek çocuk ile on iki yaşındaki kız kardeşi arasındaki ilişki ile, örneklendireceğim. Her vakada iki tarafı da analiz ettim ve böylece karşılıklı etkileşimlerindeki tüm etmenleri görebilecek bir konumdaydım.

---

[1] Neredeyse her zaman dokunma fobilerinin analizi, hastanın geçici bir saplantılı mastürbasyon evresine girmesine ve bu evreden çıkmasına yol açar. Saplantılı mastürbasyonda başka bir etmen suçluluk hissine dayalı olarak hastanın etrafındaki kişilere mastürbasyon alışkanlığını gösterme arzusudur. Bu aynı zamanda açıkça ve görünüşe bakılırsa ketlenmemiş bir şekilde mastürbasyon yapan her yaştaki çocuk için de geçerlidir.

[2] Krş. 3. Bölüm.

İki erkek kardeş, Günther ve Franz, yetersiz ama olumsuz olmayan koşullarda yetiştirilmişlerdi. Ebeveyni birbirleri ile iyi geçinirlerdi ve tüm ev işlerini kendisi yapmasına rağmen anne oğullarının yetiştirilmeleri konusunda bilgili ve faaldi. Olağandışı şekilde tutuk ve çekingen karakterinden ve gerçeklikle temas kurma ile ilgili belirgin ihtiyacından dolayı, annesi Günther'i analiz olması için yolladı. Günther bir kapalı kutuydu ve aşırı derecede güvensiz bir çocuktu, açıkça gerçek sevgi duymada da yetersizdi. Diğer taraftan Franz saldırgandı, aşırı heyecanlı ve baş etmesi zor bir çocuktu. Erkek kardeşler birbirleri ile çok kötü geçiniyorlardı, ancak Günther genelde küçük erkek kardeşine boyun eğiyor gibi gözüküyordu[1]. Analizlerinde, biri üç buçuk ve diğeri iki buçuk yaşındayken karşılıklı cinsel davranışlarının başladığını öğrendim[2]. Ancak düşündüğümden daha erken bile başlamış olması da oldukça olasıdır. Analiz, bu davranışların herhangi biri ile ilgili bilinçli şekilde suçluluk duyguları olmasa da (bunları gizleme konusunda titizdiler), ikisinde de bilinçdışında ağır bir suçluluk duygusu olduğunu ortaya çıkardı. Daha küçük olanı ayartmış olan ve bazen bu tarz eylemleri – karşılıklı *felasyo*, mastürbasyon ve anüse parmakla dokunma- zorla yaptıran büyük kardeş için bu hareketler erkek kardeşini hadım etmeyle (*felasyo* penisini ısırıp koparmak demekti) ve keserek ve parçalayarak tüm bedenini tamamen tahrip etmeyle, zehirleme ya da yakma vb. eylemlerle eşdeğerdi. Bu eylemlere eşlik eden fantezilerin analizi ile, bunların sadece küçük erkek kardeşe karşı yıkıcı saldırıları değil, aynı zamanda Günther'in cinsel ilişkide birleşen anne ve babasını da temsil ettiği daha sonradan anlaşıldı. Böylece bu eylemler bir şekilde ebeveynine karşı sadistik mastürbas-

[1] Analiz iki çocukta da güçlü psikotik özelliklerin varlığını ortaya çıkardı. Ancak burada yalnızca cinsel ilişkilerin analizini ele alacağız.

[2] Bu sırada anneleri bu çeşit bir ya da iki olayı fark etti.

yonla ilgili fantezilerinin, hafifletilmiş şekilde de olsa, bir mizanseniydi[1]. Dahası, bazen bunları zorla erkek kardeşine yaparken, Günther ebeveyni ile bu tehlikeli kavgasının en iyi şekilde sonuçlanacağı konusunda kendini rahatlatmaya çalışırdı. Ebeveyninin onu boğacakları korkusu, onları tahrip etme itkisini arttırırdı ve sonrasında fantezide onlara karşı yaptığı saldırılar sonucu ebeveyni daha da korkutucu bir hal aldı. Dahası, erkek kardeşinin ona ihanet edeceği korkusu ona karşı nefretini ve onunla yaptıkları eylemlerle kardeşini öldürme arzusunu pekiştirdi.

Çok fazla miktarda sadizmi olan Günther olumlu öğeleri neredeyse tamamen noksan olan bir cinsel yaşama sahipti. Bu, fantezide[2] farklı cinsel yöntemlerle nesnesini ölüme tâbi tutmak için tasarlanmış acımasız ve kurnazca işkencelerden başka bir şey değildi. Erkek kardeşi ile ilişkileri onda devamlı benzer kaygılar ortaya çıkarıyordu ve anormal bir psikoseksüel gelişime neden olan güçlüklerin artmasına yol açıyordu.

Küçük erkek kardeş Franz'a gelince, eylemlerin bilinçdışı anlamı ile ilgili bilinçdışının açık bir algılama biçimi vardı ve böylece abisi tarafından öldürülme ve hadım edilme korkusu çok yüksekti. Fakat hiçbir zaman onu kimseye şikayet etmemiş ya da kimsenin ilişkilerini öğrenmesine izin vermemişti. Baştan çıkarılan o olmasına rağmen, bu faaliyetlere ciddi bir

---

[1] *Der Schrecken* (1929) adlı kitabında Reik kaygının nefret duygularını arttırdığına işaret eder.

[2] Krş. "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928) adlı yazım. Herhangi bir tepki oluşturmadaki ve aynı zamanda başka birçok konudaki eksikliklerinde bu fanteziler sadistik tipteki suçluların davranışlarını yansıtırdı. Günther üzüntü ya da pişmanlık hissetmedi, ama sadece intikam korkusu duydu. Ancak bu korku cinsel faaliyetlerini tekrarlamak için ondaki sabit bir itkiydi. Cinsel davranışının bir suçlunun davranışlarına eşdeğer olmasının nedeni (ve erişkin suçlularda sapkın cinsel davranışlara suç davranışlarının eşlik ettiğini unutmamalıyız), intikam korkusunun onu nesnesini öldürmeye yöneltmesi, yıkıcı içgüdülerinin libidinal içgüdülerinden daha baskın olması gibi anormal bir karakterinin olmasıydı. Günther erkek kardeşine her şiddet uyguladığında, kendisinin mağdur olmadığına dair bir güvence sağlıyordu.

mazoşistik saplanma ve suçluluk duygusu ile tepki veriyordu. Bu tutumunun nedenlerinden bazıları şöyledir.

Franz sadistik fantezilerinde ona şiddet uygulayan abisi ile özdeşleşti ve mazoşizminin kaynaklarından biri olduğunu bildiğimiz bu şekildeki sadistik eğilimlerinden doyum elde etti. Ancak korku nesnesi ile özdeşleşirken aynı zamanda kaygısını denetimi altına almaya da çalışıyordu. Fantezisinde saldırgan olan oydu ve alt ettiği düşman da altbenliği idi[1]. İçselleştirdiği ve babasının penisini temsil eden – kendi tehlikeli üstbenliğini- ve zulmedici olarak gördüğü de abisinin penisiydi. Bu zulmedici, kendi bedenine yapılmış olan saldırılar tarafından tahrip edilirdi[2,3].

Ancak çocuk, dışsal ve acımasız bir üstbenlik ile altbenliğine ve içselleştirilmiş nesnelere karşı müttefikliği sürdüremediğinden, çünkü bu benliği için büyük bir tehdittir, nefreti devamlı dışsal nesnelere –kendi güçsüz ve nefret edilen benliğini de temsil eden- yönelir. Bu yüzden, örneğin bazen küçük çocuklara ya da ondan zayıf olanlara karşı kaba davranırdı. Bu yer değiştirmeler analitik görüşmeleri sırasında gösterdiği nefret ve öfkesini açıklar. Örneğin, beni bir tahtadan kaşık ile, kaşığı ağzıma sokmak isteyerek, tehdit ederdi ve bana küçük, aptal, zayıf derdi. Kaşık, zorla ağzına sokulan erkek kardeşinin penisini simgeledi. Erkek kardeşi ile özdeşleşir, böylece ona karşı olan nefretini kendi özüne döndürürdü. Küçük ve güçsüz olduğu için kendine karşı olan öfkesini, ondan daha güçsüz olan çocuklara ve bir ara da bana aktarım durumunda yansıttı. Bu mekanizma ile fantezide

---

[1] Krş. "Personification in the Play of Children" ["Çocukların Oyununda Canlandırma"] (1929) adlı makalem, burada daha uzun şekilde bu mekanizmalardan bahsedilmiştir.

[2] 11. Bölümde bana dişil mazoşizmin oluşumunun temeliymiş gibi görünen bu özel mekanizmaya daha detaylı şekilde değineceğim.

[3] "Psychotic Mechanisms in Cultural Development" ["Kültürel Gelişimde Psikotik Mekanizmalar"] (1930) adlı yazısında Melitta Schmideberg ilkel insanların hastalığı şiddet ile kovma girişimlerinin amacının, hastanın içindeki şeytan korkusunun (babanın içe yansıtılmış penisi) üstesinden gelmek olduğunu göstermiştir.

abisi ile ilişkilerini tersine çevirirdi ve böylece Günther'in saldırılarını sanki kendisi ona yapmış gibi görürdü. Sadistik fantezilerinde –bu Franz için geçerli olduğu gibi Günther için de geçerlidir- erkek kardeşi aynı zamanda ebeveyninin bir ikamesiydi. Ebeveynine karşı ortak bir saldırıda erkek kardeşinin suç ortağı konumunda olurdu ve sonuç olarak Günther'in bilinçdışı suçluluk hissini ve ebeveyn tarafından iç yüzünün anlaşılması korkusunu paylaşırdı. Böylece tüm ilişkiyi gizli tutmak için güçlü bir bilinçdışı güdüsü vardı.

Bu çeşit bir dizi gözlem beni, tıpkı cinsel faaliyetlerin baskılanmasına neden olduğu gibi, cinsel faaliyetlerin zorlantılı şekilde kışkırtıcı olmasına neden olanın da üstbenliğin aşırı baskısı olduğu, yani kaygı ve suçluluk duygularının libidinal saplanmaları körüklediği ve libidinal arzuları arttırdığı sonucuna ulaştırdı[1]. Aşırı bir suçluluk duygusu ve çok büyük bir kaygının, gizil dönem başladığında, çocuğun içgüdüsel ihtiyaçlarındaki azalmayı *önlediği* görülür. Burada, gizil dönemde azalmış bir cinsel etkinliğin bile, aşırı suçluluk tepkilerine neden olduğunu eklemeliyiz. Çocuğun nevrozunun yapısı ve boyutları gizil dönemdeki mücadelenin sonucunu belirleyecektir. Hem dokunma fobisi hem de saplantılı mastürbasyon, farklı çeşit ve aşamalardaki olası sonuçlar arasında iki uç sonuçtur.

Günther ve Franz'ın vakasında, birbirleriyle cinsel ilişkiye girme zorlantılarına tekrarlama zorlantısında önemli olan bir etmenin neden olduğu açık hale gelmiştir. Kaygı bedenin içine yöneltilmiş gerçekdışı bir tehlike ile ilişkili olduğunda, birey bu tehlikeyi gerçeğe ve dışsal bir şeye dönüştürmeye zorlanır. (Bu durumda, Franz'ın, erkek kardeşinin bir zulmedici olarak içselleşmiş penisinden korkusu ve içselleşmiş

[1] Bu noktada, daha detaylı şekilde 8. Bölümde değinildiği gibi, "Libido und Schuldgefühl" (1929) adlı yazısında, bazı durumlarda suçluluk duygusunun harekete geçmesinin libidonun güçlenmesine ve içgüdüsel doyumda bir artışa yol açtığına ve bu vakalarda bilincinden doğan kaygıdaki bir artışın aslında içgüdüsel doyumu güçlendirdiğine dikkat çekmiş olan Reik ile aynı fikirdeyim.

"kötü" ebeveyninden korkusu erkek kardeşi tarafından ırzına geçilmesine izin vermesine neden olur.) Sürekli zorlantılı bir şekilde, bu tarz dışsal bir tehlike durumunu ileri sürecektir. Çünkü gerçek tehlike durumundan korkusu[1], bedeninin içi ile ilgili hissettiği kaygısı kadar büyük değildir ve aynı zamanda gerçek tehlike durumu ile daha iyi şekilde baş edebilir.

Erkek kardeşinin cinsel ilişkilerini dışsal yollarla durdurmak mümkün olmayabilirdi, çünkü evleri kendilerine ait bir yatak odasına sahip olmaları için yeterince büyük değildi. Ve böyle bir yol uygulanabilir olsa da, deneyimlerime göre bu tarz bir vakada başarısızlığa uğrayacaktı. Çünkü iki taraftaki zorlantı da çok güçlüydü. Sadece birkaç dakikalığına bile yalnız bırakılsalar, bilinçdışında fantezide sadistik çeşitli eylemlerin gerçekleşmesi ile aynı etkiyi yaratan bir çeşit karşılıklı cinsel dokunma için zaman bulurlardı. İki çocuğun da uzun süren analizinden sonra ancak, (analiz sırasında bir kere bile eylemlerini[2] bırakmaları konusunda onları etkilemeyi denemedim, ama birbirleri ile cinsel ilişkilerinin belirleyici nedenlerini açığa çıkararak onları analiz etme ile yetindim) ilk önce zorlantı özelliği azalarak ve sonunda tamamen durarak, cinsel faaliyetleri gitgide değişmeye başladı. Şimdi ikisinin de bu eylemlere karşı ilgisiz büyümedikleri, fakat suçluluk duygularının şiddetinin azalmasının onları bu eylemlerden vazgeçmeye sevk ettiği kesinleşti. Bunaltıcı kaygı, ve kökeni gelişimin erken bir evresine denk gelen suçluluk duygusu zorlantıya yani saplanmanın pekişmesine yol açmışken, azalmış bir

---

[1] M.N. Searl, "The Flight to Reality" ["Gerçekliğe Kaçış"] (1929) adlı yazısında gerçekliğe kaçış mekanizmalarına dikkat çekmişti.

[2] Çocukların ilişkilerinin çok kötü sonuçlar doğurabileceğini düşündüğüm özel bir vakada, bir müdahaleden kaçınma ile ilgili kurala uymayı çok da kolay bulmuyorum. Analist açısından herhangi bir eğitsel aracın gereksizliğine inancımı arttıran bu vaka olmuştur. Eylemlerini durdurmuş olsaydım da -ki bunu yapmadım- altta yatan belirleyici etmenleri ortadan kaldırma ve böylece şimdiye dek noksan olan gelişimlerinin tüm gidişatına yeni bir yön verme gibi önemli bir konuya yönelik hiçbir şey yapmamam gerekirdi.

suçluluk duygusu kendini farklı bir yolla, karşılıklı cinsel ilişkilerinden vazgeçmelerini sağlayarak gösterdi. Cinsel eylemlerinin yavaş yavaş değişimi ve sonunda bitişi ile birlikte daha önce birbirlerine karşı düşmanca ve öfkeli olan kişisel tavırları şimdi normal ve arkadaş canlısı bir kardeşlik ilişkisine dönüştü.

İkinci vakaya geçmek gerekirse, burada bence olgulardan bahsetmek ve bununla birlikte bu vakanın ayrıntılarında farklı ancak etkin olan etmenler açısından bir önceki vakaya benzer olduğunu belirtmem yeterli olacaktır. On iki yaşındaki Ilse ve on üç yaşındaki Gert aniden ve genelde uzun aralıklardan sonra oluşan cinsel ilişki benzeri hareketlerden zevk alırlardı. Kız bunlarla ilgili bilinçli suçluluk duygusu göstermedi, ama çok daha normal olan erkek çocuk kendini çok suçlu hissetti. İki çocuğun da analizi ilk çocukluk döneminden beri cinsel ilişkilerinin olduğunu ve sadece geçici olarak bunun gizil dönemin başlangıcında kesilmiş olduğunu gösterdi. İkisinde de zaman zaman bunaltıcı bir suçluluk hissi hareketlerini tekrarlatan saplantılı bir itki oluştururdu. Gizil dönem sırasında[1] erken çocukluk döneminde gerçekleşen eylemlerin hem sıklığı azaldı, hem de daha sınırlı hale geldiler. Çocuklar birbirlerini oral yoldan tatmin etmeyi bırakmışlardı ve bir süre için birbirlerini inceleme ve dokunmanın ötesine geçmemişlerdi. Ancak ön ergenlik sırasında bir kere daha cinsel ilişki benzeri temasları olmaya başladı. Bu eylemleri başlatan erkek kardeşti ve eylemlerin zorlantılı özellikleri vardı. Ani bir itki ile bu eylemleri gerçekleştirmeye başlarlardı ve hiçbir zaman önce ya da sonrasında olanlar

[1] Diğer durumlarda da bu çeşit cinsel münasebetin gizil döneme de uzadığını, sadece ilk eylemlerin bir kısmının devam ettiğini (oral yolla ilişkiden çok sık vazgeçilir) ve hatta kalanların da daha nadir –genellikle sadece ara sıra- gerçekleştiğini gördüm. Tüm bunlara rağmen, çocuğun bilinçdışında ilk ilişki tekrarlanırdı ve bu sırada tüm eylemler gerçekleştirilirdi. Mesela, abisi ile bir cinsel birleşme girişiminden sonra Ilse'nin dudağının etrafında kızarıklık oluştu. Bu kızarıklık, diğer cinsel eylemleri ile birlikte küçük bir çocukken gerçekleştirdiği, ama erken çocukluk döneminden beri vazgeçtiği *felasyo* ile ilgili suçluluk duygusunun bir ifadesiydi.

hakkında düşünmezlerdi. Hatta aradaki sürelerde olayı tamamen "unuturlardı". Bu cinsel ilişkilerle, özellikle erken çocukluk dönemi ile çağrışımsal olarak bağlantılı bu tarz bir dizi şey için kısmi amnezileri vardı. Kız çocuk erken çocukluk döneminde çoğunlukla aktif partner olmuştu, ancak daha sonra sadece pasif rolü oynadı.

Analiz altında, bu zorlantının daha derin nedenleri iki çocukta da ortaya çıkmaya başladıkça, aralarındaki cinsel ilişki de, sonunda tamamen durana kadar, ikisinde de çözüldü. Önceki vakada olduğu gibi, aslında çok kötü olan kişisel ilişkileri dikkat çekici bir gelişme gösterdi.

Bu iki vakada ve bunlar gibi olan diğer vakarlarda, zorlantının ortadan kalkması eş zamanlı olarak birçok önemli ve birbirine bağlı değişimler ortaya çıkardı. Sadizmin azalması ve genital evrenin daha güçlü şekilde ortaya çıkışı, analitik olarak başlatılmış [çocuğun] suçluluk duygusundaki azalmaya eşlik etti. Bu değişimler [çocuğun] mastürbasyon fantezilerinde ve daha küçük çocukta da oyun fantezilerinde görüldü.

Ergenlik çağındaki çocukların analizi sırasında mastürbasyon fantezilerinde daha öte bir değişiklik yer alır. Örneğin Gert'in hiç bilinçli mastürbayon fantezisi yoktu, ama analiz sürecinde kafası görünmeyen, ama çıplak vücudu görünür olan bir kız hakkında fantezisinden bahsetmeye başladı. Daha ileriki bir evrede kafa da göründü ve sonunda bu kişinin kız kardeşi olduğu fark edilene kadar gittikçe daha da belirginleşti. Ancak o zamana kadar zorlantısı çoktan ortadan kalkmıştı ve kız kardeşi ile cinsel ilişkileri tamamen durmuştu. Bu, kardeşi ile ilgili arzuları ve fantezilerini aşırı şekilde bastırması ve onunla cinsel ilişkiye girmek için saplantılı itkisi arasındaki bağlantıyı gösterir. Daha sonra yine fantezileri bir değişime maruz kaldı ve fantezisinde bu sefer bilinmeyen bir kızı gördü. Sonunda sadece özellikle bir kişi, kız kardeşinin arkadaşıyla ilgili fantezileri oluştu. Bu kademeli başkalaşma devam eden kız kardeşinden libidinal kopma sürecini –aşırı suçluluk duygusu yüzünden kalıcı hale

gelmiş, kız kardeşine karşı zorlantılı saplantısının analiz esnasında ortadan kalkması ile başlayan bir süreç – açığa çıkardı[1].

Genel olarak, gözlemlerime dayanarak, çocukların özellikle, kız ve erkek kardeşlerin, arasındaki cinsel ilişkilerin erken çocukluk döneminde mutlaka görüldüğünü, ancak çocuğun suçluluk duygusu aşırı derecede büyük ise ve başarılı şekilde üzerinde değişiklik yapılmadıysa gizil ve ergenlik dönemine kadar uzadığını söyleyebilirim[2]. Gizil dönemde suçluluk duygusunun etkisi, eskisine göre daha az da olsa, çocuğun mastürbasyona devam etmesine izin vermektir. Ama aynı zamanda bu suçluluk duyguları diğer çocuklarla, kendi erkek ve kız kardeşleri olsalar da olmasalar da, sadistik ve ensest arzularının bir mizanseni olarak cinsel faaliyetleri bırakmasına neden olur. Böyle ilişkilerden uzak eylemler ergenlik sırasında, ensest nesnelerden kopmayı da içinde barındıran bu dönemin amaçlarına uygun olarak, devam ettirilir. Ancak ergenliğin daha sonraki bir evresinde birey normal olarak yeni nesnelerle ilişkilere – eski nesnelerden gitgide daha çok kopmaya ve ensestin tersi eğilimlere dayanan bir ilişki – girecektir.

Şimdi ortaya çıkan soru, bu tarz ilişkilerin baştan oluşmasına nereye kadar engel olunabileceğidir. Bunu başka yollarla, fazla zarara neden olmadan yapmanın mümkün olup olmadığı bir hayli şüphelidir. Çünkü, mesela çocukların çok fazla gözetim altında tutulmaları gerekecektir ve özgürlüklerinin ciddi şekilde kısıtlanmasından sıkıntı duyacaklardır ve ancak ciddi bir şekilde gözetlendikleri zaman bu durum tamamen engellenebilir. Dahası bunun gibi ilk deneyimler bazı vakalarda çok zararlı olsa da, diğerlerinde çocuğun genel gelişimini olumlu yönde etkileyebilirler. Çünkü çocuğun libidosunu ve cinsel bilgi arzusunu tatmin etme dışında, bu tarz

---

[1] Gert bana çok ciddi olmayan bazı nevrotik sıkıntıları sebebiyle geldi. Analizi bir yıl sürdü. Üç yıl sonra hâlâ iyi olduğunu duydum.

[2] Her vakada, böyle ilişkilerin gizil ve ergenlik döneminde bile genelde tahmin edilenden çok daha sık olduğunu düşünürüm.

ilişkilerin aşırı suçluluk duygusunu azaltma gibi önemli bir işlevi de vardır. Bu ilişkilerle ilgili fanteziler en yoğun suçluluk duygusunu oluşturan (bu yüzden ebeveyni tarafından yasaklanmış fantezileri bir partnerle paylaşmak ona bir müttefike sahip olduğunu hissettirir ve bu büyük ölçüde yükünü ve kaygısını hafifletir.) sadistik mastürbasyon fantezilerine dayanır[1]. Diğer bir yandan bu tarz bir ilişki kaygıya ve suçluluk duygusuna kendi kendine yol açar. Sonuç olarak etkisinin iyi mi, kötü mü olacağının –çocuğu kaygıdan koruyacağı mı, yoksa onu arttıracağı mı- kendi sadizminin boyutuna ve özellikle partnerinin tutumuna bağlı olduğu görülür. Bir dizi vakadan elde ettiğim bilgilere göre, olumlu ve libidinal etmenler baskın olduğunda, böyle bir ilişkinin çocuğun nesne ilişkilerine ve sevgi yeteneğine[2] olumlu bir etkisi vardır. Ancak yıkıcı itkiler ve hatta bir yandan zorlama eylemler baskın ise çocuğun tüm gelişimini en ağır şekilde bozabilir.

Çocukların cinsel faaliyetleri konusunda –bazı başka konularda da olduğu gibi- psikanalitik bilgi bize bazı gelişimsel etkenlerin tam manasını göstermiştir, ancak bize tedbir amaçlı gerçekten güvenebileceğiniz herhangi bir araç önerme olasılığını sunmamıştır. *Giriş Dersleri*'nde[3] Freud: "Bu olgular, çocukların cinsel gelişiminin erken bir evresine müdahil olup, nevrozu önlemeyi planlayan eğitim bakış açısından belirli bir ilgi görmektedir. Özellikle çocukluk çağı cinsel deneyimlerine odaklandıkça, kişi bu tarz deneyimlerden onu koruma ve gelişimini erteleme şeklinde çocukla ilgilenerek nevroz hastalıklarından korunma için her şeyi yaptığını sanır. Zaten yine de nevrozların nedenlerinin karmaşık olduğunu ve genel olarak sadece tek bir etmeni dikkate alırsak nevroz üzerinde etkimizin olmayacağını biliyoruz. Gencin katı şekilde korunması anlamsızdır, çünkü onu koruma

[1] Hanns Sachs, *Gemeinsame Tadratraume* (1924) adlı kitabında ensest fanteziler ya da hayallerin paylaşıldığı zaman suçluluk duygusunu azalttığına dikkat çeker.

[2] Krş. 11 ve 12. Bölümler, bu etmenlerle ilgili daha geniş fikirler için.

[3] *Psikanalize Giriş Dersleri* (1918) (*S.E.* 16, s. 364).

bünyesel etmen karşısında güçsüzdür. Dahası, sürdürülmesi eğitimcinin hayal ettiğinden çok daha zordur ve bununla birlikte azımsanmaması gereken iki yeni tehlike ortaya çıkarır: Çok daha zarar verici sonuçları olabilir -yani cinsel bastırmayı cesaretlendirebilir- ve ergenlikte cinsel isteklerin hücum etmesine karşı çocuğu savunmasız bırakır. Böylece çocuğu hastalıktan çok fazla korunmanın ne kadar yararlı şekilde gerçekleştirilebileceği ve o anki duruma göre değiştirilmiş bir tutumun nevrozların önlenmesi için daha iyi bir yaklaşım yolu olup olmadığı şüphelidir."

II. Kısım

İLK KAYGI DURUMLARI VE ÇOCUĞUN GELİŞİMİNE ETKİLERİ

8. Bölüm

OİDİPUS ÇATIŞMASININ VE ÜSTBENLİĞİN OLUŞUMUNUN ERKEN EVRELERİ

İlerleyen bölümlerde üstbenliğin kökeni ve yapısı ile ilgili bilgilerimize bir katkıda bulunma niyetindeyim. İleri süreceğim teorik sonuçlar, zihinsel gelişimin en erken süreçleri ile ilgili kesin bir kanıya sahip olmamı sağlayan küçük çocukların analizlerine dayanmaktadır. Bu analizler, oral engellenmelerin Oidipus itkilerini serbest bıraktığını ve üstbenliğin aynı zamanda oluşmaya başladığını göstermiştir[1]. Genital itkiler ilk önce belirgin değildir, çünkü genellikle yaşamın üçüncü yılına kadar kendilerini tam olarak genital öncesi itkilere karşı savunamazlar. Bu, genital eğilimlerin belirgin şekilde sınırlandırılması ile nitelenen ve cinselliğin ilk ortaya çıkışı ve Oidipus çatışması evresi olarak bilinen gelişimsel dönemin başlangıcıdır.

İlerleyen sayfalarda cinselliğin bu ilk artışından önceki gelişimsel süreçleri özetleyeceğim ve Oidipus çatışmasının ilk evrelerinin ve üstbenliğin oluşumunun yaklaşık olarak çocuğun yaşamının ilk yılının ortalarından, üçüncü yılına kadar uzanışından bahsedeceğim.

---

[1] Krş. "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928) adlı yazım.

Genelde, çocuğun emme hazzı, ısırma hazzı ile yer değiştirir. Oral-emme evresindeki doyum eksikliği, oral-ısırma evresindeki doyum ihtiyacını artırır[1]. Emme dönemindeki çocukların yeterince haz elde edememelerinin beslenme durumu ile ilgili olduğu hakkındaki Abraham'ın fikri genel analitik gözlem tarafından kanıtlanmıştı. Aynı zamanda hastalıkta ve çocuklukların gelişimsel eksikliklerinde de bu beslenme durumunun temel etmenlerden biri olduğunu da biliyoruz. Tüm bunlara rağmen, dışsal engellenmeler olarak bakabileceğimiz olumsuz beslenme koşulları, emme evresindeki çocuğun haz eksikliğinin tek sebebi de değildir. Bu bazı çocukların yeterli gıda alsalar da emme arzularının olmamasında –"tembel beslenenler"- anlaşılabilir. Emme eyleminden doyum elde etme yetersizlikleri bence içsel bir engellenmenin sonucudur ve deneyimlerime göre anormal derecede artmış bir oral sadizmden üremektedir[2]. Görünüşe bakılırsa, ilk gelişimin bu olayları yaşam-içgüdüsü ve ölüm-içgüdüsü

---

[1] "Oral Erotism and Character" ["Oral Erotizm ve Karakter"] (1921) adlı çalışmasında Abraham emme dönemindeki aşırı doyum ve aynı zamanda bu doyumu istemenin ısırma hazzı ile ilgili aşırı bir saplantıya yol açabileceğine (s. 397) dikkat çekmişti. "Notes on Oral Character-Formation" ["Oral Karakter Oluşumu Üzerine Notlar"] (1925) adlı çalışmasında Edward Glover, bu tarz bir saplantıda oral saplantının önemi üzerinde özellikle durmuştur, çünkü oral doyumdaki bir aşırılık her ne kadar travmatik sonuçlara yol açsa da, diğer etkenlerin de işin içinde olduğuna inanmaktadır. Bence, iki durumda da sonuçlar aslında farklıdır.

[2] Erna vakası (Krş. 3. Bölüm) burada doğru bir örnektir. Daha oldukça küçükken ve dişleri gelişmeden oldukça önce ısırarak annesinin göğsünü tekrar tekrar yaralamıştı. Çocukluğunda aynı zamanda bir tembel beslenendi. Emme döneminin dışsal bir bozulma ya da zorluk yaratmadığı ama bu dönemin çocuk için tamamen doyumsuz geçtiği durumda, oral sadizmin anormal şekilde güçlü olduğu başka örneklerle de karşılaştım. Yine, bu dönemde ciddi dışsal bozulmaların anormal olarak yoğun bir oral sadizme değil de, oral emme tarzında güçlü bir saplanmaya yol açmış olduğu vakalar da gördüm. Bu tarz güçlü bir oral emme saplanması olan Ruth (2. Bölüm) bir bebekken aylarca aç kalmıştı, çünkü annesinin çok az sütü vardı. Hiçbir zaman tam olarak memeden beslenmeyen ancak biberonla beslenen başka bir hasta da güçlü bir oral sadizm göstermişti, ve aynı zamanda oral emme evresinde de güçlü bir saplanması vardı.

arasındaki kutuplaşmanın ifadeleridir. Oral-emme seviyesinde saplanma gücüne libidonun gücünün ifadesi olarak bakabiliriz ve aynı şekilde oral sadizmin erken ve güçlü şekilde ortaya çıkışı yıkıcı içgüdüsel öğelerin dengesinin bozulduğunun bir işaretidir.

Abraham ve Ophuijsen'in belirttiği gibi çene kasları gibi ısırma ile ilgili bölgelerin bünyesel kaynaklar tarafından pekiştirilmesi oral-sadistik seviyede çocuğun saplanmasında temel bir etmendir. Gelişimdeki en ciddi eksiklikler ve ruhsal hastalıklar, dışsal engellenmeler –örneğin olumsuz beslenme koşulları- bebeğin emme hazzını bozan, bünyesel olarak güçlenmiş oral sadizm ile karşılaştığında meydana gelir. Tam tersi, ne çok erken, ne de şiddetli şekilde oluşmuş olan bir oral sadizm ise (ve bu emme evresinin tatmin edici şekilde doğal akışını sürdürmesini gerektirir.) -çocuğun- normal gelişimi için gerekli bir koşuldur[1].

Durum böyle olduğunda, zaman etmenleri niceliksel olanlarla birlikte yeni bir önem kazanacaktır. Eğer çocuğun oral-sadistik eğilimleri çok şiddetli şekilde artmaya başlarsa, nesne-ilişkilerine ve kişilik oluşumuna sadizm ve ikircikliklik[2] ile hükmedilecektir ve eğer çok erken başlarsa da, benliği çok erken gelişecektir. Bildiğimiz gibi, saplantı nevrozunun kökenindeki bir etken de, libidosundan önce benliğinin gelişmiş olmasıdır[3]. Benliğin erkenden gelişmesinin temel nedeni olarak, henüz olgunlaşmamış benlik üzerinde büyük baskı uygulayacak olan oral sadizmin zamanından önce ve aşırı şekilde artması görülebilir.

---

[1] Abraham, "Short Study of the Development of the Libido" ["Libido Gelişiminin Kısa Özeti"] (1924), s. 451.

[2] Krş. Abraham, "Oral Erotism and Character" ["Oral Erotizm ve Karakter"] (1924); Edward Glover, "The Significance of the Mouth in Psycho-Analysis" ["Psikanalizde Ağzın Önemi"] (1924).

[3] Krş. Freud, "The Predisposition to Obsessional Neurosis" ["Saplantı Nevrozuna Yatkınlık"] (1913).

Kaygının kökeni düşünüldüğünde, Freud kendi görüşünü genişletmiş ve kaygının libidonun doğrudan dönüşümünden[1] ortaya çıktığı ile ilgili hipotezinin çok da geçerli olmadığına karar vermiştir. Emen bir bebeğin acıktığında, ihtiyacından dolayı gerginliğinin artması sonucu kaygı hissettiğini, ama bu ilk kaygı durumundan da önce bunun bir ilk şekli olduğunu göstermiştir. "Uyarım miktarının hoşa gitmeyecek seviyeye çıktığı doyum alınmayan durum.....bebek için doğum deneyimine benzer olmalıdır – tehlike durumunun bir tekrarı olmalıdır. İki durumda da benzer olan, giderilmiş olması gereken uyarım miktarlarının yığılması ile artan ekonomik bozulmadır. Yani 'tehlike'nin gerçek özü olan bu etmendir. Her iki durumda da kaygı tepkisi meydana gelir." demektedir[2]. Diğer bir yandan bazı vakalarda kaygının libidonun gerginliğinden oluştuğunu belirten önceki ifadesi ile "fobilerde hissedilen kaygının bir benlik kaygısı olduğu ve sadece benlikte ortaya çıktığı ve bastırma dışında sürmediği, tersine bastırmayı harekete geçirdiği[3]" ifadesi birbiriyle çelişir gibi gözükür. "Cinsel birleşme bozulduğunda ya da cinsel uyarımı kesildiğinde ya da kaçınma güçlendiğinde, benlik kaygıyla tepki verdiği bazı tehlikelerin izini sürer" varsayımı[4] ona göre bu çelişkiye bir çözüm sunmaktadır. Metnin daha ileriki bir kısmında, bir kere daha başka noktalardan sorunları tartışmaya döner. Kaygının ortaya çıkışını "doğuma benzer bir durum... benliğin sürekli artan içgüdüsel bir istek karşısında çaresizliği –kaygının en erken ve ilk belirleyicisi[5]" şeklinde anlatır. "Tehlike karşısında çaresizliğe teslim olma –eğer tehlike gerçek ise fiziksel çaresizlik ve eğer tehlike içgüdüsel ise ruhsal-" şeklinde tehlike durumunun özünü açıklar[6].

---

[1] Psikanalizde, bastırılan duyguların, dürtülerin veya düşüncelerin, bilinç düzeyinde kabul edilebilecek bir şekle dönüşmesi -çn.

[2] *Ketlenmler, Semtomplar ve Kaygı* (1926) (*S.E.* 20, s. 137).

[3] *A.g.e.*, s.110.

[4] *A.g.e.*, s.110.

[5] *A.g.e.*, s.144.

[6] *A.g.e.*, s.166.

Doyuma ulaşmamış libidonun kaygıya dönüşümüne en belirgin örnek, bence emzirilme dönemindeki bebeğin fiziksel ihtiyaçlarından kaynaklanan gerginliklere karşı tepkisidir. Ancak böyle bir tepki şüphesiz sadece kaygının değil, aynı zamanda öfkenin de tepkisidir[1]. Libidinal ve yıkıcı içgüdülerin birleşmesinin ne zaman meydana geldiğini söylemek zordur. Doğuştan beri var olduğuna ve ihtiyaçtan kaynaklanan gerginliğin yalnızca bebeğin sadistik içgüdülerini güçlendirmeye yol açtığına dair çok fazla kanıt bulunmaktadır. Ancak, yıkıcı itkinin organizmanın kendisine yöneldiğini ve böylece bu itkiye benlik tarafından bir tehlike olarak bakıldığını biliyoruz. Birey tarafından kaygı olarak hissedilen şeyin bu tehlike olduğuna inanıyorum[2]. Böylece, kaygı saldırganlıktan kaynaklanmakta olacaktır[3]. Ancak, bildiğimiz gibi libidinal engellenme sadistik içgüdüleri arttırdığından, bu görüşe göre doyuma ulaşmamış libido kaygıyı dolaylı olarak serbest bırakır ya da onu arttırır. Teorisinde, Freud'un benliğin kaçınılan bir tehlikenin izini sürdüğü ile ilgili varsayımı yine de soruna

---

[1] Krş. Ferenczi "The Problem of the Acceptance of Unpleasant Ideas" ["Hoş Olmayan Düşüncelerin Kabulü Sorunu"] (1926). "The Problem of Melancholia" ["Melankoli Sorunu"] (1928) adlı yazısında Rado bebeğin açlığa karşı tepkisinde öfkenin önemine dikkat çekmiştir, ancak bu çıkarımlar ileriki sayfalarda ileri süreceklerimden farklılaşmaktadır.

[2] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı*'da (1926) Freud, bazı vakalarda yıkıcı içgüdüden kaynaklanan belirli bir miktar içgüdüsel kaygının gerçeklik kaygısına eklendiğini düşünür. Bununla ilgili ifadesi şu şekildedir: "Bir tehlike durumu doğru şekilde değerlendirilse de belli bir miktar içgüdüsel kaygı çoğunlukla gerçeklik kaygısına eklenir. Bu sefer benliğin doyumu geri tepme ile ilgili içgüdüsel isteği mazoşistiktir: Öznenin kendisine yönelik yıkım içgüdüsü. Belki bu tarz bir ekleme kaygı tepkilerinin abartılmış, uygunsuz olduğu ya da kişiyi işlevsiz hale getirdiği vakaları açıklar" (*S.E.* 20, s. 168.).

[3] Çünkü, bu kitabı yazarken Therese Benedek'in de farklı bir noktadan yola çıkarak, kaygının yıkıcı içgüdüden doğduğu sonucuna vardığını buldum. "Kaygı, böylece, bir ölüm korkusu değil, ancak organizmada serbest bırakılmış olan ölüm içgüdüsü algısı – ilksel mazoşizm algısıdır" ("Todestrieb und Agst", 1931).

bir çözüm olabilirdi. Benim tek savım ise "fiziksel çaresizlik– eğer tehlike içgüdüsel ise" olarak adlandırdığı tehlikenin yıkıcı içgüdülerden doğduğudur.

Freud, organizmanın narsisistik libidosunun organizmanın kendi kendini yok etmesini engellemek amacıyla ölüm içgüdüsünü nesnelere, dışarıya doğru ittiğini söylemektedir. Bu süreci bireyin nesnelerle ilişkilerinde ve yansıtma mekanizmalarında temel ilke olarak düşünür. "Başka bir kısmı [ölüm içgüdüsünün] dışarıya doğru yer değişiminde yer almaz; organizmanın içinde kalır ve yukarıda bahsedilen, beraberindeki cinsel uyarımın yardımıyla libidinal olarak oraya bağlı hale gelir. Ölüm içgüdüsünün bu kısmında ilk erojen mazoşizmi fark etmemiz gerekir" diyerek devam eder[1].

Bana benliğin yine de hâlâ organizmada olan, bu yıkıcı itkileri denetimi altına alan başka araçları da var gibi geliyor. Diğer kısma karşı bir savunma olarak bir kısmı harekete geçebilir. Bence bu şekilde altbenlik içgüdüsel ketlenmelerin ve üstbenliğin oluşumunda ilk adım olan ve birincil bastırma ile aynı olabilen bir bölünmeye maruz kalacaktır[2]. Bu tarz bir bölünmenin içe katılma süreci başladığında, içe katılan nesnenin organizmadaki yıkıcı itkilere karşı savunma aracı haline gelmesinin mümkün olduğunu düşünebiliriz[3].

Yıkıcı içgüdüsel itkiler tarafından çocukta uyandırılan kaygı kendini benlikte bence iki şekilde hissettirir. Birincisi

---

[1] "The Economic Problem in Masochism" ["Mazoşizmin Ekonomik Sorunu"] (1924) (*S.E.* 19, s. 163/4).

[2] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* (1926) (*S.E.* 20, s. 94) adlı eserinde Freud: "Şu anda birincil bastırma ve sonraki baskı arasındaki sınırlandırma zamanını sağlayanın üstbenliğin ortaya çıkışı olup olmadığını belki de söyleyemeyiz. Yine de çok yoğun olan en erken kaygılar üstbenlik ayrılmadan önce oluşurlar. Birincil bastırmaların hemen başlamasına yol açanlar, uyarılmanın aşırı derecede olması ve uyarıcıya karşı koruyucu kalkanın aşılmasının aşırı derece zor olması gibi miktara bağlı etmenlerdir." şeklinde yazar.

[3] Nesnenin içselleştirilme süreci daha sonra tartışılacaktır. Bence şimdilik, bir kere içe katılan nesnenin bir üstbenlik rolü üstlendiğini söylemek yeterlidir.

içsel, içgüdüsel bir tehlikeden korku olan, yıkıcı itkiler yoluyla kendi bedeninin yok oluşunu kapsar[1]. İkinci olarak ise, bir tehlike kaynağı olarak sadistik duygularının yöneldiği dışsal nesnesi üzerine korkularına odaklanır. Gerçekliği sınama yeteneğinin olgunlaşması ile birlikte benliğinin gelişiminin başlaması, çocuğun annesini ona doyum veren ya da onu doyumdan alıkoyan biri olarak görmesine ve bu şekilde ihtiyaçlarının doyumu ile ilgili nesnesinin gücü hakkında bilgi edinmesine –dışsal gerçeklikte nesne korkusunun en erken temeli olan bir bilgi- yol açar.

Bu bağlamda, içgüdüsel tehlikelerin etkisinin tamamını nesnesine yönelterek ve böylece içsel tehlikeleri dışsal olana dönüştürerek tahammül edilemez olan içgüdüsel tehlikelerden korkusuna tepki vermekte olduğu görülür. Artan oral sadizmi sütten kesilme sırasında ve sonrasında zirveye ulaşır ve her kaynaktan çıkan sadistik eğilimlerin tamamen harekete geçmesine ve gelişmesine yol açar. Oral-emme ve oral-ısırma evreleri arasında bir bağlantı[2] oluşturur gibi gözüken oral-sadistik fanteziler oldukça keskin bir karaktere sahiptir ve emerek ve içini oyarak annenin memesindekilerin sahibi

---

[1] İlk analizde bu kaygının çok sayıda temsili ile karşı karşıya geliriz. İşte bir örnek: Beş yaşında bir erkek çocuk düşmanlarına karşı onu koruması için fil, leopar, sırtlan ve kurt gibi çeşitli vahşi hayvanları varmış gibi yapardı. Her hayvanın özel bir işlevi vardı. Filler düşmanı öldüresiye döver, leopar paralar ve ısırır ve sırtlan ve kurtlar da onu yiyip bitirirdi. Bazen onun hizmetinde olan bu vahşi hayvanların ona saldırabileceklerini hayal ederdi ve bu düşünce onda çok büyük kaygı doğururdu. Bilinçdışında hayvanların sadizminin çeşitli kaynaklarını– fil kasla ilgili sadizmi; yırtıcı hayvanlar diş ve tırnaklar ve kurtlar dışkılar ile ilgili- temsil ettiği ortaya çıktı. Evcilleştirilmiş bu tehlikeli hayvanların onu öldürebilecekleri korkusu tehlikeli içsel düşman olarak kendi sadizminden korkusunu temsil ederdi. Küçük çocukların analizinde "öfke patlaması" gibi mecazların altında yatan fikirlerin temsilleriyle tekrar tekrar karşılaştım.

[2] Abraham bazı insanların vampire benzer davranışlarına dikkat çekmişti ve bunu oral-sadistik evreden oral emme evresine gerilemenin bir etkisi olarak açıklamıştı ("Oral Erotism and Character" ["Oral Erotizm ve Karakter"] (1924)).

olma ile ilgili düşünceleri içerirler. Emme ve içini oyma arzusu ilk önce anne memesine yönelir, hemen sonrasında annenin bedeninin içine yayılır[1]. "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"][2] adlı makalemde, çocuğun annesinin bedenine karşı saldırgan eğilimleri tarafından yönetilen ve çocuğun annesinin bedenindekileri çalma ve onu yok etme isteğinin baskın olduğu gelişimin erken bir dönemini açıklamıştım.

Bu zamana kadar görebildiğimiz kadarıyla, oral sadizme en benzer sadistik eğilim üretral sadizmdir. Gözlemler çocukların çok miktarda idrarla ıslatma, boğma, yakma ve zehirleme şeklinde istila ve tahrip etme fantezilerinin, anneleri tarafından verilen sıvıdan yoksun kalmaları sonucunda memeye yöneltikleri sadistik bir tepki olduğunu doğrulamıştır. Bu bağlamda şimdiye dek çok az fark edilmiş olan çocuğun gelişiminde üretral sadizmin önemine dikkat çekmek istiyorum[3]. Analistin aşina olduğu, çok miktarda idrar yoluyla[4] istila ve tahrip edilen şeyler ve daha genel olarak bilinen ateşle

---

[1] Benimle bu konuyu tartışırken Edward Glover, oral doyum eksikliğinin bir sonucu olarak küçük çocuğun yaşadığı bedenindeki boşluk hissinin, annesinin bedenine saldırma fantezileri için bir çıkış noktası olabileceğini önermişti. Annenin bedeninin tamamen arzulanan besinle dolu olduğu ile ilgili fantezilerin buna neden olabileceğini de eklemişti. Verilerimi tekrar gözden geçirirsek, bu önerinin tamamen doğrulandığını görürüz. Bence bu öneri annenin memesini emme ve sütü tükınmadan annenin bedeninin içine saldırmaya doğru değişime neden olanları açıklar. Bu bağlamda Dr. Glover, Rado'nun "beslenme orgazmı" teorisine de ("The Psychic Effects of Intoxicants" ["Zehirleyici Maddelerin Ruhsal Etkileri"] (1926)) doyumun ağızdan mide ve bağırsaklara geçmesinden dolayı değinmiş olur.

[2] (1928)

[3] Abraham, "The Narcissistic Evaluation of Excretory Processes" ["Nevrozda ve Rüyalarda Boşaltım İşlemlerinin Narsisistik Değerlendirmesi"] (1920) adlı çalışmasında güçlü şekilde gelişmiş üretral bir vaka ile ilgili olarak nevrotik kişilerde "bağırsak ve mesanenin işlev ve ürünlerinin düşmanca itkilerin araçları olarak kullanıldığını görürüz" (s. 319) demişti.

[4] Krş. özellikle Freud, *Rüyaların Yorumu* (1900) ve *Cinsellik Teorisi Üzerine Üç Deneme* (1905); aynı zamanda Sager, "Über Urethralerotik" (1910);

oynama ve yatak ıslatma arasındaki bağlantı[1], sadece idrar yapma işlevine bağlı sadistik itkilerin daha görünür ve daha az bastırılmış olan işaretleridir. Hem çocukları hem de erişkinleri analiz ederken idrarın devamlı yakıcı, aşındırıcı ve zehirleyici sıvı ve bir giz ve gizlice zarar veren bir zehir olarak hayal edildiği fantezilerle karşılaşmışımdır. Bu üretral sadistik fantezilerin, penise bir zulmetme aracı olarak bilinçdışı bir önem verilmesinde ve erkekte cinsel gücün örselenmesinde payı vardır. Birçok durumda da yatak ıslatmanın bu tarz fantezilerden kaynaklandığını fark ettim.

Çocuğun, anal sadizm ve kasla ilgili sadizm gibi her çeşit sadistik saldırısı ilk önce annenin ketleyici memesine karşıdır, ancak hemen ardından çeşitli yoğunlukta ve etkili sadizm aracı bedeninin içine yönelir. İlk analizde küçük çocuğun bu anal-sadistik, yıkıcı arzuları devamlı olarak annesinin bedenini yiyip bitirerek ve ıslatarak yok etme arzusuna dönüşür. Ancak başlangıçtaki anne memesini tüketme ve tahrip etme amacı çocuklarda her zaman görülür[2].

Abraham, "Ejaculatio Praecox" (1917) ve "The Narcissistic Evaluation of Excretory Processes" ["Nevrozda ve Rüyalarda Boşaltım İşlemlerinin Narsisistik Değerlendirmesi"] (1920); Rank, "Psychoanalytische Beitrage zur Mythenforschung" ["Mit Araştırmalarına Psikanalitik Katkılar"] (1919).

[1] Krş. Freud'un "Fragment of an Analysis of a Case of Hysteria" ["Bir Histeri Vakasının Analizinden Kesit"] (1905) (*S.E.* 7, s. 71-72) adlı makalesindeki bu bağlamdaki görüşleri.

[2] "Short Study of the Development of the Libido" ["Libido Gelişiminin Kısa Özeti"] (1924) isimli makalesinde Abraham, manik hastaların suçla ilgili fantezilerinin büyük kısmının annelerine yöneltilmiş olduğuna dikkat çeker ve hayalinde kendini İmparator Neron ile özdeşleştiren ve annesini öldürmek ve Roma'yı (bir anne sembolü) yakmak isteyen bir hastasından çarpıcı bir örnek verir. Ancak Abraham'a göre erkek çocuğun annesine karşı bu yıkıcı itkileri özünde babaya yöneltilmiş olanın ikincil halidir. Bana göre annesinin bedenine bu saldırılar, kaynağını annenin memelerine oral-sadistik saldırılardan almaktadır ve böylece birincildirler. Ancak bir dereceye kadar bu saldırılar, çocuğun baba penisinin anne bedeni içinde olduğunu hayal etmesi ile baba penisine karşı duyduğu ilk nefretten dolayı pekişmiştir ve bu nesne üzerinde yoğunlaşmış ve yıkıcılığı doruğa ulaşmıştır ve bu saldırılar tüm Oidipus çatışmasının gidişatını

Çocuğun annesinin bedeninin içine sadist şekilde saldırma fantezilerinin baskın olduğu dönem, oral-sadistik dönem ile başlar ve ilk anal-sadistik dönemin azalması ile sona erer ve bu sadizmin her alanda zirvede olduğu bir dönemdir.

Abraham'ın çalışması, çocuğun ısırma eyleminden elde ettiği hazzın sadece erojen bölgesinin libidinal doyumundan kaynaklandığını, ancak amacının nesnesini tahrip etmek olan çok belirgin yıkıcı açlık ile bağlantılı olduğunu göstermiştir. Bu, sadizmin zirvede olduğu dönemde daha da çoktur. Altı yaşından on iki yaşa kadar olan çocuğun her yöntemle sadistik eğilimlerinin emrinde annesini tahrip etmeyi denediği – fantezide her çeşit tehlikeli silaha dönüşen dişleri, tırnakları, dışkıları ve tüm bedeni ile- fikri bizi dehşete düşüren inanması güç bir tablo sunar. Ve deneyimlerimden bildiğim kadarıyla birini böyle iğrenç bir fikrin gerçekliğine inandırmak oldukça zordur. Ancak, açlığa eşlik eden bu zulmetme fantezilerinin bolluğu, gücü ve çeşitliliği hiç şüphe bırakmayacak kadar açık ve güçlü şekilde ilk analizlerde gözlerimizin önüne serilmiştir. Zaten doruk noktası yamyamlık olan, çocuğun bu tarz sadistik fantezilerine aşinayız ve bu, sadistik saldırı yöntemleri genişledikçe sadistik fantezilerin de bütünlük ve canlılık kazandığını kabul etmemizi kolaylaştırır. İtkinin artmasındaki unsur bence tüm konunun anahtarıdır. Eğer sadizmi yoğunlaştıran libidinal yoksunluk ise libidinal olanlarla birleşmiş ve doyurulamayan yıkıcı açlığın –öncelikle oral-sadistik açlığın- sadizmin daha da yoğunlaşmasına ve tüm sadistik yöntemlerin harekete geçmesine yol açacağını kolaylıkla anlayabiliriz.

İlk analizlerde bunlara ek olarak, oral yoksunluk çocukta ebeveyninin karşılıklı cinsel hazlardan keyif aldığı ile ilgili bilinçdışı bilgiyi ve bu hazların ilk olarak oral cinsten olduğu

---

etkilemeye yetecek kadar babaya yönelmiştir. Böylece erkek çocuğun babaya karşı ilk nefretinin bir dereceye kadar anneye nefrete dönüştüğünü söylemek doğru olur. 12. Bölümde daha ayrıntılı şekilde erkek çocuğun cinsel gelişimindeki bu yer değiştirmenin önemini tartışacağız.

inancını açığa çıkarır. Kendi engellenmelerinin baskısı altında ebeveynine karşı haset duyarak bu fanteziye tepki verir ve bu da onlara karşı nefretini pekiştirir. Açlık ebeveynin (ya da hatta organlarının) içerdiği tüm sıvı ve maddeleri (oral ilişki sırasında birbirlerinden aldıkları maddeleri de içerir) emmeyi ve yiyip bitirmeyi istemelerine yol açmaktadır[1]. Freud çocukların cinsel teorilerinin filogenetik bir miras olduğunu göstermiştir. Yukarıda da bahsedilenlerden dolayı, ebeveyn arasındaki cinsel birleşme ile ilgili bu tarz bilinçdışı bilginin, bununla ilgili fantezilerle birlikte, gelişimin çok erken bir döneminde ortaya çıktığını düşünüyorum. Oral haset, her iki cinsten çocuğa da annelerinin bedenine girmek istemelerine yol açan ve bununla birlikte bilgi arzusunu ortaya çıkaran itici güçlerden biridir[2]. Ancak kısa bir süre sonra yıkıcı itkiler yalnızca anneye yönelmez ve babayı da kapsar. Çünkü oral ilişki sırasında penisin anne bedenine katıldığını ve annenin (babada bir sürü penis vardır) içinde kaldığını hayal eder, böylece anne bedeni üzerindeki saldırılar da içindeki penise de yöneltilmiş olur.

Erkek çocuğun zihninin en derin katmanlarında bir hadım eden olarak annesinden böyle büyük bir korkusunun olmasının ve "penisli kadın" korkusuyla çok yakından ilişkili olan bu düşünceyi barındırmasının nedeni, annesinden bedeninde babasının penisini içeren bir kişi olarak korkmasıdır. Böylece, aslında korktuğu şey annesinin bedenine katmış

---

[1] Kısa bir konuşmada, "A Paranoic Mechanism as seen in the Analysis of a Child'" ["Bir Çocuk Analizinde Görüldüğü Şekliyle Bir Paranoid Mekanizma"] (1928), M.N. Searl bu tarz yoğun oral-sadistik fantezilerle ilgili bir vakasından bahsetmişti. Bu vakada çocuğun babasının anne memesini emmeye açlığı paranoid mekanizmalarla ilgiliydi. Yoğun bir oral sadizmle bağlantılı ve sonuç olarak özellikle annenin bedeninin içine karşı saldırgan itkilere yol açan bu tarz fanteziler tarafından harcanan büyük gücün psikotik hastalıkların özelliği olduğunu keşfettim.

[2] Krş. Abraham, "Psycho-Analytical Studies on Character-Formation" ["Karakter Oluşumu Üzerine Psikanalitik Çalışmalar"] (1925).

olduğu babasının penisidir[1]. Nefret duygularının ve kaygının babanın penisinden onu içinde barındıran annenin bedenine yer değiştirmesinin, bence zihinsel bozuklukların kökeninde çok önemli bir yeri vardır ve cinsel gelişim ve eşcinsel tutumun benimsenmesinin altında yatan bir etmendir[2]. Bu yer değiştirme bence şu şekilde meydana gelir: Annesi tarafından bedenine katılmış olan babanın penisinden korkusu yer değiştirme mekanizması tarafından daha az rahatsız edici olan anne penisinden korkuya dönüştürülür. Anne tarafından bedene katılmış olan baba penisinden korkmak çok ızdırap vericidir, çünkü gelişimin bu erken döneminde *pars pro toto*[3] ilkesi geçerlidir ve penis babayı temsil etmektedir. Böylece anne içindeki penis tam olarak baba ve annenin birleşmesini simgeler[4], bu birleşme çocuk için dehşete düşürücü ve tehdit edicidir. Daha önce de işaret ettiğim gibi, çocuğun sadizminin en güçlü olduğu dönem ebeveyni arasındaki cinsel birleşme etrafında yoğunlaşır. Birincil sahne sırasında ya da birincil fantezilerinde onlara karşı hissettiği ölüm arzuları

---

[1] "Homosexualitat und Ödipuskomplex" ["Eşcinsellik ve Oidipus Kompleksi"] (1926) adlı makalesinde Felix Boehm cinsel birleşme sonrasında annelerinin babalarının penisine el koyduğu ve vajinalarının içinde penisi sakladıkları ile ilgili, erkeklerde sıkça bulunan fantezilerin önemine dikkat çeker. Aynı zamanda, gizlenmiş bir dişil penis kavramının annenin içinde saklı, büyük, heybetli, babaya ait bir penis fikri ile bilinçdışına getirilmesi nedeniyle patolojik bir etki ortaya koyduğuna işaret eder. Psikanalitik literatürde annenin döl yatağında babanın penisi ile karşılaşması ve ebeveyn arasındaki cinsel birleşmeye tanık olma ya da rahim içi yaşamı sırasında onun tarafından zarar görmesi fantezilerinden sıkça söz edilir.

[2] Krş. 12. Bölüm.

[3] Bir nesnenin, yer ya da kavramın bir kısmının tüm nesneyi, yeri ya da kavramı temsil etmesi anlamındaki Latince ifade -çn.

[4] Erkek çocukların analizinde bana karşı defalarca tekrarlanan saldırı girişimlerinin daha çok kafama, ayağıma ya da burnuma doğru olduğu dikkatimi çekmiştir. Bu saldırıların analizi saldırıların bedenin bu kısımlarına yöneltilmiş olmasının rastlantı olmadığını; ancak kafa, ayak ve burnun penisi simgelediğini gösterdi. Saldırdıklarının dişil penis değil de, içime katmış olduğum ya da bana takılı olan baba penisi olduğunu keşfettim.

ile içeriği zengin olan ve ebeveyninin beraber ve tek başlarına sadistik şekilde tahrip edilmelerini içeren sadistik fantezileri ilişkilidir.

Çocuğun tehlikeli silahlar olarak düşündüğü genitaller ve dışkılar aracılığıyla ebeveyninin ikisini de tahrip etme fantezileri vardır. Bu fanteziler çok sayıdadırlar ve çocuk üzerinde önemli etkileri vardır. Penisin annenin bedenine katıldığı, penisin tehlikeli bir hayvana ya da patlayıcı maddelerle dolu silahlara dönüşmesi; ya da vajinanın da tehlikeli bir hayvana ya da örneğin zehirli fare kapanı gibi bazı ölüm araçlarına dönüşmesi gibi düşünceleri içerir. Bu fanteziler arzu fantezileri olduğundan ve çocukların cinsel teorileri çoğunlukla sadistik arzulardan beslendiğinden, fantezisinde ebeveyn birbirlerini incitirler ve bu çocukta bir suçluluk hissi ortaya çıkarır.

Her başlangıç noktasında çocuğun sadizminin miktarının artmasına ek olarak, niteliksel değişimler de yer alır ve bu değişimler sadizminin daha da büyümesine yol açar. Sadistik evrenin ileri bir safhasında çocuğun nesnesine karşı hayali saldırıları, özellikle hemen göze çarpmayan ve tüm saldırıları daha tehlikeli hale getiren yöntemler ile, gizli ve kaçamak saldırıları da kapsamaya başlar. Çok şiddetli bir doğası olan bu hayali saldırılar sadizminin emrinde her çeşit yöntem kullanılarak gerçekleşebilir. Açık şiddetin baskın olduğu bu evrenin ilk kısmında örneğin dışkılar doğrudan saldırının araçları olarak görülür, ancak daha sonra patlayıcı ya da zehirli tarz maddeler gibi anlamlar kazanırlar. Tüm bu öğeler sayısı, çeşitliliği ve zenginliği adeta sınırsız olan sadistik fantezileri meydana getirir. Bunlara ek olarak, cinsel ilişkiye giren anne ve babaya karşı bu sadistik itkiler, çocuğun ebeveyninden ortak bir ceza beklemesine yol açar. Bu erken evredeki kaygısı sadizminin yoğunlaşmasına ve tehlikeli nesneyi tahrip etme itkisini arttırmaya neden olur. Böylece birleşmiş ebeveynine karşı daha da fazla sadistik ve yıkıcı arzular doğurur ve buna bağlı olarak onları düşmanları olarak görür ve daha çok korkar.

Bana göre Oidipus çatışması, çocuğun annesi ile genital birleşmenin gerçekleşmesine ve annesinin içinde olduğunu varsaydığı babanın penisini tahrip etmeye karşı isteğinin ve babanın penisine karşı nefretinin ortaya çıkması ile başlar. Sadizm tarafından yönetilen bu evrede oluşan erken genital itkiler ve fanteziler, her iki cinsteki çocukta da Oidipus çatışmasının erken evrelerini oluşturur, çünkü bu itki ve fanteziler bunun için gerekli ölçütleri karşılamaktadır. Çocuğun genital öncesi itkileri hâlâ baskın olsa da oral, üretral ve anal arzulara ek olarak bir de ebeveynden karşı cinste olan için genital arzular ve aynı cinsten olan ebeveyn için nefret ve kıskançlık hissetmeye başlamış ve bu erken evrede bile ebeveynden aynı cinste olan için sevgisi ve nefreti arasında bir çatışma oluşmuştur. Oidipus çatışmasının çok şiddetli olmasının bu ilk durumdan kaynaklandığını bile söyleyebiliriz. Örneğin küçük kız oral saplantılarından kaynaklı güçlü bağlarla ve genel olarak çaresiz bir şekilde annesine hâlâ mahkum olsa da, annesinden nefret ve hayal kırıklığı duyguları ile uzaklaşır ve oral ve genital arzuları babasına yönelir. Küçük erkek çocuk ise babasına olumlu oral bağlanma ile yakınlaşırken, ondan ilk Oidipus durumundan doğan nefret duyguları ile de uzaklaşır. Ancak çocuğun gelişiminin bu evresinde, daha sonrasına göre çatışma o kadar da belirgin değildir. Bence bu kısmen küçük çocuğun duygularını ifade etme aracının daha az olmasından ve gelişimin bu erken evrelerinde nesneleri ile ilişkilerinin henüz karmaşık ve muğlak olmasından kaynaklanmaktadır. Nesnelerine tepkilerinin bir kısmı fantezi nesnelerine yansır[1] ve sıkça bir yığın kaygı ve nefreti fantezi nesnelerine -özellikle içselleştirilmiş nesnelere- yöneltir. Böylece ebeveynine karşı tutumu, nesnesine

[1] Fantezi nesneleri ile sadece nefret ve kaygı duyguları değil, aynı zamanda olumlu duygular da ilişkilidir. Bu durum onları gerçek nesnelerden ayırır. Çocuğun fantezi nesneleri ile ilişkileri olumlu ya da olumsuz anlamda çok güçlü ise, gerçekliğe uyumdaki ve nesne ilişkilerindeki bozulmalar sonucu yeterince ne sadistik fantezilerine, ne de düzeltici olanlara bağlanabilir.

karşı tutumunda yaşadığı güçlüklerin sadece bir kısmını yansıtır[1]. Ancak bu güçlükler farklı şekillerde ifade bulur. Deneyimlerime göre, örneğin küçük çocukların gece terörleri ve fobileri zaten Oidipus çatışması nedeniyle meydana gelmektedir.

Oidipus çatışmasının ilk ve sonraki evreleri arasında keskin bir ayrım yapılabileceğini düşünmüyorum, çünkü gözlemlerime göre genital itkiler genital öncesi döneme ait itkiler ile aynı zamanda oluşur, onları etkiler ve değiştirir. Bu birleşme sonucu gelişimin ileri evrelerinde bile bazı genital öncesi itkilerin izleri görülebilir[2] ve genital evreye erişme sadece genital itkilerin güçlenmesi demektir. Genital öncesi ve genital döneme ait itkilerin birleşmesi, çocukların birincil sahneye tanık olduklarında ya da birincil fantezileri olduğunda -genital bir özelliğe sahip iki olay- cinsel ilişkiye giren ebeveynine yöneltilmiş sadistik fantezilerine eşlik eden yatak ıslatma, dışkılama gibi çok güçlü genital öncesi itkilerde görülür.

Gözlemlerime göre, çocuğun mastürbasyon fantezileri aslında, ilk sadistik fantezilerinde de olduğu gibi, ebeveyninin cinsel birleşmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Üstbenliğin mastürbasyon fantezilerine, daha doğrusu mastürbasyonun kendisine karşı savunmaya geçmesinin nedeni, libidinal itkilerle birleşmiş olan bu yıkıcı itkilerdir. Çocuğun ilk genital mastürbasyonu ile ilgili suçluluk duygusu böylece ebeveynine yöneltilmiş sadistik fantezilerden türemektedir. Dahası, bu mastürbasyon fantezileri Oidipus çatışmasının özünü de bünyesinde bulundurduğundan ve böylece tüm cinsel yaşamın odak noktası olduğundan, libidinal itkiler yüzünden du-

[1] Bu nesne ilişkileri konusunu daha sonra tartışacağım.

[2] Örneğin Fenichel'in "Pre-genital precursors of the Oedipus complex" ["Oidipus Kompleksinin Genital Öncesi Öncülleri"] (1930) adlı makalesinde yaptığı gibi Oidipus kompleksinin genital dönem öncesindeki belirtilerini Oidipus kompleksinin kendisinden ayrıştırmasının doğru olduğunu düşünmüyorum.

yulan suçluluk duygusu aslında bu itkilerle birleşmiş olan yıkıcı itkilere karşı bir tepkidir[1]. Eğer böyle ise, hem ensest eğilimler suçluluk duygusuna neden olacak, hem de çocuğun ilk ensest arzuları ile devamlı ilişkili yıkıcı itkilerden dolayı ensestin gerçekleşmesinden korkulacaktır.

Eğer, çocuğun Oidipus eğilimlerinin sadizm zirvede olduğunda oluştuğu ile ilgili varsayımımız doğru ise, Oidipus çatışmasını ve üstbenliğin oluşumunu başlatanın ve ikisinin de ilk ve en belirgin evrelerine hükmedenin başlıca nefret itkileri olduğu sonucuna varabiliriz. Böyle bir görüş ilk bakışta kabul edilmiş psikanaliz teorisine yabancı gözükse de, yine de libido gelişiminin genital öncesi ve genital evreden ileri geldiğine dair bilgimiz ile uygun düşmektedir. Freud tekrar tekrar nefretin gelişiminin sevginin gelişmesinden önce geldiğine işaret etmiştir. Şöyle yazar[2]: "Nesnelerle ilişki açısından nefret sevgiden daha eskidir. Nefret, bir dizi uyarıcının dışavurumu ile, narsisist benliğin dışsal dünyayı ilk yadsımasından doğar." Ayrıca şunu da der[3]: "Benlik kendini koruma ihtiyaçlarının doyumunun ya da cinsel doyumun engellenip engellenmediğini hesaba katmadan nefret eder, tiksinir ve onun için hoş olmayan duyguların nedeni olan tüm nesneleri tahrip etmek niyetiyle izler[4]".

---

[1] 1929 yılında Oxford'da gerçekleşmiş olan Psikanalitik Kongresinde sunduğum "The Importance of Symbol-Formation in the Development of the Ego" ["Simge Oluşumunun Benlik Gelişimindeki Rolü"] adlı bir makaledeki görüşü şöyle ifade etmiştim: "Oidipus çatışmasının ancak ileri evrelerinde libidinal itkilere karşı savunma kendini gösterir. Daha erken evrelerde ona eşlik eden yıkıcı itkilere karşı savunmaya yönelinmiştir."

Aynı kongrede Ernest Jones "Fear, Guilt and Hate" ["Korku, Suçluluk ve Nefret"] (1929) makalesinde suçluluk duygusunu ortaya çıkarmada saldırgan eğilimlerin önemi üzerinde durmuştu.

[2] "Instincts and theri Vicissitudes" ["İçgüdüler ve Dönüşümleri"] (1915), s. 139.

[3] *A.g.e.*, s.138.

[4] *Uygarlığın Hoşnutsuzluğu* (1930) adlı metinde daha ileri gider ve 'O [saldırganlık] insanlar arasındaki her şefkat ve sevgi ilişkisinin temelini oluşturur (tek bir istisna ile belki; erkek çocuk ile annenin ilişkisi)' (*S.E.* 21,

İlk başta üstbenliğin oluşumunun fallik evrede başladığına inanılırdı. "Passing of the Oedipus Complex" ["Oidipus Kompleksinin Geçmesi"] (1924) adlı makalesinde Freud, üstbenliğin Oidipus kompleksinden --gücü tükenir ve üstbenlik yerini alır[1,2a]- sonra olduğunu belirtir. Yine, *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı*'da (1926)[3] "Böylece hayvan fobilerinde hissedilen kaygı benliğin tehlikeye yönelik duygulanımsal bir tepkisidir ve uyarı işareti veren tehlike aslında hadım edilme tehlikesidir. Bu kaygı, benliğin normalde tehlike durumlarında hissettiği gerçek bir kaygıdan -içeriğinin bilinçdışı kalması ve sadece çarpıtma şeklinde bilince çıkması haricinde- farklılaşmaz" şeklinde yazar. Ancak eğer böyleyse, çocukları gizil dönemin başlangıcına kadar etkileyen kaygı erkek çocukta sadece hadım edilme korkusu, kız çocukta ise bir tek sevdiğini kaybetme korkusu ile ilişkili olacaktır ve üstbenlik genital öncesi dönemler geride bırakılmadan oluşmaya başlamayacak ve oral evreye bir gerilemeden etkilenmiş olacaktır. Freud[4]: "En başta, bireyin ilkel oral evresinde

---

s. 113). Oidipus çatışmasının sadizmin öncülüğünde başlaması ile ilgili benim şahsi görüşüm bence Freud'un söylediklerini tamamlıyor gibidir. Çünkü çocuğun sadistik eğilimleri zirvedeyken, ebeveyni ile ilişkilerinin oluşturduğu –gelecekteki diğer tüm nesne ilişkileri için temel ve belirleyici olan bir ilişki- nesne ilişkilerinin temelinin nefret olması ile ilgili başka bir kanıt sunar. İlk nesnesi olarak annesinin memesine karşı duyduğu ikircikli maruz kaldığı oral engellenmenin artması ve Oidipus çatışmasının başlaması ile güçlenir, tam olarak gelişmiş sadizm halini alır.

[1] (*S.E.* 19, s. 177)

[2a] Alıntının yazarın hafızasında kaldığı gibi yansıtıldığı görülür. Çünkü bahsedilen yerde tam anlatım biçimi bulunamamıştır, ancak özet olarak alıntı doğru kalmıştır (Bkz. *S.E.* 19, s. 177).

[3] (*S.E.* 20, s. 126)

[4] *Ben ve İd* (*S.E.* 19, s. 29).

nesne yatırımı[1] ve özdeşleşme şüphesiz birbirinden ayırt edilemezdir" ve[2] "o [üstbenlik] aslında altbenliğin ilk nesne yatırımının bir çökeltisi ve Oidipus kompleksinin ölümünden sonraki varisidir" şeklinde yazar.

Gözlemlerime göre, üstbenliğin oluşumu daha basit ve daha doğrudan bir süreçtir. Oidipus çatışması ve üstbenlik genital öncesi itkilerin egemenliği altında oluşur ve oral-sadistik evrede içe yansıtılan nesneler –ilk nesne yatırımı ve özdeşleşmeler- üstbenliğin oluşumunu biçimlendirir[3]. Dahası, üstbenliğin oluşumunu başlatan ve ilk dönemlerini yönetenler harekete geçen yıkıcı itkiler ve kaygıdır. Aynı zamanda bence üstbenliğin oluşumu için nesnelerin önemi tamamen geçerli kalır, ancak eğer bireyin itkilerine üstbenliğin oluşumunda temel bir etmen olarak bakarsak durum farklılaşır. Çocuğun ilk özdeşleşmesinin, dayandığı nesnelerin gerçek dışı ve çarpıtılmış bir imgesini sunduklarını fark ettim. Abraham'dan[4] bildiğimiz kadarıyla, gelişimin erken bir evresinde hem gerçek, hem de içe yansıtılan nesneler başlıca organları temsil ederler. Aynı zamanda babanın penisinin tam bir kaygı nesnesi olduğunu ve çeşitli tehlikeli silahlarla ve zehirleyen ve yiyip bitiren hayvanlarla özdeşlik kurduğunu, bilinçdışında vajinanın tehlikeli bir aralık olarak görüldüğünü de biliyoruz[5]. Bu eşleşmeler üstbenliğin oluşumunda önemli olan, evrensel mekanizmalardır. Değerlendirmelerime göre, üstbenliğin kökeni, gelişimin yamyamlık evresinde yer alan

---

[1] Psikanalizde ruhsal enerjinin (libido) nesnelere yüklenmesi -çn.

[2] *The Question of Lay Analysis* [*Amatör Analiz Sorunu*] (1927) (*S.E.* 20, s. 223.)

[3] "Privation and Guilt" ["Yoksunluk ve Suçluluk"] (1929) başlıklı makalesinde Susan Isaacs, Freud'un "birincil özdeşimi"nin daha önce varsayılana göre üstbenliğin oluşumunda daha büyük rol oynadığına işaret eder.

[4] Abraham: "Bedenin içe yansıtılan kısmı ile ilgili not edilmesi gereken başka bir nokta da penisin gerçekten dişil meme ile eşlenmesidir....." ("Short Study of the Development of the Libido, viewed in the Light of Mental Disorders" ["Ruhsal Rahatsızlıkların Işığında görülen, Libido Gelişiminin Kısa Özeti"] (1924)).

[5] Krş. psikanalitik literatüre çok sık bahsedilen dişli vajina fantezisi.

kısmi katılıma dayanır[1] ve çocuğun ilk imagoları genital öncesi itkilerin izini takip eder[2].

Benliğin dışarıya doğru dönük olan yıkıcı içgüdüyü içselleşmiş nesneye yöneltmesinden, mantıksal olarak, benliğin içselleşmiş olan nesneye altbenliğin zulmedici bir düşmanı olarak baktığı sonucu çıkarılabilir ve sonuç olarak altbenliğe karşı düşmanlık beklenilebilir. Ancak görüldüğü kadarıyla, bir filogenetik[3] etmen de, deneyimlerime göre çocuğun içselleşmiş nesnesi ile ilgili olarak hissettiği, çok erken ve yoğun kaygının kökenine dahil olur. İlk kavmin babası içgüdünün ketlenmesini güçlendiren dışsal güçtü[4]. Tarih süresince insanın edindiği babasından korkusu, nesnesini içselleştirmeye başladığında, kısmen yıkıcı içgüdüsünün sebep olduğu kaygıya karşı bir savunma olarak hizmet edecektir[5].

---

[1] Sonraki bölümde ve özellikle 11. Bölümde, çocuğun [gerçek dışı] imagolarını (hem iyi hem de kötü şekilde hayal edilen) içe attığını ve yavaş yavaş gerçekliğe uyumu ve üstbenliğinin oluşumu ilerledikçe bu imagoların temsil ettikleri gerçek nesnelere daha da yaklaştığını göstermeye çalışacağım. Bu bölümde sadece çocuğun sadistik eğilimlerinin erken üstbenlik oluşumu ve kaygı durumları ile bağlantılarının genel bir çerçevesini vermeye niyetliyim.

[2] "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928) adlı makalemde şöyle yazmıştım: "Bir çocuğun, dört yaşında diyelim, neden zihninde yiyip bitiren, kesen ve ısıran gerçek dışı, düşsel ebeveyn imgesi kurduğu açık değildir. Ancak yaklaşık bir yaşındaki bir çocuğun Oidipus çatışması ile başlayan kaygısının neden yiyip bitirilme ve tahrip edilme dehşeti şeklini aldığı açıktır. Çocuğun kendisi de libidinal nesneyi ısırarak, yiyip bitirerek ve keserek tahrip etmeyi arzulamaktadır, çünkü Oidipus eğilimlerinin uyarışını, sonradan ondan ceza geleceği beklenilen nesnenin içe yansıtılması izler. Çocuk daha sonra saldırıya tekabül eden bir cezadan korkar: Üstbenlik ısıran, yiyip bitiren ve kesen bir şey haline gelir."

[3] İnsanın evriminin tüm evrelerini tekrarladığı görüşü, psikanalizde erkek çocuğun Oidipus kompleksiyle evrimsel açıdan insanlığın ilk babayı öldürdüğü ilkellik dönemini tekrarladığına inanılmasında görülür -çn.

[4] Krş. Freud, *Totem ve Tabu* (1913).

[5] Benlik, iki zıt güç, nesne ve yıkıcı içgüdü, arasında çok tehlikeli bir duruma düşecek de olsa, bu iki düşmanını adeta birbirine düşürecektir. Korkunç, heybetli babanın yıkıcı içgüdüye karşı kısmen bir koruyucu ol-

Üstbenliğin oluşumu düşünüldüğünde, Freud'un bir yere kadar birbirinin tamamlayıcısı olan iki düşünce çizgisini takip ettiği görülür. Birine göre, üstbenliğin şiddeti yasaklamalarını ve emirlerini tekrarladığı gerçek babanın şiddetinden kaynaklanır[1]. Diğerine göre, yazılarında bir ya da iki bölümde

---

ması, aynı filogenetik yolla bireyin kendinin de elde edeceği güce hayranlığından da kaynaklanıyor olabilir. Bu olasılık ilk analizde oldukça küçük, her cinsiyetteki çocukların hem babalarından korktuklarını, ancak aynı zamanda gücü için tükenmeyen bir hayranlık duygusuna –çok derinde yatan ve birincil özellik olan bir duygu- sahip olduklarını keşfetmemiz ile desteklenir. Ve çocuklar büyüdükçe, üstbenliklerinin, bununla birlikte katı bir babanın, oynadığı rolün artık düşmanca olmadığını hatırlamalıyız. Freud "Humour" ["Mizah"] (1928) adlı makalesini şu sözcüklerle bitirir: "Ve sonunda eğer üstbenlik mizah yoluyla benliği teselli etmeyi ve ızdırap çekmekten korumayı denerse ebeveyni temsil eden kökeni ile çelişmez." (*S.E.* 21, s. 166).

[1] "The Dissolution of the Oedipus Complex" ["Oidipus Kompleksinin Çözülmesi"] (1924) adlı çalışmasında Freud çocuğun benliğinin hadım edilme tehdidi sonucunda Oidipus kompleksinden vazgeçtiğini söyler. "Babanın ya da ebeveynin otoritesi benliğe atılır ve burada babanın katılığını devralan ve enseste karşı yasaklamalarını devam ettiren ve böylece libidinal nesne yatırımlarının tekrar oluşmasına karşı benliği sağlama alan üstbenliğin özünü oluşturur." (*S.E.* 19, s. 176-7). *Ben ve Id*'de (1923) ise şöyle söylenir: "Onun [üstbenliğin] benlik ile ilişkileri emirlerden yorulmaz: 'Böyle *olmalısın* (baban gibi) – yani onun yaptıklarının hepsini yapmayabilirsin; bazı şeyler onun ayrıcalığıdır.' Bu iki yönlü benlik ideali, benlik idealinin Oidipus kompleksini bastırma görevinden kaynaklanır; aslında benlik idealinin varlığını borçlu olduğu bu olay devrim niteliğindedir. Açıkçası Oidipus kompleksinin bastırılması kolay bir görev değildir. Çocuğun ebeveyni, özellikle babası Oidipus arzularının gerçekleşmesinde engel olarak algılanmıştır; böylece çocukluk çağı benliği kendi içinde benzer bir engel kurarak, bastırmadan uzaklaşmak için kendini güçlendirir. Bunu yapmak için deyim yerindeyse babadan güç ödünç alır ve borçlanmış olması olağanüstü mühim bir olaydır. Üstbenlik babasının özelliklerini devam ettirir. Oidipus kompleksi en güçlü olduğu sırada ve daha hızlı şekilde bastırmaya (otorite, dini eğitim, okul ve okuma etkisi altında) yenik düştüğünde, üstbenliğin daha sonra benlik üzerindeki hakimiyeti – bilinç ya da bilinçdışı bir suçluluk duygusu şeklinde- daha sert olacaktır. Şimdi üstbenliğin bu şekildeki hakimiyet gücünün kaynağı – kesin buyruk şeklinde kendini gösteren zorlantılı bir karakterin kaynağı- hakkında bir öneri öne süreceğim."

belirtildiği gibi, üstbenliğin şiddeti öznenin yıkıcı itkilerinin bir sonucudur[1].

Psikanaliz ikinci düşünce çizgisini takip etmemiştir. Literatüre göre, üstbenliğin ebeveyn otoritesinden kaynaklandığı teorisini benimsemiş ve bu teoriyi özne hakkındaki tüm derinlemesine incelemelerin temeli yapmıştır. Yine de Freud, sonradan üstbenliğin kökenindeki bir etmen olarak bireyin itkilerinin önemi ve üstbenliğin gerçek nesneleri[2] ile aynı olmadığı üzerine vurgu yaptığım görüşümü[3] kısmen doğrulamıştır.

Tıpkı "Oidipus çatışmasının ilk evreleri" terimini kullandığım gibi, çocuk tarafından yapılan ilk özdeşleşmelere "üstbenliğin oluşumunun ilk evreleri" demekte haklı olduğumu görüyorum. Çocuğun gelişiminin ilk evrelerinde bu nesne

---

[1] *Ben ve İd* 'de (1923) şöyle der: "Böyle her özdeşleşme bir cinsiyetsizleşme ve hatta bir yüceltme doğasındadır. Sanki ne zaman bu tarz bir dönüşüm gerçekleşse, aynı zamanda bir içgüdü ayrışması meydana gelir. Yüceltmeden sonra erotik öğe onunla birleşen yıkıcılığın tümünü bağlama gücüne artık sahip değildir ve bu saldırganlık ve yıkıma yatkınlık şeklinde açığa çıkmıştır. Bu ayrışma, diktatörce –'yapacaksın'–, genel olarak acımasızlık ve zalimlik özelliklerinin kaynağı olacaktır (*S.E.* 19, s. 54-5).

[2] *Uygarlığın Huzursuzluğu* (1930): "Ancak deneyimlerim çocuğun hiçbir şekilde geliştiremediği üstbenliğin katılığının tedavisinin katılığında karşılığını bulduğunu gösterir ve benliğin ilk katılığı kişinin ondan (nesneden) gördüğü ya da kişinin nesneye atfettiği katılığı temsil etmez –ya da çok fazla temsil etmez-, daha çok ona karşı kendi saldırganlığını temsil eder" (*S.E.* 21, s. 129-130).

[3] Görüşlerim, özneye farklı bakış açılarından yaklaşarak çocuğun ilk fantezi hayatının ve libidinal gelişiminin üstbenliğin evriminde büyük rol oynadığı sonucuna ulaşan Ernest Jones, Edward Glover, Joan Riviere ve M. N. Searl'ün görüşleriyle benzerdir. Krş. "A Symposium on Child Analysis" ["Çocuk Analizi Üzerine Sempozyum"] (1926); ve Ernest Jones, "The Origin and Structure of the Super-ego" ["Üstbenliğin Yapısı ve Kaynağı"] (1926). Ernest Jones burada: "Üstbenlik kavramının, bir yandan Oidipus kompleksinin ve narsisizmin tüm gizil sorunlarını bulabileceğimiz, diğer yandan da nefret ve sadizmle karşılaşabileceğimiz bir düğüm noktası olduğunu düşünmek için çok sebep vardır" (s.304) der.

yatırımlarının etkileri, nitelik ve etki açısından sonraki evrelere ait özdeşleşmelerden farklılaşsa da, üstbenliğe benzer bir etki zaten uygulamaktadır. Ve sadizmin egemenliği altında oluşmuş üstbenlik gibi, erken evrede bile olsa, yıkıcı içgüdüye karşı benliğin savunmasını devraldığından içgüdüsel ketlenmelerin kaynağı olabilir.

Fenichel "üstbenlik öncüleri"ni (bu ilk özdeşleşmeleri Reich tarafından yapılan bir öneriye uygun olarak bu şekilde adlandırır) üstbenliğin kendisinden ayıran bazı ölçütleri ortaya koymuştur. Ona göre, bu öncüler dağınık, birbirlerinden bağımsız şekilde ve birlikten, katılıktan, benliğe karşıtlıktan, bilinçdışı olma niteliğinden ve erken üstbenliği Oidipus kompleksinin mirasçısı yapan büyük güçten yoksun şekilde var olurlar. Benim düşünceme göre ise böyle bir ayrım birçok açıdan yanlıştır. Gözlemleyebildiğim kadarıyla özellikle katı olan erken üstbenliktir ve normal koşullar altında hayatın hiçbir döneminde benlik ve üstbenlik arasındaki karşıtlık erken çocukluk dönemi kadar güçlü değildir. Aslında, benlik ve üstbenlik arasındaki karşıtlığın güçlü olması, hayatın ilk evrelerinde ikisi arasındaki gerginliğin neden özellikle kaygı olarak hissedildiğini açıklamaktadır. Dahası, üstbenliğin yasaklamaları ve buyrukları küçük çocukta erişkinden daha az bilinçdışı değildir ve hiçbir şekilde gerçek nesnelerden gelen buyruklar ile benzer de değildir. Bence Fenichel çocuğun üstbenliğinin henüz erişkininki kadar örgütlenmiş olmadığını söylerken ise haklıdır. Ancak erişkinler ve çocuklar arasındaki bu fark evrensel bir doğru değildir, çünkü birçok küçük çocuk iyi düzenlenmiş bir üstbenliğe ve birçok erişkin de kötü örgütlenmiş bir üstbenliğe sahip olabilmektedir. Bu fikir sadece küçük çocuk zihninin erişkinlerinki ile karşılaştırıldığında daha az örgütlenmiş olması ile tutarlı görünür. Küçük çocukların gizil dönemdeki çocuklardan daha az örgütlenmiş benlik olduğunu da biliyoruz. Yine de bu, tam bir benliğe değil de, ancak benliğin sadece öncülerine sahip oldukları anlamına gelmez.

Sadizmin zirvede olduğu dönemde sadistik eğilimlerdeki artışın kaygıyı da arttırdığını zaten söylemiştim. Altbenliğe karşı erken üstbenliğin tehditleri daha önce nesneye yönelik, şimdi ise adım adım benliğe dönmüş olan tüm sadistik fantezi çeşitliliğini ayrıntılı şekilde içermektedir. Böylece bu erken evredeki kaygının kişiye uyguladığı baskının niceliği sadizminin miktarına, niteliği ise sadistik fantezilerin çeşitlilik ve bolluğuna bağlıdır[1].

Sadizm ve kaygının[2] yavaş yavaş üstesinden gelme, libidonun gitgide artan gelişiminin bir sonucudur. Ancak kaygının çok fazla olması da kişinin onun üstesinden gelmesi için teşvik edicidir. Kaygı birçok erojen bölgenin gücünün artmasına ve sıra ile üstünlüğü ele geçirmelerine yardım eder. Anal-sadistik itkilerin üstünlüğü oral ve üretral sadistik itkilerin üstünlüğünün yerini alır. İlk anal-sadistik evreye ait mekanizmaların her ne kadar güçlü olsalar da bu dönemin daha erken evrelerinde zaten ortaya çıkmış olan kaygıya karşı olan savunmaların emrinde hareket etmelerinden, bireyin gelişimindeki ketlenmenin en önde gelen temsilcisi olan kaygı aynı zamanda benliğin[3] ve cinsel yaşamın gelişmesini desteklemede de çok önemli bir etmendir.

Bu evrede, savunma yöntemleri kaygının aşırı baskısı ile orantılı olarak son derece şiddetlidir. İlk anal-sadistik evrede nesneyi reddeder, onu düşman olarak algılar ve dışkı ile özdeşlik kurar. Ancak gördüğüm kadarıyla, ilk anal-sadistik evrede zaten reddedilmiş olan, oral-sadistik dönemde içe yansıtılmış olan korkutucu üstbenliktir. Böylece reddetme, korku dolu benlik tarafından üstbenliğe karşı kullanılan bir savunma aracıdır. İçselleştirilmiş nesneleri dışarı atar ve aynı zamanda onları dış dünyaya yansıtır. Kişideki yansıtma ve dışa atma mekanizmaları üstbenliğin oluşumu süreci ile yakından ilişkilidir. Şiddetli şekilde üstbenliği reddederek ve

---

[1] Krş. "Infantile Anxiety-Situations Reflected in a Work of Art" ["Sanat Ürününe Yansımış Çocukluk Kaygı Durumları"] (1929) adlı yazım.

[2] Krş. bu konu ile ilgili daha derin açıklama için sonraki bölüm.

[3] Krş. 10. Bölüm, benliğin gelişiminde kaygının anlamı hakkında.

böylece onu tahrip ederek, üstbenliğe karşı kendini savunmaya çalıştıkça aynı zamanda etkili dışa atmalar yoluyla yıkıcı eğilimlerinden kendini kurtarmayı da dener. Freud'un[1] savunma ile ilgili tam oturmuş fikri "sorgulamalarımızın izlediği yol ile ilk başta daha çok aşina olduğumuz özel bir savunma yöntemi için 'bastırma' kelimesini korurken, bir nevroza yol açabilecek olan çatışmalarda benliğin kullandığı tüm yöntemler için genel bir kullanım" şeklindedir. Dahası, "bastırmanın libidonun genital örgütlenmesi ile ilişkili bir süreç olduğu ve diğer örgütlenme aşamalarında libidoya karşı kendini güvenceye alması gerektiğinde benliğin diğer savunma yöntemlerine başvurduğu[2]" olasılığına vurgu yapar. Benim fikrim Abraham tarafından "nesneyi ayırma ve onu koruma eğilimi bir bastırma süreci ile daha ilkel yıkıcı eğilimlerden meydana gelir" şeklinde belirttiği bölümde desteklenmiştir[3].

İki anal-sadistik evre arasındaki çizgi düşünüldüğünde aynı yazar şunları yazar[4]: "Bu çizgiye çok önem verirsek, kendimizi sıradan medikal görüş ile mutabık olarak buluruz. Çünkü psikanalistler olarak bizlerin deneysel verilerin gücüne dayanarak yapmış olduğumuz psikoz ve nevroz sınıflandırmalarına dair ayrım ile aslında klinik tıp tarafından yapılmış olan uyuşur. Ancak tabii ki analistler psikotik ve nevrotik eğilimler arasında kesin bir ayırım yapmaya girişmeyeceklerdir. Tam tersine, hastalığın yeteri kadar ilginç bir sebebinin ve libidinal gelişiminde bu tarz bir gerilemeyi kolaylaştıran bazı saplanma noktalarının olabileceğini göz önünde tuttuklarından, herhangi bir kişinin libidosunun iki anal-sadistik evreyi ayıran çizginin gerisine gerileyebileceğinin farkındadırlar."

Bildiğimiz gibi, normal kişi yapısal olarak değil, ancak niceliksel etmenlerde nevrotik kişiden farklılaşmaktadır. Yukarıdaki Abraham'ın sözleri onun da psikotik ve nevrotik

---

[1] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* (*S.E.* 20, s. 163).
[2] *A.g.e.*, s. 125.
[3] 'Libido Gelişiminin Kısa Özeti' (1924), s. 428.
[4] *A.g.e.*, s. 433.

arasındaki farkı sadece bir aşama olarak gördüğünü gösterir. Çocuklarla yaptığım psikanalitik çalışmam sonucunda psikozun saplanma noktalarının ikinci anal seviyeden önce gelen gelişim evrelerinde yer aldığı düşüncesini benimsedim ve aynı zamanda bu saplanma noktalarının nevrotik ve normal çocuklarda aynı şekilde, fakat normal çocuklarda daha az şekilde, geçerli olduğunu düşünüyorum.

Psikotik kişide nevrotik kişiden çok daha fazla kaygı olduğunu biliyoruz. Yine de, bu zamana kadar böyle bunaltıcı bir kaygının, Freud ve Abraham'ın bulgularına göre psikoz için saplanmaların yerleştiği gelişimin bu çok erken evrelerinde meydana gelmesinin açıklaması yoktur. Freud'un *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı*'da ileri sürdüğü en son teorileri, yoğun kaygının doyurulmamış libidonun kaygıya dönüşmesinden kaynaklandığı olasılığını reddeder. Çocuğun ebeveyni tarafından parçalanıp yutulma, kesilme ve öldürülme korkusunun gerçek bir korku olduğunu da düşünemeyiz. Ancak eğer bu aşırı kaygının iç ruhsal süreçlerin bir etkisi olduğunu düşünürsek, ilk kaygının yıkıcı eğilimlerinden ve erken üstbenliğin baskısından kaynaklandığı ile ilgili ileri sürdüğüm teoriden çok fazla uzaklaşmayız. Çocuğun gelişiminin erken bir evresinde üstbenliğin yıkıcı eğilimlerine karşı savunma için uyguladığı ve hem miktar hem de çeşit olarak sadistik fantezilerine uyan baskı ilk kaygı durumlarına yansımıştır. Bu kaygı durumları sadistik dönem ile yakından ilgilidir. Dahası, özel savunma mekanizmalarını benlik adına etkin hale getirirler ve psikotik bozuklukların ve aynı zamanda genel olarak gelişiminin özgül karakterini belirlerler[1].

Ancak, ilk kaygı durumları ve psikotik bozuklukların özgün karakteri arasındaki ilişki hakkındaki açıklamalardan önce, üstbenliğin oluşumu ve nesne ilişkilerinin gelişiminin birbirilerine olan etkilerine dönelim. Üstbenliğin benlik geli-

[1] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı*'da (1926) Freud şöyle yazar: "Dahası, etkili olan tehlike durumu ile sonradan gelen nevrozun aldığı biçim arasında çok yakın bir ilişki olması olasıdır" (*S.E.* 20, s. 142).

şiminin, hâlâ gerçeklikten çok uzak, böylesi erken bir evresinde oluştuğu doğruysa, nesne ilişkilerinin gelişimini yeniden gözden geçirmemiz gerekir. Nesnelerin imgesinin bireyin kendi sadistik itkileri tarafından çarpıtılmış olması şu sonuçları doğurur: Hem gerçek nesneler ve gerçek nesnelerle ilişkisi tarafından üstbenliğin oluşumu üzerinde yapılan etkiye farklı bir yön verir, hem de, şimdiye dek kabul görmüş olan teorinin aksine, nesne ilişkileri açısından üstbenliğin oluşumunun önemini de artırır. Küçük bir çocukken bu nesneleri içe atmaya başladığında -ve bunların henüz sadece belli belirsiz çeşitli organları tarafından sınırlarının çizilmiş olduğu hatırlanmalıdır -bu içe yansıtılan nesnelerden korkusu reddetme ve yansıtma mekanizmalarını harekete geçirir. Ve şimdi burada yansıtma ve içe atma arasında, sadece üstbenliğin oluşumunda değil, aynı zamanda nesne ilişkilerinin ve gerçekliğe uyumunun gelişimi için de çok önemi olduğu görülen karşılıklı bir hareket görülür. Korkunç özdeşleşmelerini nesnelerine yansıtmak için sabit ve devamlı itkisi, göründüğü kadarıyla, içe atma sürecini yinelemek için de yükselmiş bir itki ile sonuçlanır ve böylece kendisi nesnelerle ilişkisinin evriminde belirleyici bir etmen olur[1].

Nesne ilişkisi ve üstbenlik arasındaki etkileşim, bence gelişiminin her evresinde benliğin nesneleri ile baş etmede kullandığı yöntemlerin, benliğe karşı üstbenlik tarafından ve üstbenlik ve altbenliğe karşı benlik tarafından kullanılan yöntemlerde tam olarak karşılığını bulması olgusunda belirmektedir. Sadistik dönemde birey, şiddet uygulayan hem içe yansıtılan, hem de dışsal nesnesinden korkusundan dolayı, hayalinde bu nesnesi üzerine yıkıcı saldırılarını arttırarak kendisini korumaktadır. Nesnesinden kurtulma kısmen üst-

[1] "Instincts and theri Vicissitudes" ["İçgüdüler ve Dönüşümleri"] (1915) adlı makalesinde Freud şöyle yazar: "Ona sunulan nesneler haz kaynakları olduğu sürece, benlik onları içine alır, onları 'içe atar' (Ferenczi'nin terimini kullanmak gerekirse [1909]), ve diğer bir taraftan kendi içinde hoşnutsuzluğa neden olan ne varsa dışarı atar (bkz. aş. yansıtma mekanizması)" (*S.E.* 14, s. 136).

benliğinin tahammül edilemez tehditlerini durdurmak amacına hizmet edecektir. Bu tarz bir tepki, yansıtma mekanizmasının iki şekilde başlatılmasını –birinde benlik kendini uzak tutmak istediği üstbenliğin yerine nesneyi koyar ve diğerinde yine uzak durmak istediği altbenliğin yerine nesneyi geçirir – gerektirmektedir. Bu şekilde ilk önce nesneye yöneltilmiş olan nefretin miktarı altbenlik ve üstbenliğe yöneltilmiş olan tarafından arttırılmıştır[1]. Böylece ilk kaygı durumlarının çok güçlü olduğu ve bu erken evreye ait savunma mekanizmalarını sürdüren kişilerde üstbenlikten korku, eğer dışsal ve iç ruhsal sebeplerden dolayı bazı sınırları aşarsa, nesnelerini tahrip etmeye zorlayacak ve suç tarzı davranışların gelişimi için temel oluşturacaktır[2].

Bu çok güçlü ilk kaygı durumları bence şizofrenide de çok büyük önem taşımaktadır. Ancak bu görüşü burada sadece bir ya da iki öneri ileri sürerek destekleyebilirim. Daha önce de ifade ettiğim gibi, korkutucu üstbenliğini nesneleri üzerine yansıtarak birey bu nesnelere nefretini ve böylece de onlardan korkusunu arttırmaktadır. Netice itibarıyla, eğer saldırganlığı ve kaygısı aşırı ise, dışsal dünyası bir dehşet yerine ve nesneleri de düşmanlara dönüşür ve hem dışsal dünyadan, hem de içe yansıtılan düşmanları tarafından zulmedilme ile tehdit edilir. Eğer kaygısı çok yoğunsa ve benliği buna tahammül edemezse, dışsal düşmanlardan korkusundan yansıtma mekanizmasını devre dışı bırakarak kurtulmayı deneyecektir. Bu aynı zamanda nesnelerinin herhangi başka

[1] Theodor Reik "Angst und Hass" ["Korku ve Nefret"] (1929) adlı yazısında kaygının nefreti arttırdığını söyler.

[2] Eğer suç aslında bu şekilde ilk kaygıdan kaynaklanıyorsa, bir suçluyu anlamada ve belki de onu ıslah etmede tek umudumuz, zihinsel yaşamının en derin seviyelerini analiz etmek olacaktır.

bir içe atımını da engelleyecektir ve gerçeklikle ilişkisinin büyümesine bir son verecektir[1,2] ve halihazırda içe yansıtılan nesnelerinden korkusuna gittikçe daha çok korunmasız kalacaktır. Bu korku içinde, kaçışı olmayan düşman tarafından saldırılma ve yaralanmadan korkma gibi çeşitli şekiller alacaktır. Bu tarz bir korku muhtemelen hipokondrinin en derin kaynaklarından biridir ve bunun fazlalığı, herhangi bir değişim ya da yer değiştirmeye elverişsiz olduğundan açıkça özellikle şiddetli savunma yöntemlerini devreye sokacaktır. Dahası, yansıtma mekanizmasında bir bozulma iç ruhsal gerçekliğinin bir eksikliği ile birlikte ilerliyor gibi görünür[3]. Böylece etkilenen kişi sadece kaygının kaynağını değil, aynı zamanda duygulanımını da yadsır[4], başka bir deyişle devre dışı bırakır[5]. Şizofreni sendromuna ait çok sayıda fenomen içsel bir düşmandan bir korunma, onu denetim altına alma ya da içsel bir düşman ile mücadele etme girişimi olarak açıklanabilir. Örneğin katatoni içe yansıtılan nesneyi durdurma

---

[1] Krş. "The Importance of Symbol-Formation in the Development of the Ego" ["Simge Oluşumunun Benlik Gelişimindeki Rolü"] (1939) adlı yazım.

[2] Melitta Schmideberg, şizofrenik olanların kendilerini dış dünyadan, kendi "iyi" içsel nesnesine – yansıtmayı durdurarak ve narsisistik bir şekilde içsel nesnesine sevgisini telafi ederek ve böylece kendi "kötü" içe yansıtılan ve dışsal nesnelerinden korkusundan kurtularak sonuçlandırdığı- sığınarak kopardığına işaret etmiştir.

[3] "Stages in the Development of a Sense of Reality" ["Bir Gerçeklik Hissinin Gelişimindeki Evreler"] (1913) adlı yazısında Ferenczi gerçekliğin tam bir inkarının zihinsel tepkinin çok erken bir şekli olduğunu ve psikozlar için saplanma noktalarının buna bağlı olarak gelişimin erken bir evresinde yerleşmiş olması gerektiğine dikkat çekmişti.

[4] Melitta Schmideberg'e göre kaygının duygulanımını yadsıma, duygulanımların kısmen özdeşlik kurduğu içe yansıtılan nesnenin varlığını inkar etmek için kullanılır ("A Contribution to the Psychology of Persecutory Ideas and Delusions" ["Zulmedilme Düşünceleri ve Hezeyanlarının Psikolojisine Bir Katkı"] (1931)).

[5] "Über Skotomisation in der Schizophrenie" ["Şizofrenide Köreltme"] (1926) başlıklı makalesinde Laforgue "köreltme" ismini savunma mekanizması için önermişti ve şizofrenideki önemine dikkat çekmişti.

ve onu hareketsiz tutma ve böylece onu zararsız hale getirme girişimi olarak görülebilir[1].

Sadistik dönemin ilk evresi, nesne üzerine yapılan büyük şiddet saldırıları ile nitelendirilir. Anal-sadistik itkilerin başı çektiği ilk anal evre ile aynı zamana denk gelen bu dönemin daha ileri bir evresinde, zehirli ve patlayıcı silahların kullanılması gibi daha gizil saldırı yöntemleri geçerlidir. Burada dışkılar zehri[2] temsil etmektedir ve fantezilerinde çocuk dışkıları zulmedici temsilciler[3] olarak kullanılmaktadır ve gizlice ve el altından bir tarz büyü yoluyla (kara büyünün temeli olarak düşündüğüm) anüsüne ve bu nesnelerin diğer bedensel deliklerine sokup onları orada bırakmaktadır[4]. Sonuç olarak, kendi dışkısından tehlikeli ve bedeni için zararlı bir madde

---

[1] Melitta Schmideberg'e göre katatoni ölümü temsil eder ve hastanın endişe duyduğu birçok çeşit saldırıdan kaçma yoludur (Krş. *a.g.e.*).

[2] Krş. "The Importance of Symbol-Formation in the Development of the Ego" ["Simge Oluşumunun Benlik Gelişimindeki Rolü"] (1930) adlı yazım, aynı zamanda "A Contribution to the Theory of Intellectual Inhibition" ["Düşünsel Ketlenme Teorisine Bir Katkı"] (1931). Daha yakın bir zamanda "Über respiratorische Introjektion" ["Solunumsal İçe Yansıtma"] (1931) başlıklı bir yazıda Fenichel salgıların, dışkıların zehirleyerek ve patlatarak, idrarın da zehirleyerek bir öldürme aracı olarak kullanıldığı bir dizi sadistik fantezilerden bahsetmişti. Ona göre bu fanteziler salgı tarafından zehirlenme korkusuna neden olmaktaydı. Yazısı, yukarıda bahsedilen makalelerde zaten ileri sürmüş olduğum görüşleri destekler gözükür.

[3] Krş. Ophuijsen, "On the Origin of the Feeling of Persecution" [Zulmedilme Duygusunun Kökeni Üzerine"] (1920) ve Starcke "The Reversal of the Libido-Sign in Delusions of Persecution" ["Zulmedilme Hezeyanlarında Libido-İşaretinin Tersine Çevrilmesi"] (1920). Onlara göre paranoid kişinin zulmedici düşüncesi, zulmedici ve sertleşmiş dışkının basitçe eşit şeyler olarak görüldüğü ve sertleşmiş dışkının zulmedenin penisini temsil ettiği bilinçdışı düşünceden kaynaklanmaktadır. Dışkının parçalarından zulmedicilerden korkar gibi korkmanın neticede idrarın ve dışkıların annenin bedenine karşı zehirli ve yıkıcı silahlar olarak kullanıldığı sadistik fantezilerden kaynaklandığını fark ettim.

[4] Roheim, "Nach dem Tode des Urvaters" ["İlksel Babanın Ölümünden Sonra] (1923) adlı makalesinde, ilkel kabilelerde kara büyücülerin bir adamı öldürdüğü ya da büyüyle bedenine sokulan dışkılar ya da eşdeğerleri ile onu hasta ettiğini söylemişti.

olarak ve aynı tehlikeli yollarla benzer gizil saldırıları beklediği nesnelerinin içe yansıtılan dışkılarından korkmaya başlar. Böylece fantezileri bedeninde çok sayıda zulmediciye sahip olma ve zehirlenme korkusuna yol açmaktadır ve hipokondriyle ilgili korkuların temelidirler. Aynı zamanda dışkılarla içe yansıtılan nesnenin özdeşlik kurması ile ortaya çıkan korkunun artmasına hizmet ederler[1], çünkü bu nesne zehirli ve yıkıcı sertleşmiş dışkı ile bağlantılı olarak daha da tehlikeli hale gelir. Üretral sadistik itkileri sonucunda çocuğun idrarı tehlikeli, yakan, kesen ve zehirleyen bir şey olarak düşünmesi, onu bilinçdışında penise sadistik bir organ olarak bakmasına ve babasının (zulmedicinin)[2] tehlikeli penisinden korku ve endişe duymasına yöneltir. Bu şekilde çocuğun fantezisinde başarmış olduğunu hissettiği dışkıları sadistik şekilde zehirli maddeye dönüştürme, içselleştirilmiş zulmedici kaygısını arttırır.

Zehirli salgılar yoluyla saldırıların baskın olduğu dönemde, çocuğun içe yansıtılan ve dışsal nesneleri tarafından kendi üzerine benzer saldırıların yapılmasından korkusu, sadistik yöntemlerinin daha çeşitli ve usta olması ile çoğalır ve yansıtma mekanizmasının etkililiğini azami sınırlarına yükseltirler. Kaygısı yayılır ve dış dünyadaki birçok tehlike kaynağı ve nesneler üzerinden dağılır ve artık çok sayıda zulmedici tarafından saldırıya uğramaktan korkmaktadır[3]. Bu sal-

---

[1] Abraham ("Short Study of the Development of the Libido" ["Libido Gelişiminin Kısa Özeti"] (1924)) nefret edilen nesnenin dışkılarla eşleştiğini göstermiştir. Krş. Roheim, "Nach dem Tode des Urvaters" ["İlksel Babanın Ölümünden Sonra] (1923), ve Simmel "The Doctor-Game, Illness, and the Profession of Medicine" ["Doktorluk Mesleği, Hastalık ve Tıp Alanı"] (1926).

[2] Krş. "A Contribution to the Theory of Intellectual Inhibition" ["Düşünsel Ketlenme Teorisine Bir Katkı"] (1931) başlıklı yazım.

[3] Çok sayıda zulmediciden korkmanın sadece çok sayıda zulmedici dışkıdan korkma gibi anal-sadistik bir kaynağı yoktur, aynı zamanda oral-sadistik kaynağı da vardır. Deneyimlerime göre, annenin her cinsel ilişkiye girdiğinde yeni bir penisi bedenine kattığı ve babasının çok miktarda penisinin olduğu şeklindeki çocuğun cinsel teorisi çok sayıda zulmedici

dırılara atfedilen gizlilik ve kurnazlıkla ilişkili olarak, içe yansıtılan nesneden korkusu yansıtma mekanizmalarını sabit şekilde çalışır durumda tutmayı teşvik ederken, dünyayı dikkatli ve kuşkulu gözlerle gözlemlemesine ve tek taraflı da olsa gerçeklikle ilişkilerini arttırmaya yöneltir.

Çocuğun zehirli ve tehlikeli salgılar ile annesinin bedeninin içine ve orada olduğunu zannettiği penise karşı saldırılarının gerçekleştirildiği[1] sadizmin zirvede olduğu dönem bence paranoya için saplanma noktasıdır; ve referans hezeyanları[2] ve zulmedilme hezeyanları bu kaygı durumlarından ileri gelir gibi gözükür[3].

---

olması korkusuna katkı sağlamaktadır. Melitta Schmideberg zulmedicilerin çokluğuna, çocuğun kendi oral-sadistik saldırılarının babasının penisine yansıtılması, penisinin her ayrı parçasının yeni bir kaygı nesnesi haline gelmesi olarak bakar. (Krş. "Psychotic Mechanisms in Cultural Development" ["Kültürel Gelişimde Psikotik Mekanizmalar"] (1930)).

[1] Krş. "The Importance of Symbol-Formation in the Development of the Ego" ["Simge Oluşumunun Benlik Gelişimindeki Rolü"] (1930) başlıklı yazım. Sadizmin zirvede olduğu evrenin oral-sadistik eğilimlerle başladığı ve erken anal evrenin azalması ile bittiği ile ilgili varsayımımın, Abraham'ın paranoyaklarda libidonun erken anal evreye gerilediği görüşü ile benzer olduğunu fark ettim. Yukarıda bahsedilen ve benim paranoya için temel olduğunu düşündüğüm bu evrenin önceki anal evrenin egemenliği altında olduğu görülecektir. Burada söylenmiş olanlar bence Abraham'ın bulgularını tamamlamaktadır. Yukarıda bahsedilen evrede sadizmin çeşitli araçları birleşir ve tam kapasiteleriyle kullanılırlar ve bu da üretral sadistik eğilimlerin oral-sadistik olanlarla önem açısından yan yana vurgulandığını gösterir. Bu, önceki anal evreye ait anal-sadistik eğilimlerin ifade bulduğu fantezilerin yapıları hakkında da belirli bir miktar bilgi sağlamıştır.

[2] Sıklıkla paranoid şizofreni hastalarında görülür. Hasta, yakın çevresindeki insanların, nesnelerin veya olayların kişiyle özel, olağandışı ölçüde anlamlı bir ilişkisi olduğuna inanmasıyla tanımlanır -çn.

[3] Melitta Schmideberg zulmedilme ile ilgili kuruntulu düşünceler ve referans hezeyanlarının bu tarz kaygı durumlarından kaynaklandığı iki vakayı ileri sürmüştü (Krş. "A Contribution to the Psychology of Persecutory Ideas and Delusions" ["Zulmedilme Düşünceleri ve Hezeyanlarının Psikolojisine Bir Katkı"] (1931)).

Bana göre, çocuğun içe yansıtılan nesnelerinden korkusu onu bu korkuyu dış dünyaya yansıtmaya zorlamaktadır[1]. Bunu yaparken organları, dışkıları ve her türlü şeyi, aynı zamanda içselleştirilmiş nesneleri, dışsal nesnelerle özdeşlik kurar; ve aynı zamanda dışsal nesnesinin korkusunu çok sayıda nesneyi birbirleri ile özdeşlik kurarak dağıtır[2,3].

Birçok nesne ile bu şekilde kısmen kaygıya dayalı bir ilişki bence nesnelerle ilişkinin oluşması ve gerçekliğe uyumda bir ilerlemedir [birey açısından], çünkü ilk nesne ilişkisi yalnızca bir nesneyi, örneğin anneyi temsil eden anne memesini içerirdi. Ancak, küçük çocuğun fantezisinde bu çeşitli nesneler, yıkıcı ve libidinal eğilimlerin ve de canlanmış bilgi arzusunun hedefi olan belirli bir yere –yani anne bedeninin içine- yerleşmiştir. Sadistik eğilimler arttıkça ve fantezisinde annesinin bedeninin içine sahip oldukça, annenin bedeninin bu kısmı nesnenin temsilcisi haline gelir ve aynı zamanda dış dünyayı ve gerçekliği simgeler. Aslında, meme [annenin memesi] tarafından temsil edilen nesne [çocuğun nesnesi] dış dünya ile benzerdir. Ancak şimdi anne bedeninin içi nesneyi ve dış dünyayı daha yayılmış şekilde temsil etmektedir, çünkü anne bedeni kaygısının geniş dağılımından ötürü daha çeşitli nesneleri içeren bir yer haline gelir.

---

[1] Çocuğun nesnelerine karşı yıkıcı arzuları, bedensel organlarla temsil edildiği gibi, bu organ ve nesnelerden korkusunu uyandırmaktadır. Böyle bir korku, libidinal ilgilerle birlikte, bu organların kaygı nesneleri haline gelen diğer şeylerle eşleşmesine yol açmaktadır. Böylelikle devamlı olarak onlardan uzaklaşır ve yeni eşleşmeler kurar ve bu şekilde simgelerin gelişimini tetikler (Krş. "The Importance of Symbol-Formation in the Development of the Ego" ["Simge Oluşumunun Benlik Gelişimindeki Rolü"] (1930) başlıklı yazım).

[2]Ferenczi'nin gösterdiği gibi küçük çocuk kendi organlarını ve işlevlerini dışardaki her şeyle özdeşleşme aracılığıyla –simgeleştirilmenin öncülü olan- tekrar keşfetmenin peşinden koşar.

[3] Ernest Jones'a göre ("The Theory of Symbolism" ["Simgesellik Teorisi"] (1916)) haz ilkesi bireyin oldukça farklı şeyleri, onda eğer yarattıkları ilgi benzer ise, birbirine benzetmesini sağlar. Bu görüş libidinal ilginin özdeşleşme ve simgeleştirme süreçlerindeki önemini vurgulamaktadır.

Böylece, çocuğun anne bedeninin içi ile ilgili sadistik fantezileri dış dünya ve gerçeklikle temel bir ilişki başlatır. Saldırganlığı ve sonucunda sahip olduğu kaygı nesne ilişkilerinin temel etmenlerinden biridir. Aynı zamanda libidosu da etkindir ve nesne ilişkilerini etkiler. Nesneleri ile libidinal ilişkileri ve gerçekliğin etkisi ile içsel ve dışsal düşmanlardan korkusuna karşı savaşır. Nazik ve yardımcı figürlerin varlığına olan inancı -libidosunun[1] etkililiği üzerine kurulu bir inanç- gerçek nesnelerinin her zamankinden daha güçlü şekilde ortaya çıkmasını ve fantastik imagolarının geri plana çekilmesini sağlar.

Yansıtma ve içe atma arasındaki etkileşime dayanan, üstbenliğin oluşumu ve nesne ilişkilerinin arasındaki etkileşim gelişimi derinden etkiler. İlk evrelerde, korkutucu imagoların dış dünyaya yansıtılması bu dünyayı tehlikeli bir yere ve nesneleri de düşmanlara dönüştürür; oysa iyi niyetli olan gerçek nesnelerin içe yansıtmaları ters yönde işler, korkutucu imagolardan korkuyu azaltır. Böyle bakıldığında, üstbenlik oluşumu, nesne ilişkileri ve gerçekliğe uyum bireyin sadistik itkilerinin yansıtılması ve nesnelerin içe yansıtılması arasındaki bir etkileşimin sonucudur.

[1] Krş. "Personification in the Play of Children" ["Çocukların Oyununda Canlandırma"] (1929) başlıklı yazım.

9. Bölüm

SAPLANTI NEVROZU VE ÜSTBENLİĞİN İLK EVRELERİ

Önceki bölümde bireyin ilk kaygı durumlarının içeriğini ve etkilerini ele aldık. Şimdi libido ve gerçek nesnelerle ilişkilerin bu kaygı durumlarında değişikliğe yol açma şeklini inceleyerek devam edeceğiz.

Oral yoksunluk, doyum için yeni kaynaklar aramaya neden olur[1]. Sonuç olarak, küçük kız annesinden uzaklaşır. Babanın penisi şimdi oral doyumun bir nesnesi haline gelir, ancak aynı zamanda genital eğilimler de kendini gösterir[2].

Erkek çocuk düşünüldüğünde, o da babanın penisi ile, oral emme konumu dışında, meme ve penis özdeşlik kurduğundan olumlu bir ilişki geliştirir[3]. Bana göre, emme evresinde babanın penisine oral saplanma gerçek eşcinselliğin

---

[1] Edward Glover, "Notes on Oral Character-Formation" ["Oral Karakter Oluşumu Üzerine Notlar"] (1925) adlı makalesinde yoksunluğun bireyin gelişiminde uyarıcı bir etmen olduğuna dikkat çekmiştir.

[2] Krş. "The Psychological Principles of Infant Analysis" ["Çocuk Analizinin Psikolojik İlkeleri"] (1926) ve "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928) başlıklı yazılarım.

[3] "Nach dem Tode des Urvaters" ["İlksel Babanın Ölümünden Sonra] (1923) adlı yazısında Roheim babalarının cesetlerini yiyip bitirdikten sonra erkek çocukların babalarına besleyen anne olarak bakmaya başladıklarını iddia eder. Bu şekilde, ona göre, bu zamana kadar sadece annelerine hissettikleri sevgiyi babalarına da aktarırlar ve ona karşı tutumları olumsuzdan olumlu bir öğeye dönüşür.

oluşmasında temel bir etmendir[1]. Normalde erkek çocuğun babanın penisine saplanması canlanmış Oidipus eğilimlerinden doğan nefret duyguları ve kaygıya karşı savaşır[2]. Eğer her şey iyi giderse babanın penisine karşı bu iyi tutum kendi cinsiyetine yönelik iyi bir ilişkinin temelidir ve aynı zamanda erkek çocuğun heteroseksüel gelişiminin tamamlamasını sağlar. Ancak erkek çocukta babanın penisi ile oral emme ilişkisi bazı koşullar altında eşcinselliğe yol açabilirken, kızlarda genelde heteroseksüel itkilerin ve Oidipus çatışmasının öncüleridirler. Kız çocuk libidinal arzularını babaya çevirdikçe yeni bir hedef bulur; erkek çocuk da benzer şekilde tekrar anneye dönerek genital bir sevgi nesnesi olarak onu tekrar kazanır. Genital, kendini ortaya koyar.

Daha önce de söylediğim gibi, sadizmin zirvede olduğu gelişimin bu erken evresinde tüm genital öncesi ve genital evrenin de sırayla hızlıca başladığını keşfettim. Libidonun konumunu yıkıcı içgüdüsel dürtülerle gitgide sağlamlaştırması daha sonra gerçekleşir.

Yaşam ve ölüm içgüdülerinin kutuplaşmasını ve etkileşimlerini de bence dinamik zihnin süreçlerinin temel bir etmeni olarak görebiliriz. Libido ve yıkıcı eğilimler arasında,

---

[1] Krş. Freud, *Leonardo da Vinci and a Memory of His Childhood* [*Leonardo da Vinci ve Çocukluk Anısı*] (1910). Bu gelişimsel süreçleri daha yakından 12. Bölümde erkek çocuğun cinsel gelişimini tartışırken izleyeceğiz.

[2] Doğrudan bir gözlemden alınmış bir örnek ile sevmekten sevmemeye böyle bir değişimin izlediği yolu anlatabilirim. Sütten kesilmesini izleyen aylarda küçük bir erkek çocuk balık yemeklerini yeğler ve aynı zamanda genel olarak balığa büyük bir ilgi gösterirdi. Bir yaşında sıkça annesi mutfakta balığı öldürüp, hazırlarken yoğun bir ilgi ile ve belirgin bir şekilde zevk alarak annesini izlerdi. Kısa bir süre sonra, balık yemeklerine karşı tiksinme, balığı görmekten hoşlanmama ve sonrasında sıradan bir balık fobisine genişleyen büyük bir hoşnutsuzluk başladı. Balıklara, yılanlara ve kertenkelelere saldırıların babanın penisine saldırıları temsil ettiğini gösteren ilk analizler bence çocuğun davranışlarını anlamamızı sağlar. Annesi tarafından balığın öldürülmesi babasının penisine karşı sadistik itkilerini çok yüksek bir seviyede doyurdu ve bu durum onun babasından ya da daha doğrusu babanın penisinden korkmasına neden oldu.

büyük ölçüde libidonun yıkıcı eğilimlerin gücü altında olduğu, ayrışmaz bir bağ vardır. Ancak saldırganlığın kaygıyı doğurduğu ve kaygının da saldırganlığı pekiştirdiği, ölüm içgüdüsü tarafından hükmedilen kısır döngü, kuvvetlenen libidinal güçler tarafından kırılabilir. Gelişimin erken evrelerinde, yaşam içgüdüsü var olmayı sürdürebilmek için, ölüm içgüdüsüne karşı azami ölçüde güç harcar. Ancak bu durum cinsel gelişimi uyarır.

Genital itkiler uzun bir süre için gizil kaldığından, yıkıcı ve libidinal itkiler arasındaki çatışmadan kaynaklı çeşitli gelişim evrelerindeki değişimlerin ve birbiri içine geçmelerin belirgin şekilde farkında olamayabiliriz. Aşina olduğumuz örgütlenme evrelerinin ortaya çıkışı sadece libidonun yıkıcı içgüdü ile mücadelesinde kazandığı ve oluşturduğu konumlara değil, aynı zamanda bu iki öğe devamlı hem birleşik hem de karşıt olduğundan aralarındaki düzenlemenin gelişmesine de tekabül eder.

En derin zihin seviyelerinin analizi, küçük çocukta daha azı görünür olan, ongun bir sadizmin varlığını ortaya koyar. Gelişimin ilk evrelerinde çocuğun, sadizmin her başlangıç alanında zirvede olduğu bir dönemden geçtiği ile ilgili savım, bir oral sadizm evresini (yamyamlık) bir anal sadizm evresinin izlediği ile ilgili kabul görmüş ve yerleşmiş teorinin yalnızca ayrıntılı bir açıklamasıdır. Bu yamyamlık eğilimlerinin ruhsal anlamlarına uygun olarak kendilerini ifade edemediklerini de akla getirmeliyiz. Genelde küçük çocukların nesnelerini tahrip etme itkilerinin belirsiz işaretlerine sadece bir dereceye kadar erişebiliriz, görünür olan sadece fantezilerinin türevleridir.

Çocuğun gelişiminin çok erken bir evresinde doğan abartılı fantezilerin hiçbir zaman bilinçli hale gelmediği varsayımı, çocuğun gerçek nesnelere karşı sadistik itkilerinin azını ifade ettiği olgusunu açıklamak için oldukça faydalıdır. Dahası, bu fantezilerin benliğin erken bir gelişim evresinde meydana geldiği ve bu sırada çocuğun gerçeklikle ilişkileri-

nin hâlâ gelişmemiş olduğu ve çocuğa fantezi hayatı tarafından hükmedildiği hatırlanmalıdır. Çocuğun yıkıcı içgüdülerini güçlü şekilde cansız şeylere, küçük hayvanlara vb. karşı göstermesinin nedeni, erişkinle karşılaştırıldığında çocuğun boyut ve güç oranında ve biyolojik bağımlılığında bulunabilir. Gizlenmiş olsa da genital itkilerin küçük çocuğun sadizmi üzerindeki kısıtlayıcı etkileri, dışsal nesnelere karşı sadizminin azalmasına katkıda bulunabilir.

Bu zamana kadar gördüğümüz gibi, oldukça küçük çocuklarda gerçek nesnelerle ilişkilerin yanında, gerçek dışı imagolarla hem çok iyi, hem de çok kötü şekilde yaşanan bir ilişki yer alır, ancak bu ilişki gerçek nesnelerle olanınkinden farklı bir düzlemdedir. Genellikle bu iki çeşit nesne ilişkisi durmadan birbirleri ile iç içe geçer ve birbirlerini değiştirirler. (Bu üstbenliğin oluşumu ve nesne ilişkileri arasındaki etkileşim olarak açıkladığım süreçtir.) Ancak oldukça küçük çocukların zihninde gerçek nesneler ve hayali olanlar yine de geniş ölçüde ayrıktır; ve bu kısmen, gerçek nesnelerine karşı, fantezilerinin özelliklerinden beklenenden daha az şekilde sadizm ve kaygı sergilenmesini açıklar.

Bildiğimiz gibi ve özellikle de Abraham'ın dikkat çektiği gibi, çocuğun nesne ilişkileri ve kişilik oluşumunun doğası çok büyük ölçüde, baskın olan saplanmasının oral-emme döneminde mi, yoksa oral-sadistik dönemde mi yerleştiği ile belirlenmektedir. Bana göre bu etmen üstbenliğin oluşumunda da belirleyicidir. Penis ile memenin eşleşmesinden ötürü şefkatli bir annenin içe atımı, cana yakın bir baba imagosunun oluşumunu etkilemektedir[1]. Üstbenliğin yapımında da, oral-emme evresindeki saplanmalar oral-sadistik itkilerin

[1] Abraham, "Short Study of the Development of the Libido" ["Libido Gelişiminin Kısa Özeti"] (1924) başlıklı makalesinde şöyle yazar: "Bedenin içe yansıtılan kısmı açısından bilinmesi gereken bir başka nokta da penisin gerçekten dişil meme ile eşleşmesidir ve bedenin parmak, ayak, saç, dışkı ve kalça gibi diğer kısımları, ikincil şekilde, bu iki organı temsil etmeleri için kullanılabilir..."

kontrolü altında meydana gelen, kaygı üreten özdeşleşmelere karşı savaşacaktır.

Çocuğun sadistik eğilimleri azaldıkça, üstbenliğin tehditlerinin şiddeti de azalır ve benliğin tepkileri de değişime maruz kalır. Gelişimin en erken evrelerinde hakim olan çocuğun üstbenlikten ve nesnelerden baskın korkusu şiddet tepkilerine zemin hazırlamaktadır. Benlik ilk önce köreltme[1]– Laforgue'un kelimelerini kullanmak gerekirse- ile ve sonra üstbenliği reddederek kendini üstbenliğe karşı savunmayı dener. Benliğin, üstbenliği alt etme[2] ve üstbenliğin altbenlik itkileri ile zıtlaşmasından kurtulma girişimleri sonucu, üstbenliğin gücünü kavrar ve buna göre tepki vermeye başlar. Sonraki anal evrenin başlaması ile birlikte, benlik bu gücü hiç olmadığı kadar çok fark eder ve onunla uzlaşma girişimleri gitgide artar. Üstbenliğin gücünün tanınması ile birlikte benlik de üstbenliğin buyruklarına boyun eğme zorunluluğunu kabul eder. Böylece, hem iç ruhsal gerçekliğin, hem de dışsal gerçekliğin kabul edilmesine de bağlı olan bir adım atılmıştır; iç ruhsal gerçeklik dışsal olanın bir ön koşuludur[3]. Oldukça erken bir evrede reddetme şeklindeki benliğin altbenlik ile ilişkisi sonraki anal evrede içgüdülerin baskılanması –ya da daha doğrusu kelimenin tam anlamıyla bastırılması- halini alır[4].

---

[1] Benliğin onu tehdit eden dürtüleri, anıları, duyguları veya çatışmaları görmezden gelmesi şeklindeki bir savunma mekanizması -çn.

[2] *Psychoanalyse der Gesamtpersonlichkeit* [*Bütün Kişiliğin Psikanalizi*] (1927) adlı eserinde Alexander, altbenliğin bir anlamda üstbenliği ayarttığını ve aralarındaki bu uzlaşmanın yasaklanmış eylemleri gerçekleştirmelerini sağladığına dikkat çekmiştir.

[3] "The Problem of the Acceptance of Unpleasant Ideas" ["Hoş Olmayan Düşüncelerin Kabulü Sorunu"] (1926) isimli makalesinde Ferenczi dışsal gerçeklik bilgisinin ruhsal gerçeklik bilgisi ile beraber ilerlediğine dikkat çeker.

[4] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı*'da (1926) Freud şöyle der: Tüm bunlara rağmen, sonraki değerlendirmeler açısından, bastırmanın libidonun *genital* örgütlenmesi ile özel bir ilişkisi olan bir süreç olduğu ve benliğin diğer örgütlenme seviyelerinde libidoya karşı kendini savunması gerekirken

Üstbenlik ve altbenlik ile ilişkili nefret nesneye doğru yer değiştirdiğinden, nesne için duyulan nefretin miktarı da azalır[1a]. Libidinal öğelerin artması yıkıcı öğelerin azalmasını da etkilediğinden, nesneye yöneltilmiş birincil sadistik eğilimler de azalır. Bu gerçekleştiğinde ise, benlik nesnesi tarafından cezalandırılma korkusunun daha çok bilincine varmış gibi görünür. Katı üstbenliğe teslim olma ve onun tarafından dayatılan yasakları kabul etmeye böylece nesnenin gücünü kabul etme de eklenir. Bu, benliğin nesneyi ve üstbenliği eşleştirme eğilimleri ile pekişir. Bu eşleştirme, yansıtma ve yer değiştirme mekanizmaları aracılığıyla, dışsal gerçeklikle ilişkinin gelişmesini sağlayan kaygının değiştirilmesinde ileri bir adımdır. Benlik şimdi hem dışsal, hem de içselleşmiş nesnelerin taleplerini doyurmaya girişerek kaygıyı denetimi altına almayı denemektedir. Bu durum benliğin nesneleri korumasına –Abraham'a göre bu tepki sonraki anal evrede yer alırneden olur. Nesneye karşı bu değişikliğe uğramış davranış şekli kendini iki şekilde gösterebilir: Birey bir tehlike kaynağı olan nesneden korkusu nedeniyle ve aynı zamanda kendi sadistik itkilerinden nesnesini korumak için ondan uzaklaşabilir veya daha olumlu duygularla ona yönelebilir. Nesnelere ilişkin bu süreç anne imagosunun iyi ve kötü şeklinde bölünmesi ile gerçekleşmektedir. Nesneye karşı bu ikircikliğin varlığı nesne ilişkilerinin gelişiminde ileri bir adımı işaret eder ve aynı zamanda çocuğun üstbenlik korkusunu değiştirmesine de yardımcı olur. Bu korku dışsal nesne ile yer değiştirir ve daha sonra yine yer değiştirme aracılığıyla birçok nesneye yayılır. Sonuç olarak, bazı kişiler için saldırıya uğramış ve böylece korkutucu hale gelmiş olan nesne, diğerleri için ise merhametli ve koruyucu nesne –özellikle anne- anlam kazanır.

---

başka savunma yöntemlerine başvurduğu ihtimalini göz önünde bulunduracağız....' (*S.E.* 21, s. 125.)

[1a] Bu cümle anlaşılmazdır. Önceki cümlenin ışığında içgüdüleri reddetme ve bastırmadan dolayı nesneden nefret azalır şeklinde anlaşılmalıdır.

Çocuğun daha nazik imagoları içe attığı genital evreye doğru ilerleyen gelişimi sayesinde birey gitgide kaygı ile baş etmede daha başarılı hale gelir. Sonuç olarak üstbenliğin yöntemlerinin özelliğinde bir değişim meydana gelir.

Şimdiye dek baskın olan üstbenliğin tehditleri, ihtar ve serzeniş şeklini alarak daha hafiflediğinde, benlik olumlu ilişkilerinde onlara karşı destek bulabilir. Şimdi telafi edici mekanizmaları ve nesnelerine karşı acıma duygusu şeklindeki tepki oluşumlarını üstbenliği yatıştırmak için kullanabilir[1]; ve bu nesnelerden ve dış dünyadan aldığı sevgi ve kabullenme üstbenliğin onayının hem bir işareti, hem de bir ölçütü olarak görülür. Bu bağlamda imagoların bölünme mekanizması önemlidir, benlik tehlikenin habercisi olan nesneden uzaklaşır, ama acı veren, hayali yaralarını tamir etmek için nazik nesneye yönelir. Yüceltme süreci bu şekilde başlar[2,3], bireyin nesneye karşı telafi edici eğilimleri tüm yüceltmeler için, oyuna yönelik itkinin çok ilkel işaretleri gibi en erken olanlarının bile, temel bir harekete geçirme kuvvetidir. Telafi edici eğilimlerin gelişimi ve yüceltmeler açısından, üstbenlik tarafından uygulanan baskının benlik tarafından yatıştırılmış ve suçluluk hissi olarak hissedilmiş olması gerekir. Genital itkilerin ve nesne ilişkilerinin öne çıkması ile başlayan üstbenlikteki niteliksel değişimler, üstbenlik ve benlik arasındaki ilişkileri etkiler ve suçluluk hissi ortaya çıkar. Suçluluk duygularının çok baskın hale gelmesi, bir kere daha benlik

---

[1] "The Psychology of Pity" ["Acımanın Psikolojisi"] (1930) başlıklı yazısında Jekels, nesnesi için merhamet duyan kişinin onu kendi üstbenliği tarafından işlenmiş olmasını ister gibi işlediğini göstermiştir.

[2] Krş. "Infantile Anxiety-Situations Reflected in a Work of Art" ["Sanat Ürününe Yansımış Çocukluk Kaygı Durumları"] (1929) başlıklı yazım.

[3] Ella Sharpe, yüceltmede çocuğun sadistik ve telafi edici eğilimlerini doyuran ve büyüsel tümgüçlülük duyguları ile bağlantı kurduğu dışsal nesneye içe yansıtılan ebeveynini yansıttığını göstermiştir (Krş. "Certain Aspects of Sublimation and Delusion" ["Yüceltme ve Hezeyanların Bazı Yönleri"] (1930) adlı yazısı).

tarafından kaygı olarak hissedilecektir[1]. Eğer bu çizgideki fikirler doğruysa bu, üstbenliğin bir eksikliği değil; ancak, bazı bireylerde -suçlu davranışı gösteren yani "asosyal" kişilerde- bir sosyal duygu yoksunluğuna yol açan, niteliksel bir farklılık olacaktır[2].

Bana göre, anal evrenin daha erken dönemlerinde çocuk oral-sadistik dönemde içe atmış olduğu korkutucu imagolara karşı bir savunma yapar. Üstbenliği reddetme kaygının üstesinden gelme yönünde atılmış bir adımı temsil edecektir. Atılan bu adım bu evrede başarılı olamaz, çünkü şiddetli reddetme yöntemi devamlı olarak yeni bir kaygı ortaya çıkarır. Bu şekilde dindirilen kaygı, libidonun sonraki en yüksek seviyesine –sonraki anal evre- yatırım yapmaya çocuğu yönlendirir ve böylece gelişimini destekler.

Erişkindeki nesne ve üstbenliğin hiçbir şekilde benzer olmadığını ve daha önce de söylediğim gibi çocuklukta da her zaman böyle olduğunu artık biliyoruz. Benliğin gerçek nesneler ve onların imagolarını birbirleri ile yer değiştirme çabası ile sonuçlanan üstbenliğin ve benliğin uyuşmazlığı bence gelişimde temel bir etmendir[3]. Bu gelişim kendini şu şekilde gösterir: Genital seviyenin hakimiyetinin artması sonucu nesne ile üstbenlik arasındaki uyuşmazlık azalır ve imagolar gerçek nesnelere daha çok yaklaşır; dahası gelişimin en erken dönemine ait hayali ve kaygıya neden olan imagolar geri plana çekilir ve aynı zamanda bireyin zihinsel dengesi daha sabit hale gelir ve ilk kaygı durumlarının değiştirilmesinde daha başarılı olunur[4a].

---

[1] Krş. Ernest Jones'un bu konuya katkısı, "Fear, Guilt and Hate" ["Korku, Suçluluk ve Nefret"] (1929).

[2] Fenichel de "Identifizierung" ["Özdeşleşme"] (1926) başlıklı yazısında bu görüşü ele alır.

[3] Benliğin gelişimi ve gerçeklikle ilişkisi için bu etmenin önemi daha geniş şekilde 10. Bölümde incelenmiştir.

[4a] Bu cümle şu şekilde de çevrilebilirdi: Uyuşmazlık azaldıkça genital evrenin hakimiyeti altındaki imagolar da gerçek nesnelere daha yakın hale gelir; gelişimin ilk evresine ait hayali, kaygı üreten imagolar geri plana

Genital itkiler gitgide güç kazandıkça, benlik tarafından altbenliğin baskılanması da şiddetini oldukça kaybeder, bu da aralarında uzlaşmayı olası kılar.

Böylece, genital evrenin ilerleyişine eşlik eden daha olumlu bir nesne ilişkisi de üstbenlik ve benlik ve altbenlik arasındaki doyurucu bir ilişkinin bir işareti olarak görülebilir.

Daha önce psikozlar için saplanma noktalarının gelişiminin ilk evrelerinde bulunabileceğini ve daha erken ve daha ileri anal evreler arasındaki sınırın psikoz ve nevroz arasında sınır çizgisi oluşturduğunu zaten söylemiştik. Daha da ileri giderek, bu saplanma noktalarına sadece ileriki hastalıklar için değil, aynı zamanda çocuğun hayatının ilk evreleri boyunca maruz kaldığı bozukluklar için de bir çıkış noktası olarak bakmaya niyetliyim. Önceki bölümde[1] sadizm zirvedeyken aşırı güçlü kaygı durumlarının ortaya çıkmasının psikotik bozukluklarda temel bir etiyolojik etmen olduğunu görmüştük. Ancak aynı zamanda gelişimin ilk dönemlerinde genelde psikotik özellikte kaygı durumlarından geçildiğini keşfettim. Eğer, dışsal ya da içsel nedenlerle bu erken durumlar yüksek bir seviyede harekete geçerse, çocuk psikotik özellikler sergileyecektir. Ve eğer korku yaratan imagoları tarafından şiddetli şekilde baskılanmışsa ve yardımcı imagoları ve gerçek nesnelerinin yardımıyla onlara karşı yeterince savaşamazsa, çocuk bir erişkin psikozuna benzer ve ileriki yaşamında sıkça bir güncel psikoza uzayacak ya da ciddi hastalıkların ya da diğer gelişim noksanlıklarının temelini oluşturacak olan bir psikotik rahatsızlıktan[2] muzdarip olacaktır.

Bu kaygı durumları zaman zaman her çocukta etkin hale geldiğinden ve belirli bir güce ulaştığından, her çocuk belirli aralıklarla psikotik fenomenler sergileyecektir. Melankolik

---

çekildikçe, bireyin ruhsal dengesi daha sabit hale gelir ve ilk kaygı durumlarının değişimi daha başarılı olur.

[1] Krş. "Personification in the Play of Children" ["Çocukların Oyununda Canlandırma"] (1929) başlıklı yazım.

[2] Okuyucu Erna (3. Bölüm), Egon (4. Bölüm) ve Isle (5. Bölüm) vakalarını hatırlayacaktır.

bozuklukların ayırt edici özelliği olan aşırı yüksek neşe ve aşırı mutsuzluk arasındaki değişim küçük çocuklarda devamlı olarak bulunur. Çocukların hissettiği mutsuzluğun derinliği ve karakteri genellikle hoş karşılanmaz, çünkü çok sık olur ve çok hızlı şekilde değişir. Analitik gözlem bana mutsuzluk ve depresyonlarının, erişkinin melankolik depresyonu kadar şiddetli olmamasına rağmen, benzer nedenlerden kaynaklandığını ve bunlara intihar düşüncelerinin eşlik edebildiğini gösterdi. Çocukların başına gelen küçük ve büyük kazalar ve kendilerine zarar vermeleri sıklıkla bana göre etkisiz araçlar ile denenen intihar girişimleridir. Bir psikoz ölçütü olan gerçeklikten geri çekilme çocukta çoğunlukla normal bir fenomen olarak düşünülür. Küçük çocukta etkin olan paranoid özelliklerin gözlemlenmesi daha zordur, çünkü bu bozukluğun ayırt edici bir özelliği olan gizlilik ve aldatmaya eğilim ile bağlantılılardır. Küçük çocukların hayali figürler tarafından kuşatıldıklarını ve izlendiklerini hissettikleri bilinen bir olgudur. Oldukça genç bazı çocukları analiz ederken[1], yalnız olduklarında özellikle geceleri büyücüler, cadılar, şeytanlar, hayali figürler ve hayvanlar gibi her çeşit zulmedici tarafından kuşatıldıklarını hissettiklerini ve onlardan korkularının paranoid bir kaygı özelliğinde olduğunu keşfettim.

Çocukluk çağı nevrozları erişkinlerde tek başına ve daha az ya da çok saf şekilde görülen, birçok farklı psikotik ve nevrotik özelliklerden ve mekanizmalardan oluşmuş karışık bir tablo sunmaktadır. Bu karmaşık tabloda bazen bu bozukluğun özellikleri, bazen başka özellikler daha güçlü şekilde ön plana çıkar. Ancak pek çok durumda çocukluk çağı nevrozunun tablosu, çeşitli bozukluklar ve onlara karşı kullanılan savunmaların hepsinin aynı zamanda iş başında olmasından dolayı, tamamen anlaşılmazdır.

---

[1] Çocuğun periler ya da Noel Baba gibi hayali, yardımcı figürlere inancı kötü imagolarından korkusunun üstesinden gelmesine ve onu idare etmesine yardım eder.

Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı[1] adlı kitabında Freud "en erken çocukluk fobilerinin bu zamana kadar açıklanmamış olduğu" ve "çocuklukta daha sonra görülen kesin nevrozlarla ilişkisinin ne olduğunun tam olarak açık olmadığı"nı belirtmiştir. Deneyimlerime göre, bu ilk fobiler üstbenliğin oluşumunun ilk evrelerinde ortaya çıkan kaygıları içermektedir. Çocuğun ilk kaygı durumları yaklaşık olarak hayatının ilk yılının ortasında görülür ve sadizmde artışa neden olur. Hem içe yansıtılmış hem de dışsal şiddet uygulayan (yiyip bitiren, kesen, hadım eden vb.) nesnelerden korkusunu içermektedir ve bu korkular böyle erken bir evrede yeterince değişemez.

Yeme ile ilgili küçük çocukların sıkça sahip oldukları güçlükler de, deneyimlerime göre ilk kaygı durumları ile yakından bağlantılıdır, ve her zaman paranoid kökenlere sahiptir. Yamyamlık evresinde çocuklar her çeşit yiyeceği, organları ile temsil ettikleri, nesneleri ile eşleştirirler, böylece babalarının penisi ve annelerinin memesi anlam kazanır ve bu şekilde yiyecek sevilir, veya ondan nefret edilir ve korkulur. Sıvı yiyecek süte, dışkılara, idrara, sperme, katı yiyecekler dışkı ve vücudun diğer özlerine benzetilir. Böylece yiyecek, eğer ilk kaygı durumları güçlü şekilde etkin ise, çocukların içselleşmiş nesne ve dışkılarına ilişkin hissettikleri tüm bu zehirlenme ve içten tahrip edilme hissine neden olabilir.

Çocukluk çağı hayvan fobileri bu tarz ilk kaygının bir ifadesidir. Erken anal evrenin bir özelliği olan korkutucu üstbenliğin reddedilmesine dayanır. Çocukluk çağı hayvan fobileri, böylece çocuğun, sayesinde korkutucu üstbenlik ve altbenliğinden korkusunu değiştirdiği, birçok hamlenin üretildiği, bir süreci temsil eder. İlk hamle üstbenlik ve altbenliği reddetmek ve onları dış dünyaya yansıtmaktır. Bu sayede üstbenlik gerçek nesne ile eşitlenir. İkinci hamle, gerçek babadan korkunun bir hayvan ile yer değiştirmesi olarak aşina olduğumuz, benlik gelişiminin ilk evrelerine ait bir özellik olan, üstbenliğin ve altbenliğin fantezide vahşi ve tehlikeli

[1] (*S.E.* 20, s. 136)

hayvanlarla özdeşlik kurmasındaki değişikliğe dayanmaktadır. Vahşi hayvanlar yerine, daha az acımasız olan bir hayvan, bir kaygı nesnesi olarak dış dünyadan seçilmiştir. Kaygı hayvanının sadece kendini çocuğun babasından korkması ile değil ancak sıkça çocuğun babasına hayranlık duymasında da göstermesi, idealin oluştuğunun işaretidir[1]. Hayvan fobileri zaten üstbenlik korkusunun etkili şekilde değiştirilmesidir. Burada üstbenlik, nesne ilişkisi ve hayvan fobileri arasında ne kadar yakın bir ilişki olduğunu görülebilir.

Freud şöyle yazmıştır[2]: "Daha önce, fobilerin içsel, içgüdüsel tehlikeyi dışsal algısal tehlike ile değiştirdikleri bir yansıtma özelliklerinin olduğunu zaten belirtmiştim. Bunun faydası öznenin içinden gelen tehlikelerden kaçması yararsız olsa da, ondan ve onu algılamaktan kaçınarak dışsal bir tehlikeye karşı kendini koruyabilmesidir. Söylediklerim doğrudur, ancak derine inememektedir. İçgüdüsel bir istek her şeyden önce kendi içinde tehlikeli olmadığından, yalnızca gerçek bir dışsal tehlikeye, hadım edilme tehlikesine yol açtığı zaman tehlikeli hale gelir. Böylece nihayetinde fobide gerçekleşen sadece bir dışsal tehlikenin diğerinin yerini almasıdır." Ancak ben fobinin kökeninde yatanın eninde sonunda içsel bir tehlike olduğunu düşünmeyi göze aldım. Fobi, kişinin kendi yıkıcı içgüdüsünden ve içe attığı ebeveyninden korkusudur. Aynı bölümde Freud ikame oluşumların

---

[1] Abraham bana, küçük bir çocuğun bir hayvandan nefret etmesinin onun tarafından ayıplanma korkusunu içerdiği ile ilgili iyi bir örnek olarak şu hikayeyi anlattı: Küçük bir akrabasına, henüz bir buçuk yaşında olmayan erkek bir çocuk, resimli bir kitap vermişti ve ona resimleri göstermiş ve yüksek sesle metni okumuştu. Bir sayfada küçük bir çocuğa temiz olması gerektiğini söyleyen bir domuzun resmi vardı ve bu resmim çocuğun hoşuna gitmediği açıktı. Çünkü sayfayı hemen çevirmek istemişti ve Abraham ne zaman resme dönse, çocuk resme bakmadı. Daha sonra Abraham, her ne kadar resimli kitaplara düşkün olsa da çocuğun üzerinde domuz olan sayfaya dayanamadığını fark etti. Abraham bana hikayeyi anlatırken şunları da ekledi: "Üstbenliği o sırada bir domuz olmalıydı."

[2] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* (1926) (*S.E.* 20, s. 126).

faydalarını anlatırken şunları söyler[1]: "Çünkü bir fobiye ait kaygı koşullara bağlıdır; yalnızca nesnesi algılandığında – ya da daha doğrusu yalnızca tehlike durumu var olduktan sonra- ortaya çıkar. Orada olmayan bir baba tarafından hadım edilmekten korkmanın bir gereği yoktur. Diğer bir taraftan kişi babadan kurtulamaz; baba ne zaman isterse o zaman ortaya çıkar. Ancak eğer babanın yerini bir hayvan alırsa, tehlike ve kaygıdan kurtulmak için tek yapması gereken ondan –yani varlığından- kaçınmaktır."

Eğer bir hayvan fobisi aracılığıyla benlik sadece dışsal bir nesneden diğerine yer değiştirmeye değil, aynı zamanda içselleşmiş olduğundan kaçışı olmayan daha korkunç nesnenin bir başkasına, dışsal ve bundan daha az korkutucu olan birine yansıtılmasına neden olursa, fayda daha da büyük olacaktır. Bu açıdan bakıldığında, hadım edilme kaygısı sadece çarpıtılmış bir cümle ("baba tarafından hadım edilme yerine -kurdun parçalayıp yuttuğu- at tarafından ısırılmış") değil, aynı zamanda hayvan fobisinin temeli, yiyip bitiren bir üstbenlikten duyulan eski bir kaygıdır.

Burada anlatmaya çalıştıklarıma örnek olabilecek iki iyi bilinen hayvan fobisi vakasını –Küçük Hans ve Kurt Adamele alalım. Freud bazı benzerlikleri olmasına rağmen, iki fobinin birbirinden birçok açıdan farklılaştığına işaret etmiştir[2]. Gözlemlediğimiz farklılıklara bakıldığında, Küçük Hans'ın fobisi birçok olumlu duygu özellikleri içerirdi. Kaygı hayvanı aslında dehşet verici bir hayvan değildi ve fobisi gelişmeden hemen önce babası ile atlarla oynadıklarında olduğu gibi bir nebze cana yakınlık hissetmişti. Ebeveyni ve çevresi ile ilişkisi bütününde çok iyiydi; genel gelişimi anal-sadistik evreyi başarıyla aşmış ve genital evreye erişmiş olduğunu gösteriyordu. Hayvan fobisi, üstbenliğin vahşi ve korkutucu bir hayvan ile özdeşlik kurduğu ve çocuğun nesnesinden korkusunun buna bağlı olarak yoğun olduğu, en eski evrelere ait kaygının yalnızca birkaç işaretini verdi. Aslında

[1] *A.g.e.*, (*S.E.* 20, s. 125).
[2] *A.g.e.* (*S.E.* 20, s. 107).

bu ilk kaygının oldukça iyi şekilde üstesinden gelmiş ve değiştirmiş görünüyordu. Freud onun için: "'Hans' aslında 'olumlu' bir Oidipus kompleksi denilen, normal bir çocukmuş gibi görünür." der. Yani, çocukluk çağı nevrozuna orta seviyede, "normal" olarak bakılabilirdi; kaygısı bildiğimiz gibi kısa bir analiz ile kolaylıkla giderilmişti.

Kurt Adam denilen dört yaşındaki erkek çocuğun nevrozu oldukça farklı bir tablo sunmaktadır. Bu çocuğun gelişimi normal olarak açıklanamaz. Freud onun hakkında şöyle yazar: "... Dişil nesnelere tutumu erken bir baştan çıkarıcılık tarafından dengesizleşmişti ve pasif, feminen yanı kuvvetlice gelişmişti. Kurt rüyasının analizi, babasına karşı kasıtlı saldırganlığının çok az olduğunu ortaya çıkardı, ancak bastırmanın geride babasına karşı pasif, yumuşak bir tutum bıraktığı kesindi. Bu vakada da başka etmenler geçerli olabilir; ancak açık değildir[1]". Kurt adamın analizi "baba tarafından parçalanıp yutulma fikrinin genital-erotik anlamda baba tarafından sevilmek için pasif, yumuşak bir itkiyi, gerileme ile değerini azaltarak, ifade ettiğini gösterir[2]".

Daha önceki tartışmalarımızın ışığında, bu fikir sadece gerileme ile değeri düşürülmüş pasif, yumuşak bir arzuyu ifade ediyor gibi gözükmez, üstelik gelişimin çok eski bir evresinin kalıntısıdır[3]. Çocuğun bir kurt tarafından parçalanıp yutulma korkusuna sadece baba tarafından hadım edilme fikrinin çarpıtılması olarak değil de, aynı zamanda (önereceğim gibi) sonraki, değişmiş biçiminin yanında değişmemiş

---

[1] *A.g.e.*

[2] *A.g.e.*, s. 105.

[3] Sadece teorik bir bakış açısından değil aynı zamanda terapötik bir açıdan da, çocuğun nevrozunun patlak vermesinde parçalanıp yutulma fikrinin sadece bir gerileme yatırımına mı maruz kaldığı, yoksa ilk etkinliği sonraki değişimleri ile beraber koruyor mu olduğuna karar vermek bence önemlidir. Çünkü biz sadece fikrin içeriğini değil, her şeyden önce ona bağlı kaygıyı düşünürüz. Tam olarak böyle bir kaygıyı ne niceliksel, ne de niteliksel yönden nevrozun altında yatan ve psikoza özel olan bir kaygı olarak kabul etmedikçe anlayamayız.

biçimini de sürdüren birincil bir kaygı olarak bakarsak, kesinlikle anormal gelişim sürecini etkilemiş olan etkin bir baba korkusunun mevcut olduğu anlaşılacaktır. Sadizmin zirvede olduğu bir dönemde oral-sadistik itkilerin öncülük ettiği çocuğun babasının penisini içe atma arzusu, yoğun oral-sadistik, düşmanca itkiler ile birlikte babanın penisi ile özdeşlik kuran tehlikeli, yiyip bitiren bir hayvandan korkuyu da doğurur. Babasından bu korkusunun nereye kadar üstesinden gelmeyi ve değiştirmeyi başarabildiği kısmen yıkıcı eğilimlerinin büyüklüğüne bağlı olacaktır. Babasından korkusunu temsil eden kurttan korkusu, babasının yiyip bitiren bir kurt olan imgesini koruduğunu gösterdi. Çünkü bildiğimiz gibi sonraki baba imagolarında bu kurdu tekrar keşfetmişti ve tüm gelişimi bu bunaltıcı korku tarafından yönetilmişti[1]. Bana göre, babasından bu büyük korkusu ters Oidipus kompleksinin üretilmesinin altında yatan bir etmendir. Birçok dört-beş yaş arası paranoid özellikler[2] sergileyen ve ters Oidipus kompleksinin hakim olduğu çok nevrotik erkek çocuğu analiz ederken, büyük ölçüde bu gelişim süresinde en derin zihinsel katmanlarda hâlâ etkin olan ve ona karşı aşırı güçlü birincil saldırgan itkiler tarafından üretilmiş olan babalarından aşırı bir korku ile belirlendiğinden emin oldum.

Düz Oidipus durumundan kaynaklanan bir mücadele, fantezide bu şekilde yiyip bitiren, tehlikeli bir babaya karşı devam ettirilemezdi ve böylece heteroseksüel konumdan vazgeçilmeliydi. Kurt Adamda da bu kaygı durumları bana babasına karşı pasif tutumunun temeli izlenimi verir. Kız kardeşinin onu baştan çıkarması babasından korkusunun onu yönlendirdiği tutumun doğrulanmasına ve güçlenmesine neden olmuştur. "Sonuç üzerinde etkisi olan rüyadan sonra çocuk yaramaz, sadistik ve ıstıraplı hale geldi" ve he-

[1] Krş. Ruth Mack-Brunswick, "A Supplement to Freud's "History of an Obsessional Neurosis" ["Freud'un 'Bir Saplantı Nevrozunun Tarihi'ne İlave"] (1928).

[2] Erişkin analizlerim bu bulguları desteklemiştir.

men ardından analiz sırasında çok şiddetli olduğu ortaya çıkan bir saplantı nevrozu geliştirdiğini biliyoruz. Bunlar kurt fobisi varken bile saldırgan eğilimlerinden kaçınmayı denediği ile ilgili görüşümü onaylar gibi gözükür[1]. Hans'ın fobisinde saldırgan itkilere karşı savunma çok açık şekilde görülürken, Kurt Adamın savunması çok derine gizlenmiştir. Bu durum bence Kurt Adam vakasında çok daha büyük bir kaygı ile –ya da birincil sadizm- çok daha anormal şekilde uğraşıldığı ile açıklanabilir. Ve Hans'ın nevrozunun saplantılı özellikler göstermemesi, buna karşın Kurt Adam vakasında hemen, sürekli bir saplantı nevrozunun gelişmesi, saplantılı özellikler bir çocukluk çağı nevrozunda çok güçlü şekilde ve çok erken görüldüyse çok ciddi bozulmaların olduğunu düşünmemiz gerektiği ile ilgili fikrimle uyuşmaktadır[2].

Bu şimdiki çıkarımlarımın dayanağı olan erkek çocukların analizlerinde, anormal gelişimlerinin geriye doğru, çok güçlü sadizme ya da daha doğrusu başarılı şekilde değiştirilmemiş ve yaşamın çok erken bir evresinde aşırı kaygıya neden olmuş sadizme doğru izlerini sürebildim. Anormal gelişimin sonucu ise gerçekliğin aşırı şekilde dışlanması ve ciddi saplantılı ve paranoid özelliklerin oluşmasıdır. Erkek çocuklardaki libidinal itkilerin ve eşcinsel öğelerin pekişmesi çok erken ortaya çıkmış olan babalarından korkularından kaçınmalarına ve korkuyu değiştirmelerine neden olur. Bu kaygıyla uğraşma yolu bence paranoid kişilerin eşcinselliğinde[3,4] te-

---

[1] Yukarıdaki alıntıda, Freud sadistik itkilere karşı savunmanın Kurt Adamın hastalığının yapısında rol oynayabildiği ihtimaline açık kapı bırakmış gözüküyor.

[2] Krş. 6. Bölüm.

[3] 3. Bölümde, paranoid özellikleri olan bir vakayı tartışırken, dişil eşcinselliğin kökeninin benzer bir teorisini oluşturmayı denemiştim. Okuyucu aynı zamanda Egon'un analizi (4. Bölüm) ile bağlantılı olarak söylenenleri de hatırlayabilir. 12. Bölümde bu konuya geri döneceğim.

[4] Roheim etnolojik verilere dayalı olarak benzer bir sonuca varır (Krş. 'Das Völkerpsychologische in Freud's Massenpsychologie und Ich analyse' [1922] başlıklı yazısı).

mel bir etiyolojik etmendir ve Kurt Adamın ileriki yaşamında paranoya geliştirmiş olması görüşümü destekleme eğilimindedir[1].

Ben ve İd'de[2] (1923) paranoid kişilerin sevgi ilişkileri hakkında konuşurken, Freud benim düşüncelerimi doğrular gibidir. Şöyle der: "Ancak paranoyanın değişimi ile ilgili süreçlerin analitik araştırması tarafından aşina olduğumuz başka olası bir mekanizma daha vardır. İkircikli bir tutum başlangıçtan beri mevcuttur ve dönüşüm yaptırımın tepkisel bir yer değiştirmesinden, erotik itkiden çekilmiş ve düşmanca bir itkiye eklenmiş olan enerji, etkilenir.

Kurt Adamın fobisinde ilk evrelere ait değişmemiş kaygıyı açıkça fark edebildiğime inanıyorum. Kurt Adamın nesne ilişkileri Küçük Hans'ınkilerden çok daha az başarılıydı ve ciddi saplantı nevrozunda yetersiz şekilde oluşmuş genital evresinin ve baskın anal-sadistik itkilerin etkisi çok barizdi ve zaten kısa sürede kendini göstermişti. Küçük Hans'ın tehditkar ve korkutucu üstbenliğini daha az tehlikeli bir imago ile yer değiştirmede ve sadizm ve kaygısının üstesinden gelmede daha becerikli olduğu görülecektir. Bu diğer vakaya göre daha büyük başarıları, ebeveyni ile arasındaki daha olumlu nesne ilişkisinde ve onda aktif ve heteroseksüel tutumun hakim olmasında ve genital evreye tatmin edici şekilde erişmesinde görüldü.

Şimdi, fobilerin evrimi ile ilgili bulgularımı kısaca özetleyeceğim. İlk kaygı durumlarındaki kaygı bebeklerin memedeyken sahip oldukları fobilerinde ifade bulmaktadır. Çocukluk çağı hayvan fobileri önceki anal evreden başlayarak yoğun şekilde onu korkutan nesneleri içermeye doğru devam eder. Daha sonraki anal evrede ve genital evrede bir kat daha fazla artarak bu kaygı nesneleri büyük ölçüde değişir.

---

[1] Krş. Ruth Mack-Brunswick, *a.g.e.*

[2] (*S.E.* 19, s. 43-4)

Fobiyi değiştirme sürecinin, saplantı nevrozlarının kaynağı olan sonraki bir anal evrede başlayan bu mekanizmalarla bağlantılı olduğuna inanıyorum. Saplantı nevrozu, bence ilk evrelerin[1] psikotik durumlarını tedavi etme girişimidir ve çocukluk çağı nevrozlarında hem saplantılı mekanizmalar, hem de gelişimin bir önceki evresine ait mekanizmalar zaten etkindir.

İlk bakışta çocukluk çağı nevrozlarının klinik çerçevesinde saplantı nevrozunun bazı öğelerinin önemli bir rol oynadığı ile ilgili düşüncem, Freud'un saplantı nevrozunun çıkış noktası ile ilgili söyledikleri ile çelişir. Yine de, bu fikir ayrılığı temel bir noktada makul açıklamalarla kuşkuları dağıtabilir. Bulgularıma göre, saplantı nevrozunun kökeninin çocukluğun erken bir döneminde yattığı doğrudur. Ama saplantı nevrozu olarak gördüğümüz örgütlenmiş varlık içindeki ayrık saplantılı özelliklerin sentezi çocukluğun ileriki bir dönemine kadar, yani gizil dönemin başına kadar, ortaya çıkmaz. Kabul edilmiş teori, anal-sadistik evredeki saplanmaların, saplantı nevrozundaki etmenler gibi, bu saplanmalara doğru bir gerileme sonucunda, sonradan öne çıktığıdır. Benim görüşüm, saplantı nevrozu için gerçek başlangıç noktasının –çocuğun saplantılı semptomlar ve saplantılı mekanizmalar geliştirdiği nokta- daha ileri anal evre tarafından yönetilen yaşamın bu dönemine denk düştüğüdür. Bu ilk saplantılı hastalıklar daha sonra bir şekilde tam olarak gelişmiş saplantı nevrozundan farklı bir tablo sunmaktadır. Bu, eğer gerçeklikle ilişkisi değişmiş olan daha olgun benliğin ilk çocukluktan itibaren etkin olan saplantılı özellikleri sentezlemek ve ayrıntılarına inmek için çalışmaya gizil döneme kadar başlamadığını hatırlarsak anlaşılabilir olur[2]. Küçük çocuğun sap-

[1] Saplantı nevrozunu benlik tarafından ilk çocukluk dönemindeki psikotik kaygının üstesinden gelmek için girişilmiş tedavi, yöntemlerden sadece birdir. 12. Bölümde başka bir yöntemden de bahsedilecektir.

[2] Gizil dönemde saplantı nevrozunun çocuğun benliğinin, üst ve altbenliğinin gereksinimlerini karşılamasına olanak verdiğini, buna karşın daha

lantılı özellikleri kolaylıkla fark edilmemesinin başka bir nedeni, başka savunma mekanizmaları ile birlikte üstesinden henüz gelinememiş daha önceki bozukluklarla yan yana işlemeleridir.

Yine de daha önce de söylemeye çalıştığım gibi[1], genç çocuklar çok sık belirgin biçimde saplantılı kişilik özelliği sergilerler ve aynı zamanda çocukluk çağı nevrozlarında da saplantı nevrozu zaten tabloya hakimdir[2]. Deneyimlerime göre, ilk kaygı durumları çok güçlü olduğunda ve yeterince değiştirilmediğinde, çok ağır saplantı nevrozu ile sonuçlanabilir.

Böylece saplantılı özelliklerin kökeni ile sonrasını, saplantı nevrozlarını, düzgün şekilde birbirinden ayırırken umarım saplantı nevrozunun kökeni ile ilgili burada ileri sürdüğüm görüşü kabul edilen teorinin çizgisine daha çok çekebildim. *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı*'da Freud şöyle demektedir: "Saplantı nevrozu, kökenini.....Oidipus kompleksinin libidinal taleplerini defetme gerekliliğinden almaktadır." Şöyle devam eder: "Libidonun genital örgütlenmesinin güçsüz ve yeterince dirençli olmadığı ortaya çıkar, böylece benlik savunucu çabalarına başladığında, başarılı olduğu ilk şey genital örgütlenmenin (fallik dönemin) tamamını ya da bir kısmını daha önceki sadistik anal evreye geriletmektir. Bu, gerileme olgusunu takip eden her şey için belirleyicidir."

---

erken bir yaşta benliği hâlâ olgunlaşmamışken, bu şekilde kaygısını denetim altına henüz alamadığını göstermeye çalıştığım 10. Bölümde bu değişimleri daha ayrıntılı şekilde ele alacağım.

[1] Bkz. 6. Bölüm.

[2] Krş. Aynı zamanda Rita vakası (3. Bölüm). İki yaş dokuz aylıkken analize gelen ve geldiğinde bir dizi saplantılı semptomları belirgin olan ve bunların arasında başlıca semptomları karmaşık bir yatma merasimi ve abartılmış temizlik ve düzen sevgisi olan vaka. Bu abartılmış düzen ve temizlik sevgisi, kişiliğinin saplantı yatkınlığını açığa vuran birçok büyük alışkanlık olarak ve tüm kişiliğine yayılarak ifade buldu. Dahası, bu alışkanlıklar uzun vadeliydi. Örneğin yatak merasimleri ikinci yılında bir zaman başladı ve bundan sonra da durmadan arttı. Altı yaşında bana gelen Erna'nın (3. Bölüm) aynı zamanda ikinci yılının sonuna doğru gerileyen bazı saplantılı semptomları vardı. Bu çok ciddi vakada nevroz, çok erken bir yaşta bir erişkin saplantı nevrozu ile benzerlikler gösterdi.

Eğer çeşitli libidinal konumlar arasındaki dalgalanmaya – böyle bir dalgalanma bence gelişimin ilk evrelerine ait ayırt edici bir özelliktir- zaten uyandırılmış genital konumun uygun şekilde güçlenip, oluşmasına dek geçen sürede tekrar tekrar vazgeçilmiş bir gerileme olarak bakarsak ve eğer Oidipus durumunun çok erken başladığı ile ilgili görüşüm doğruysa, takıntılı nevrozun kökeni ile ilgili burada korunan fikir yukarıda bahsedilen Freud'un görüşü ile çelişkili olmayacaktır. Savım Freud'un oldukça tereddütle ileri sürdüğü başka bir öneriyi destekleyecektir. Freud şöyle yazar: "Belki de gerileme bünyesel bir etken değil, bir zaman etkenidir. Libidonun genital örgütlenmesi çok güçsüz olduğu için değil de, benliğin karşıtlığının çok erken, sadistik evre zirvedeyken, başlamasından dolayı gerileme mümkün hale gelmiş olabilir." Bu fikrin tersini iddia ederken devam eder: "Bu noktada kesin bir düşünce ifade etmeye hazır değilim, ama analitik gözlemin böyle bir varsayımın lehine olmadığını söyleyebilirim. Saplantı nevrozu başladığında genellikle fallik evreye zaten ulaşıldığını göstermektedir. Dahası, bu nevrozun başlangıcı histeriye göre yaşamın daha ileri bir zamanına –çocukluğun ikinci dönemi, gizil dönem başladıktan sonra- aittir[1]". Eğer ileri sürdüğüm gibi saplantı nevrozunun kökeni çocukluğun ilk dönemine dayanıyor, ama gizil döneminin başlangıcına kadar tam bir saplantı nevrozu olarak görünür hale gelmiyorsa bu itirazlar ortadan kalkacaktır.

Saplantı nevrozlarının çocuklukta çok erken, ikinci yılda, etkin hale gelmeye başladığı görüşü, ilk olarak benlik tarafından kaygı olarak ve sonra ilk anal-sadistik evrenin gitgide sona ermesi ile suçluluk hissi olarak da hissedilen üstbenliğin çocuğun yaşamının en erken evrelerinde oluştuğu savımın bir parçasıdır. Bu sav bir kere daha şimdiye kadar bildiğimiz teoriden farklılaşmaktadır. Bu kitabın ilk kısmında bu teorinin dayandığı deneysel verileri vermiştim; şimdi bunu desteklemek için teorik bir sebep öne sürmek istiyorum.

[1] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* (1926) (*S.E.* 20, s. 113-114).

Freud'a bir kere daha dönelim[1]. "Saplantı nevrozunda, tüm semptom oluşumlarının ilk nedeni açıkça benliğin üstbenlikten korkusudur." Saplantı nevrozunun ilk kaygı durumlarını değiştirmek için bir araç olduğu ve saplantı nevrozundaki katı üstbenliğin çocuğun gelişiminin ilk evrelerine ait değişmemiş, korkutucu bir üstbenlik olduğu ile ilgili görüşüm, bence bizi üstbenliğin nevrozda neden bu kadar katı olduğu sorusunun cevabına yakınlaştırır.

Çocuğun üretral ve anal-sadistik eğilimleri ile ilgili suçluluk duyguları bence sadizmin zirvede olduğu dönemde annesinin bedenine yaptığı hayali saldırılardan kaynaklanmaktadır[2]. İlk analizden çocuğun dışkılarını çaldığı ve bunları çocuktan geri isteyen kötü annesinden çocuğun korkusunu zaten biliyoruz. Bu yüzden, temizlik baskısı yapan gerçek anne (ya da bakım veren kişi) hem dışkılarını bırakmasında ısrar eden, hem de hayal gücünün ona söylediği gibi dışkıları bedeninden zorla koparmaya niyetli korkutucu kişiye dönüşür. Kendi yıkıcı fantezileri dışsal nesnelere yönelmiş olduğundan, diğer ve daha bunaltıcı korkularının kaynağı, içe yansıtılan imagolardan kendi saldırıları kadar vahşi saldırılar beklemesinden kaynaklanmaktadır.

Bu dönemde dışkıları tehlikeli, zehirli, yakıcı maddelere ve her çeşit saldırı silahlarına benzetmesi sonucunda çocuk,

---

[1] *A.g.e.*, s. 128.

[2] Genital evrede ortaya çıkan suçluluk hissinin gerileme yoluyla temizlik eğitimi ile ilişkilendirilmesi ile ilgili genel olarak kabul edilmiş görüş ne söz konusu suçluluk duygularının ciddiyetini, ne de genital öncesi eğilimlerle birleşmelerini göz önüne alır. İlk eğitimin kalıcı olması ve ileriki gelişiminin tümünü etkilemesi –erişkin analizlerinde tekrar tekrar gördüğümüz gibi- ilk eğitim ile ciddi suçluluk duyguları arasında daha doğrudan ve daha derin bir bağlantının varlığına işaret eder. "Psycho-Analysis of Sexual Habits" ["Cinsel Alışkanlıkların Psikanalizi"] (1925) adlı makalesinde Ferenczi bu ikisi arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu ve "sfinkter ahlakı*" dediği üstbenliğin bir çeşit fizyolojik zulmedici olabildiğini önerir.

*Psikanalizde çocuğun, ebeveyninin tuvalet eğitimi çabalarına boyun eğmesi -çn.

kendi dışkısından bedenini tahrip edecek bir şeymiş gibi korkar hale gelir. Bu dışkının yıkıcı maddelerle sadistik şekilde eşleşmesi, bu maddelerin yardımıyla yapılan saldırıların fantezileri ve çocuğa hem dışsal, hem de içsel nesneleri tarafından benzer saldırıların yapılabileceği korkusuna ve genel olarak dışkıdan ve pislikten korkmasına neden olur. Çok çeşitli olduğundan gittikçe bunaltıcı hale gelen bu kaygı kaynakları deneyimlerime göre, çocuğun kaygı ve suçluluk duygularının temizlik eğitimi ile ilişkili en derin sebepleridir.

Çocuğun tiksinme, düzen ve temizlik ile ilgili tepki oluşumu böylece, çeşitli kaynaklardan beslenen ve ilk tehlike durumlarından meydana gelen kaygıdan doğar. İkinci anal evrenin başlangıcında çocuğun nesne ilişkileri geliştiğinde, bildiğimiz gibi özellikle acıma tepki-oluşumu öne çıkar. Ayrıca, daha önce de belirttiğim gibi, nesnelerinin memnuniyeti çocuğun kendi güvenliğinin bir garantisi ve dıştan ve içten tahrip edilmeye karşı bir koruyucusudur ve nesnelerinin onarımı bedeninin bozulmamış kalması için gerekli bir koşuldur[1].

İlk tehlike durumlarından doğan kaygı, bence saplantıların ve saplantı semptomlarının kökeni ile yakından ilişkilidir. Kaygı bedenin içindeki yıkıcı eylemler ve çeşitli yaralamalar ile bağlantılıdır ve bu yüzden bedenin içinin eski duruma dönmesi gerekmektedir. Ancak bedenin içinin kendisinin mi, yoksa nesnelerinin bedeni mi olduğu ile ilgili bilgi net değildir. Çocuk içsel yaralanmalarının ve saldırılardan korkusunun onda ne kadar yerleşmiş olduğunu ya da saplantılı

[1] Tepki oluşumlarının ve suçluluk duygusunun benlik gelişiminin çok erken bir döneminde başladığı – ikinci yıl kadar erken- görüşü Abraham tarafından bir ya da iki pasajda desteklenmiştir. "Short Study of the Development of the Libido" ["Libido Gelişiminin Kısa Özeti"] (1924) başlıklı makalede şöyle der: "Yamyamlıkla bağlantılı cinsel bir hedefin ve narsisizm evresindeki içgüdüsel bir tutukluğun ilk kanıtı ruhsal açıdan sağlıklı olmayan kaygı biçiminde görülür. Yamyamlık itkilerinin üstesinden gelme süreci üçüncü evreye ait ketleyici bir fenomen olarak ön plana çıkan suçluluk hissi ile çok yakından bağlantılıdır" (s. 496)

eylemleri aracılığıyla onları ne kadar düzeltebildiğini kestiremez. Sonuç olarak çocukta oluşan, yoğun kaygısına bağlı olan ve kaygısını arttıran belirsizlik durumu ve hayali tahrip edilmesi ile ilgili sağlam bilgi elde edebilmesinin imkansızlığı ile birlikte, bilgi için saplantılı bir arzusu ortaya çıkar. Çocuk kaygısının, gerçek olmayan denetlenmeye meydan okuyan niteliğinin üstesinden gerçekliğin üzerinde daha fazla durarak, gerçekliğe fazla duyarlı olarak, vb. gelmeye çalışır. Bu belirsizlikten ileri gelen[1] şüphe sadece saplantılı bir kişiliğin oluşumunda değil, aynı zamanda doğruluk ve düzenin ve bazı kural, ritüel ve benzeri şeylere riayet etmenin de açığa çıkmasında rol oynar.

Saplantıların karakterinde önemli olan başka bir öğe de, ilk tehlike durumlarına bağlı çeşitli kaynaklardan doğan kaygının yoğunluğu ve çeşitliliğidir. Kaygının yoğunluğu ve çeşitliliği savunma mekanizmalarını harekete geçirmek için aynı güçte itki üretir. Çocuğun kirlettiği ya da kırdığı ya da herhangi bir şekilde bozduğu ne varsa bunları saplantılı biçimde temizlemeye ve bir araya getirmesine neden olur. Sadistik fantezilerin çeşidine ve içeriğine uygun olarak çeşitli şekillerde zarar verdiği şeyi güzelleştirmek ve eski haline getirmek zorundadır.

Saplantılı nevrotiğin başka insanlara da sıkça uyguladığı baskı sanırım bir çeşit yansıtmanın sonucudur. İlk önce, nesnesine sanki altbenliği ya da üstbenliğiymiş gibi davranarak ve baskıyı dışarıya doğru yer değiştirerek muzdarip olduğu tahammül edilmez zorlantıdan kurtulmayı deneyecektir. Bunu yaparken nesnesine eziyet ederek ve ona boyun eğdirerek rastlantı eseri birincil sadizmini doyurur. İkinci olarak, içe yansıtılan nesneleri tarafından tahrip edilme ve saldırıya uğrama korkusunu dışa, dışsal nesnelerine çevirecektir. Bu

[1] "Notes upon a Case of Obsessional Neurosis" ["Bir Saplantı Nevrozu Vakası Üzerine Notlar"] (1909) adlı makalesinde Freud: "Diğer bir taraftan zorlantı, şüphenin telafisi ve şüphenin tanık olduğu tutukluğun tahammül edilemez şartlarını düzeltme yönünde bir girişimdir.' şeklinde belirtmiştir (*S.E.* 10, s. 243).

korku onda imagolarını kontrol etme ve yönetme zorlantısını açığa çıkarır. Bu zorlantı (aslında hiçbir zaman doyurulamayan) dışsal nesnelerin aleyhinedir.

Eğer saplantılı faaliyetlerin büyüklüğü ve yoğunluğu ve en eski tehlike durumlarından kaynaklanan kaygının karakter ve içeriği ile nevrozun şiddetinin eşdeğer olduğunu düşünmekte haklıysam, paranoya ve daha ciddi saplantı nevrozu arasında var olduğunu bildiğimiz yakın ilişkiyi anlamaya daha da yaklaşmış olacağız. Abraham'a göre, paranoyada libido iki anal-sadistik evrenin daha erken dönemlerine gerilemektedir. Bu zamana kadar keşfettiklerimden, eğer ilk kaygı durumları güçlü şekilde etkinse ilk anal-sadistik evrede bireyin aslında sonraki evrede (ikinci anal-sadistik evre) üstesinden gelmesi gereken, olgunlaşmamış paranoid durumlardan geçtiğini ve saplantılı hastalıklarının ona eşlik eden paranoid bozulmaların şiddetine bağlı olduğunu söylemeliyim. Eğer bu saplantılı mekanizmalar bu bozulmaların üstesinden yeterince gelemezse, altında yatan paranoid özellikler sıklıkla açığa çıkacaktır ya da kişi sıradan bir paranoyaya boyun eğecektir.

Saplantılı eylemlerin baskılanmasının kaygıyı doğurduğunu ve böylece saplantılı eylemlerin kaygıyı denetim altına alma amacına hizmet ettiğini biliyoruz. Kaygının en eski kaygı durumlarına ait olduğunu ve kendi ve nesnesinin bedeninin çeşitli yollarla tahrip edilmesi korkusu ile doruğa ulaştığını varsayarsak, bence birçok saplantılı eylemin derinlerdeki manasını daha iyi şekilde anlayabileceğiz. Eğer anal seviyedeki ürünlerin değişiminin altında yatan kaygı ve suçluluk hissinin doğasını daha açık şekilde fark edebilirsek, örneğin şeylerin zorlantılı birikimi ve zorlantılı şekilde açığa vurulması daha da anlaşılır hale gelir.

Oyun analizinde zorlantılı alma ve geri verme çok farklı şekilde ifade bulur. Kaygı ve suçlulukla birlikte öncesinde gelen çalma ve tahrip etme eylemlerinin temsillerine bir tepki olarak meydana gelirler. Örneğin, kaygının her dışavu-

rumu ile çocuk bir kutunun içindekilerin tamamını bir diğerine aktaracak ve sonra dikkatlice onları düzenleyecek ve onları koruyacak ve –eğer yeterince büyüklerse- onları tek tek baştan sayacaktır. Kutunun içindekiler çok çeşitlidir -sıkça çocuğun küllerini temizlemekte sorun yaşayacağı yanmış kibritler, kağıttan desen kalıpları, kalemler, inşaat yapmak için oyuncak bloklar, bir parça sicim vb.- ve çocuğun annesinin bedeninden çıkarıp aldığı tüm şeyleri – babasının penisi, çocuklar, dışkı parçaları, idrar, süt vs.- temsil ederler. Benzer şekilde yazma defterlerinin yapraklarını yolar ve onları başka yerde muhafaza eder.

Daha sonra sıkça yükselen kaygısı sonucu, hem çocuğun simgesel olarak anne bedeninden aldıklarını yerine geri koymamış olduğunu, hem de verme ya da daha doğrusu geri döndürme zorlantısının aslında doyurulmamış olduğunu da anlarız. Durmadan her çeşit yolla geri verdiklerini tamamlamaya zorlanır ve bunun için birincil sadistik eğilimleri devamlı olarak tepkisel eğilimlerin önüne geçer.

Benim küçük, çok nevrotik olan hastam John, beş yaşındayken analizinde bir sayma manisi –bu yaşta olağan bir olay olduğundan çok fark edilmemiş bir semptom– geliştirdi. Analizinde oyuncak adamları ve diğer oyuncakları dikkatlice başka bir örtüye aktarmadan önce konumlarını kağıttan örtüde işaretlerdi. Hem onları tam olarak aynı yerlere yerleştirebilmek için daha önce tam olarak nerede olduklarını bilmek isterdi, hem de almış olduğu (annesinin bedeninden) ve geri vermesi gereken şeylerin (örneğin dışkı parçaları, babanın penisi ve çocuklar) sayısından emin olmak için onları tekrar tekrar sayardı. Bunu yaparken bana aptal ve şımarık der ve şunları söylerdi: "Biri ondan on üç ya da ikiden yedi *çıkaramaz*." Bu sahip olduklarından daha fazlasını geri vermek zorunda olmasından korkusunu ifade ederdi. Bu durum çocuklarda tipiktir ve daha çok yetişkin ve çocuklar arasındaki boyut farklılığı ile ve aynı zamanda suçluluk hislerinin miktarı ile açıklanabilir. Kendilerininkiyle karşılaştırıldığında çok büyük olan annenin bedeninden çekip aldıkları her şeyi

kendi küçük bedeninden geri veremeyeceğini hisseder. Aynı zamanda çalma ve annelerini ya da ebeveynin her ikisini de tahrip etmeyi devamlı yüzüne vuran suçluluk duygusunun ağırlığı hiçbir zaman yeterince tam olarak geri veremeyecekleri hissini güçlendirir. Çok erken bir yaşta sahip oldukları "bilmeme" duygusu da kaygısına eklenir. Bu konuya daha sonra tekrar döneceğim.

Dışkılamak için tuvalete gitmesinin gerekmesi ile "geri verme", temsillerinde sıkça çocukları aksatacaktır. Beş yaşında başka bir hastamın da analizinde, bazen bir seans boyunca dört ya da beş kere tuvalete gitmesi gerekirdi. Geri döndüğünde saplantılı şekilde saymaya başlardı ve yüksek sayılara ulaştıkça, çalmış olduklarını geri ödeyebilmek için yeteri kadarına sahip olduğuna kendini ikna ederdi. Bu açıdan bakıldığında, kendi iyiliği için sahip olduklarını anal-sadistik şekilde yığması şekil değiştirmiştir. Erişkinlerin analizleri, soymuş oldukları anneden –sıklıkla aslında çoktan ölmüş olan bir anne- gelecek bir saldırıya karşı silahlanmış olma, her ihtimale karşı sahip olduklarını koruma ve çaldıklarını geri verebilme arzusunun aslında bir güvenlik arzusu olduğunu göstermiştir. Diğer taraftan, kendi bedenlerinin içindekilerden yoksun kalma korkusu onları son çare olarak başvurulacak "kaynaklar" olarak devamlı para biriktirmeye mecbur bırakır. Örneğin, çalınan tüm dışkı ve çocukların anneye artık geri verilemeyeceği korkusunun onu yok etme ve çalmaya devam etmeye yönelttiği konusunda John ve ben fikir birliği sağlamıştık ve sonrasında John aldığı her şeyi neden eski haline getiremediğinin başka nedenlerini sunmuştu. Bu arada dışkısının eriyip kaybolduğunu; daha önce onu her zaman dışarı çıkarabildiğini, ancak tekrar yapmak için gitse de, şimdi hiçbir zaman yeterince yapamadığını söyledi. Ve dahası "yeterince iyi" olup olmayacağını bilmediğini söylerdi. "Yeterince iyi" derken kastettiği değer olarak anne bedeninden çalmış olduklarına eşit olmasıdır. (Temsillerinde kullandığı onarmayı simgeleyen şekilleri ve renkleri seçmede

özen gösterirdi.) Ancak daha derin anlamda zararsız[1a], zehirli olmayan demekti[2]. Diğer bir taraftan, sıkça kabız olması dışkılarını depolama ve onları içerde tutma ihtiyacındandır, böylece kendisi hiç boş olmayacaktır. Bahsettiğim bu birçok çelişkili eğilim, onda çok ciddi bir kaygı ortaya çıkarırdı. Doğru çeşitte üretememe ya da yeterince verememe ya da zarar vermiş olduğu şeyi tamir edememe korkusunda ne zaman bir artış olsa, birincil yıkıcı eğilimleri bir kere daha tam gücüyle patlak verirdi. Tepkisel eğilimlerden etkilendiğinde yaptığı şeyleri –birbirine yapıştırdığı, içini doldurduğu ve annesini temsil eden kutular ya da üzerine çizim yaptığı (belki bir kasaba planı) bir parça kağıt- yırtacak, parçalara ayıracak ve yakacaktır ve sonra yıkıma olan açlığı doyumsuz olacaktır. Yine bu sırada idrar yapma ve dışkılamanın ilkel sadistik anlamı açıkça görülür hale gelirdi. Kağıdı yırtma, doğrama ve yakma eylemleri; suyla şeyleri ıslatma, onları küllerle kirletme ya da kalemle lekeleme vb. eylemler ile yer değiştirdi. Islatma ve kirletme, suya batırma, boğma ve zehirleme demekti. Örneğin, sıkıştırılıp top yapılmış ıslak kağıt bir idrar ve dışkı karışımı olduğundan özellikle zehirli mermileri temsil etmekteydi. Bu ayrıntılara göre, suçluluk hissinin en derinlere yerleşmiş nedeni idrar yapma ve dışkılamanın sadistik anlamıdır ve saplantılı mekanizmalarda ifade bulan telafi itkisine yol açan bu suçluluk hissidir.

Kaygıdaki bir artışın eski evrelerin savunma mekanizmalarına doğru gerilemeye yol açacağı olgusu, gelişimin ilk dönemindeki bunaltıcı ve güçlü üstbenlik tarafından uygulanan etkinin ne kadar can alıcı olduğunu gösterir. Erken üstbenlik tarafından uygulanan baskı çocuğun sadistik saplanmalarını arttırır ve bunun sonucunda çocuk zorlantılı bir şekilde ilk yıkıcı eylemlerini devamlı tekrarlamak zorundadır. Şeyleri

---

[1a] Almancada *nicht beschadigend* (zarar vermeyen).

[2] "Fear, Guilt and Hate" ["Korku, Suçluluk ve Nefret"] (1929) başlıklı yazısında Ernest Jones "masum" kelimesinin "acıtmayan"ı ifade ettiğine, böylece masum olmanın zarar vermeme anlamına geldiğine dikkat çekmiştir.

doğru yerlerine koyamayacağı korkusu daha derinde olan, fantezisinde öldürdüğü nesnelerin geri dönüp, öç almalarından korkusunu açığa çıkarır ve eski evrelere ait savunma mekanizmalarını başlatır. Çünkü öfkesi yatıştırılamayan ya da doyurulamayan nesne ortadan kaldırılmalıdır. Çocuğun zayıf benliği böyle aşırı tehditkar bir üstbenlik ile anlaşmaya varır ve kaygısını daha da ileri bir evreye ulaşıncaya kadar bir suçluluk hissi olarak hissetmez ve saplantı mekanizmalarını harekete geçirmez. Analizin bu döneminde, çocuğun hem kaygının yoğun baskısı altında sadistik fantezilerine boyun eğdiğini, bir yandan da kaygının ona hükmetmesinin en büyük hazzı haline gelmiş olduğunu keşfetmek hayret vericidir.

Çocuğun kaygısı açıkça artar, sahip olma arzusu, üstbenliğin ve nesnelerin tehditlerinden kurtulmak için gerekli donanıma sahip olma ihtiyacı tarafından gölgelenir ve bir geri verebilme arzusu haline gelir. Ancak eğer kaygısı ve çatışma çok büyük ise bu arzu yerine getirilemez ve böylece çok nevrotik bir çocukta geri verebilmek amacıyla sabit bir alma zorlantısının yanlış yönlendirmiş olduğunu görebiliriz. (Bu ruhsal etmen bağırsakların tüm işlevsel bozukluklarında ve aynı zamanda birçok fiziksel hastalıkta da rol oynaması açısından dikkate değerdir.) Aksine kaygının şiddeti azaldıkça, tepkisel eğilimler de şiddetini ve zorlantı özelliğini kaybeder ve daha sabit hale gelir ve yıkıcı eğilimlerden kaynaklanan kesintiye daha az yatkın olunması ile birlikte etkileri daha yumuşak ve devamlı bir şekilde hissedilir. Şimdi çocuğun kendini onarmasının nesnelerini onarmasına bağlı olduğu fikri gitgide güçlenir. Yıkıcı eğilimleri aslında geçersiz hale gelmemiştir, ama şiddetini kaybetmiştir ve üstbenliğin taleplerine daha uyumlu hale gelmiştir. Saplantı nevrozunun iki aşamalı hareketinin ikinci kısmı –tepki oluşumu- da yıkıcı öğeler içerir. Bunlar şimdi daha belirgin şekilde üstbenlik + benlik tarafından yönetilir ve kendilerinin onayladıkları amaçları izlemekte serbestlerdir.

Bildiğimiz gibi saplantılı eylemler ve "düşüncelerin tümgüçlülüğü" arasında yakın bir ilişki vardır. Freud, ilkel halkların saplantılı birincil hareketlerinin özünde büyüsel olduğuna dikkat çekmiştir[1]. Şöyle der: "Eğer büyüleyici değillerse, yine de büyüleyicinin mukabilidirler, genelde nevrozu başlatan tahrip edilme beklentilerinden kaçınma için tasarlanmışlardır"; ve yine[2]: "Saplantı nevrozunun koruyucu formülleri de karşılıklarını büyü formüllerinden alırlar. Yine de saplantılı eylemleri tanımlamak olasıdır; bu eylemlerin cinsel –şeytani arzulara karşı büyüsel savunmalar- olan her şeyden olabildiğince uzak durarak nasıl başladıklarını ve yasaklanmış cinsel eylemin ve onun olabilecek en iyi taklidinin ikamesi olarak nasıl sonlandıklarını gösterebiliriz." Bundan yola çıkarak saplantılı eylemlerin büyünün mukabili olduğunu, şeytani arzular (ölüm arzuları)[3] olduğunu ve cinsel eylemlere karşı bir örtü olduğunu görebiliriz.

Savunucu bir eylemde birleşmiş olan bu üç öğenin, öncelikle suçluluk hissine yol açmış ve böylece bünyede savunmayı uyandırmış olan bu fantezi ve eylemlerde de var olduğunu düşünmeliyiz. Büyü, şeytani arzular ve cinsel eylemlerin birleşmesi bence sonraki bölümde ayrıntılı şekilde anlatılacak olan bir durumda – çocuğun mastürbasyonla ilgili eylemlerinde- görülebilir.

Burada, Oidipus çatışması ve onu izleyen sadistik mastürbasyon fantezilerinin doğduğu gelişimsel evrelerin; ebeveyn arasındaki cinsel ilişkinin etrafında yoğunlaştığını, ebeveyne karşı sadistik saldırılarla ilgili olduğunu ve böylece çocuğun suçluluk hissinin en derin kaynaklarından biri olduğuna dikkat çektim. Mastürbasyonu ve genel olarak cinsel davranışları yasaklayan ebeveyne yöneltilmiş yıkıcı itkilerden

---

[1] *Totem ve Tabu* (1913) (*S.E.* 13, s. 87).

[2] *A.g.e.*, s. 87-8.

[3] Saplantı nevrozu düşünüldüğünde, Freud *Totem ve Tabu*'da (1913) şöyle der: "Yine de, bu suçluluk hissinin bir gerekçesi vardır: Kişide bilinçdışında çalışır durumda olan kendine yakın bir kişiye karşı yoğun ve sık ölüm arzuları üzerine kurulmuştur."

dolayı suçluluk hissinin doğduğunu ve böylece bu suçluluk duygusunun libidinal ve ensest içgüdülerden değil, yıkıcı içgüdülerden kaynaklandığı sonucuna vardım[1].

Görüşlerim, Oidipus çatışmasının ve onu izleyen sadistik mastürbasyon fantezilerinin başladığı dönemin narsisizm dönemi –öznenin (Freud'dan alıntı yapmak gerekirse[2]), "... ruhsal eylemlere [kendi ruhsal eylemlerine] biçilen yüksek bir değer, bizim nazarımızda [anlamına gelen] aşırı bir değer biçme dönemi"- olduğu yönündedir. Bu dönem çocuk tarafından bağırsak ve mesane ile ilgili bir tümgüçlülük hissi ve düşüncelerinin tümgüçlülüğüne bağlı bir inanç ile nitelendirilir[3].

Bunun sonucu olarak, fantezisinde ebeveyni üzerinde gerçekleştirdiği çeşitli saldırılar yüzünden suçluluk hisseder. Düşünce ve dışkılarının tümgüçlülüğüne inanmasından ileri gelen bu aşırı suçluluk duygusu bence, nevrotiklerin ve ilkel halkların ilk tümgüçlülük duygularına gerilemelerine ya da bunu muhafaza etmelerine neden olmaktadır. Suçluluk hisleri saplantılı eylemlerin savunma amacı ile başlatılmasına neden olunca, telafi için tümgüçlülük duygusu kullanılacaktır. Ancak bu tümgüçlülük duygusu zorlantılı ve abartılı bir

---

[1] 1. Bölümde zaten bu konudaki görüşlerim ve Freud'un *Uygarlığın Hoşnutsuzluğu*'nda (1930) vardığı bazı sonuçlar arasındaki fikir birliğine işaret etmiştim. Burada şöyle der: "... yine de baskılanarak bir suçluluk hissine dönüşmüş olan ve üstbenliğe devredilen sadece saldırganlıktır. Eğer suçluluk hissinin kökeni ile ilgili psikanaliz bulguları saldırgan içgüdülerle sınırlandırılırsa, birçok sürecin daha basit ve açık şekilde ortaya konmasına imkan verileceğine inanıyorum" (*S.E.* 21, s. 138). Ve yine: "Şu ifadeyi açık şekilde aktarmak şimdi akla yatkın görülmektedir. İçgüdüsel bir eğilim bastırıldığında, libidinal öğeleri semptomlara ve saldırgan öğeleri ise suçluluk hissine dönüşür" (s. 139).

[2] *Totem ve Tabu* (1913) (*S.E.* 13, s. 89).

[3] Ferenczi, "Stages in the Development of a Sense of Reality" ["Bir Gerçeklik Hissinin Gelişimindeki Evreler"] (1913) başlıklı yazısında anal işlevler ve kelime ve mimiklerin tümgüçlülüğü arasındaki bağlantıya dikkat çekmiştir. Krş. Abraham, "The Narcissistic Evaluation of Excretory Processes" ["Nevrozda ve Rüyalarda Boşaltım İşlemlerinin Narsisistik Değerlendirmesi"] (1920).

şekilde sürdürülmelidir, çünkü onarıp eski haline getirme de ilk tahrip etme gibi "tümgüçlülüğe" dayanmaktadır.

Freud şöyle demişti[1]: "Saplantılı nevrotikler tarafından icra edilen takıntılı eylemlerin mi, yoksa koruyucu eylemlerin mi benzerlik yasasını (ya da vakaya göre karşıtlık yasası) izlediğini yargısına varmak zordur; çok küçük bir şeyle, kendi içinde anlamsız bazı eylemlerle yer değiştirilerek bozulmuşlardır." İlk analiz telafi edici mekanizmaların neticede hem nitelik hem nicelik açısından, hem de her ayrıntıda benzerlik (ya da karşıtlık) yasasına dayalı olduğunu kesinlikle kanıtlar. Eğer bir çocuk sadistik fantezileri ile ilişkili olarak tümgüçlülüğün birincil duygularını çok fazla muhafaza ederse, bundan onarıp eski haline getirmesine yardım edecek olan yaratıcı tümgüçlülüğüne çok güçlü bir inancı olmasının gerektiği sonucu çıkar. Çocukların ve erişkinlerin analizi bu etmenin, yapıcı ve tepkisel eylemlerin ketlenmesinde ve desteklenmesinde ne kadar büyük bir rol oynadığını açıkça göstermektedir. Öznenin onarma yeteneği ile ilgili tümgüçlülük hissi hiçbir şekilde yıkma yeteneği ile ilgili tüm güçlülük hissine eşit değildir; çünkü bu tepki oluşumu gerçeklikle çok daha ilerlemiş bir ilişkiyi gerektiren bir benlik gelişimi ve nesne ilişkisi evresinde başlamıştır. Böylece onarma için abartılı bir tümgüçlülük hissinin gerekli bir koşul olduğu yerde, aslında onarıp eski haline getirebileceğine inancı baştan engellenmiştir[2].

Bazı analizlerde bu yıkıcılıkla bağlantılı tümgüçlülük duyguları ve onarma ile bağlantılı olanlar arasındaki uyumsuzluktan kaynaklanan ketleyici etkinin belli bir etmen tarafından pekiştirilmiş olduğunu fark ettim. Eğer hastanın birincil sadizmi ve tümgüçlülük hissi fazlasıyla güçlüyse, tepkisel eği-

---

[1] *Totem ve Tabu* (1913) (*S.E.* 13, s. 87).

[2] Bu konuda bir tartışmada Searl, çocuğun şeyleri onarma itkisinin, şeyleri kırmanın kolay ama onları tekrar bir araya getirmenin fazlasıyla zor olduğu olgusuyla ilgili ilk deneyimleri tarafından engellenmiş olduğuna işaret etmiştir. Bu tarz bir olgu bence yaratıcı güçleri ile ilgili şüphelerinde bir artışa neden olmalıdır.

limleri de buna bağlı olarak güçlüdür; onarıcı eğilimler fevkalade büyük olma ile ilgili megaloman fantezilere dayanmaktadır. Çocuğun fantezisinde, yıkıcı güçlerin yapmış olduğu hasar benzersiz ve devasa bir şeydir ve böylece onarma etkisinin de olağanüstü ve dünyayı sarsacak büyüklükte olması gerekir. Bu kendi içinde yapıcı eğilimlerin gerçekleşmemesi için yeterli bir engel olacaktır (hastalarımdan ikisi olağandışı artistik ve yaratıcı yeteneklere sahip olmasına rağmen), ancak bu engel sonradan daha da çok pekiştirilir. Megaloman fantezilerin yanında, bu ölçüde bir onarımı gerçekleştirmek için gerekli tümgüçlülüğe sahip olup olmadığına dair çocuğun şiddetli tereddütleri vardır. Sonuç olarak, yıkıcı eylemlerindeki tümgüçlülüğünü de yadsımayı dener. Ancak, buna ek olarak, olumlu bir şekilde tümgüçlülüğünü kullandığına dair her işaret aynı zamanda olumsuz şekilde kullandığına dair bir kanıt da olacaktır ve böylece yapıcı tümgüçlülüğün karşıtını tam olarak dengelediği kesinleşene kadar her işaretten kaçınılmalıdır. Bir ya da iki erişkin analizinde bu çatışmalı eğilimlerden kaynaklanan "ya hep ya hiç" tutumu çalışma yetilerinde ciddi ketlenmelere yol açmışken; iki çocuk hastamda güçlü şekilde yüceltmelerin oluşumunun ketlenmesine neden olduğunu hatırlıyorum.

Ancak bu mekanizma saplantı nevrozu açısından olağan değildir. Gözlemlediğim hastalarda, saf bir saplantı değil de karışık bir tipin klinik tablosu sunulmuştur. Nevrozda çok önemli bir rol oynayan "çok küçük bir şeyle yer değiştirme" mekanizması sayesinde saplantılı hasta önemsiz başarılardan yapıcı tümgüçlülüğünün[1] kanıtını ve onarım yapma yetisini çıkarmaya çalışabilir. Böylece zorlantılı şekilde eylemlerinin tekrarlanması için yapıcı tümgüçlülüğündeki şüphenin bir güdüleyici olduğu görülür.

---

[1] "Notes upon a Case of Obsessional Neurosis" ["Bir Saplantı Nevrozu Vakası Üzerine Notlar"] adlı makalesinde Freud şüphenin aslında kişinin kendi sevgisinden şüphe etmesi olduğuna ve "kendi sevgisinden şüphesi olabilen ya da daha doğru olması *gereken* bir adamın daha az önemli her şeyden de şüphe ettiği"ne dikkat çeker.

Sadizm ve bilgi içgüdüsü arasında ne kadar yakın bir bağ olduğu iyi bilinir. Freud şöyle yazar[1]: "Bilgi içgüdüsünün aslında saplantı nevrozunun mekanizmasında, sıklıkla sadizmin yerini alabildiği izlenimi ediniriz." Gözlemleyebildiklerime göre, ikisi arasındaki bağlantı benlik gelişiminin çok erken bir evresinde, sadizmin zirvede olduğu dönemde oluşur. Bu sırada çocuğun bilgi içgüdüsü Oidipus çatışması tarafından harekete geçirilmiştir ve öncellikle oral-sadistik eğilimlerine hizmetine sunulmuştur[2]. Deneyimlerim bana, bilgi içgüdüsünün ilk nesnesinin, çocuğun ilk önce oral doyum olarak ve sonra ebeveyni arasındaki cinsel ilişkinin gerçekleştiği ve fantezilerinde babanın penisinin ve çocukların bulunduğu yer olarak gördüğü anne bedeninin içi olduğunu göstermiştir. Aynı zamanda içindekilere sahip olmak ve onları yıkmak için annenin bedenine girmek isterken, orada neler olduğunu ve oradaki şeylerin nasıl gözüktüğünü de bilmek ister. Bu şekilde, anne bedeninin içinde ne olduğunu bilme arzusu birçok şekilde içine doğru giden bir yolu zorlama arzusu ile özdeşlik kurmuştur ve bir arzu bir diğerini temsil eder ve pekiştirir. Böylece bilgi içgüdüsü sadizm zirvedeyken sadizm ile bağlantılı hale gelir. Bu da bu bağın neden çok yakın olduğunu ve neden bilgi içgüdüsünün bireyde suçluluk duygularını ortaya çıkardığını daha anlaşılır hale getirir.

Küçük çocuğun baş edebilmek için aklının henüz yetersiz birçok soru ve sorunla bunalmış olduğunu görürüz. Özellikle anneye karşı tipik bir serzeniş, annenin bu sorulara cevap vermediği ve bilme arzusunu oral arzusunu doyurduğu kadar doyurmadığıdır. Bu serzeniş hem çocuğun kişilik gelişiminde, hem de bilgi içgüdüsünde önemli bir rol oynar. Böyle bir suçlamanın ne kadar geçmişe dayandığı, çocuğun genelde onunla yakından bağlantılı olan başka bir serzenişinde görülebilir. Yani, yetişkin kişilerin ne dediklerini ya da

---

[1] "The Predisposition to Obsessional Neurosis" ["Saplantı Nevrozuna Yatkınlık"] (1913) (*S.E.* 12, s. 324).

[2] Krş. Abraham, "Psycho-Analytical Studies on Character-Formation" ["Karakter Oluşumu Üzerine Psikanalitik Çalışmalar"] (1925).

kullandıkları kelimeleri anlayamadığında, ikinci şikayet konuşamadığı bir zamana atıfta bulunuyor olmalıdır. Dahası, çocuk bu iki serzenişe tek ya da birleşmiş olmalarına göre olağanüstü fazla sayıda duygulanım atfeder, ve bu anlarda analizde anlaşılmıyormuş gibi konuşulması gerekebilir –yalnızca iki yaş dokuz aylık olan küçük hastam Rita'da[1] bu olmuştu – ve aynı zamanda öfke tepkileri ortaya çıkacaktır. Sormak istediği soruları kelimelere dökemez, sözle verilmiş hiçbir cevabı da anlayamayacaktır. Ancak bu sorular hiçbir zaman ve hiçbir şekilde en azından kısmen bilinçli olmamıştır. Kökeni benlik gelişiminin ilk evrelerinde olan bilgi içgüdüsünün ilk kez ortaya çıkışının hayal kırıklığı ile sonuçlanmaya mahkum olması, bence genel olarak bu içgüdünün ciddi şekilde bozulmasının en önemli nedenidir[2].

Anne bedenine karşı sadistik itkilerin öncelikle çocuğun bilgi içgüdüsünü harekete geçirdiğini gördük, ancak bir tepki olarak böyle itkileri hemen ardından izleyen kaygı, bu içgüdünün artışı ve yoğunlaşması için daha önemli bir itici güçtür. Annesinin ve kendisinin bedeninde ne olup bittiğini ortaya çıkarmak için çocuğun hissettiği şiddetli arzu, anne bedeninin içerdiğini düşündüğü tehlikelerden korkusu ve aynı zamanda içe yansıtılan tehlikeli nesnelerden ve içinde meydana gelenlerden korkusu tarafından da pekiştirilmiştir. Bilgi şimdi kaygıyı denetim altına alma yoludur; böylece bu hem bilgi içgüdüsünün gelişiminde, hem de ketlenmesinde önemli bir etken haline gelen bilgiyi elde etmek için bir güdüye neden olur. Çünkü libidonun gelişiminde olduğu gibi bilgi içgüdüsünün gelişiminde de kaygı hem destekleyen hem de ketleyen bir etken olarak hareket eder. Önceki sayfalarda bilgi içgüdüsündeki ciddi bozukluklarla ilgili bazı örnekleri tartışma fırsatımız olmuştu[3]. Bu vakalarda, çocuğun

[1] Krş. 2. Bölüm.

[2] Dahası, başka dil konuşan insanlar için duyulan nefret ve yabancı bir dili öğrenmede yaşanan zorluk bence bilgi arzusunun bu ilk bozulmalarından kaynaklanır gibi gözükür.

[3] Krş. Erna (3. Bölüm), Kenneth (4. Bölüm) ve Ilse (5. Bölüm).

fantezide anne bedenine yapmış olduğu korkunç yıkım ve bunu izleyen karşı saldırılar ve maruz kaldığı tehlikeler vs. hakkında hiçbir şey bilmeme korkusu o kadar büyüktür ki bir bütün olarak bilgi içgüdüsünde köklü bir bozukluğa neden olur. Annesinin içindeki babasının penisi, dışkıları ve çocukların doğası, boyutu ve sayısı hakkında çocuğun ilk aşırı güçlü ve doyurulmamış bilgi edinme arzusu şeyleri ölçme, ekleme ve sayma vb. zorlantılara dönüşmüştür.

Çocukların libidinal itkileri güçlendikçe ve yıkıcı olanları zayıfladıkça, şimdi benlik tarafından etkileri baskın ve uyarıcı şeklinde hissedilen üstbenlikte niceliksel değişimler devamlı olarak yer alır. Ve kaygı azaldıkça, telafi edici mekanizmalar özünde daha az saplantılı hale gelir ve daha etkili, daha düzenli çalışır ve daha doyurucu sonuçlara ulaşır; ve böylece genital evreye bağlı tepkiler daha belirgin şekilde ortaya çıkar.

Genital evre böylece yansıtma ve içe atma arasında ve üstbenlik oluşumu ve nesne ilişkileri arasındaki etkileşimlerde –çocuğun tüm erken gelişimini yöneten etkileşimler- olumlu öğenin baskın hale gelmesi ile nitelenecektir.

10. Bölüm

BENLİK GELİŞİMİNDE İLK KAYGI DURUMLARININ ÖNEMİ

Psikanaliz tarafından öne sürülen ana problemlerin başında kaygı ve onun değişimi gelir. Bireylerin çeşitli psikonevrotik hastalıklara yatkın olmalarının altında yatan sebep kaygıyı alt etmedeki başarısız girişimleridir. Patolojik olarak değerlendirilebilen kaygıyı değiştirme yöntemlerinin yanında bir dizi normal yöntemler de vardır ve bunlar benlik gelişiminde büyük rol oynarlar. Bu bölümde bu yöntemlerden bazılarını ele alacağız.

Gelişimin başında benlik ilk kaygı durumlarının baskısına maruz kalır. Benlik, gelişimin başında zayıf olduğu için, bir yandan altbenliğin şiddet dolu taleplerine, diğer yandan da acımasız üstbenliğin tehditlerine açıktır ve gücünü iki tarafı da elinden geldiğince doyurmak için harcar. Freud'un benlik açıklaması olan "Üç efendiye hizmet etmek zorunda olan ve sonucunda bu üç tehlikenin tehditleri ila karşı karşıya kalan zavallı yaratık[1]" betimlemesi, maruz kaldığı kaygı baskısını alt etmek zorunda kalan küçük çocuğun cılız ve olgunlaşmamış benliği için oldukça doğrudur[2]".

---

[1] *Ben ve İd* (1923) (*S.E.* 19, s. 56).

[2] Bazı uç vakalarda bu, benliğin gelişimini tamamen baskılayacak kadar kuvvetlidir. Fakat daha az anormal olan durumlarda gelişimi teşvik edici özelliğinin yanında, geciktirici bir etkisi de vardır. Benliğin gelişimi adına olumlu bir etki elde etmek için, tüm gelişimsel süreçlerde olduğu gibi, beraber işleyen etmenler arasında uygun bir ilişki gereklidir.

Freud, bir buçuk yaşındaki erkek çocuğun oyunu ile ilgili olarak, oldukça küçük olan çocuğun bile oyunda hoşuna gitmeyen yaşantılarının üstesinden gelme girişiminde bulunacağını belirtmişti[1]. Çocuk elindeki bir ipe bağlı olan tahta makarayı atar, böylece makara gözden kaybolur, daha sonra geri çekerek makarayı tekrar görünür kılar. Bu işlemi tekrar tekrar yapmasının sebebi hoşuna gitmeyen bir olayı -annenin geçici yokluğunu- ruhsal açıdan denetim altına almayı denemesidir. Freud çocuğun davranışında çocukların oyununda önemli olan bir işlevi fark etmiştir. Oyun sayesinde çocuk pasif bir şekilde tahammül ettiği yaşantıyı faal hale getirir ve aslında hoşnut olmadığı eylemleri mutlu şekilde sonlandırarak hoşa gitmeyeni hoşa gidene çevirir.

İlk analiz, çocuğun hem acı veren gerçeğin üstesinden oyunda geldiğini, hem de içgüdüsel korkularını ve içsel tehlikeleri dış dünyaya yansıtarak denetim altına almak için oyunu kullandığını göstermiştir[2].

Benliğin içruhsal süreçlerin yerini değiştirme çabası dış dünyaya yönelir ve Freud'un travmatik nevrozdan muzdarip hastalarının rüyalarında karşılaşmış olduğu zihinsel işlev ile bağlantılı gözüken sürecin devamının sağlanmasına izin vermiş olur[3].

---

[1] *Haz İlkesinin Ötesinde* (1920) (*S.E.* 18 s. 14).

[2] Freud yansıtmanın kökenlerine "hoşnutsuzluğa sebep olan içsel uyarımlarla başa çıkmanın özel bir yolu" olarak bakmaktadır. Bu uyarımların içerden değil de, dışardan harekete geçtiğini varsayma eğilimi vardır. Böylece savunma amacıyla faal uyarıcıya karşı kalkan oluşturulabilir. Bu, patolojik süreçlerin sebeplerinde böylesine büyük bir rolü olan yansıtmanın kökenidir (*Haz İlkesinin Ötesinde* (1920)) (*S.E.* 18 s. 29).

[3] Freud şunları söyler: "Bu rüyalar, ihmal edildiğinde travmatik nevroza neden olan kaygıyı geliştirerek geriye yönelik olarak uyarıcı ile başa çıkmak adına çaba sarf etmektedirler. Rüyalar, haz ilkesine karşı olmayan ve bu ilkeden bağımsız da olmayan ve haz elde etme ve hoşa gitmeyenden kaçınma amaçlarından daha ilkel görünen zihinsel bir aracın işlevini gözlemleme olanağı sunar. (*Haz İlkesinin Ötesinde* (1920)) (*S.E.* 18 s. 32).

İçgüdüsel ve içsel tehlikelerin dış dünyaya yer değiştirmesi, çocuğun kaygı ile daha iyi şekilde baş etmesinin yanında kaygıya karşı daha hazırlıklı olmasını da sağlar[1]. Çocuğun oyunda kaygı ile baş etmek amacıyla durmadan yenilenen girişimleri bana "endişe geliştirerek uyarıcının kontrol edilmesi" gibi gözükür[2]. Çocuğun kaygısını içruhsal sebeplerden ötürü dış dünyaya yer değiştirmesi –yıkıcı içgüdülerin dışarıya yönelmesini de içeren bir yer değiştirme- nesnelerin önemini arttırmasında etkilidir. Çünkü nesneleri –ya da ikameleri- ile ilişkili hem olumlu hem de tepkisel eğilimleri onaylanmış[3] olur. Nesneler çocuk için tehlikenin kaynağı haline gelirler, ayrıca nazik olduklarında kaygıya karşı desteği de temsil ederler.

Freud makarayı atmayı, çocuğun onu terk eden anneye karşı sadist ve intikam dolu itkilerinin bir ifadesi olarak yorumlar[4]. Diğer yandan, annenin geri dönüşünü temsil eden çocuğun tekrar görünür kılma eyleminin, atma eylemi öldürme ile özdeşlik kurduğundan daha önce oyunda atma eylemi ile tahrip ettiği annenin büyüsel bir onarımını[5] temsil ettiği düşünülebilir.

Yansıtma sayesinde içsel içgüdüsel uyarıcılara dışsal uyarıcılar gibi yaklaşılması sonucunda ulaşılan rahatlamanın yanında, içsel tehlikeler sebebiyle kaygının dış dünyaya doğru yer değiştirmesinin başka faydaları da vardır. Çocuğun sadistik itkilerle birlikte anne bedeninin içine doğru yönelttiği

---

[1] Daha önceki iki bölümde, bireyin gelişimin ilk evrelerinde, benliğin içgüdüsel kaygıya ve içselleşmiş nesnelerden korkusuna tahammül etmede yetersiz olduğunu ve ruhsal gerçekliği reddederek ve köreltme ile kendini koruduğunu görmüştük.

[2] Oyunlar ve rüyalar arasındaki yakın ilişki düşünüldüğünde, krş. bu kitapta 1. Bölüm ve "Personification in the Play of Children" ["Çocukların Oyununda Canlandırma"] (1929).

[3] *Almancadan İngilizceye çevirenin notu:* Almanca metinde "*betatigt*" (harekete geçmiş) yazılıdır. Bu ifade "*bestatigt*" kelimesinin yanlış yazılmış hali olduğu düşünülerek çevrilmiştir.

[4] *Haz İlkesinin Ötesinde* (1920) (*S.E.* 18 s. 14-16).

[5] 9. Bölümde suçluluk duygusunun ilk faaliyetleri ve yüceltmeleri tetikleyen bir güç olarak hareket ettiğine dikkat çekmiştim.

bilgi içgüdüsü, kendinin ve annesinin bedeninde süren ve çocuğun hiçbir şekilde kontrol altına alamadığı tehlikelerden ve yıkıcı eylemlerden korkusu ile yoğunlaşır. Gerçek [dışsal] tehlikelerle çocuk çok daha kolay baş edebilir, çünkü çocuk dışsal tehlikelerin doğasını çok daha kolay kavrar ve bu tehlikelere karşı uyarladığı araçların başarısını daha kolay sınayabilir. Gerçeklikle sınama ihtiyacı bilgi içgüdüsünün ve aynı zamanda başka birçok etkinliğin de gelişimi için güçlü bir güdüdür. Çocuğun kendini tehlikeden korumasına yardımcı olan, korkularını ortadan kaldıran, nesnesini onarıp eski haline getirmesine imkan veren tüm bu faaliyetlerin amacı, oyun itkisinin ilk ortaya çıkışı ile benzer şekilde, hem gerçek hem hayal ürünü ve hem içten hem dıştan gelen tehlikelerle ilgili kaygıyı denetim altına almaktır.

Yansıtma ve içe atımın etkileşiminin –üstbenlik oluşumu ve nesne ilişkisinin etkileşimine tekabül eden bir süreç[1]- sonucunda, çocuk dış dünyada onu korkutan şeyi reddeder ve aynı zamanda gerçek "iyi" nesneleri içe atarak kaygısını hafifletir. Gerçek nesnelerinin varlığı ve sevgisinin aynı zamanda küçük çocuğun içe yansıtılan nesnelerden korkusunu ve suçluluk duygusunu azaltma gibi bir amacı da olduğundan, iç tehlikelerden korkusu anneye saplanmasını güçlendirir, sevgi ve yardıma olan ihtiyacını ciddi ölçüde arttırır. Freud küçük çocuktaki kaygının bize anlaşılır gelen bu ifadelerini tek bir kaynağa, "sevilen veya özlenen birinin kaybı"na[2], indirger ve olgunlaşmamış bir bireyin tamamen annesine bağımlı olduğu bir evreye kadar bu kaygının izlerini geriye doğru sürer. Sevilen veya özlenen birini kaybetmek, sevginin kaybını ya da nesnenin kaybını bir tehlike olarak hissetmek, karanlıkta yalnız ya da bilinmeyen biriyle kalmaktan korkmak -bütün bunlar ilk kaygı durumlarının, yani küçük çocuğun tehlikeli içselleşmiş ve dışsal nesnelerden korkularının, değişmiş biçimleridir. Gelişimin sonraki aşamalarında, bu korkuya nesne ile ilgili endişe de eklenir. Çocuk

[1] Krş. 9. Bölüm.

[2] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* (1926), (*S.E.* 20 s. 36).

artık hayali atakları sonucu annesinin öleceğinden korkar ve çaresiz bir durumda yapayalnız kalacağından endişe duyar. Freud bu konuda şunları söyler[1]: "[Bebek] henüz kalıcı kayıp ile geçici yokluğu ayırt edemez. Anne gözden kaybolduğu anda onu bir daha asla görmeyecekmiş gibi davranır; ve annenin ortadan kaybolmasının genellikle tekrar geri gelmesi ile sonuçlandığını öğrenene kadar onu rahatlatan yaşantıları yinelemesi gerekir[2]."

Çocuklarla ilgili gözlemlerime göre, anne "kötü" ve saldıran bir anne olmadığını varlığıyla devamlı kanıtlamak zorundadır. Çocuk, içe yansıtılan korkunç nesnelerinden ve üstbenliğinden korkusu ile savaşmak için gerçek bir nesneye ihtiyaç duymaktadır. Buna ek olarak, annenin varlığı onun ölmediğinin bir kanıtıdır. Çocuğun gerçeklik ile ilişkisi ilerledikçe, nesne ilişkilerini, çeşitli faaliyetlerini ve yüceltmesini üstbenliğinden korkusuna ve yıkıcı itkilerine karşı destek olarak daha çok kullanmaya başlar. Başlangıç noktam kaygının benlik gelişimini tetiklediğiydi. Kaygıyı denetim altına

---

[1] *A.g.e.*, s. 169.

[2] Fakat küçük çocuk bu rahatlatıcı yaşantılarla yalnızca ilk kaygı durumlarının artık baskın olmadığına ve üstbenliğin oluşumunda gerçek nesneleriyle olan ilişkilerinin oyuna yeterince dahil edildiğine ikna olmasına izin verecektir. Daha büyük çocuklarda annenin yokluğunun ilk kaygı durumlarını -küçük çocuklarda ilk kaygı durumlarının baskısı altında geçici yokluk kalıcı olarak hissedilmiştir- tekrar harekete geçirdiğini çok kez fark ettim. "Personification in the Play of Children" ["Çocukların Oyununda Canlandırma"] (1929) adlı makalemde, altı yaşında bir erkek çocuğun onu birleşmiş kötü ebeveyninden korumam ve onları öldürmem için bana "peri anne" rolünü oynattığından bahsetmiştim. Rolüm devamlı "peri anne"den "kötü anne"ye değişiyordu. "Peri anne" olarak, dev, vahşi bir hayvanın (birleşmiş kötü ebeveyn) neden olduğu ölümcül yaralarını iyileştirmek, fakat daha sonra da "kötü anne" olarak geri dönüp ona saldırmak zorundaydım. Bana şöyle dedi: "Peri anne odadan dışarı çıktığında, aniden kötü anne olarak geri gelip gelmeyeceğini hiçbir zaman bilemezsin." Annesine karşı ilk yıllarından itibaren alışılmadık şekilde güçlü bir saplanması olan bu çocuğun, ebeveyninin ve erkek ve kız kardeşlerinin başına bazı kötülüklerin geldiğine dair sürekli bir inancı vardı. Bir dakika önce annesini görmüş olsa da, o bir dakika içinde annesinin ölmediğine dair bir güvence hissedemediği ortaya çıktı.

alma çabaları çocuğun benliğinin nesnelerle ve gerçeklikle olan ilişkileri yardıma çağırması şeklindedir. Bu çabalar çocuğun benliğinin gelişimi ve gerçekliğe uyumu açısından büyük önem taşımaktadır.

Küçük çocuğun üstbenliği ve nesneleri birbirine aynı değildir, ancak kısmen üstbenlikten korkusunu hafifletmek, kısmen de içe yansıtılan nesnelerin hayali buyruklarından farklı olan gerçek nesnelerin şartlarına uyabilmek için düzenli olarak onları birbirleriyle yer değiştirmeye çabalar. Böylece küçük çocuğun benliği gelişim sırasında oluşmuş çeşitli imagoları içeren üstbenliğin çelişkili taleplerini sırtlandığı gibi, aynı zamanda üstbenlik ve altbenliğin çatışmasını da sırtlanmış olur. Bunlara ek olarak çocuk, içe yansıtılan ve gerçek nesnelerin arasında –fantezi dünyası ve gerçek dünya arasında- sürekli değişmesi sonucu olarak, üstbenliği ve gerçek nesnelerinin talepleri arasındaki farklılık ile başa çıkmak zorundadır.

Üstbenlik ve altbenlik arasındaki uzlaşmayı sağlamak adına yapılan girişim ilk çocukluk döneminde başarılı olamaz, altbenliğin baskısı ve buna bağlı olarak üstbenliğin katılığı benliğin tüm enerjisini emer. Gizil dönemin başlangıcında libido gelişimi ve üstbenliğin oluşumu tamamlandığında, benlik daha güçlüdür ve ilgili etmenler arasında, daha geniş bir temelde uzlaşma sağlama görevini yerine getirebilir. Güçlenmiş benlik, altbenliğin boyun eğip gerçek nesnelerin ve dış dünyanın taleplerine uyumunu içeren ortak bir amaç için üstbenlik ile güçlerini birleştirir. Çocuğun gelişiminin bu döneminde, benlik ideali iyi davranan, ebeveyni ve öğretmenini memnun eden "iyi" çocuk gibidir.

Ancak bu denge sağlama ergenlikten hemen önceki dönemde ve özellikle ergenlik döneminde sona erer. Bu dönemde libidonun uyanması altbenliğin taleplerini güçlendirir, üstbenliğin baskısını arttırır. Benlik bir kez daha sıkı bir baskıya maruz kalır ve yeni bir uzlaşma sağlama gerekliliği ile karşı karşıya gelir; çünkü eskisi başarısız olmuştur ve içgüdüsel itkiler yeniden eskiden oldukları gibi zapt edilemez

ve kısıtlanamaz durumdadırlar. İlk çocukluk dönemine göre içgüdülerin daha kolay ve daha ciddi sonuçlarla ortaya çıkabileceği olgusu çocuğun kaygısını arttırır.

Böylece, benlik üstbenlik ile birlikte yeni bir hedef belirler. İlk sevgi nesnesinden vazgeçilmesi gerekmektedir. Ergenin genellikle çevresindekilerle geçimsiz olduğunu ve yeni nesnelerin peşine düştüğünü görürüz. Bu gereklilik bu yaşta ona farklı ve büyük görevler veren gerçeklikle aslında uyumludur ve ilk nesneden bu kaçış gelişimin ilerleyen evrelerinde genel olarak kişisel nesnelerinden kısmi bir kopmaya ve bunların yerine ilkelerin ve ideallerin geçmesine yol açar.

Bireyin nihai dengeyi sağlaması ergenlik dönemine geçmeden elde edilemez. Bu dönemin bitiminde benlik ve üstbenlik yetişkin hedeflerini başlatmada fikir birliğine varabilirler. Yakın çevresine bağlı olmak yerine, birey şimdi yakınındaki daha geniş bir dünyaya uyum sağlar. Yeni gerçekliğin taleplerini kabul etmesine rağmen, onları kendi iç talepleriymiş gibi kurgular. İlk nesnelerinden koptuğunda, genel olarak nesnelerinden daha bağımsız hale gelir. Bu tarz bir uzlaşma yeni gerçekliği tanıma ile ilgilidir ve daha güçlü bir benliğin desteğinden etkilenmiştir. Cinsel hayatının filizlenmesinin ilk döneminde olduğu gibi, altbenliğin ve üstbenliğin abartılı talepleri arasındaki gergin durumdan doğan baskı bir kez daha benliğin güçlenmesine katkıda bulunur. Böyle bir baskının zıt, ketleyici etkisi kişiliğindeki yeni, çoğunlukla geçici kısıtlamalarda görülebilir. Cinselliğin ikinci kez, çocukluğun ilk dönemine göre daha hafif olmasına rağmen ortaya çıkışına eşlik eden fantezi dünyasının parlak dönemi ergenlik dönemi geçtiğinde ciddi ölçüde kısalır. Burada gözümüzün önündeki "normal yetişkin"i görebiliriz.

Bahsedilmesi gereken bir nokta daha var. İlk çocuklukta altbenlik ve üstbenliğin birbirleriyle henüz uzlaşamadıklarını görmüştük. Gizil dönemde benlik ve üstbenlik arasındaki denge, ortak hedeflerine ulaşmaları için birlik olmaları sonucunda sağlanır. Ergenlikte de, ilk dönemdeki gibi bir durum

yaratılır ve bunu bireyin zihinsel dengesi izler. Bu iki tip dengeleme arasındaki farklılıkları zaten tartışmıştık, şimdi ortak yanlarının ne olduğuna bakabiliriz. İki durumda da benlik ve üstbenliğin ortak bir amaç etrafında ve gerçekliğin taleplerini göz önüne alan benlik idealinin yaratılması konusunda fikir birliğine varması sonucu bir uzlaşmaya varılmıştır[1].

Bu kitabın ilk bölümlerinde gizil evre başladığında üstbenlik gelişiminin, libidonun gelişimi ile birlikte durduğunu göstermeye çalıştım. Şimdi önemli bir noktaya vurgu yapmak istiyorum. Buna göre, Oepidus çatışmasının çöküşünü izleyen çeşitli evrelerde ilgilenmemiz gereken üstbenlikteki değişimler değil, üstbenliğin desteğini de içeren benliğin olgunlaşmasıdır. Gizil evrede, çocuğun benliği ve üstbenliği, çevreye uyum sağlama ve bu çevreye ait benlik ideallerinin benimsenmesi amaçlarını paylaşırlar. Üstbenlikteki güncel değişim değil, ama bu durum gizil evrede denge sağlamanın genel sürecini açıklayabilir.

Şimdi benlik gelişimini tartışmayı bir kenara bırakıp, bu süreç ile gelişimin önemli bir parçası olduğunu düşündüğüm kaygı durumlarını denetim altına alma arasındaki ilişkiyi ele almalıyız.

Küçük çocuğun oyun faaliyetlerinin, aralarında uçurum olan hayal ve gerçek arasına köprü kurarak, içsel ve dışsal tehlikelerden korkularını denetim altına almasına yardım ettiğini söylemiştim. Küçük kızların tipik "anne" oyunlarını ele alalım. Normal çocukların analizi, bu oyunların arzuların doyurulmasının yanında ilk kaygı durumlarına bağlı en derin

---

[1] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı*'da (1926) Freud şöyle der: "Tıpkı benliğin dış dünyadaki harekete giden yolu kontrol etmesi gibi, bilince girişi de kontrol eder. Bastırmada, iki yöne doğru gücünü de kullanır....." (*S.E.* 20 s. 95). Diğer yandan Freud şöyle der: "Benliğin altbenlik ve üstbenliğe bağlılığının bir tablosunu sundum... her ikisine göre de ne kadar güçsüz ve endişeliydi" (*a.g.e* s. 95). Benim benliğin olgunlaşması ile ilgili teorim, bu iki ifade ile benzerdir, çünkü teori benlik ve üstbenliğin güçlerinin birbirlerine nasıl tepki verdiklerini göstermiş ve bireyin gelişiminin tüm ilerleyişini açıklamıştır.

kaygıyı da içinde barındırdığını, oyuncaklara karşı bitmek tükenmek bilmeyen arzunun altında ise destek ve güvencenin yattığını gösterir. Oyuncaklara sahip olması, çocuklarının annesi tarafından çalınmadığının, annesi tarafından bedeninin tahrip edilmediğinin ve çocuk sahibi olabileceğinin kanıtıdır. Dahası, kendisini özdeşleştirdiği bu oyuncakları emzirerek ve giydirerek, seven bir anneye sahip olduğuna dair kanıt elde etmiş olur ve böylece terkedilme, evsiz ve annesiz kalma korkularını azaltır. Her iki cins çocuk tarafından da oynanan yeni ev bulma –yani anneyi yeniden keşfetme- arzusundan doğan evin döşenmesi ve seyahat gibi oyunlar da bir dereceye kadar bu amaca hizmet eder.

Tipik bir erkek çocuğun oyunu ve eril bileşenlerini açıkça ortaya koyan oyunlar arabalar, atlar ve trenlerle oynanan oyunlardır. Bu annenin bedenine giden yolu simgeler. Oyunlarında, erkek çocuklar annenin bedeninin içindeki ve anneyle birleşen baba ile kavga sahnelerini farklı şekillerde ve tekrar tekrar canlandırırlar. Dövüş oyunlarında düşmanlarına karşı kendilerini korumalarını sağlayan cesaret, yetenek ve kurnazlık hadım eden babalarıyla başarıyla mücadele edebileceklerinin güvencesini verir ve bu da babaya karşı olan korkularını azaltır. Bu yollarla ve kendisini annesi ile çeşitli yollarla birleşmiş olarak temsil ederek ve bu konudaki cesaretini, hünerini göstererek, çocuk bir penise ve cinsel güce – en derin kaygı durumlarının kaybından korkmasına neden olduğu iki şey- sahip olduğunu kendine kanıtlamaya çalışır. Annesine karşı saldırgan eğilimleri ile birlikte annesine karşı onarıcı eğilimleri de bu oyunlarda ortaya çıktığından, kendine penisinin yıkıcı olmadığını da kanıtlamış olur; ve böylece suçluluk duygusundan arınır[1].

Oyunlarında ketlenmemiş çocukların oyunlardan aldıkları yoğun haz, sadece arzunun gerçekleşmesi eğilimlerinin doyumundan değil, aynı zamanda oyunlarında ulaştıkları kaygının denetim altına alınmasından da ileri gelir. Fakat bence bu sadece iki ayrık işlevin beraber gerçekleşmesi ile

[1] Bu konu daha kapsamlı bir şekilde 12. Bölümde incelenecektir.

ilgili bir mevzu değildir; burada olan benliğin kaygıyı denetim altına almak amacıyla her arzunun gerçekleşme mekanizmasını büyük ölçüde kullanmasıdır. Böylece, benliğin tüm güçlerini seferber eden karışık bir süreç ile çocukların oyunu kaygının hazza dönüşmesine etki eder. Bu temel sürecin erişkinin zihinsel hayatının idaresini ve benlik gelişimini nasıl etkilediğini daha sonra inceleyeceğiz.

Bütün bunlara rağmen, küçük çocuklar düşünüldüğünde, benlik oyun aracılığıyla hiçbir zaman tam olarak kaygıyı denetim altına alma amacına ulaşamaz. Kaygı gizil olarak etkin olduğu sürece, kendini oyun oynamak için sabit bir güdü olarak hissettirir; ancak belirgin hale geldiğinde oyunları kesintiye uğratır.

Küçük çocukların oyununda böylece çocuğun erken benliğinin yalnızca kısmen kaygıyı denetim altına alma amacına ulaştığını görebiliriz. Gizil dönemin başlaması ile birlikte, kaygısını denetim altına almayı daha iyi şekilde başarır ve aynı zamanda gerçekliğin talepleriyle başa çıkmada daha büyük bir yeti gösterir. Oyunları hayali içerikleri kaybetmeye ve yerini gitgide okul ödevlerine bırakmaya başlar. Çocuğun alfabenin harfleri, aritmetik rakamlar ve çizim ile meşguliyeti, ki başlangıçta oyun karakterine sahiptir, oyuncaklarla oynamanın yerini alır. Harflerin bir araya gelme şekli, çocuğun şekilleri ve sıralamalarında hata yapmama ve boyutlarına bile anlam verme gayreti ve bu detayların her birinde doğruya ulaşma sonucu aldığı haz ve bunların hepsi daha önceki ev inşa etme ve oyuncak bebeklerle oynama faaliyetleri ile benzer içsel koşullara dayanmaktadır. Bir kız çocuğu için, güzel ve düzenli bir alıştırma kitabı, sağlam ve zarar görmemiş ev ile aynı simgesel anlama sahiptir. Harfler ve rakamlar çocuk için ebeveyn, kardeşler, çocuklar, cinsel organlar ve dışkılar gibidir ve bunlar tepkisel eğilimleri için olduğu kadar ilk saldırgan eğilimleri için de birer araçtırlar. Korkularını reddetmesi için kanıtını oyuncak bebeklerle oynama ve ev döşeme oyunlarının yerini alan, başarıyla tamamlanmış ev ödevlerin-

den edinir. Gizil evredeki çocuğun analizi, sadece ev ödevinin her ayrıntısının değil, aynı zamanda el işi, çizim ve bunun gibi çeşitli aktivitelerin de çocuğun fantezilerinde kendi genitallerini ve bedenini ve annesinin bedenini ve içeriklerini, babasının penisini, kız ve erkek kardeşlerini vs. onarmak için değerlendirildiğini göstermiştir. Aynı şekilde, kendi veya oyuncak bebeklerinin yaka, manşet, şal, şapka, kemer, çorap, ayakkabı gibi giysilerinin her bir öğesinin simgesel bir önemi vardır[1].

Normal gelişim sürecinde, genç çocukların, harflerin ve rakamların "çizimi"ne gereğinden fazla ilgi göstermeleri, çocuklar büyüdükçe bir bütün olarak düşünsel başarıya kadar yayılmıştır. Ancak yine de, böyle başarılardaki doyum geniş ölçüde çevrelerindeki insanlardan aldıkları takdire bağlıdır; bu, büyüklerin onayını kazanmanın bir aracıdır. Bu yüzden, gizil dönemde çocuğun gerçek nesnelerinin sevgi ve onayında büyük ölçüde tehlike durumlarının aksi yönde bir ispatını bulduğunu görürüz; nesneleriyle ve gerçeklikle olan ilişkisi aşırı bir şekilde vurgulanmıştır.

Erkek çocukta, yazmak eril öğelerin ifadesidir[2]. Kalemin vuruşu ve harfleri oluşturmasındaki başarısı cinsel birleşmenin etkin gücünü temsil eder ve bir penise sahip olduğunun ve cinsel gücünün kanıtıdır. Kitaplar ve alıştırma kitapları annesinin ve kız kardeşinin genitalleri veya bedenlerinin yerini tutar[3]. Altı yaşındaki bir erkek çocuk için örneğin, büyük "L" harfi kemerli geçitten (annesinin genitalleri) at üstünde geçen bir adamı (kendisi ya da penisi); "i" penisi ve kendisini, "e" annesi ve onun genitallerini ve "ie" annesi ve kendisinin cinsel ilişkide birleşmeleri anlamına gelirdi. Büyük

---

[1] Krş. Flugel, *The Psychology of Clothes* [*Giysilerin Psikolojisi*] (1930).

[2] Kızlarda da yazma ve buna benzer diğer faaliyetler eril öğelerden kaynaklanmaktadır.

[3] Dişil öğelerle ilişkili olarak, erkek çocuğun alıştırma kitabı kendi bedenini ve okul görevinin başarıyla tamamlaması da onu onarma girişimini temsil eder.

harfler ve küçük harfler ebeveyni ve çocukları temsil etmektedir[1]. Erkek çocukların faal cinsel birleşme fantezileri faal oyun ve sporlarda da kendini gösterir ve benzer fantezileri ev ödevlerinde olduğu gibi bu oyunların ayrıntılarında da görürüz. Rakiplerine karşı üstün gelme ve böylece babası tarafından hadım edilme tehlikesine karşı kendine güvence elde etme arzusu – daha sonra ergenlik döneminde daha da önemli olacak olan ve kaygı durumları ile eril bir tavırla ilgilenmeye tekabül eden bir arzu – hâlâ gizil evredeyken kendisini gösterir. Genel olarak, erkek çocuk bu dönemde bile, kız çocuğuna göre çevrenin onayına daha az bağımlıdır, ve kendi iyiliği için edindiği başarılar ruhsal hayatında kız çocuğunda olduğundan daha büyük bir rol oynar.

Gizil evrede gerçekleşen denge sağlamayı benliğin üstbenlik ile anlaşmaya varmasından etkilenen gerçekliğe uyuma dayandığını açıklamıştık. Böyle bir hedefe ulaşmak, altbenlik güdülerini kısıtlayan ve engelleyen tüm güçlerin birleşmiş bir hareketine bağlıdır. Burada çocuğun mastürbasyondan vazgeçme mücadelesi devreye girer –gizil evrede yer alan, Freud'un dediği gibi "enerjilerinin büyük bir payını talep eden" bir mücadeledir ve bütün güçleri mastürbasyon fantezilerine de yönelmiştir. Bu fanteziler, tekrar tekrar gördüğümüz gibi, sadece çocukların oyunlarında değil, aynı zamanda öğrenme faaliyetlerinde ve sonraki tüm yüceltmelerinde de bir unsurdur[2].

---

[1] Krş. "The Role of the School in the Libidinal Development of the Child" ["Çocuğun Libidinal Gelişiminde Okulun Rolü"] (1923) başlıklı makalem.

[2] "The Role of the School in the Libidinal Development of the Child" ["Çocuğun Libidinal Gelişiminde Okulun Rolü"] (1923) başlıklı yazımda, okullarda kullanılan belirli eşyaların bilinçdışı önemini tartışmış ve öğrenme ve okul hayatındaki ketlenmelerin altında yatan sebepleri araştırmıştım. Çocuk, mastürbasyon fantezilerinin aşırı bastırılması sonucunda, imgesel yaşamının ketlenmesinden muzdarip olur ve bu durum oyununu ve çalışmasını etkiler. Gizil evre döneminde, bu ketlenme çocuğun tüm kişiliğinde açıkça görülür. Laik Psikanaliz Sorunu (1926) adlı makalesinde Freud şöyle der: "Gizil evrenin başlangıcıyla birlikte

Çocuğun gizil evrede kendi nesnelerinin onayına ihtiyaç duymasının sebebi, üstbenliğin (bu evrede üstbenlik nesneye uyum sağlama eğilimindedir) cinsel öğeleri olmayan mastürbasyon fantezilerine karşıtlığını azaltma isteğidir. Böylece bu dönemde, bir yandan mastürbasyondan vazgeçme taleplerini yerine getirmek için mastürbasyon fantezilerini bastırmak zorunda kalırlar, bir yandan da karşıt talebi yerine getirmeleri, yani bu benzer mastürbasyon fantezilerinin cinsel öğeleri olmayan biçimlerindeki günlük ihtiyaç ve faaliyetleri büyükleri memnun etmek için başarılı şekilde uygulamaları gerekmektedir. Çünkü ancak böyle doyurucu yüceltmelerin yardımıyla benliğin ihtiyaç duyduğu kaygı durumlarının kapsamlı bir şekilde çürütülmesi sağlanabilir. Bu ikilemden başarılı şekilde kaçış gizil evredeki dengenin sağlanmasına bağlıdır. Gizil evredeki çocuğun kaygıyı denetim altına alması için ihtiyaç duyduğu bu otoritedeki yaptırım da bu sürecin bir önkoşuldur.

Çok karmaşık ve epeyce yayılmış gelişim süreçlerinin böyle incelenmesi, ister istemez sistemli olmalıdır. Aslında, normal ve nevrotik çocuk arasındaki sınır, özellikle gizil evrede keskin bir şekilde çizilmemiştir. Nevrotik çocuk okulda iyi olabilir. Normal çocuk her zaman öğrenmeye istekli değildir, çünkü kaygı durumlarının doğru olmadığını çoğu zaman başka yollarla, örneğin fiziksel becerilerini ortaya koyarak, kanıtlamaya uğraşır. Gizil evrede, normal kız çocuğu kaygısını en üstün şekilde, eril yollarla bastırmaya çalışır ve aynı amaç için erkek çocuk daha pasif ve dişil davranış biçimlerini seçse de hâlâ normal olarak adlandırılabilir.

çocukların zihinsel olarak ketlendiğine, aynı zamanda daha aptallaştıklarına dair bir izlenimim oluştu. Bundan sonra birçoğu fiziksel olarak albenisini de yitirir." (*S.E.* 20, s. 215.) Benliğin altbenlik üzerinde kurduğu üstünlüğü bireye çok şeye mal olacak şekilde sürdürdüğü aslında doğrudur. Altbenliği kontrolü altına almayı tam olarak başaramadığı bu dönemlerde (yani cinselliğin yükselmesinin birinci ve ikinci dönemleri), imgesel faaliyetlerin daha çok tadını çıkarır, ve kendini bir yandan daha az şekilde zihnin sağlamlığında, diğer yandan zengin bir kişilikte ifade eder.

Freud, çocuğun mastürbasyona karşı mücadelesi sonucu gizil evrede oluşan tipik merasimlere dikkatimizi çekmiştir[1]. Bu dönemin "benlikteki ahlaki ve estetik duvarların yükselmesi ile ..... nitelendiğini" söyler. "Normal kişilik oluşumunun aşırılıkları olarak bildiğimiz saplantılı nevrotiğin benliğindeki tepki oluşumları[2]" nedeniyle, normal çocuğun eğitim ortamından kaynaklı saplantılı tepkileri ve kişilik gelişimi arasındaki sınır çizgisi gizil evrede kolayca sabit değildir.

Saplantı nevrozunun kaynaklandığı durumun ilk çocukluk çağına uzandığı görüşünü ileri sürdüğüm hatırlanacaktır. Ancak gelişmenin bu döneminde, sadece saplantı özelliklerinin tek başına ortaya çıktığını söylemiştim. Genelde gizil evre başlayana kadar saplantı nevrozunun oluşması için örgütlenmezler. Üstbenliğin desteği[3] ve benliğin güçlenmesiyle birlikte giden saplantılı özelliklerin sistemleştirilmesi, üstbenliğin ve benliğin[4] ortak bir amaç oluşturmalarıyla gerçekleşir. Bu ortak amaç altbenlik üstündeki güçlerinin ana ilkesidir. Nesneleri tarafından talep edilen çocuğun içgüdülerinin baskılanması saplantılı mekanizmaları sayesinde gerçekleşmiş olsa da, dahil olan tüm etmenlerin altbenliğe karşı birlikte hareket etmedikleri sürece başarıya ulaşılmayacaktır. Benlik, Freud'un "benliğin sentezleme eğilimi" şeklinde tanımladığını bu kapsamlı örgütlenme sürecinde gösterir[5].

Böylece gizil evrede, saplantı nevrozu çocuğun benlik, üstbenlik ve nesnelerinin gereksinimlerini doyurmak için uygundur. Genellikle erişkinler güçlü şekilde bir çocuğun duy-

---

[1] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* (1926) (*S.E.* 20, s. 116).

[2] *A.g.e.*, s. 114 ve 115.

[3] Bu süreçte, çocuğun çeşitli özdeşleşmeleri daha bütünleşmiş, üstbenliğin talepleri daha birleşik ve içselleşmiş nesneler dış duruma daha iyi ayarlanmış hale gelir (Krş. "Personification in the Play of Children" ["Çocukların Oyununda Canlandırma"] (1929) başlıklı yazım).

[4] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı*'da (1926) (*S.E.* 20, s. 113) Freud, saplantı nevrozunda benlik ve üstbenliğin, belirtilerin oluşumunda büyük pay sahibi olduğunu söyler.

[5] *A.g.e.*, s. 112.

gulanımlarını reddederler. Bu reddetme sıklıkla başarıya ulaşır, çünkü bu yaştaki çocuğun içsel gereksinimlerine cevap verir[1]. Eğer çocuktan sorumlu kişiler kendilerini çok güçlü şekilde çocuğun itaatsizlikleri ve saldırgan tutumları ile özdeşleştirmişlerse, çocuğun kötüye gittiğini ve çatıştığını analizlerde genellikle görürüz. Benlik, büyükler çabasını desteklediği sürece, sadece altbenliği kontrol altına alma ve yasaklı dürtülerin karşısında durma görevini benimser. Çocuğun dışardan gelen yasakları kabul etmesi gerekir, çünkü bildiğimiz gibi bunlar içerden gelen yasakları destekler. Diğer bir deyişle, dış dünyada üstbenliğinin temsillerinin olmasına ihtiyacı vardır. Kaygısını denetim altına almak adına nesnelere bu bağlılığı, gizil evrede gelişimindeki diğer bütün dönemlere göre çok daha güçlüdür. Hatta bana göre, çocuğun kaygıyı denetim altına almasının nesne ilişkilerine ve gerçekliğe uyuma dayalı olduğu gizil evreye başarılı bir geçişin belirleyici bir ön şartıdır.

Yine de çocuğun gelecekteki dengesi için kaygıyı denetim altına alma mekanizmasının çok fazla baskın olmaması gereklidir. Eğer çocuğun ilgileri ve başarıları ve diğer doyumları, nesnelerinin sevgisini ve onayını kazanma çabalarına tamamen adanırsa; yani eğer nesne ilişkileri kaygıyı denetim altına almada ve suçluluk duygusunu hafifletmede üstün bir

---

[1] Çocuğun çevresi de nevrozunu doğrudan etkileyebilir. Bazı analizlerde çevredeki bir değişimin hasta üzerinde olumlu bir etki yaratmasının, bazıları için çok yorucu olan, bazıları için ise, her ne kadar nevrozun yapısında eşit derecede önemli olsa da, daha az fark edilir olan bir dizi semptomun değişmesi ile bağlantılı olduğunu fark ettim. Çocuğun semptomlarının yok olmasına sebep olabilecek diğer şey ise kendi nesnelerine karşı duyduğu korkunun artmasıdır. Okulda dersleri çok iyi olan, ancak oyunlarda ve sporda oldukça ketlenmiş olan on dört yaşında erkek bir hastam vardı (Krş. "Zur Genese des Tic" ["Tiklerin Psikojenezine Bir Katkı"] başlıklı makalem, 1925). Çok uzun süre uzakta olan babası eve geri geldiğinde, çocuğun bu ketlenmesinin üstesinden gelmesi için üzerinde baskı kurmuştu. Çocuk babaya olan korkusundan dolayı ketlenmenin üstesinden gelmede bir dereceye kadar başarılı oldu, ancak bu sefer de on dört yaşında analize geldiğinde hâlâ devam ediyor olan öğrenmede ciddi bir ketlenme oluşmuştu.

araç ise, gelecek yıllardaki zihinsel sağlığının temeli sağlam değildir. Nesnelerine daha az bağımlı olsa, kaygıyı denetim altına alma ve suçluluk duygusunu hafifletme aracı olan ilgileri ve başarıları kendi iyiliği için gerçekleşmiş olsa ve bunlara karşı ilgi duysa ve onlardan haz duysa, kaygısı daha iyi bir değişime ve daha geniş bir dağılıma –bir bakıma eşit seviyede- maruz kalacaktır. Böylece kaygısı azalır azalmaz, libidinal doyum yetisi artacaktır ve bu kaygıyı başarılı şekilde denetim altın almak için bir ön koşuldur. Kaygı yalnızca, altbenlik ve üstbenlik tatmin edici bir uzlaşmaya vardıklarında ve benlik yeterli güce eriştiğinde denetim altına alınabilir[1].

Gizil evredeki nesne ilişkileri normal çocuklara bile çok fazla zihinsel destek verdiğinden, bu etmenin çok anlamlı olduğu, bu sık rastlanılan durumları saptamak kolay değildir. Fakat ergenlik çağında, açıkça görülebilirler, çünkü çocuğun nesnelerine bağlılığı kaygıyı denetim altına almada tek aracı ise, artık bunun için yeterli değildir. Genellikle psikotik hastalıkların geç çocukluk dönemine kadar başlamadığını düşünmemin bir sebebi de budur. Eğer üstbenliğin katılığını azaltmaya dayanan ölçütümüzü, bu gelişim döneminin hedeflerine uyum ile birlikte büyük ölçüde içgüdüsel serbestlik içeren benliğin gücü olarak belirlersek, başarılı gelişim ve sağlık için ölçütümüz olarak gizil evrede gerçekliğin ve eğitimin taleplerine uyuma gereğinden fazla önem vermiş oluruz[2].

---

[1] Endikasyonlara gerekli ilgi verilirse, ileriki hastalıkların ve gelişim bozukluklarının başlangıçlarını gizil evreye göre daha açık bir şekilde ilk çocukluk döneminde gözlemleyebiliriz. Ergenlik veya sonrasında hastalanan birçok insanın vakalarında, ilk çocukluk döneminde büyük sıkıntılar çektiklerini, ancak gizil evrede ise uyum sağlamış oldukları bulunmuştur. Gizil evrede belirgin sıkıntıları yoktur, eğitsel çevrelerine karşı uysaldırlar –çoğunlukla çok uysaldırlar. İlk dönemlere ait kaygıların çok yoğun olduğu veya tam olarak değiştirilmemiş olduğu vakalarda, saplantılı mekanizmalara dayanan gizil evrede denge sağlama süreci hiçbir şekilde yer almaz.

[2] Gizil evrenin gereklilikleri çok fazla dayatılmış ve çocuk da çok yumuşak başlı ise, kişiliği ve benlik idealleri hayatı boyunca çevresine itaat

Freud, "ergenliğin ilerleyişinin, saplantı nevrozunun tarihinde gelecek için belirleyici olan bir bölüm açtığını" söyler ve ayrıca bu sırada, "ilk saldırgan itkiler yeniden uyanır [uyanacaktır]; ama yeni libidinal itkiler – hepsi kötü durumlarda– gerileme tarafından onlar için belirlenmiş yolu daha az ya da çok oranda izlemek zorunda kalacaklardır ve saldırgan ve yıkıcı eğilimler olarak ortaya çıkacaklardır. Erotik eğilimlerin bu yolla gizlenmesi sonucunda ve benlikteki güçlü karşıt tepki oluşumlarından dolayı, cinselliğe karşı mücadele bundan böyle ahlaki ilkeler çerçevesinde sürdürülecektir[1]".

Yeni ilkelerin ve ülküleştirilmiş baba imagolarının ortaya çıkışı ve kendi üzerindeki yüksek talepleri, çocuk tarafından ilk nesnelerinden uzaklaşma amacı için kullanılır. Bu şekilde çocuk babası ile ilk olumlu bağlanmasını geri getirebilir ve babasıyla daha az çatışma riski ile bağlanmayı arttırabilir. Bu olay baba imagosunun bölünmesine karşılık gelir. "Kötü" baba –sıklıkla gerçek babayı ya da okul müdürü gibi bir ikamesini temsil eden- gelişimin bu döneminde yaygın olan çok tuhaf nefret duygularını çağırırken, haşmetli ve hayran olunan baba artık sevilebilir ve hayran olunabilir. Çocuk nefret ettiği baba ile saldırgan ilişkisinde babası ile boy ölçüşebileceği ve onun tarafından hadım edilemeyeceği konusunda

---

etme halinde sürecektir. Zayıf bir benlik -üstbenlik ve altbenlik arasındaki uyuşmazlığın sonucu– ergenlik döneminde bireyi nesnelerinden koparma ve içsel ölçütler oluşturma görevlerini yerine getirememe tehlikesini göze alır ve böylece kişilik açısından başarısız olmuş olacaktır. Çocuğun nesnelerine karşı azalmış bağlılığı çocuk tarafından eğitsel taleplere oldukça iyi şekilde katılır. Gizil evre analizlerinin hiçbirinde, ergenlik çağında olduğu gibi nesnelerinden kopan bir çocuğa rastlamadım. Sadece saplanmalarının gücü azalıyor ve saplanmaları daha az ikircikli oluyordu. Hayatın bu döneminde, nesnelerine daha az bağlı olması ile diğer nesneleri daha kolay bulabilir hale gelir ve böylece kendisini ergenlikte gerçekleşmesi gereken sonraki kopmalara hazırlar. Analiz çocuğun çevresine uyum sağlamada ve çevresiyle uzlaşmasında yaşadığı zorlukları arttırmaktan ziyade azaltır ve bunu içsel özgürlüğü ne kadar fazla ise o kadar daha kolay yapabilir.

[1] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* (1926) (*S.E.* 20, s. 116).

kendini rahatlatır. Hayran olduğu baba imagosu ile olan ilişkisinde ise, güçlü ve yardımsever bir babaya sahip olduğuna kendini inandırır ve aynı zamanda onunla özdeşleşme kurabilir; tüm bunların ötesinde kendi yapıcı yetilerine ve cinsel gücüne büyük bir inancı vardır.

Bu noktada faaliyetler ve başarıları devreye girer. Fiziksel ya da düşünsel olsun, cesaret, güç ve girişkenlik gerektiren bu başarılar aracılığıyla, her şeyden öte, kendinden çok fazla endişe ve korku duyduğu hadım edilmenin başına gelmeyeceğini ve güçsüz olmadığını kanıtlar. Başarıları, tepkisel eğilimlerini de doyurur ve suçluluk duygusunu yatıştırır. Bunlar yapıcı yetilerinin yıkıcı eğilimlerinden üstün olduğunu ona gösterir ve aynı zamanda nesnelerinin onarılmasını temsil eder. Ona bu güvenceleri vererek, ona sağladıkları doyumun oldukça fazlasını eklerler[1]. Gizil evrede çevresinin onayı ile benliğe uyumlu olan faaliyetlerin başarıya ulaşması sonucu kaygısının ve suçluluk duygusunun yatışması, ergenlik döneminde daha büyük ölçüde çalışmasının ve başarılarının kendisi için değerli olmasından ileri gelmelidir.

Şimdi kızların ergenlikte kaygı durumlarıyla nasıl başa çıktıklarını değerlendireceğiz. Bu yaştaki kız çocuğu genelde gizil evrenin amaçlarını ve bu döneme uygun kaygıyı denetim altına alma yollarını erkek çocuklardan daha uzun süre muhafaza ederler. Çoğu zaman, ergenlikteki genç kız eril kaygıyı denetim altına alma şeklinin boyunduruğu altına girer. Bir sonraki bölümde kız için dişil pozisyonu kurmanın erkek çocuğun eril pozisyonu kurmasından neden daha zor olduğunu göreceğiz. Genç kızın kendisi ve çevresi için yüksek talepleri vardır. Onun ölçütleri ve ilkeleri genelde soyut ilkelerden çok hayran olunan kişiler ile ilgilidir. Memnun etme arzusu zihinsel başarılara da uzanır ve en üst seviyelere

[1] Birçok yüceltmesinde, özellikle düşünsel ve artistik uğraşlarında, erkek çocuk kaygıyı denetim altına almanın dişil şeklini aşırı kullanır. Dişil konumda rakibi olan annesinin ellerinde olan kendi bedeninin yıkımının çürütülmesi için bedenlerin, doğurganlığın, çocukların vb. anlamlarında kitapları ve çalışmayı kullanır.

ulaştığında bile zihinsel başarılarda rol oynar. Çalışmaya karşı tutumu, eril bileşenler baskın olarak dahil olmadıklarında, kendi bedenine karşı tutumuna tekabül eder ve bu iki ilgiyle ilişkili faaliyetler belirli kaygı durumlarıyla başa çıkmak ile geniş ölçüde ilgilidir. Güzel bir beden ya da mükemmel bir görev büyüyen kıza, çocukken ihtiyaç duymuş olduğu benzer karşı kanıtları sağlar, bunlar bedeninin içinin aslında parçalanmamış olduğu ve çocukların içinden alınmamış olduğudur. Erişkin bir kadın olarak, genelde kendi işi ile ilişkisinin yerini alan çocuğu ile ilişkisi, kaygı ile başa çıkmada ona yardım eder. Ona sahip olmak, onu büyütmek, büyümesini ve serpilmesini izlemek; bütün bunlar, aynen küçük kız çocuğu ve oyuncak bebeklerin durumundaki gibi, devamlı yenilenen kanıtlarla çocuğa sahip olmasının tehlikede olmadığını temin eder ve suçluluk duygusundan arınmasına yol açar[1]. Çocuklarını büyütme sürecinde karşılaştığı hem küçük hem büyük tehlike durumlarının, her şey yolunda giderse, ilk korkularına sabit bir çürütme sağlaması muhtemeldir. Benzer olarak, bedeni ile özdeşlik kuran eviyle olan ilişkisinin, kaygıyı dişil şekilde denetim altına alma için özel bir önemi ve bununla birlikte ilk kaygı durumları ile başka ve daha doğrudan bir ilişkisi vardır. Görmüş olduğumuz gibi, küçük kız çocuğunun annesiyle olan rekabeti, anneyi saf dışı etme ve evin hanımı olarak onun yerini alma fantezilerinde ortaya çıkar. Her iki cinsten çocuklar, ama özellikle kız çocukları için, bu kaygı durumlarının önemli bir kısmı, evden atılma ve evsiz kalma korkusunu içerir[2]. Kendi evlerinden memnuniyetleri, kısmen bu öğenin kaygı durumlarındaki bir çürütme olarak değerine dayanmaktadır. Çocukları, işi, faaliyetleri ve kendine ve evine ilgi göstermesi ve süslemesi onun tehlike durumunu tamamen çürütmesini sağlaması kadının normal

---

[1] Krş. bir sonraki bölüm; kendi çocuğuyla olan ilişkisindeki etkenler ele alınacak, tartışılacaktır.

[2] Dilenci bir çocuk ya da evsiz bir yetim olma korkusu her çocuğun analizinde görülür. Çocuğun anneye saplanmasında ciddi rol oynar ve sevgiyi kaybetme korkusunun aldığı şekillerden biridir.

dengesi için gereklidir[1]. Erkeklerle olan ilişkisi, genellikle bedenine erkeklerin hayran olması ile bedeninin eksiksiz olduğuna kendini ikna etme ihtiyacı ile belirlenir. Narsisizmi bu sebeple kaygıyı denetim altına almasında büyük rol oynar. Kaygıyı denetim altına almadaki dişil tavrın sonucunda kadınlar erkeklerin (genel olarak nesnelerin) sevgi ve onayına, erkeklerin kadınlara olduğundan daha bağımlıdırlar. Fakat erkekler de, aşk ilişkilerinde, bu ilişkilerden elde ettikleri özellikle cinsel doyuma katkıda bulunan kaygıya bir teskin bulurlar.

Normal kaygıyı denetim altına alma süreci kullanılan yöntemlerin var olan sadizm ve kaygının miktarı, kaygıya tahammül etmede benliğin yeti derecesi gibi niceliksel öğelerle bir arada hareket ettiği bir dizi etmene bağlı gibi gözükür. Bu etkileşen etmenler en uygun duruma erişirse, çocuk çok büyük miktarlardaki kaygıyı bile başarıyla değiştirebilir ve tatmin edici ya da hatta üstün bir benlik gelişimine ve ileri seviyede ruh sağlığına ulaşabilir. Kaygıyı denetim altına alma koşulları, sevebilmesindeki koşullar kadar belirlidir ve görüldüğü kadarıyla birbirlerine derinlemesine bağlıdır[2]. Bazı vakalarda -en çok ergenlik dönemine özeldir- kaygıyı denetim altına alma şartı, bireyin tehlike durumlarının özellikle güçlü bir korkuya sebep olan zor durumlarda üstesinden gelmesidir, diğerlerinde –ve hatta uç durumlarda fobi şeklinde- böyle tüm durumlardan olabildiğince kaçınmasıdır. Bu iki uç durum arasında, çok fazla ve çok doğrudan olmayan (ve böylece daha çok paylaştırılmış) kaygı ile bağlantılı kaygı durumlarının üstesinden gelmekten haz elde edilmesi için normal bir güdü olarak görülebilecek olan şey yerleşmiştir.

---

[1] Bazı kadınlarda, sabah tuvaletini yaptıktan sonra önceki depresyon halinin tersine tazelik ve enerji hissettiklerinin doğruluğunu ortaya koyabilmiştim. Yıkanma ve giyinme birçok şekilde kendilerini onarmanın yerini tutar.

[2] Krş. 11. Bölüm.

Bu bölümde, size bireyin tüm faaliyetlerinin ve yüceltmelerinin kaygıyı denetim altına almasına ve suçluluğunu hafifletmesine hizmet ettiğini göstermeye çalıştım. Bu faaliyet ve ilgileri harekete geçiren güç ise, saldırgan dürtülerin doyumunun ötesinde, nesnelerini onarma ve kendi bedenini ve cinsel bölgelerini eski haline getirme arzusudur. Gelişimin çok erken bir döneminde, tümgüçlülük duygusunun yıkıcı dürtülerin emrinde destek sağladığını görmüştük[1]. Tepki oluşumu gerçekleştiğinde, olumsuz, yıkıcı tümgüçlülüğü yapıcı tümgüçlülüğüne inanmasını gerekli kılar; ve sadistik tümgüçlülüğü ne kadar güçlüyse olumlu tümgüçlülüğü de bir o kadar güçlü olmalıdır ki üstbenliğin onarım yapma taleplerini yerine getirebilsin. Eğer ondan beklenilen onarım için güçlü bir yapıcı tümgüçlülüğe gereksinim duyuyorsa –örnek olarak ebeveyninin ikisini de ve kız ve erkek kardeşlerini de tam olarak onarıp eski haline getirmesi ya da yer değiştirme ile diğer nesneleri hatta bütün dünyayı onarması–, hayatta büyük şeyler yapıp yapmayacağı, benlik gelişimi ve cinsel yaşamının başarılı olup olmayacağı[2], ya da ciddi ketlenmelerin kurbanı olup olmayacağı, bu hayali talepleri düzenleyen benliğinin gücüne ve gerçeğe uyum derecesine bağlı olacaktır.

Bahsedilenleri özetlemek gerekirse: Bireylerin tüm enerjilerini içeren, benliğin aracılığıyla çocukluk çağı kaygı durumlarını denetim altına almaya giriştiği karmaşık süreçlere içgörü kazandırmaya çalıştım. Bu sürecin başarısı benliğin başarılı gelişimi için temel öneme sahiptir ve ruh sağlığı için belirleyici bir etmendir. Normal bir kişi için bu kaygı ve suçluluğa karşı ilk kaygı durumlarını arkasında bırakmasını ve üzerindeki etkinin tüm gücünü dağıtmasını ve zayıflatmasını sağlayan çokkatmanlı güvencedir –sürekli olarak birçok kay-

---

[1] Krş. 11. Bölüm.

[2] Ona verilen görevler çok yorucu ise ve yapıcı ve yıkıcı tümgüçlülük arasındaki uyumsuzluk belli bir sınırı aşmış ise, yüceltmeler ketlenmiş hale gelebilir ve üretkenlik ve cinsel gelişim örselenmiş olabilir. 12. Bölümde bu durumdaki bir vakayı tartışacağız.

naktan gelen faaliyet ve ilgilerden ve sosyal ilişkilerden, erotik doyumdan kaynaklanan bir güvence. Önemsiz olaylarda bile bu mekanizmanın genel kullanımı sayesinde, normal birey için ekonomik açıdan önemi hiç de az olmayan bir kaygıyı denetim altına alma yolu salt günlük zorlukların üstesinden gelmekten doğar[1].

Son olarak, bu sayfalarda verilmiş kaygı durumlarıyla normal yöntem ile başa çıkma hakkındaki açıklamalarla, Freud'un bu konu ile ilgili görüşlerinin nasıl karşılaştırıldığını incelemeliyim[2]. *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* adlı kitabında, "Birey olgunlaştıkça, kaygının belirleyici etkenleri serbest bırakılmış olur ve belli tehlike durumları önemini yitirir" demiştir. Bu ifadeyi, takip eden yorumlarıyla pekiştirmiş ve şöyle demiştir: "Bundan başka, bu tehlike durumlarının bazıları kaygının belirleyici etkenlerini güncellemek için değiştirerek daha sonraki zamanlarda da hayatta kalmayı başarırlar." Kaygının değiştirilmesi konusundaki teorimin, normal kişinin kaygı durumlarından kurtulmasını ve kaygı hissettiği durumları değiştirmesini açıklamaya yardımcı olacağını düşünmekteyim. Analitik gözlemim normal bir kişinin kaygı durumlarından büyük oranda kurtulmasının aynı oranda rahatlaması anlamına gelmediğini göstermiştir. Kaygı durumlarının bütün niyet ve amaçlara birey üzerinde doğrudan etkisi yoktur, ancak bazı şartlar altında bu etkiler tekrar ortaya çıkacaktır. Eğer normal birisi şiddetli iç ve dış gerilimlere maruz kalırsa, hastalanırsa ya da bir çeşit düşüş yaşarsa, bireyde en derin kaygı durumlarının tam ve doğrudan işleyişini görebiliriz. Ayrıca her sağlıklı insan nevrotik bir hastalığa boyun *eğebildiğinden,* eski kaygı durumlarından asla tamamıyla kurtulamayabilir.

Freud'un daha sonraki yorumları bu düşünceyi destekler niteliktedir. Biraz önce alıntı yapılan pasajda şöyle demiştir:

---

[1] Günlük aktivitelerin bile çok fazla kaygı ile birleşmesi, nevrotik kişinin böyle sıkıcı eylemleri bulması için ek bir neden verir ve onu bu eylemleri gerçekleştiremez hale getirebilir.

[2] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* (*S.E.* 20, s. 148).

"Nevrotik kimse normal bir kişiden tehlikeye karşı tepkilerinin aşırı derecede güçlü olması yönünden ayrılır. Sonuç olarak, yetişkin olmak ilk travmatik kaygı durumlarının geri gelmesine karşı kesin bir koruma sağlamaz. Her bireyin, ne olursa olsun geçildiğinde, giderilmesi gereken çok miktarda uyarımın denetim altına alınması işlevinde zihinsel araçlarının başarısız olduğu bir sınırı vardır."

11. Bölüm

KIZ ÇOCUĞUN CİNSEL GELİŞİMİ ÜZERİNDE İLK KAYGI DURUMLARININ ETKİSİ

Psikanalitik araştırma kadınların psikolojisini erkeklerinkinden daha az açıklamıştır. Erkeklerde nevrozun oluşumunun altında yatan itici güç olarak ilk keşfedilmiş şey hadım edilme korkusu olduğundan, analistler doğal olarak kadınlarda benzer tarzda etiyolojik etkenleri çalışmaya başladılar. Bu şekilde elde edilen sonuçlar bir dereceye kadar iki cinsiyetin psikolojisinin benzer olduğu noktalarda geçerlidir, ancak farklılaştıkları yerde geçerli değildir. Freud bu noktayı iyi şekilde ifade ettiği bir pasajda şunları söyler: "...Ayrıca, kesinlikle bastırma (ya da savunma) için tek itici gücün hadım edilme korkusu olduğu açıktır. Kadınlarda nevrozu düşündüğümüzde ise bundan şüphe etmeye mahkumuzdur. Çünkü onlarda hadım edilme *kompleks*inin varlığının doğruluğunu ortaya koyabilsek de, zaten hadım edilmenin yer almış olduğu bir yerde bir hadım edilme *kaygı*sından söz etmemiz kesinlikle zordur[1]".

Hem insanın psikolojisini anlamak hem de nevroz için bir tedaviye ulaşmak için hadım edilme kaygısı ile ilgili bilgilerimizdeki her ilerlemenin ne kadar önemli olduğunu düşündüğümüzde, dişil çocukta hangi kaygının eşdeğeri olduğu bilgisinin kız çocuğunun terapötik tedavisini mükemmelleştirmemizi sağlayacağını ve cinsel gelişiminin ilerlediği çizgi

[1] *Ketlenmeler, Semptomlar ve Kaygı* (1926) (*S.E.* 20, s. 123).

hakkında daha belirgin bir fikir elde etmemize yardım edeceğini umuyoruz.

Kız Çocuğunun Kaygı Durumu

"Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"][1] başlıklı makalemde, hâlâ çözülmemiş bu soruna bir katkı yapmıştım ve kız çocuğunun en derin korkusunun bedeninin içinin çalınmış ve tahrip edilmiş olması olduğu ile ilgili görüşü ileri sürmüştüm. Annesi tarafından oral yoksun bırakılma yaşaması sonucunda, kız ona yüz çevirir ve doyum nesnesi olarak babasının penisini benimser. Bu arzu onu gelişiminde daha önemli adımlar atmaya sevk eder. Annesinin babasının penisini bedeninin içine kattığı ve ona meme verdiği ile ilgili fanteziler geliştirir; ve bu fanteziler onda ebeveynin her ikisi tarafından da yoksun bırakılmış olmanın haset ve nefret duygularını açığa çıkaran erken cinsel teorilerin özünü oluşturur. Gelişimin bu evresinde, her iki cinsiyetten çocuklar besin kaynağının anne olduğuna, onun bedeninin arzulanan her şeyi, babalarının penisi de dahil, içerdiğine inanırlar. Bu cinsel teori küçük kızın annesi tarafından maruz bırakıldığı yoksunluktan dolayı annesine karşı nefretini arttırır ve annesine saldırma ve annesinin bedeninin içini tahrip etme ve içindekilerden mahrum etme sadistik fantezilerinin üretimine katkıda bulunur. Öç almadan korkusundan dolayı böyle fanteziler kızın en derin kaygı durumunun kaynağını oluşturur.

"Early Development of Female Sexuality" ["Dişil Cinselliğin İlk Gelişimi"] (1927) adlı yazısında Ernest Jones her iki cinsiyetten çocuklar için erken ve baskın kaygı durumu olarak düşündüğü libidinal doyumu elde etme yetisinin tam ve uzun soluklu yıkıcılığına *aphanisis* ismini verir. Bu varsayım benim düşünceme yakındır. Libidinal doyumu elde etme yetisinin yıkıcılığı bence sonuç için gerekli olan organların yıkımını işaret etmektedir. Ve kız başlıca annesi tarafından

[1] (1921)

bedeni ve içindekilere karşı yapıldığı varsayılan saldırılar esnasında bu organların tahrip olduğunu düşünür. Bir taraftan, kendi sadistik itkileri annesinin genitallerine ve annesinin genitallerinden aldığı erotik hazza çok güçlü şekilde yönelmiştir; diğer taraftan da cinsel doyumdan zevk almada yetersiz olma korkusu vardır. Bunlardan dolayı genitallerinden duyduğu korkusu artar.

Oidipus Çatışmasının Erken Evreleri

Deneyimlerime göre, kızın Oidipus eğilimleri babasının penisi için duyduğu oral arzuları tarafından başlatılır. Bu arzular genital itkileri takip eder. Babasının penisini anneden çalma isteği ve onu kendi içine katma isteği bence cinsel yaşamın gelişiminde temel bir etmendir. Annenin besleyen memeyi geri çekerek onda uyandırdığı hınç duygusu, bir doyum nesnesi olarak babasının penisini ona bağışlamaması ile yoğunlaşır; ve bu iki kat kincilik Oidipus eğilimleri sonucunda annesine karşı dişil çocuğun hissettiği nefretin en derin kaynağıdır.

Bu varsayımlar bazı açılardan kabul edilmiş psikanalitik teoriden farklılaşır. Freud, kızın Oidipus kompleksini başlatanın ve onu kendi penisinden mahrum ettiği için anneden uzaklaşmasına neden olan hınç duygusunun hadım edilme kompleksi olduğu sonucuna varmıştır[1]. Freud'un görüşü ve burada ileri sürülenler arasında farklılıklar olsa da iki önemli noktada –yani kızın bir penise sahip olmak istemesi ve ona bir tane vermediği için annesinden nefret etmesi- uzlaşıldığı düşünüldüğünde bu fikir ayrılığı çok daha az önemli hale gelir. Ama varsayımlarıma göre kızın öncelikli isteği bir erillik sembolü olan kendine ait bir penise sahip olmak değil, ancak babasının penisini bir oral doyum nesnesi olarak içine katmaktır. Dahası bence bu arzusu hadım edilme kompleksinin

[1] "Some Psychological Consequences of the Anatomical Distinction between the Sexes" ["Cinsiyetler Arası Anatomik Farklılıkların Bazı Ruhsal Sonuçları"] (1925) (*S.E.* 19).

bir sonucu değil ama Oidipus eğilimlerinin temel ifadesidir ve sonuç olarak kız çocuğu Oidipus itkilerinin kontrolü altına dolaylı olarak , eril eğilimleri yoluyla, değil; ama baskın dişil içgüdüsel unsurları sonucunda doğrudan girer[1].

Kız arzulanan nesne olarak babasının penisine döndüğünde, birçok etken arzusunun yoğunluğunu belirler. Anne memesinden kaynaklı yaşadığı yoksunluk dolayısıyla artmış olan oral-emme itkilerinin talepleri onda; memeden farklı, çok fazla ve hiç bitmeyen oral doyum sağlayabilen bir organ olarak babasının penisinin fantezisini yaratır[2]. Bu fanteziye

---

[1] "On the Genesis of the Castration Complex" ["Hadım Edilme Kompleksinin Kökeni Üzerine"] (1924) adlı makalesinde Karen Horney kız çocuğunda hadım edilme kompleksini meydana getirenin Oidipus durumunda muzdarip olduğu yoksunluk olduğunu, bir penise sahip olma arzusunun öncelikle Oidipus arzularından kaynaklandığı ve bir erkek olma isteğinden kaynaklanmadığı görüşünü desteklemiştir. Arzulanan penise babasının bir parçası ve onun bir ikamesi olarak bakar.

[2] *Psychanalyse der weiblichen Sexualfunktionen* [*Kadınsı Cinsel Fonksiyonun Psikanalizi*] (1925) isimli eserinde Helene Deutsch yaşamının çok erken bir döneminde zaten küçük kızın babasını annesinden sonra bir şefkat nesnesi olarak gördüğüne, oral bölgeye ilişik, annesinin memesi ile canlanan gerçek cinsel libidosunun büyük bir kısmını ona doğru yönelttiğine, çünkü gelişiminin bir döneminde bilinçdışında babasının penisi ile annesinin memesi arasında emziren bir organ olarak özdeşlik kurduğuna dikkat çekmiştir. Aynı zamanda yazarın penisin meme ile eşleşmesinde, "yukarıdan aşağıya yer değiştirme sürecinde" vajinanın emen pasif rolünü aldığı ve bu vajinanın oral-emme etkinliğinin bir bütün olarak anatomik yapısı tarafından anlaşılacağı ile ilgili görüşü ile de hemfikirim (s. 54). Ancak mademki Helene Deutsch'a göre bu fanteziler kız çocuk cinsel olgunluğa ulaşmadan ve cinsel eylemi yaşamadan etkin hale gelmez, bence penisin meme ile erken eşleşmesi ilk çocukluk döneminden meme yüzünden muzdarip olduğu yoksunluk tarafından müjdelenir ve hemen üzerinde güçlü bir etki yaratır ve büyük çapta gelişiminin tüm eğilimini etkiler. Aynı zamanda penisin meme ile bu eşleşmesi, "yukarıdan aşağıya yer değiştirme" tarafından izlenen, erken bir yaştaki dişil genitalin oral, almaya açık niteliklerini harekete geçirir ve penisi almak için vajinayı hazırlar. Böylece küçük kızın Oidipus eğilimleri için yolu açar –bununla birlikte çok sonraya kadar tam güçlerini ortaya çıkarmaz- ve cinsel gelişiminin oluşumunu ileri sürer.

üretral sadistik itkileri de katkılarını ekler. İki cinsiyetten çocuklar da penise –aslında daha görünür olan- dişil idrar organından çok daha büyük üretral yetiler atfederler. Penisin üretral kapasitesi ve gücü ile ilgili kızın fantezileri küçük çocukların tüm bedensel özler arasında yaptığı eşleşmeler sayesinde oral fantezilere bağlı hale gelir, ve hayalinde penis, oral doyum sağlayan, büyüsel güçlere sahip bir nesnedir. Ancak annesinden dolayı muzdarip olduğu oral yoksunluk tüm diğer erojen bölgeleri de uyardığından ve genital eğilimleri ve babasının penisi ile ilgili arzuları da ortaya çıkardığından, babanın penisi oral, üretral, anal ve genital itkilerin nesnesi haline gelir. Bu yöndeki arzularının yoğunlaşmasına hizmet eden başka bir etken de annesinin babasının penisini içine katmış olduğu hakkındaki ve sonucunda annesine haset duyduğu bilinçdışı cinsel teorisidir.

Bence, küçük kızın gözünde babasının penisinin böyle büyük güçlerinin olmasına ve onun en coşkulu hayranı ve en büyük arzusu olmasına neden olan, tüm bu etkenlerin birleşimidir[1]. Eğer baskın olarak dişil bir konum tutturursa, babasının penisine karşı bu tutumu sıklıkla eril cinsiyete karşı alçak gönüllü ve uysal bir tavır üstlenmesine yol açacaktır. Ancak çok tutkulu şekilde hayran olunmuş ve özlenilmiş şeyleri yadsımış olduğundan yoğun nefret duyguları hissetmesine de neden olabilir; ve eğer eril bir konum tutturursa da onda penis hasetinin her türlü belirti ve semptomlarının görülmesine sebebiyet verebilir.

Ancak küçük kızın, babasının penisinin gücü ve büyük boyu ve kuvveti hakkındaki fantezileri kendi oral, üretral ve anal-sadistik itkilerinden doğduğundan, ona aşırı derecede tehlikeli özellikleri de atfedecektir. Penisin bu yönü, libidinal olanlarla birlikte, penise yöneltilmiş yıkıcı itkilere bir tepki olarak başlayan, "kötü" penisten dehşetinin tabanını oluşturur. Eğer oral-sadizm baskın ise, annesinin içindeki babasının penisine başlıca nefret edilen, haset duyulan ve tahrip

[1] Annesine bu görkemin birazı için yetki verir ve bazı durumlarda onu sadece babasının penisine sahip olan kişi olarak değerlendirir.

edilmiş bir şey olarak bakacaktır[1]; ve annesine doyum veren bir şey olarak babasının penisinin etrafında dolanan nefret dolu fanteziler bazı durumlarda o kadar yoğun olacaktır ki en derin ve en güçlü kaygısının –annesinden korkusu- annesinin nefret edilen uzantısı olarak babasının penisine yer değiştirmesine neden olacaklardır. Eğer bu gerçekleşirse, erişkin kadın gelişiminde ciddi noksanlıklardan muzdarip olacaktır ve bu erkek cinsiyetine karşı bozulmuş bir tavra da neden olacaktır. Aynı zamanda nesneleriyle az ya da çok ama yetersiz bir ilişkisi olacak ve sevgi evresinin üstesinden kısmen ya da tam olarak gelemeyecektir[2,3].

Düşüncenin tümgüçlülüğü sayesinde, babasının penisi için duyduğu oral arzu [kızı] aslında babasının penisini içe katmış olduğunu hissettirir; bu yüzden babasının penisine karşı ikircikli duyguları bu içselleşmiş penise yayılır. Bildiğimiz gibi kısmi içe katma evresinde nesnenin tamamı bir par-

---

[1] Benzer tutumu annesinin bedenindeki çocuklara karşı da olacaktır. Daha sonra bu konuya dönecek ve annesinin içindeki çocuklara düşmanlığının hangi yollarla erkek ve kız kardeşleri ile, kendi hayali ve yıllar sonra gerçek olanlar ile ilişkilerini etkilediği üzerine düşüneceğiz.

[2] Krş. Abraham "Short Study of the Development of the Libido" ["Libido Gelişiminin Kısa Özeti"] (1924).

[3] Vaka geçmişi 3. Bölüm ile ilişkili olan hastam Erna tipik bir örnektir. Babası onun gözünde başlıca annesini doyuran ve kendisini doyurmayan penisin taşıyıcısıydı. Aşırı derecede güçlü olan penis haseti ve hadım edilme arzularının neticede oral konumda babanın penisi ile alakalı olarak yaşadığı yoksunluğa dayandığı ortaya çıktı. Penis üzerine nefretine odaklanırken, ona annesinin sahip olduğunu hayal ettiğinden, annesine karşı kapıldığı duygu nefret dolu olsa da babası için hissettiğinden çok daha kişisel bir duyguydu. Babasına yüz çevirmesinin başka sebebinin de kendi sadizminden onu korumak olduğu doğrudur. Ve nefretini penisine yığma da bir nesne olarak babasını kurtarmasına yardım etti (Krş. Abraham). Analiz onda babasına karşı daha cana yakın ve insancıl bir tutum ortaya çıkarabildi, bu ilerlemeyi annesi ile ve genel olarak nesneleri ile ilişkilerinde olumlu değişimler izledi. Babasının penisi ve babasının kendisi ile ilişkileri düşünüldüğünde, hastam ve Abraham'ın yukarıda bahsedilen çalışmasında (s. 483) bildirdiği iki vaka arasındaki benzer noktalara dikkat çekmeliyim.

çası ile temsil edilir; böylece babanın penisi tüm kişiyi simgelemektedir. Bundan dolayı bence çocuğun ilk baba imagoları –babaya özgü üstbenliğin özü- penis tarafından temsil edilir. Göstermeye çalışmış olduğum gibi, iki cinsiyetten çocuklarda da üstbenliğin zalim ve korkutucu karakteri gelişimin sadizmin zirvede olduğu bir döneminde nesnelerini içe atmaya başlamalarından dolayıdır. Bu yüzden, ilk imagolar kendi baskın genital öncesi itkilerinin bu imagolara aktardığı hayali yönü üstlenirler[1]. Ama bu babasının penisini içe atma, yani Oidipus nesnesi, ve onu içinde tutma dürtüsü kızlarda erkeklerden daha güçlüdür. Çünkü oral arzularla örtüşen genital eğilimlerin alıcı bir özelliği de vardır, böylece normal şartlar altında kızın Oidipus eğilimleri erkeklerinkinden çok daha büyük ölçüde oral itkilerin egemenliği altındadır. Hüküm süren fantezilerin "iyi" penisin ya da "kötü" penisin fantezilerinin olması üstbenliğin oluşumu ve cinsel yaşamın gelişimi için kesinlikle önemlidir. Ama iki durumda da, üstbenlik ile ilişkili olarak, kız içe yansıtılan babasına daha çok tâbi olduğundan, erkek çocuklardan daha çok iyi ya da kötü güçlerin insafına kalmıştır[2]. Ayrıca annesi ile ilgili kaygısı ve suçluluk hissi de babasının penisi hakkında bölünmüş duygularını daha karmaşık hale getirir.

Bütün durumla ilgili incelememizi sadeleştirmek amacıyla, önce kızın babasının penisine karşı tavrının gelişimini izleyeceğiz ve sonra annesi ile ilişkisinin babası ile ilişkisini nasıl etkilediğini keşfetmeye çalışacağız. Olumlu durumlarda kız tehlikeli, içe yansıtılan penisin yanında iyi ve yardımsever penisin varlığına da inanır. Bu ikircikli tutumun bir sonucu olarak, çok genç çocuğun ve aynı zamansa erişkinin de cinsel deneyimleri aramasına neden olan kaygı üretilir. İçsel libidi-

---

[1] Krş. 8. Bölüm ve "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] başlıklı yazım (1928).

[2] Kızın üstbenliği sonuç olarak erkeklerinkinden daha güçlüdür; bunun daha sonra benlik gelişimi ve nesne ilişkileri üzerindeki etkilerini tartışacağız.

nal arzulara eklenen ve onları güçlendiren bu itici güç şu şekilde ortaya çıkar. İçe atılmış "kötü" penisten korkma cinsel birleşmede hiç durmadan içe yansıtılan "iyi" bir penise karşı güdüleyicidir[1]. Buna ek olarak, *felasyo, coitus per anum*[2] şeklinde ya da normal cinsel birleşme şeklinde, cinsel eylemler zihinde cinsel birleşme ile bağlantılı baskın korkuların sağlam bir temele dayanıp dayanmadığını öğrenmeye yardım eder. Cinsel birleşmenin her iki cinsiyetteki çocukların hayallerinde bu kadar tehlikeli ve endişe verici hale gelmiş olmasının sebebi, sadistik arzu fantezilerinin baba ve annelerinin arasındaki bu eylemi tehdit edici tehlike durumlarına dönüştürmüş olmasıdır[3].

Bazı ayrıntıları ile birlikte sadistik mastürbasyon fantezilerinin özelliklerinden zaten bahsetmiştim ve birbirine bağlı ancak iki farklı kategoride yer aldıklarını keşfetmiştim. İlk kategoride çocuk doğrudan bir saldırı yapmak için cinsel yoldan birleşmiş ya da ayrı ayrı anne-babası üzerinde çeşitli sadistik araçlar kullanır; ikincisinde sadizm zirvedeyken ebeveyni üzerindeki sadistik tümgüçlülüğüne inancı daha dolaylı bir biçimde ifade bulur. Burada onları tahrip eden araçları dişleri, tırnakları, genital, dışkı vb. tehlikeli silah ve hayvanlara vs. dönüşür ve arzularına göre kafasında bazen onları,

---

[1] Bu kitabın daha önceki kısımlarında görmüş olduğumuz gibi, çocuğun içe yansıtılan "kötü" nesneleri, tehlikeli dışkıları ve bedensel özleri gibi içindeki "kötü" şeylerden korkusu genellikle onu her çeşit içe atma ve reddetme sürecini denemeye teşvik eder ve böylece gelişiminde temel bir etken olur.

[2] Anal birleşme -çn.

[3] Ebeveyninin sadistik bir şekilde cinsel birleşmeye girmesi gerektiği ile ilgili çocuğun arzusu deneyimlerime göre cinsel teorilerin üretimi ve muhafaza edilmesinde önemli bir etmendir. Böylece cinsel teorilerin muhafaza edilmesi sadece sahip olduğu genital öncesi itkilerin fantezilerinin oluşumunu etkileme özelliğinden kaynaklanmaz, aynı zamanda cinsel ilişkiye giren ebeveynine karşı yöneltilmiş olan yıkıcı arzuların da sonucudur. Çocuğun cinsel teorilerini analiz ederken böylece terapötik bir bakış açısından sadistik arzulardan doğdukları ve böylece zihinde güçlü bir suçluluk hissini doğurdukları olgusuna dikkat çekmenin önemli olduğunu buldum.

cinsel birleşmede birbirlerine acı verirken ve birbirlerini tahrip ederken canlandırır.

Sadistik fantezilerin iki kategorisi de kaygıyı farklı kaynaklardan meydana getirir. İlk kategori ile bağlantılı olarak kız tek ya da her iki ebeveyni tarafından, ancak öncelikle ikisi arasında en çok nefret ettiği annesi tarafından, karşı saldırıya uğramaktan korkar. İçten ve dıştan saldırıya uğramayı bekler, çünkü onlara saldırırken aynı zamanda nesnelerini içe atmıştır. Korkuları cinsel birleşme[1] ile çok yakından bağlantılıdır, çünkü birincil sadistik eylemleri büyük ölçüde onları cinsel birleşme sırasında hayal ettiğinde ebeveynine yönelmiştir. Ancak, bu sadistik arzularına göre annesinin tamamen tahrip edilmiş olduğu özellikle ikinci kategoriye ait fantezilerde cinsel birleşme çok tehlikeli ve endişe verici bir eylem haline gelir. Diğer bir taraftan, sadistik fantezi ve arzuların tehlike durumlarına dönüştürmüş olduğu cinsel eylem, aynı zamanda kaygıyı denetim altına almanın en güçlü yöntemi halinde gelir. Bunun sebebi cinsel birleşmeyi izleyen libidinal doyumun ulaşılabilir en yüksek hazzı sağlaması ve böylece kaygısını azaltmasıdır.

Bu görüş bence cinsel eylemi gerçekleştirmeye bireyi iten güdüler üzerine ve bu eylemden elde edilen libidinal doyuma katkı sağlayan psikolojik kaynaklar üzerine yeni bir ışık tutar. Bildiğimiz gibi, sadistik eğilimler tarafından hükmedilen gelişiminin bu evrelerinde yer almış olan libidinal ve yıkıcı itkilerin birleşmesinden dolayı, tüm erojen bölgelerin libidinal doyumu yıkıcı unsurların da doyumunu gerektirir. Bence, yıkıcı itkiler yaşamın ilk ayları kadar erken bir dönemde kaygıyı uyandırmaktadır. Sonuç olarak, sadistik fanteziler kaygı ile bağlantılı hale gelmekte ve bu bağ belirli kaygı durumlarını doğurmaktadır. Genital itkiler sadizmin hâlâ zirvede olduğu dönemde başladığından –bence bu böyledir- ve sadistik fantezilerdeki cinsel birleşme ebeveyninin kullandığı bir tahrip etme aracını temsil ettiğinden, gelişimin erken evrelerinde

[1] Bu fanteziler de kendi içlerinde cinsel eyleme bağlı olmayan tehlike durumlarına neden olur.

uyanan bu kaygı durumları genital faaliyetlerle de bağlantılı hale gelir. Böyle bir birleşmenin etkileri, bir yandan kaygısının libidinal ihtiyaçlarını yoğunlaştırması, diğer yandan da tüm erojen bölgelerin libidinal doyumunun kaygıyı denetim altına alma hizmetinde kullanılmasıdır. Libidinal doyum saldırganlığını ve bununla birlikte kaygısını da azaltır. Buna ek olarak, bu doyumdan elde ettiği haz kendi yıkıcı itkileri ve nesneleri tarafından tahrip edilmiş olma korkusunu dindirir ve *cinsel arzunun kaybolmasına* (Jones); örneğin libidinal doyuma ulaşma yetisini kaybetme korkusuna, engel olur gibi gözükür. Libidinal doyum, Eros'un bir ifadesi olarak, yardımsever imagolarına inancını pekiştirir ve ölüm içgüdüsü ve üstbenliğinden çıkan tehlikeleri azaltır.

Bireyin kaygısı arttıkça, daha da nevrotik olur; benliğinin ve içgüdüsel güçlerinin enerjisi kaygının üstesinden gelme çabasında daha çok harcanır; ve sonra da libidinal doyum öncelikle kaygıyı denetim altına alma amacı için kullanılır. İlk kaygı durumlarından uzaklaşmış ve onları başarılı şekilde değiştirmiş normal bir kişide, bu durumların cinsel faaliyetler üzerinde etkisi tabii ki çok az olacaktır; ancak gördüğüm kadarıyla hiçbir zaman tamamen yok olmayacaktır[1]. Normal kişi de libidinal saplanmalarını çeşitlendiren ve güçlendiren sevgi partneri ile ilişkisindeki belirli kaygı durumlarını sınama içtepisi hisseder; böylece cinsel eylem her zaman normal kişinin kaygıyı denetim altına almasına yardım eder. Baskın olan kaygı durumları ve kaygının miktarı herkes için benzer olan sevgi koşullarının bazı öğelerdir.

Eğer gerçeklik tarafından sınanmaya karşılık gelen, kaygı durumlarını cinsel eylem yoluyla sınayan kız güven ve umut tarzı duygularla desteklenirse, "iyi" penisi temsil eden bir kişiyi nesne olarak seçmesine yol açacaktır. Bu durumda, kaygının cinsel eylem ile dinmesi ona güçlü bir keyif verecek ve yaşadığı libidinal doyuma fazlasıysa eklenecektir; ve bundan başka sürekli ve doyurucu aşk ilişkilerinin kurulmasını hazırlayacaktır. Ama eğer koşullar olumsuz ise ve içe yansıtılan

[1] Krş. 10. Bölüm.

"kötü" penisten korkusu baskınsa, sevme yeteneği için gerekli koşul olan bu gerçeklik sınamasını "kötü" penis aracılığıyla – mesela aşık olunan partnerin sadistik bir kişi olması-yapmış olacaktır. Sınama burada partnerin cinsel eylem yoluyla sebep olacağı hasarlar konusunda bilgilenmesine yarar. Hasarların öngörülmesi bile bu açıdan kaygısının dinmesine yarar ve zihinsel yaşamının idaresinde önemlidir[1]. İçsel ve dışsal tehlikelerden korkusunu dış dünyadan ispatlarla rahatlatma içtepisi bana tekrarlama zorlantısında önemli bir etmen gibi görünür[2]. Birey daha da nevrotik oldukça, bu ispatlar cezalandırılma gereksinimi ile daha ilgili hale gelir. İlk kaygı durumlarından doğan kaygısı daha güçlü ve umut verici duygu akımları daha zayıf oldukça, karşıt delillerle ilişkili koşullar daha az olumludur. Böyle durumlarda, sadece katı şekilde cezalandırılma ya da daha doğrusu hoşa gitmeyen deneyimler (ceza olarak alınan) fantezide öngörülmüş korkutucu cezalandırılmanın yerine geçebilir. Sadistik bir eş seçmesi de bir kere daha içindeki tehlikeli nesneleri tahrip edecek sadistik bir "kötü" penisi içe katma dürtüsüne (çünkü bu, cinsel eylemi nasıl gördüğüdür) dayanmaktadır. Böylece dişil mazoşizmin en derin kökeninin kadının içselleşmiş tehlikeli nesnelerinden korkusu olduğu görünecektir ve mazoşizm sonucunda bu içselleşmiş nesneleri içe yönelten sadistik içgüdülerinden başka bir şey değildir[3].

Freud'a göre[4], sadizm, ilk önce nesne ile ilişkisinde görünür hale gelmesine rağmen, aslında organizmanın kendisine

---

[1] Bu olgunun sebebi aslında dışarı kaynaklardan doğmayan acının fantezide içsel hasar ve tehlikelerin devamlı ve bunaltıcı korkusu tarafından doğacak kadar büyük olabilmesinde yatar.

[2] Bkz. 7. Bölüm.

[3] "The Significance of Masochism in the Mental Life of Women" ["Kadınların Zihinsel Yaşamında Mazoşizmin Anlamı"] (1930) adlı yazısında Helene Deutsh geniş çapta benim görüşlerimle farklılaşan ve çelişen, kızın Oidipus kompleksinin hadım edilme arzusu ve hadım edilme korkuları tarafından sunulduğu varsayımına dayanan mazoşizmin kökenleri üzerine görüşlerini ifade eder.

[4] Krş. *Haz İlkesinin Ötesinde* (1920) (*S.E.* 18) ve "The Economic Problem in Masochism" ["Mazoşizmde Ekonomik Sorun"] (1924) (*S.E.* 19).

yöneltilmiş yıkıcı bir içgüdüdür (birincil sadizm) ve daha sonra narsisistik libido tarafından benlikten saptırılmıştır ve bu şekilde erojen mazoşizm yıkıcı içgüdünün dışa yönelememiş, organizmanın içinde kalmış ve libidinal olarak buraya bağlı olan kısmıdır. Dahası, dışa yönelmiş yıkıcı içgüdünün herhangi bir kısmı bir kere daha içe döndüğünde ve nesnelerinden uzaklaştığında ikincil ya da dişil mazoşizme yol açtığını düşünür. Ancak görebildiğim kadarıyla yıkıcı içgüdü döndüğünde hâlâ nesnelerine bağlı kalır; ancak bu sefer içselleşmiştir ve onları tahrip etmek için tehdit ettiğinde yerleşmiş olduğu benliği de tehdit etmiş olur. Bu şekilde dişil mazoşizmde yıkıcı içgüdü bir kere daha organizmanın kendisine yönelir. Freud şöyle der[1]: "... suçluluk hissi de mazoşistik fantezilerde apaçık ifade bulur; özne bu acı ve eziyet dolu işlemlerle cezasını çektiği bazı suçlar (özelliği belirsiz olan) işlemiş olduğunu varsayar." Bana göre, mazoşistin kendine işkence etmesi ile melankoliğin kendi kendine serzenişte bulunması -aslında içe yansıtılan nesneye yöneltilmiş olan- arasında belirli ortak noktalar vardır. Böylece dişil mazoşizm benliğe ve aynı zamanda içe yansıtılan nesnelere karşı da yöneltilmiş gibi görünür. Dahası, içselleşmiş nesnesini tahrip etmede birey kendiliğini korumak için hareket eder; ve aşırı uç durumlarda benliği artık ölüm içgüdüsünü dışa doğru çeviremeyecektir; çünkü hem yaşam hem de ölüm içgüdüleri ortak bir amaçta birleşmiştir ve yaşam içgüdüsü benliği koruma işlevinden geri çekilmiştir.

Şimdi kısaca içe yansıtılan penis korkusu çok fazla olan kadınların cinsel yaşamlarının üstlendiği bir ya da iki tipik biçimi ele alacağız[2]. Kadınlar, güçlü mazoşistik yatkınlıkların dışında, umut verici duygu akımlarını da barındırırlar. Sıklıkla sadistik bir partnere duygusal yakınlık göstermeye ve

[1] "The Economic Problem in Masochism" ["Mazoşizmde Ekonomik Sorun"] (1924) (*S.E.* 19, s. 162).

[2] Tabii ki, bu çeşitli biçimler birçok durumda üst üste gelir. Malzemenin bolluk ve karmaşıklığına değinirken böyle biçimlerin bir ya da ikisinin şematik açıklamasını vermekten daha fazlasını yapamam. Asıl amacım dişil bireyde bu en temel kaygıdan doğan birkaç sonucu açıklamaktır.

aynı zamanda onu "iyi" bir nesneye dönüştürmek için her türlü çabayı harcama –sıklıkla benliklerinin tüm enerjisini verdiği çabalar- eğilimi gösterirler. Bu tarz kadınlar, "kötü" penis korkusu ve "iyi" penis inancı aynı miktarda dengeli olan kadınlar, sıkça "iyi" dışsal nesne ve "kötü" dışsal nesne seçimi arasında dalgalanırlar.

Bazen de kadının içselleşmiş penisten korkusu, nesnesi ile cinsel eylem icra etmesi ya da bu nesneyi başkasıyla değiştirme zorlantısı sonucu kaygı durumunu sınamasına onu sevk eder. Farklı şekilde kurulmuş durumlarda, yine aynı korkunun başka bir sonucu da olacaktır ve kadın cinsel açıdan soğuk hale gelecektir[1]. Hayalinde vajinayı bir ölüm aracına ve annesinin tamamını onunla cinsel münasebeti olan babası için bir tehlike kaynağına dönüştürdüğünde; bir çocukken annesinden nefreti babasının penisini de arzulanan ve cömert bir nesneden tehlikeli ve kötü bir nesneye dönüştürür. Cinsel eylemden korkusu böylece hem penişten alacağı hasarlara, hem de kendisinin eşine yapacağı hasarlara dayanır. Onu hadım edeceği korkusu kısmen sadistik annesi ile özdeşleşmesinden, kısmen kendi sadistik eğilimlerinden dolayıdır.

Daha önce de göstermiş olduğum gibi, eğer kız çocuk mazoşistik bir tavır benimserse, sadistik eğilimleri içselleşmiş nesnelere yönelmiştir. Ama içselleşmiş penis korkusu onu yansıtma ile içten gelen tehditlere karşı kendini savunmaya sevk ederse, dışsal nesneye karşı – yeni baştan cinsel

[1] Böyle bir sonuç büyük ölçüde benliğin kaygıyla ne kadar baş edebildiğine bağlıdır. Önceki bölümde gördüğümüz gibi, sadece üstünde durması gereken kaygı durumlarının özellikle zor ya da tehlikeli doğasından dolayı bireyin kaygısını denetim altına alabilmesi (ya da daha doğrusu hazza dönüştürebilmesi) bazen gerçekleşir. Bazen cinsel birleşmenin kendisinin tehlike durumunu temsil ettiği sevgi ilişkileri için öne sürülen benzer koşullarla karşılaşırız. Bu nedenle, kadınlardaki cinsel soğukluk kısmen bir kaygı durumundan fobik bir kaçınmadan dolayıdır. Görüldüğü gibi, burada kaygıyı denetim altına almanın ve cinsel doyum elde etmenin belirli koşulları arasında yakın ilişki vardır.

birleşme eyleminde içe yansıtılmış olan penise karşı ve böylece cinsel eşine karşı- sadizmine yöneltecektir. Böyle durumlarda, benlik bir kere daha yıkıcı içgüdüyü kendinden ve de içselleşmiş nesnelerden uzaklaştırmayı başarmıştır ve böylece yine onu dışsal bir nesneye doğru yöneltir. Eğer kız çocuğun sadistik eğilimleri baskınsa, cinsel birleşmeye yine kaygısının gerçeklik ile sınanması olarak, ama karşı bir yoldan bakacaktır. Vajina ve bedenin bir bütün olarak eşine karşı yıkıcı olduğu ve *felasyo*da penisini ısırıp koparacağı ve yiyip bitireceği fantezileri şimdi içine attığı penisten ve gerçek nesnesinden korkusunun üstesinden gelme araçlarıdır. Dışsal nesnesine karşı sadizmini kullanmasında, içselleşmiş nesnelerine karşı fantezisinde bir yok etme savaşı da verilir.

Dışkının Tümgüçlülüğü

Hem kız hem de erkek çocuğun sadistik fantezilerinde dışkı geniş bir rol oynar. Mesane ve bağırsakların işlevlerinin tümgüçlülüğü[1] paranoid mekanizmalarla yakinen bağlantılıdır[2]. Bu mekanizmalar sadistik mastürbasyon fantezilerinde, çocuğun cinsel birleşme yaşayan ebeveynini gizli yollarla, idrar, dışkılar ve flatus aracılığıyla[3] tahrip ettiği bu dönemde çok etkilidir; bu birincil saldırı araçları ve yolları karşı saldırıya uğrama korkusundan dolayı ikincil olarak pekiştirilmiş hale gelir ve savunucu amaçlar için kullanılır[4].

---

[1] Krş. Freud, *Totem ve Tabu* (1913), (*S.E.* 13, s. 85); ve Ferenczi "Stages in the Development of a Sense of Reality" ["Bir Gerçeklik Hissinin Gelişimindeki Evreler"] (1913) ve Abraham "The Narcissistic Evaluation of Excretory Processes" ["Nevrozda ve Rüyalarda Boşaltım İşlemlerinin Narsisistik Değerlendirmesi"] (1917).

[2] Paranoya ve anal işlevler arasındaki bağlantı için, krş. Freud, Ferenczi, Von Ophuijsen, Starcke ve diğerleri.

[3] Krş. 10. Bölüm.

[4] Öncelikle ebeveyni ya da onlardan birini dışkı yoluyla tahrip etmek için kullanılan bu tarz sadistik tümgüçlülük çocuğun gelişimini değiştirir ve sıkça nesne üzerindeki ahlaki acı verme ya da akıl ile onu kontrol etme ve ona hükmetme için kullanılır. Bu değişim nedeniyle ve çocuk şimdi

Değerlendirmelerime göre, cinsel yaşamı ve benliğinin gelişimlerinde, kızın daha güçlü ve dayanıklı olan mesane ve bağırsak işlevlerinin tümgüçlülüğü erkeğinkilere göre daha etkilidir. Dışkıları ile yaptıkları saldırılar annelerine (ilk önce memesi ve sonra bedeninin içi) yöneltilmişlerdir. Annesinin bedenine karşı kız çocuğunun yıkıcı itkileri erkeğinkinden daha güçlü ve dayanıklı olduğundan, dışkı ve diğer salgıların sihrine[1] ve düşüncelerinin tümgüçlülüğüne dayalı, annesinin ve kendi bedeninin içindeki dünyanın gizli ve gizemli doğasına uygun olarak, çok daha gizli ve kurnaz saldırı yöntemleri geliştirecektir. Buna rağmen erkek annesinin içinde olduğunu farz ettiği babasının penisinden ve kendi gerçek penisinden nefreti üzerine yoğunlaşacaktır ve böylece onları daha geniş ölçüde dışsal dünyaya ve elle tutulur ve görünür olana yöneltir. Kadının kaygıyı denetim altına alma biçimi bir iç dünya ile, gizlenen ile, böylece bilinçdışı ile ilişkisinin

---

saldırılarını gizli ve sinsi bir tarzda yaptığından ve karşılık gelen bir karakterin karşı saldırılarına karşı korunmada eşit dikkat ve zihinsel hüner göstermek zorunda olduğundan, asıl tümgüçlülük hissi iki cinsiyette de benliğin gelişmesinde önemli hale gelir. Yukarıda bahsedilen makalesinde Abraham mesane ve bağırsakların işlevlerinin tümgüçlülüğünün düşüncelerin tümgüçlülüğünün bir zulmedicisi olduğu görüşünü ele alır, "The Madonna's Conception through the Ear" "Madonna'nın Kulak Yoluyla Gebe Kalması" (1923) adlı makalesinde Ernest Jones düşüncelerin flatus ile eşleşmesini göstermiştir. Ben de çocuğun dışkılarını ve daha doğrusu görünmez flatuslarını, diğer gizli ve görünmez özlerle, düşüncelerle eşleştirdiğini ve dahası annesinin bedenine yaptığı gizli saldırılarında sihirli yollarla onları annesinin bedenine koymuş olduğunu hayal ettiğini düşünüyorum (Krş. bu kitapta 8. Bölüm).

[1] Kadının narsisizmini bir bütün olarak bedenine iliştirmesi, kısmen tümgüçlülük hissi ile çeşitli fiziksel işlevler ve dışkılama süreçlerini bağlamasından ve böylece büyük ölçüde bunu bedenin tümü üzerine dağıtmasından dolayı olmalıdır. Halbuki erkek, bunu genitalleri üzerine odaklar. Her şeyden öte sonuçta bedeninden dolayı sihirli araçlar ile gerçek nesnelerini kontrol eder ve ele geçirir.

hakimiyeti altında kalırken, erkek başka kaygıyı denetim altına alma biçimleri olması[1] sonucunda, penisinin sadistik tümgüçlülüğünden daha fazla yararlanır[2].

Daha önce de söylenildiği gibi, [kız] sadizm zirvedeyken cinsel eylemin bir nesneyi tahrip etme aracı olduğuna ve aynı zamanda da içselleşmiş nesnelere karşı bir yok etme savaşını yürütüyor olduğuna inanır. Dışkılarının ve düşüncelerinin tümgüçlülüğü aracılığıyla kendi bedeni ve aslında annesinin bedeninin içindeki korkutucu nesnelerin üstesinden gelmeye gayret eder. İçindeki babasının "iyi" penisine olan inancı yeterince güçlü ise onu tümgüçlülük hissinin aracı yapacaktır[3]. Dışkının ve düşüncenin sihirli gücüne inancı ağır basarsa, onların güçleri ile hem içselleşmiş hem de gerçek nesneleri fantezide kontrol edecek ve yönetecektir. Sihirli gücün bu farklı kaynakları aynı anda çalışır ve birbirini pekiştirir, ancak aynı zamanda kaygıyı denetim altına almak için benlik de onlardan yararlanır ve onları birbirine düşürür.

Anne İle İlk İlişki

İçe atılmış penise karşı tutum [kızın] güçlü şekilde annesinin memesine tavrından etkilenir. Birincil unsurları özetlemek gerekirse: içe attığı ilk nesneler meme ile temsil edilen

---

[1] Bu ve sonraki bölümde cinsiyetler arasındaki anatomik farklılıkların; tümgüçlülük hissinin ve sonuç olarak kaygıyı denetim altına alma biçimlerinin cinsiyete göre değişmesine nasıl katkıda bulunduğunu ele alacağız.

[2] "A Contribution to the Theory of Intellectual Inhibition" ["Düşünsel Ketlenme Teorisine Bir Katkı"] (1931) adlı makalemde, bilinçdışında bireyin penisine benliğinin ve bilincinin temsilcisi olarak ve bedeninin içine – görünmeyene- üstbenliğinin ve bilinçdışının temsilcisi olarak baktığını göstermiştim.

[3] "Psychotic Mechanisms in Cultural Development" ["Kültürel Gelişimde Psikotik Mekanizmalar"] (1930) başlıklı yazısında Melitta Schmideberg babasının penisini (=babasını) içe yansıtmanın büyük ölçüde bireyin narsisizmini ve tümgüçlülük hissini arttırdığını göstermiştir.

"iyi" anne ve "kötü[1]" annedir. Penisi emme ya da yiyip bitirme arzusu doğrudan aynısını annenin memesine yapma arzusundan doğar, böylece memeden dolayı maruz kaldığı yoksunluk penise ilişkin olarak yenilenmiş yoksunluğun canlandırdığı duyguların yolunu hazırlamıştır. Annesine karşı duyduğu nefret ve haset penise karşı sadistik fantezilerini etkiler ve yoğunlaştırır, aynı zamanda annenin memesi ile ilişkileri daha sonraki erkeklere karşı tutumunu başka yollarda da etkiler. "Kötü" içe yansıtılan penisten korkmaya başlaması ile birlikte, hem gerçek kişi hem de içe yansıtılan bir figür olarak ona yardım etmesi gereken annesinden kaçmaya da başlar. Eğer anneye birincil tutumu oral-emme konumu tarafından baskın hale gelmiş ise ve böylece güçlü olumlu ve umut verici öğeler içerirse, bir dereceye kadar "kötü" anne imagosuna ve "kötü" penise karşı "iyi" anne imagosuna sığınacaktır. Eğer sığınmazsa, içe yansıtılan anne korkusu içselleşmiş penis korkusunu ve çiftleşme sırasında birleşmiş korkutucu ebeveynden korkusunu da arttıracaktır.

Kız çocuğunun anne imagosunun bir "yardım eden" figür olarak onun için önemi ve anneye bağlanmasının gücü çok büyüktür, çünkü fantezisinde annesi besleyici memenin ve babanın penisinin ve çocukların sahibidir ve böylece tüm ihtiyaçları doyurma gücü vardır. Çünkü küçük kızın ilk kaygı durumları başladığında, benlik geniş anlamda kaygının üstesinden gelmesi için ona yardım etmek adına beslenme ihtiyacından faydalanır. Ne kadar çok bedeninin zehirlenmesinden ve saldırılara maruz kalmasından korkarsa, fantezilerinin

[1] 8. Bölümde çocuğun tüm sadizm kaynaklarını ilk seferde ona yeterince doyum vermediğinden memeye yöneltmesinden ve böylece hem iyi hem de kötü bir anne imagosunun birincil içe yansıtımının herhangi başka imagolar oluşmadan önce yer almasından dolayı nasıl "iyi" memenin "kötü" memeye, çocuğun onun üzerine hayali saldırıları sonucu dönüşmüş olduğunu gördük.

ona söylediği gibi annesinin üzerinde sınırsız hakimiyeti olduğu "iyi" süt, "iyi" penis ve çocuklar[1] için o kadar çok açlık çeker. Bu "iyi" şeylere, onu "kötü" olanlara karşı koruması ve içinde belirli bir denge kurmak için ihtiyaç duyar. Fantezisinde annenin bedeni böylece tüm arzularını doyurma ve tüm korkularını dindirme araçlarını içeren bir çeşit ambardır. En eski doyum aracı ve aynı zamanda en çok endişe veren annenin memesine geri dönmesine rehberlik ederek, annesine çok yoğun ve güçlü şekilde bağlanmasından sorumlu olan bu fantezileridir. Ve annesinden dolayı maruz kaldığı yoksunluk, kaygısının baskısı altında, annesine karşı yeni şikayetleri ve bedeni üzerinde güçlenmiş sadistik saldırılara sebep olur.

Ancak, suçluluk hissinin her yerde hissedildiği bir zamanda[2], gelişimin bir sonraki evresinde, annenin bedeninin bu "iyi" içeriklerine sahip olma arzusu ya da zaten sahip olduğu duygusu ve böylece annesine adeta "kötü" içeriklerini sunduğu duygusu onda en katı suçluluk hissi ve kaygıyı ortaya çıkarır. Çocuğu [annesinin içindekileri] tahrip etme eylemi fantezisinde tüm zihinsel ve fiziksel ihtiyaçlarının doyumunu sağlayan bu haznenin tamamen yok edilmesi ile özdeşlik kurmuştur. Bu korku, küçük kızın zihinsel yaşamında böyle muntazam önemi olan, kendini annesi ile bağlayan bağları daha da güçlendirmeye kadar uzanır. Bu, telafi etme ve annesine ondan aldıklarını geri verme itkisine –özellikle dişil tarzda bir dizi yüceltmede ifade bulan bir itki- neden olur.

Ancak bu itki, kendisi gibi benzer korkularla güçlenmiş olan başka itkilerin, kendi bedenini koruma adına, annesinin

---

[1] Birazdan çocukların varlığına bağlı daha derin manayı daha ayrıntılı şekilde soruşturacağım. Burada bedenin içindeki hayali çocuğun yardımsever bir nesneyi temsil ettiğine dikkat çekmek yeterlidir.

[2] Hayalinde, ebeveynine saldırmış olmak dışında, annesinin içindeki erkek ve kız kardeşlerini de yaralamış ya da öldürmüş olduğu hatırlanmalıdır. Öç korkusu ve suçluluk hissi bundan dolayı gerçek erkek ve kız kardeşleri ile ilişkisinde bozulmalara ve sonucunda genelde sosyal uyum yetisindeki bozulmalara sebebiyet verir.

sahip olduğu her şeyi alıp götürmelerine karşı çıkar. Gelişimin bu döneminde böylece kız hem alma, hem de geri verme zorlantısı tarafından yönetilir ve bu zorlantı, daha önce de söylenmiş olduğu gibi[1], saplantı nevrozunun oluşumu için esastır. Örneğin, küçük kızların dışkıları ve çocukları simgeleyen küçük yıldızlar ya da çarpılar çizdiklerini, ya da daha büyük olanların bir kağıt parçasına annesinin ya da kendi bedenlerini temsil eden harfler ve sayılar yazdıklarını ve hiç boş alan bırakmamaya dikkat ettiklerini görürüz. Ya da kağıt parçalarını düzenli bir şekilde bir kutuya oldukça dolana kadar yığacaktır. Sık sık annelerini temsil etmesi için bir ev çizeceklerdir ve sonra babalarının penisini temsil eden bir ağacı evin önüne koyacaklar ve çocukları temsil etmesi için yanına çiçekler koyacaklardır. Daha büyük kızlar bebek, bebek kıyafetleri ya da kitaplar, vs. çizecek ya da dikecek ya da yapacaklar; ve bu şeyleri annelerinin tekrar oluşan bedenini (bir bütün ya da zarar görmüş her parça bireysel olarak), babalarının penisini ve anne içindeki çocukları ya da baba ve erkek ve kız kardeşleri bizzat temsil edecektir.

Bu faaliyetlerle meşgul olduklarında ya da bunları tamamladıktan sonra, çocuklar telafi edememe korkusu ile sıklıkla öfke, depresyon ya da hayal kırıklığı ya da hatta yıkıcı tarzda tepkiler göstereceklerdir. Tüm yapıcı eğilimlerin altında bir engel olarak yatan bu tarz kaygı farklı kaynaklardan doğar[2]. Fantezisinde kız çocuk babasının penisini ve dışkıları ve çocukların sahipliğini almış ve sonra sadistik fantezilerinde başlayan penis, çocuklar ve dışkıların korkusundan iyi niteliklerine olan inancını kaybetmiştir. Zihnindeki sorular şimdi şu şekildedir: Annesine geri verdiği şeyler "iyi" midir ve bu şeyleri nitelik ve nicelik açısından ve hatta içerde düzenlenmiş olmaları gereken sıra açısından (bu da telafi etmenin bir

[1] Krş. 9. Bölüm.

[2] Eğer kaygı saplantılı mekanizmalar tarafından sınırlanamayacak kadar güçlü ise, daha erken evrelere ait şiddetli mekanizmalar oyuna, benlik tarafından kullanılan daha ilkel savunma mekanizmaları ile birlikte getirilecektir.

ön koşuludur) doğru şekilde geri verebilmiş midir? Yine, eğer bedeninin "iyi" içeriklerini annesine doğru ve iyi şekilde verdiğine inanıyorsa bunu yaparak kendini tehlikeye atmış olmaktan korkar hale gelir.

Bu kaygı kaynakları bunlara ek olarak kızda anneye karşı özel bir güvensizliğe neden olur. Zaman zaman kız çocuk çizimlerini ya da kağıttan kalıplarını ya da o sırada onun için penisi ya da çocukları temsil eden ne varsa paketleyecek, saracak ve dikkatlice onları oyuncak çekmecesine, her türden derin kuşku belirtisi ile koyacaktır. Bu durumlarda paketin yanına hatta çekmecenin yanına gelmeme izin verilmez, uzaklaşmam ya da paketlendiğinde bakmamam gerekir. Kız hastalarının bir çoğu odaya girdiklerinde, kuşkuyla çekmecedeki kağıt ve kalem yığınına, onlara ait mi değil mi, boyut olarak ya da sayıca bir önceki günden daha az mı çok mu diye bakacaklardır ya da çekmecelerinin içerdiklerinin düzeninin bozulmuş olup olmadığından ve her şeyin doğru düzende olduğundan ve hiçbir eşyanın kayıp olmadığından ya da başka bir şeyle değiştirilmediğinden emin olmak isteyeceklerdir[1]. Analiz, çekmece ve paketlerin içinin kendi bedenlerini temsil ettiğini ve sadece annelerinin saldıracağından ve onu yağmalayacağından değil, aynı zamanda "iyi" şeyleri değiştirerek içine "kötü" şeyleri koyacağından da korktuklarını gösterir.

Kaygının bu birçok kaynağına ek olarak, daha öte bir unsur dişil konuma ve kızın annesi –bedeninin anatomisi- ile ilişkisini kötü etkileyen unsurlara eklenir. Eril konumun desteğinden keyif alan ve bir penise sahip olma sayesinde gerçekliği sınama imkanı olan erkekle kıyaslandığında, kız çocuk dişil konumundan[2] kaygıya karşı herhangi bir destek elde

[1] Her çocuğun kendine ait, içinde seansın başlangıcında onun için çıkarıp zaman zaman yenilediğim, evden getirdiği şeylerle birlikte sakladığım oyuncak, kağıt, kalem vs. bulunan, bir çekmecesi olduğunu söyleyebilirim.

[2] Krş. "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928).

edemez, çünkü bu konumun tam olarak doğrulanması ve gerçekleşmesi olan çocuklara sahip olması sadece muhtemeldir[1]. Aynı zamanda bedeninin yapısı içindeki asıl durumun ne olduğunu bilmesi için herhangi bir imkana da sahip değildir. Bence kız çocuğun en derin korkusunu – yani bedeninin içinin incinmiş ya da tahrip olmuş[2] olması ve çocuklarının olmaması ya da sadece zarar görmüş çocukları olması – kötüleştiren, durumu ile ilgili hiçbir şey bilmeme yetersizliğidir.

Çocukluk Dönemi Cinsel Gelişimde Vajinanın Rolü

Bence dişil çocuğun kaygısının bedeninin içi ile ilgili olması, büyük ölçüde neden ilk cinsel örgütlenmesinde vajina tarafından oynanan rolün klitorisin etkinliği tarafından gölgede bırakıldığını açıklar. Annesinin vajinasını bir yıkım aracına dönüştürdüğü ilk mastürbasyon fantezilerinde bile vajinayla ilgili bilinçdışı bir bilgisi vardır. Çünkü, oral ve anal eğilimlerin baskın olmasından, onu ağıza ve anüse benzetmesine rağmen yine de bilinçdışında vajinayı, fantezilerinin birçok ayrıntısında açıkça görüldüğü gibi, babasının penisini alan bir çukur olarak düşünür.

Ancak vajinanın varlığının bu genel bilinçdışı kavrayışının ötesinde, küçük kız sıklıkla onun oldukça bilinçli bir bilgisine de sahiptir. Bir dizi küçük kız çocuğunun analizi beni, (Helene Deutsch'un[3] bahsettiği, hastanın cinsel saldırıya maruz kaldığı ve kızlığının bozulduğu ve sonucunda bu tarz bir bilgi elde etmiş ve vajinal mastürbasyondan haz almaya yol

---

[1] "The Significance of Masochism in the Mental Life of Women" ["Kadınların Zihinsel Yaşamında Mazoşizmin Anlamı"] (1939) adlı yazısında Helene Deutsch bu olguyu dişil konumun sürdürülmesinde bir engel olarak ortaya koyar.

[2] Kısmen neden dişil narsisizmin tüm bedene yayıldığının nedenidir. Eril narsisizm penis üzerine odaklıdır, çünkü erkeğin başlıca korkusu hadım edilmiş olmaktır.

[3] *A.g.e.*

açmış olan bu oldukça özel durumlara ek olarak) birçok küçük kız çocuğunun bilinçli olarak genitallerinde bir giriş olduğunun farkında olduklarına ikna etti. Bazı durumlarda bu bilgiye diğer çocuklarla cinsel oyunlar sırasında yaptıkları karşılıklı araştırmalardan sahip olurlar; diğer durumlarda vajinayı kendileri için keşfederler. Ancak, şüphesiz böyle bilgiyi yadsıma ya da bastırmaya özellikle güçlü bir yatkınlığa –bu organ ve bedeninin içi ile ilgili hissettiği kaygıdan kaynaklanan bir yatkınlık- sahiptirler. Kadınların analizi cinsel soğukluk ve cinsel bozulmalara ve özellikle vajinanın kolayca uyarılabilirliğinin ketlenmesine neden olmada, vajinanın en derin kaygıların çoğunun bağlı olduğu bir parça olması ve vajinaya ebeveyni arasındaki cinsel birleşme hakkındaki sadistik fantezilerinde en üst düzeyde tehlikeli ve aynı zamanda tehlikede olan organ olarak bakmalarının temel bir önemi olduğunu göstermiştir.

Vajinanın tam işlevinin cinsel eylem icra edilene kadar başlamadığını gösteren çokça kanıt vardır[1]. Ve bildiğimiz kadarıyla, kadının cinsel birleşmeye karşı tutumu sıklıkla, cinsel ilişkiyi deneyimledikten ve bununla ilgili ketlenme –ve cinsel ilişki gerçekleşmeden önce böyle bir ketlenme aslında çok olağandır- yerini güçlü bir arzuya bıraktıktan sonra tamamen değişebilir. Bundan önceki ketlenmenin kısmen kaygı tarafından sürdürüldüğünü ve cinsel eylemin bu kaygıyı uzaklaştırdığını çıkarabiliriz[2]. Bu cinsel münasebetin güven verici etkisini cinsel birleşmeden aldığı libidinal doyumun onda cinsel eylem sırasında bedenine kattığı penisin "iyi" bir nesne olduğuna ve vajinasının onun üzerinde yıkıcı bir etkisi olmadığına inancını doğrulamasına bağlamaya niyetliyim. İçselleştirilmiş ve dışsal penisten korkusu – doğrulanmadığından artan korkusu- böylece gerçek nesne tarafından ortadan kal-

[1] Helene Deutsch, *Psychoanalyse der weiblichen Sexual funktionen* (2925) isimli kitabında bu görüşü destekler.

[2] Cinsel eylemin kaygıyı dindirmede başarısız olduğu ve hatta arttırdığı bu durumların yapısını zaten ele almıştık.

kar. Benim görüşüme göre, bedeninin içi ile ilgili kızın korkuları biyolojik işlemlerin faaliyetine ek olarak erken çocukluk döneminde açıkça fark edilebilir bir vajinal dönemin belirmesini de engeller. Yine de, küçük kızların bir dizi analizine dayanarak, vajinanın zihinsel temsilinin tüm etkisini, diğer libidinal dönemlerin hepsinin zihinsel temsilinden az olmamakla birlikte, dişil çocuğun çocukluk genital örgütlenmesi üzerine sarf ettiği konusunda ikna oldum.

Kızda vajinanın zihinsel işlevini gizleme eğilimindeki benzer etmenler klitoris üzerine saplanmasını yoğunlaştırmasına kadar uzanır. Çünkü klitoris görülen bir organdır ve gerçeklik sınaması için öne sürülebilir. Klitoris mastürbasyonunun değişik tanımlarla fantezilere eşlik ettiğini keşfettim. İçerikleri aşırı derecede hızlı şekilde, bir konumdan diğerine kızın gelişiminin erken evrelerinde yer alan şiddetli dalgalanmalar gereğince değişir. İlk önce genellikle genital öncesi tarzdadır; ancak çocuğun oral ve genital anlamda babasının penisini bedenine katma arzuları güçlenir güçlenmez, genital ve vajinal bir özellik (zaten sıklıkla vajinal duyumsamalar tarafından takip edilir) ve böylece dişil bir yön almaya başlarlar[1].

Küçük kız babası ile kendini özdeşleştirmeye başladığında, annesi ile özdeşleşmesinden hemen sonra, klitoris hızlıca mastürbasyon fantezilerinde bir penisin önemini alır. Tüm bu erken evreye ait klitorisle ilgili mastürbasyon fantezilere sadistik eğilimler tarafından hükmedilir. Fallik dönem sona erdiğinde, suçluluk hissinin daha güçlü şekilde ortaya çıktığı bir dönemde, fanteziler ve genel olarak mastürbasyonla ilgili faaliyetler bence büsbütün azalacak ya da duracaktır. Klitorisin arzuladığı penisin ikamesi olmadığını kavraması benim fikrimce ileriki yaşamını belirleyen ve birçok

[1] "One of the Motive Factors in the Formation of the Super-Ego in Women" ["Kadınlarda Üstbenliğin Oluşumunda İtici Etmenlerden Biri"] (1928) adlı makalesinde Hanns Sachs vajinal bir dönem bu yaşta kendini kuramadığından, kızın belirsiz duyumsamalarının vajinadaki yerini ağızla değiştirdiği olasılığını önermiştir.

vakada onu hayatının sonuna kadar cinsel soğukluğa mahkum bırakan olaylar zincirinin sadece son halkasıdır.

Hadım Edilme Kompleksi

Kızın çok açıkça fallik dönemde gösterdiği ve penis haseti ve hadım edilme kompleksinin[1] her belirtisini gösteren babası ile özdeşleşmesi, gözlemlerime göre, birçok evreyi kapsayan bir sürecin sonucudur[2]. Bu adımların önemli olanlarını incelerken, babası ile özdeşleşmesinin dişil konumdan doğan kaygı tarafından ne yönde etkilendiğini ve gelişiminin her döneminde benimsediği eril konumun daha erken bir döneme ait bir eril konumun üstüne nasıl konduğunu göreceğiz.

Dişil çocuk annesinin memesini bıraktığında ve bir doyum nesnesi olarak babasının penisine döndüğünde kendini annesi ile özdeşleştirir. Ancak bu konumda da yoksunluktan muzdarip olur olmaz, çok hızlı şekilde kendini fantezisinde annesinin memesinden ve bütün bedeninden, yani çok acı vermesine rağmen bırakmaya zorlanmış olduğu bu birincil doyum kaynaklarından, doyum alan babası ile özdeşleştirir. Annesine karşı nefret ve haset duyguları da, libidinal arzuları

---

[1] Krş. Abraham, "Manifestations of the Female Castration Complex" ["Dişil Hadım Edilme Kompleksinin Dışavurumları"] (1921).

[2] Karen Horney, kadın hadım edilme kompleksini küçük bir kız çocuğun ilk dişil konumu ile ilişkisine çeken ilk psikanalisttir. "On the Genesis of the Castration Complex in Women" ["Kadınlarda Hadım Edilmenin Kökeni Üzerine"] (1923) adlı makalesinde yazar kızın gental öncesi enerjilere dayalı bir penis haseti kurmasında etkili olduğuna inandığı bazı etmenleri işaret etmiştir. Bunlardan biri kızın erkek çocuğun idrar yapmadan elde ettiği skoptofilik ve teşhirci eğilimlerin doyumunu fark etmesidir. Başka biri ise, bir penise sahip olmanın üretral erotizmin daha büyük doyuma el verdiği inancıdır; diğerleri ise dişil konumu ile ilgili onu kuşatan zorluklardan kaynaklanır – örneğin çocukları olduğu için annesine haseti- ve penis hasetini yoğunlaştırırken babası ile özdeşleşme eğilimini artırır. Dr. Horney bunlara ek olarak kızın eşcinsel bir tavır benimsemesine neden olan benzer etkenlerin az bir seviyede de olsa onda bir hadım edilme kompleksinin üretimine yol açtığına inanır.

da, kızın bu sadistik baba ile ilk özdeşleşmelerine kadar uzanır ve bu özdeşleşmede idrar tutamama çok önemli bir rol oynar.

İki cinsiyetten çocuklar da bilinçdışında tüm bedensel özleri bir diğeri ile eşlediklerinden olumlu yönden idrara annesinin sütü ile eş değer olarak bakarlar. Gözlemlerim ıslatmanın olumlu bir verme eylemi olarak ve sadistik bir tersine çevirme anlamında erkeklerde olduğu gibi kızlarda da dişil bir konumun ifadesi olduğunu gösterir[1]. Çocukların annelerinden memelerine karşı arzularından onları yoksun bıraktığı için nefret etmeleri onlarda ya yamyamlık itkilerini ya da onları yakından izleyen idrarları ile memesini incitme ve tahrip etme fantezileri ile eş zamanlı olarak meydana çıktığı görülecektir[2].

Daha önce de söylenildiği gibi erkek çocuk penisini sadizmi en başta gerçekleştiren olarak görürken, kızın en büyük inancı dışkının sihirli güçlerinedir. Ancak, kızda da idrara ait işlevlerin tümgüçlülüğüne inanç, onun -erkeklerden daha az ölçüde olsa da- bir penise sahip olduğundan özel üretral sadistik güçleri olduğunu düşündüğü sadistik babası

---

[1] Helene Deutsch'a göre idrar tutamama erkek çocukta dişil bir konumun ve kızda eril bir konumun ifadesidir. *Psychoanalyse der Neurosen* [*Nevrozların Psikanalizi*], 1930 (s. 51).

[2] Bunu yaparken, bence sadistik fantezilerin oluşumunda genel önemi olan bir mekanizmadan faydalanır. Yıkıcı unsurlar ekleyerek nesnelerine verdikleri hazzı tersine dönüştürürler. Annelerinden yeterli süt elde edemediklerinden öç olarak hayallerinde aşırı bir miktarda idrar üretecekler ve böylece su baskını ile ya da onu eriterek memesini tahrip edeceklerdir ve ondan "iyi" süt alamadıklarına öç olarak da memesini ve içerdiği sütü zehirlemek ya da yakıp yok etmek için zararlı bir sıvı üretecektir. Bu mekanizma da onlara çok fazla iyi yiyecek vererek kişilere işkence etme ve onları incitme fantezilerini doğurur. Bu durumda özne, birden fazla durumda karşılaştığım kadarıyla, misilleme niteliğindeki çok doyma ya da boğulma vb. kaygısından muzdarip olabilir. Bir hastam, ona cana yakın bir şekilde bile içecek bir şey ikram edildiğinde ya da sigara ikinci kez teklif edildiğinde öfkesini zorla kontrol edebilirdi. Hemen "tıka basa tok" hissedecek ve yeme, içme ve sigara içmeye karşı tüm arzusunu kaybedecektir. Analiz davranışının neticede yukarıda anlatılan erken sadistik karakterde fantezilerden kaynaklı olduğunu gösterdi.

ile özdeşleşmesine yol açar[1]. Böylece ıslatma artık iki cinsiyetten çocuklar için de eril bir konumu temsil etmeye ulaşır; ve kızın sadistik babası ile ilk özdeşleşmesi ile bağlantılı olarak annesini tahrip etme aracı haline gelir, aynı zamanda babasının penisini hayalinde onu hadım ederek kendine mal eder.

Deneyimlerime göre kızın babası ile içe yansıtılan penise dayalı özdeşleşme[2] onunla ıslatma yoluyla yaptığı birincil sadistik özdeşleşmeyi yakinen takip eder. İlk mastürbasyon fantezilerinde bunun yerine kendini ebeveyninin her biriyle özdeşleştirmiştir. Babanın penisinin içselleşmesi ile bağlantılı dişil konum içselleşmiş babasının "kötü" penisinden korkmasına neden olur. Ancak bu kaygı babası ile özdeşleşmenin güçlenmesine yol açar, çünkü bu korkuya karşı çıkmak için kaygı nesnesi ile özdeşleşmeye karşı savunma mekanizmalarını harekete geçirir[3]. Babadan çaldığı penise sahip olması dışkı yoluyla yıkıcı büyüsüne inancını arttıran bir tümgüçlülük hissi meydana getirir. Bu konumda annesine karşı nefreti ve sadizmi yoğunlaşmış hale gelir ve babasının

---

[1] "On the Genesis of the Castration Complex in Women" ["Kadınlarda Hadım Edilmenin Kökeni Üzerine"] (1923) adlı makalesinde Karen Horney, kızın üretral erotik itkileri bağlamında birincil penis hasetini cesaretlendiren etkenlerinin birinin, idrara ait işlevlere dayanan sadistik fantezilerinin tümgüçlülüğünün özellikle erkek çocuğun üretebildiği idrar akıntısı ile yakinen bağlantılı olması olduğunu belirtir.

[2] Kadınlarda eşcinselliğin kökenleri düşünüldüğünde, Ernest Jones makalesinde, "Early Development of Female Sexuality" ["Dişil Cinselliğin İlk Gelişimi"] (1927), bulgularımın tamamen doğrulandığı bazı çok temel sonuçlara varmıştır. Kısaca, bunlar dişilde çok güçlü *felasyo* fantezilerinin varlığının, güçlü bir oral sadizm ile birlikte babasının penisine zorla sahip olmuş olduğu inancı için yolu hazırladığı ve onu babası ile özdeşleşmenin özel bir ilişkisine soktuğu anlamındadır. Bu şekilde ortaya çıkan eşcinsel tutumunda, kendi cinsiyetine bir ilgi noksanlığı ve erkeklere güçlü bir ilgi gösterecektir. Çabası erkeklerden kabul ve saygı kazanma olacak ve onlara karşı güçlü rekabet, nefret ve hınç duyguları olacaktır. Karakter oluşumu ile ilgili olarak, genellikle belirgin oral-sadistik özellikler sergileyecek; ve babası ile özdeşleşmesi büyük ölçüde hadım edilme arzularının hizmetinde kullanılacaktır.

[3] Krş. 7. Bölüm.

penisinin yardımıyla onu tahrip etme fantezileri vardır; aynı zamanda onu yoksun bırakmış olan babasına karşı öç duygularını da doyurur ve ebeveynin ikisine karşı tümgüçlülük hissinde ve gücünde kaygıya karşı bir savunma bulur. Bu tutumun özellikle paranoid özelliklerin hakim olduğu bazı hastalarda güçlü şekilde gelişmiş olduğunu bulmuştum[1]; ancak aynı zamanda erkek cinsiyeti ile düşmanca rekabet duygularının eşcinselliğini etkilemiş olan kadınlarda da çok güçlüdür. Böylece Ernest Jones tarafından anlatılmış olan bu dişil eşcinseller için bahsetmiş olduklarım geçerlidir.

Dışsal bir penise sahip olma kız çocuğunun ilk önce ebeveyninin ikisi üzerinde de kaygısını denetim altına almasına yarayan sadistik güce sahip olduğuna ikna olmasına yardımcı olacaktır[2], ve ikinci olarak nesneleri üzerinde sadistik gücün bir aracı olarak bu penis içselleşmiş tehlikeli penis ve içe yansıtılan nesnelerin alt edilebildiğinin kanıtıdır ve böylece bir penise sahip olma neticede kendi bedenini korumaya hizmet eder.

Sadistik konumu kaygısı tarafından güçlenmiş ve onda erillik kompleksinin temelini oluştururken, suçluluk hissi de ona penise sahip olmayı arzulatır. Arzuladığı gerçek penis şimdi annesine duyduğu karşı telafi etme arzusu için kullanılacaktır. Joan Riviere'nin gözlemlemiş olduğu gibi[3], kızın annesini babasının penisinden mahrum ettiği için ona borcunu ödeme arzusu hadım edilme kompleksine ve penis hasetine

---

[1] Okuyucu genel olarak 3. Bölümdeki Erna'nın vaka geçmişine başvurabilir; ancak ayırt edici bir özelliği burada örnek gösterilmiştir. Altı yaşında Erna ciddi şekilde uykusuzluktan sıkıntı çekiyordu. Sadece karnının üstüne yatarak ve yastıklara kafasını vurarak baş edebildiği soyguncu ve hırsızlardan çok büyük korkusu vardı. Bu sözüm ona sadistik babasının rolünü oynadığı anne ile sadistik cinsel birleşme demekti.

[2] "Womanliness as a Masquerade" ["Bir Maskeli Balo Gibi Kadınlık"] (1929) adlı yazısında Joan Riviere ebeveynine karşı birbirlerine cinsel doyum verdikleri için duyduğu öfke ve nefretinde kızın babasını hadım etme ve penisinin sahipliğini alma ve böylece anne ve babasını kendi gücü altına alıp onları öldürme fantezisi olduğuna işaret etmiştir.

[3] *A.g.e.*

önemli eklentiler sağlar. Kız çocuk annesi ile rekabetinden ondan korkusundan dolayı zorla vazgeçtiğinde, onu yatıştırma ve yaptıklarını telafi etme arzusu için bir araç olarak daha yoğun şekilde penise yönlendirir. Joan Riviere'nin düşüncesinde sadizminin yoğunluğu ve kaygıya tahammül etme yetisinin büyüklüğü eşcinsel mi, yoksa heteroseksüel bir çizgiyi mi benimseyeceğini belirleyen etkenlerdir.

Şimdi daha yakından neden bazı durumlarda eril konumun ve bir penise sahip olmanın annesine yaptığı zararın karşılığını ödemede gerekli bir koşul olduğunu incelemeliyiz. İlk analiz bilinçdışında tüm tepkisel ve yüceltme süreçlerini yöneten temel bir ilkenin varlığını göstermişti. Bu ilke telafi edici eylemlerin her ayrıntıda fantezide yapılmış olan zarara tam tamına bağlı kalmasını talep eder. Fantezide çocuğun çalma, incitme ve tahrip etme yolunda yaptığı her türlü yanlış tek tek geri verilerek, düzeltilerek, eski haline getirilerek iyileştirilmelidir. Bu ilke de zarar vermek ve tahrip etmek için kullanılmış olan benzer sadistik araçların (örneğin penis, dışkılar vs.) bir kere daha "iyi" şeylere dönüştürülmesi ve iyileştirme aracı olarak kullanılmasını gerektirir. "Kötü" penis ya da "kötü" idrar ne zarar yaptıysa "iyi" penis[1] ya da "iyi" idrar da yine o kadar düzeltme yapmalıdır.

Sadistik fantezileri özellikle babasının tehlikeli penisi ile annesinin dolaylı yıkıcılığı etrafında yoğunlaşmış ve kendisini çok güçlü şekilde sadistik babası ile özdeşleştirmiş bir kızın vakasını ele alalım. Tepkisel eğilimleri ve zararı ödeme

[1] "Psychotic Mechanisms in Cultural Development" ["Kültürel Gelişimde Psikotik Mekanizmalar"] (1930) başlıklı yazısında Melitta Schmideberg ilaç olarak simgeleştirilmiş "iyi" penisin ve hastalıkların iblisi olarak simgeleştirilmiş "kötü" penisin sihirli niteliklerinin bir inanç sayesinde tıp tarihinde oynadığı rolün izlerini sürer. Fiziksel çarelerin psikolojik etkilerine şu nedenlerle atıfta bulunur. Kişinin babanın penisine karşı ilk saldırgan tutumu yerini -bu organı aşırı derecede tehlikeli bir organa dönüştüren bir tutum- ona karşı bir itaat ve teslimiyete bırakır. Eğer bu sonraki özel durumda ona verilmiş olan ilaçları alırsa, ilaçlar "iyi" penisi temsil ettiklerinden içindeki "kötü" nesnelere karşı savaşacaklardır.

arzuları başlar başlamaz, iyileştirme güçleri ile bir penis yoluyla annesini eski haline getirmek için istekli hissedecekti ve böylece eşcinsel eğilimleri pekiştirilmiş hale gelecekti. Bu bağlamdaki önemli bir etken, ya onu hadım etmiş olduğuna inandığından ya da onu yolundan çıkardığından ya da penisini "kötü" olan birine dönüştürmüş olduğundan babasının zararı ödemede ne kadar aciz bırakıldığını ve böylece onu eski haline getirme umudundan vazgeçmesi gerektiğini hissetmesidir[1]. Buna çok güçlü şekilde inanırsa, kendi kendine onun rolünü oynaması gerekecektir ve bu yine eşcinsel bir konum benimsemesine neden olacaktır.

Penisi olmadığını fark ettiğinde kızı ele geçiren hayal kırıklığı ve tereddütler ve aşağılık hissi ve eril konumun neden olduğu suçluluk duyguları (ilk önce babaya karşı, çünkü penisinden ve annesine sahip olmaktan onu mahrum eder ve ikinci olarak annesine karşı çünkü babası ondan uzaklaştırılmıştır) bu konumu bozmak için birleşir. Buna ek olarak, bir libidinal nesne olarak babasının penisini elde etmesini önlemiş olan annesine karşı ilk kinciliği, kendi penisinin sahipliğinden alıkonduğundan ona karşı yeni kinciliği ile güçlerini birleştirir. Bu çifte kincilik onun bir genital sevgi nesnesi olarak annesinden uzaklaşmasına yol açar. Diğer bir taraftan eril konumundan doğan babasına karşı nefret duyguları ve penisine haseti bir kere daha dişil bir rol edinmesine engel olur.

Deneyimlerime göre, kız fallik dönemi terk ettikten sonra, gene başka bir dönemden, dişil konumu korumak ve terk etmek arasında tercih yaptığı fallik sonrası bir dönemden geçer. Gizil döneme girmiş olması ile genital seviyeye

[1] Eğer eşcinselliği sadece yüceltilmiş yollarla ortaya çıkarsa, örneğin kadınlara karşı bir eş tavrı benimseyerek bu açıdan diğer kadınları (mesela annesi) koruyacak ve onlarla ilgilenecektir ve erkek cinsiyetine karşı az ilgisi olacaktır. Ernest Jones bu tavrın oral-emme saplanmasının çok güçlü olduğu kadın eşcinselliğini geliştirdiğini göstermişti.

erişmiş ve pasif[1] ve özünde anneliğe özgü olan ve fiziksel temsilcisine göre vajina işlevi kapsayan dişil konumunun tüm temelleri kurulmuştur. Küçük kızların gerçekten bir dişil ve anneye özgü konumla ne kadar sıklıkla meşgul olduklarını düşündüğümüzde bu çok açık hale gelir. Vajina alıcı bir organ olarak davranmadıkça bu tarz bir konum düşünülemezdi. Daha önce de işaret edilmiş olduğu gibi kızın ergenlikte[2] maruz kaldığı biyolojik değişimlerin ve cinsel eylem deneyiminin bir sonucu olarak vajinanın işlevinde önemli değişimler yer alır ve kızın psikoseksüel gelişimini son evreye getiren ve onu kelimenin tam anlamıyla bir kadın yapan bu değişimlerdir.

Vajina ve aynı zamanda klitorisin dişil çocuğun erken yaşamında rol oynadığı sonucuna vardığı "The Flight from Womanhood" ["Kadınlıktan Kaçış"][3] adlı makalesinde Karen Horney'nin bahsettiği ile birçok noktada onunla hemfikirim. [Karen Horney'in işaret ettiği gibi] kadınlardaki cinsel soğukluğun bazı yönlerden vajinal bölgenin kaygı ve savunma duygulanımları ile klitorise göre daha güçlü şekilde canlandığı sonucunu çıkarmak mantıklı olacaktır. Kız çocuğun "ensest arzularının bilinçdışı tarafından doğrudan vajinayı hedeflemiş olduğuna" inanır. Bu yaklaşıma göre, cinsel soğukluk [ileriki yaşamda] benliği çok güçlü şekilde tehdit eden bu fantezilere karşı savunma göstergesi olarak düşünülmelidir.

Ben de Karen Horney'in kızların vajina hakkında bilgi edinmede ya da genitallerini denetleyebilen erkeğin aksine, mastürbasyonun korkunç sonuçları tarafından ele geçirilmiş olup olmadığını ortaya çıkarmak adına vajinayı gerçeklik sı-

---

[1] Helene Deutsch vajinanın gerçek pasif dişil tavrının oral ve emme etkinliğinde bulunacağına da inanır (*Psychanalyse der weiblichen Sexualfunktionen* [*Kadının Cinsel Fonksiyonun Psikanalizi*], 1925).

[2] Küçük erkek çocukta da sadece üreme döneminde başlayan penisin işlevlerinin ruhsal temsili eril konum için ön koşuldur.

[3] *A.g.e.*

namasında incelemedeki acizliklerinin genital kaygıyı artırdığı ve bunun eril konumun benimsenmesini daha olası yaptığı düşüncesini paylaşırım. Dahası Keren Horney kız çocuğunun fallik dönemde ortaya çıkan ikincil penis haseti ile skoptofili[1] ve üretral erotizm gibi bazı genital öncesi enerjilere dayalı olan birincil penis hasetini birbirinden ayırır. Kızın ikincil penis hasetinin dişil arzularını bastırmada kullanıldığına; Oidipus kompleksinin çözülmesi ile birlikte aynı şekilde – bir dereceye kadar değişmesine rağmen- sadece babasından cinsel bir nesne olarak feragat etmediğine, ama aynı zamanda birincil penis hasetine gerileyerek dişil rolünden uzaklaştığına inanır.

"Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"][2] adlı makalemde ileri sürdüğüm görüşler, kızın genital örgütlenmesinin son evresi düşünüldüğünde, Ernest Jones'un hemen hemen aynı zamanlarda ortaya koydukları ile birçok esasta uyuşur. "Early Development of Female Sexuality" ["Dişil Cinselliğin İlk Gelişimi"][3] adlı makalesinde vajinal işlevlerin aslında anal işlevler ile özdeşleştiğini ve bu ikisinin ayrımının genel olarak bazı hususlarda varsayıldığından daha erken bir evrede yer aldığını belirtir. Annesi ile bir özdeşleşme üzerine kurulu kız çocuğunun heteroseksüel tutumunun temelini oluşturan bir ağızanüs evresinin varlığından bahseder. Bu görüşe göre, normal gelişen kız çocuğunun fallik dönemi eşcinsel kadınların baba ve penisi ile özdeşleşmesinin sadece zayıflatılmış şeklidir ve başlıca ikincil ve savunucu karakterdedir.

---

[1] Çıplak kadın ya da erkek vücudunu ya da cinsel ilişkiye giren kişileri izleyerek cinsel uyarılmaya ya da doyuma ulaşma yoludur. Psikanalitik açıdan hadım edilme kaygısını savunma amaçlı inkar etme sonucu ortaya çıkan bir çeşit cinsel sapma yolu olarak yorumlanır – çn.

[2] (1927)

[3] (1927)

Helene Deutsch farklı bir düşüncededir[1]. Kızın gelecekteki genital örgütlenmesinin son çıktısının fallik sonrası dönemde hazırlandığını varsayar. Ama kız çocuğun vajinal dönem gibi bir döneminden bahsetmez ve onun için vajinanın varlığı hakkında hiçbir şey bilmeme ya da burada hiçbir duyumsamasının olmaması istisnadır ve böylece çocukluk cinsel gelişimini bitirdiğinde genital anlamda dişil bir konumun sürdürülemeyeceğine inanır. Sonuç olarak, libidosu, dişil bir konum edinilmiş gibi, hadım edilme kompleksi (Helene Deutsch'un görüşünde Oidipus kompleksinden önce gelen) tarafından hükmedilen daha erken konumlara geriye gitmeye zorunludur; ve geriye doğru yapılan bu tarz bir adım dişil mazoşizmin üretiminde temel bir etken olacaktır.

Telafi Edici Eğilimler ve Cinsellik

Kız çocuğunun eşcinsel konumunu sağlamlaştırmada telafi edici eğilimlerin oynadığı rolden zaten incelemiştim. Ancak, üstbenliğin taleplerine uyarak heteroseksüel konumunu sağlamlaştırma da bu konuma bağlıdır.

Bu bölümüm daha önceki bir kısmında görmüş olduğumuz gibi, normal birey de düşünüldüğünde, cinsel eylem libidinal motivasyona ek olarak, kaygısını denetim altına almasına yardım eder. Burada genital faaliyetlerin cinsel birleşme yoluyla sadistik fantezilerin yapmış olduğu zararı düzeltme arzusu olarak harekete geçtiğini de eklemeliyim[2]. Genital itkilerin daha güçlü şekilde ortaya çıkması sonucu, benlik üstbenliğe daha az kaygı ve daha fazla suçlulukla tepki

---

[1] Helene Deutsch, "The Significance of Masochism in the Mental Life of Women" ["Kadınların Zihinsel Yaşamında Mazoşizmin Anlamı"] (1930).

[2] 'Patolojik Cinsellikte Bilinçdışı Mekanizmalar ve Normal Cinsel Faaliyet ile İlişkisi' (1933) adlı makalesinde Melitta Schmideberg de telafi edici eğilimlerin heteroseksüel ve eşcinsel faaliyetlere bir teşvik olarak büyük önemi olduğu sonucuna varmıştı. Makaleye ayrıntılı şekilde başvurulmalıdır.

verdiğinde, cinsel eylem erken sadistik fanteziler ile bağlantılı olduğundan nesneye onarım yapma için üstün bir araç olur. Hayali hasara eş değer olan bu telafi edici fantezilerin doğası ve boyutu hem farklı faaliyetlerin ve yüceltmelerin oluşmasında önemli bir etken olacak, hem de büyük ölçüde cinsel gelişimin gidişatını ve sonucunu etkileyecektir[1].

Kız çocuğa dönersek, sadistik fantezilerinin içeriği ve yapısının, tepkisel eğilimlerinin büyüklüğü ve benliğinin yapısı ve gücü gibi libidinal saplanmaları etkileyeceği ve yaptığı telafinin karakterinin dişil mi, eril mi, yoksa ikisinin karışımı mı olduğuna karar vermesine yardım edecektir[2].

Kızın gelişiminin sonucu için belirli sadistik düşünceler üzerine kurulmuş olan telafi edici fantezilerin benliğin gelişimini, aynı zamanda cinsel yaşamını da etkilemesi önemlidir. Bunlar genellikle beraber ilerlerler ve böylece belirli bir libido konumu ve uygun bir benlik konumu kurmaya yardım ederler. Eğer, örneğin, küçük kızın sadizmi güçlü şekilde annesinin bedenine zarar verme, çocukları ve babasının penisini çalma fantezilerinde odaklanmışsa, tepkisel eğilimleri başladığında bazı koşullar altında dişil konumunu sürdürebilir. Yüceltmelerinde annesini eski haline getirme ve ona babasını ve çocuklarını geri verme arzusunu, mesela bir dadı, bir hemşire ya da masajcı haline gelerek ya da düşünsel ilgilerine göre ortaya koyacaktır[3]; ve eğer aynı zamanda kendi

---

[1] Eğer suçluluk hissi aşırı ise, cinsel faaliyetlerinin ve tepkisel eğilimlerinin birleşmesi cinsel yaşamında ciddi bozulmalara sebebiyet verebilir. Telafi etme arzusunun cinsel gelişim ve erkek bireyin cinsel gücü üzerindeki etkisinin tartışılmasını sonraki bölüm için saklayacağız.

[2] Sadizminin baskın olarak sürdüğü yerde bile, kaygısını denetim altına almada kullandığı araçlar cinsel yaşamını etkiler ve onun ya eşcinsel bir tavrı sürdürmesine ya da heteroseksüel bir tutumu benimsemesine yol açar. İki konum da sadistik eğilimlere dayanmaktadır.

[3] "Infantile Anxiety-Situations Reflected in a. Work of Art and in the Creative Impulse" ["Bir Sanat Ürününe ve Yaratıcı Dürtüye Yansımış Çocukluk Kaygı Durumları"] (1929) adlı makalesinde Karen Michaelis vasıtasıyla analiz ettiğim, daha önce eline fırça bile almadan birdenbire kadın portreleri çizmede büyük bir yetenek geliştiren genç bir kadından bahsedilir. Bu ani aristik verimlilik patlamasına neden olanın en yoğun

bedeninin çocuklara sahip olarak ya da iyileştirme güçleri olan bir penis ile cinsel eyleme girerek eski haline dönme olasılığına yeterli inancı varsa, kaygısını denetim altına almasına yardımcı olması için heteroseksüel konumunu da kullanacaktır. Buna ek olarak, heteroseksüel konumu annesinin bedeninin eski haline getirilmesini hedefleyen yüceltme eğilimlerini kuvvetlendirecektir, çünkü ona ebeveyn arasındaki cinsel birleşmenin annesini incitmediğini ya da en olmadı onu eski haline getirebildiğini gösterir; ve bu inanç dolayısıyla heteroseksüel konumu da sağlamlaşır.

Kızın son konumunun ne olacağı da, aynı koşullar altında, yapıcı tümgüçlülüğüne inancının tepkisel eğilimlerinin gücüne ulaşıp ulaşmamasına bağlı olacaktır. Eğer ulaşırsa, benliği telafi edici eğilimleri tarafından yerine getirilecek daha ileri bir hedef kurabilir. İşbu ki ebeveynin her ikisi eski haline getirilmelidir ve bir kere daha dostça bir ilişkide birleşmelilerdir. Annesinin zararını geri ödeyen ve sağlık veren penis aracılığıyla annesini doyuran da babasıdır, buna karşılık fantezide tehlikeli bir şey olan annesinin vajinası babasının penisini onarıp, iyileştirir. Böylece annesinin vajinasına sağlık ve haz veren bir organ olarak bakabilir, bir kere daha annesine dair en eski görüşünü ona anne sütü veren "iyi" anne olarak anımsayabilir, onunla özdeşleşmesinde kendini şifalı ve verici bir kişi olarak düşünebilir ve aşık olduğu eşinin penisine "iyi" bir penis olarak bakabilir. Bu tarz bir tavır cinsel yaşamın başarılı gelişimini ve nesnesine cinsellik bağlarından az olmamak kaydıyla sevgi ve şefkat bağları ile bağlanmış hale gelme yeteneğini oturtacaktır.

Bu sayfalarda göstermeye çalıştığım gibi, bireyin çocukluk cinsel gelişiminin son çıktısı çeşitli konumlar arasında

---

tehlike durumlarından çıkan kaygı olduğunu ve kadın portreleri çizmenin fantezide saldırmış olduğu anne bedenini, hem de öç korkusundan dolayı kendi bedeninde beklediği yıkımın yüceltilmiş bir onarımını simgelediğini; ve bu şekilde zihninin en derin seviyelerinden doğan korkuları dindirebildiğini göstermeye çalışmıştım.

çok uzun süren bir dalgalanma sürecinin sonucudur ve benlik ve üstbenlik ve benlik ve altbenlik arasındaki birbirine bağlı çok sayıda uzlaşma üzerine kurulmuştur. Bu uzlaşmalar, kaygıyı denetim altına alma gayretinin sonucu olarak büyük ölçüde benliğin başarısıdır. Kızda dişil rolün sürdürülmesine giden ve ileriki cinsel yaşamında ve genel davranışlarında olağan olarak ifade bulan uzlaşmalar, sadece birkaçından bahsetmek gerekirse, babasının penisinin onu ve anneyi doyuracağı[1]; belirli sayıda çocuğun anneden ayrılmış olacağı, ve aynı sayıda ya da daha doğrusu daha azının kendisinden ayrılmış olacağı; annesi tüm çocukları alırken, onun babasının penisini bedenine katacağı – ve benzeridir. Eril öğeler de bu uzlaşmalara dahil olurlar. Küçük kız bazen annesine karşı eril bir rol edinmek adına babasının penisine el koyduğunu ve daha sonra onu tekrar geri verdiğini hayal edecektir.

Analiz sırasında, kaygıda ve suçluluk hissindeki azalma sonucu bireyin libido konumunda iyiye doğru değişimin olduğu ve yeni uzlaşmaların üretiminde derhal etkisini gösterdiği görülür. Kızın hissettiği kaygı ve suçluluk hissi azaldıkça ve genital evre öne çıktıkça, annesinin dişil ve anneliğe özgü rolünü daha kolay kabullenebilir ya da daha doğrusu bunu anneye daha kolay iade edebilir ve aynı zamanda kendisinin benzer bir rol edinebilmesi ve eril öğelerini yüceltebilmesi daha kolay olur.

Dışsal Etkenler

Bir yandan çocuğun erken içgüdüsel yaşamının, diğer yandan gerçekliğin onun üzerindeki baskısının birbiri ile etkileşim içinde olduklarını ve birleşmiş hareketlerinin zihinsel

[1] Bu içerikle fanteziler, bir doyum ya da nefret nesnesi olarak babalarının penisinin annenin bedeninde bulma fantezileri tarafından eşcinsel erkeklerde rol oynadığı gibi kadınların eşcinselliğinde de rol oynar. Bu kızın tutumu baskın olarak sadistik olduğunda babanın penisinin, kendi ve annesi tarafından gerçekleştirilen yıkıcılığı temsil etmesinden ya da baskın olarak olumlu olduğunda libidinal doyum penisten elde edildiğinden dolayı olabilir.

gelişimin gidişatını şekillendirdiğini biliyoruz. Değerlendirmelerime göre, ilk evrelerden itibaren, dış dünyada yer değiştirmiş olan kaygı durumlarının reddi ve ispatları olan gerçeklik ve gerçek nesneler kaygı durumlarını etkilemektedir ve böylece içgüdüsel yaşamın ilerleyişine rehberlik etmede yardımcı olurlar. Nesnelerinin davranışı ve deneyimlerinin doğası bu şekilde çocuğun baskın kaygı durumlarının güçlenmesi ve zayıflamasına katkıda bulunur. Ve yansıtma ve içe atma mekanizmalarının etkileşimi ile dışsal etmenler üstbenliğin oluşumu, nesne ilişkileri ve içgüdülerin gelişimini etkilediğinden, cinsel gelişiminin sonucunun ne olacağını belirlemede de destek olacaktır.

Eğer, örneğin, küçük kız babasından içindeki "iyi" penise inancını doğrulayacak ve "kötü" penise inancını dengeleyecek sevgi ve nezaketi boşuna beklerse, sıkça mazoşistik bir tavrı daha kararlı şekilde geliştirecektir, "sadistik baba" onun için sevginin ilk koşulu haline bile gelebilir; ya da babanın ona davranışları penisine karşı nefret duygularını ve kaygısını arttırabilir ve dişil rolden vazgeçmesine ya da cinsel açıdan soğuk hale gelmesine neden olabilir.

Aslında, gelişiminin son çıktısının olumlu ya da olumsuz olması pek çok dışsal etkiye bağlı olacaktır. Babasının ona karşı tutumu ne tarz bir insana aşık olacağına karar vermesine yardımcı olan tek şey değildir. Soru yalnızca annesi ya da kız kardeşi ile kıyaslandığında onu çok fazla mı kayırdığı ya da ihmal mi ettiği değil, aynı zamanda onlarla doğrudan ilişkisi ile ilgilidir. Dişil konumu nereye kadar sürdürebileceği ve bu konumda ne kadar merhametli bir baba imagosu gelişeceği de çok büyük ölçüde annesine karşı suçluluk hissi ve annesi ve babası ile ilişkilerinin doğasına bağlıdır[1]. Dahası,

[1] Her çocuğun gerçeklik izlenimlerinin aldığı yol zaten geniş şekilde kaygı durumları tarafından belirlenmiş olduğundan, benzer olayların farklı çocuklarda farklı sonuçları olacaktır. Ancak ebeveyni ve kendi arasında mutlu ve uyumlu ilişkilerin varlığı, başarılı cinsel gelişim ve zihinsel sağlığı için şüphesiz önemlidir. Tabii ki, bu tarz mutlu aile yaşamı genelde ebeveynin nevrotik olmamasını ve böylece bünyesel bir etkenin de duruma eklenmesini gerektirir.

hastalık ya da ebeveynden birinin ya da bir erkek veya kız kardeşin ölümü gibi bazı olaylar, suçluluk hissini etkileme şekline göre bir cinsel konumun onda güçlenmesine destek verebilir.

Çocuğun gelişiminde çok önemli bir rol oynayan başka bir şey erken yaşamında anne ya da babasının dışında "yardımcı" bir figür olarak gördüğü ve dışsal dünyada fantastik korkularına karşı destek veren bir kişinin varlığıdır. Annesini "iyi" anne ve "kötü" anneye ve babasını "iyi" ve kötü" babaya ayırmada, telafi edici eğilimlerini "iyi" anne ve "iyi" babaya yöneltirken ve sadistik fantezilerinde ebeveyn imagolarına verdiği zararı fantezisinde düzeltirken, nesnesi için hissettiği nefreti "kötü" olana bağlar ya da ona yüz çevirir[1]. Ancak eğer, kaygısı çok büyük olduğundan ya da gerçekçi nedenlerden dolayı Oidipus nesneleri iyi imagolar olmadığından, merhametli bakım verenler, kız ya da erkek kardeşi, büyükanne büyükbaba ya da bir teyze ya da bir amca gibi diğer kişiler bazı durumlarda "iyi" anne ya da "iyi" baba rolünü üstlenebilirler[2]. Bu şekilde, Oidipus nesnelerinden aşırı korkusundan dolayı gelişimi engellenmiş olan olumlu duygular öne çıkabilir ve kendilerini bir sevgi nesnesine bağlayabilirler.

Daha önce de işaret etmiş olduğum gibi, erken yaşamda çocuklar arasında, özellikle erkek ve kız kardeşler arasında, cinsel ilişkilerin varlığı çok yaygın bir hadisedir. Küçük çocukların Oidipus engellenmeleri tarafından yoğunlaşmış libidinal açlık, en derin tehlike durumlarından doğan kaygı ile birlikte, bu bölümde özellikle daha fazla göstermeye çalıştığım gibi, hem libidolarını doyurduğu, hem de cinsel eylem ile bağlantılı olarak çeşitli korkularının türlü türlü reddi ve doğrulanmasını aramalarını sağladığından onları karşılıklı

---

[1] Krş. 9. Bölüm.

[2] Evcil bir hayvan da çocuğun hayal gücünde "yardım eden" bir nesne rolünü oynayabilir ve böylece kaygısını azaltmada yardımcı olabilir. Ve uyurken sıkça onları koruma işlevi atfedilen bir oyuncak bebek ya da oyuncak hayvan da olabilir.

cinsel faaliyetlere bulaşmaya sevk eder. Eğer cinsel nesneler "yardım eden" figürler olarak da hareket etmişler ise, bu tarz erken cinsel ilişkiler kızın nesneleri ile ilişkileri üzerinde ve ileriki cinsel gelişimi üzerinde olumlu bir etki yaratabilir[1]. Ebeveynin ikisinden aşırı bir korku, bazı dışsal etkenlerle birlikte, karşı cinse karşı tavrını etkileyen ve önemli ölçüde dişil konumunu sürdürmede ve sevme yetisinde onu yokuşa süren bir Oidipus durumu ürettiğinde, erken çocukluk döneminde bir erkek kardeşle ya da bir erkek kardeş ikamesi ile cinsel ilişkisi olmuş olması ve erkek kardeşin de ona gerçek şefkati göstermiş ve onun koruyucusu olmuş olması onda heteroseksüel bir konumun temelini sağlamış ve sevgi yetisini geliştirmiştir. Bazı durumlarda kızın iki tip sevgi nesnesi olmuş olabilir[2]: Biri sert babayı ve diğeri nazik erkek kardeşi temsil eden. Diğer durumlarda, bu iki tipin bir karışımı olan bir imago gelişmiştir; ve burada da erkek kardeşi ile ilişkileri mazoşizmini azaltmıştır.

"İyi" penisin varlığının gerçek olduğunu ispat etmeye yarayan bir kız-erkek kardeş ilişkisi; "iyi", içe yansıtılmış penise olan inancı sağlamlaştırır ve "kötü", içe yansıtılmış nesnelerden korkuyu azaltır. Başka bir çocukla cinsel eylemleri gerçekleştirdiğinde ebeveynine karşı bu çocukla aynı takımda olduğu duygusunu elde ettiğinden, nesnelerden korkusunu denetim altına almasına da yardım eder. Bu cinsel ilişkiler aslında babalarına ve annelerine karşı yönelmiş olan ve bunlardan birlikte keyif almalarına neden olan sadistik mastürbasyon fantezilerini dirilterek iki çocuğu suç ortağı yapmıştır. Böylece bu en derin suçu paylaşmada her çocuk bunun ağırlığından biraz kurtulmuş ve aynı zamanda daha

---

[1] Krş. 7. Bölüm.

[2] Her tip yaşamının farklı dönemlerinde önemli hale gelir. Analiz, kaygısı miktar olarak arttığında ve bazı dışsal etkenler etkin hale geldiğinde onun daha sadistik tipteki kişiyi seçmeye ya da en azından onun ilerlemelerine karşı duramamaya sürüklendiğini gösterdi. Bu sadistik nesneden kendini ayırmayı başarır başarmaz, diğer nazik tip, erkek kardeşini temsil eden, ortaya çıktı ve daha az mazoşistik hale geldi ve doyurucu bir nesne seçebiliyordu.

az korkmuş hisseder, çünkü ürkütücü nesnelerine karşı bir müttefiki olduğuna inanır. Görebildiğim kadarıyla, bence her sevgi ilişkisinde temel bir rol oynayan bu tarz gizli bir suç ortaklığının varlığı bireyin paranoid tipte olan cinsel bağlanmalarında özel bir öneme sahiptir[1].

Kız çocuk "iyi" nesneyi temsil eden başka çocukla cinsel bağlanmasına, cinsellikten korkusunun ve nesnesinin yıkıcı olmasının gerçeklik ile aksinin ispatlanması olarak bakar; böylece bu çeşit bir bağlanma onun cinsel olarak soğuk olmasını ya da ileriki yaşamında diğer cinsel bozulmalara yenik düşmesini önler.

Daha önce de gördüğümüz gibi, bu tarz deneyimlerin kızın cinsel yaşamı ve nesne ilişkileri üzerinde olumlu etkileri olsa da, yine de bu alanda büyük bozukluklara da yol açabilirler[2]. Eğer diğer çocukla cinsel ilişkiler en derin korkularını – ya eşi çok sadistik olduğundan ya da cinsel eylemi icra etmek onda kendi aşırı sadizminden ötürü daha fazla kaygı ve suçluluk doğurduğundan- doğrulamasına yol açarsa, içe yansıtılan nesnelerinin ve kendi altbenliğinin zararsızlığına inancı hiç olmadığı kadar artacak ve kişilik gelişimi mesafe kat edecektir[3].

Ergenlikte Gelişim

Çocuğun ergenlik çağında maruz kaldığı zihinsel karışıklıklar bildiğimiz gibi geniş ölçüde, çocukta yer alan somatik değişimleri izleyen itkilerin yoğunlaşmasından kaynaklanır. Bu, kızda menstrüasyonun başlangıcı kaygısını pekiştirecektir. *Psychanalyse der weiblichen Sexualfunktionen* [*Kadınsı Cinsel Fonksiyonun Psikanalizi*][4] adlı eserinde Helene Deutsch, kız çocuğu için menstrüasyonun ne demek olduğunu ve ona

---

[1] Bu noktada daha tam bir tartışma için sonraki bölüme bakınız.

[2] Krş. 7. Bölüm.

[3] Bu, çocuğun baştan çıkarılmış olduğu ya da bir erişkin tarafından tecavüz edildiği vakada çok daha fazladır. Böyle bir deneyimin iyi bilindiği gibi çocuğun zihni üzerinde çok ciddi etkileri olabilir.

[4] *A.g.e.*

verdiği sıkıntıyı uzun uzun anlatmıştır; kanın ilk akışının bilinçdışında hadım edilmiş olma ve ceza olarak çocuk sahibi olmasının engellenmesi anlamına geldiği ve böylece iki kere hayal kırıklığına uğramaya eşdeğer olduğu sonucuna varmıştır. Helene Deutsch menstrüasyonun klitoris mastürbasyonundan zevk aldığı için bir cezalandırma anlamına geldiğini ve buna ek olarak cinsel birleşmenin genelde kanın akmasına neden olan ve zalimlik içeren sadistik bir eylem olduğu görüşü ile ilgili çocukluk çağı bakış açısının tekrar canlandığına işaret eder[1].

Helene Deutsch'un adet görmeye başladığı zaman narsisizminin uğradığı hayal kırıklıkları ve şokların kızın üzerindeki büyük etkisi ile ilgili görüşünü benim verilerim de desteklemektedir. Ancak patojenik etkilerin geçmiş korkuları tekrar harekete geçiren durumlardan kaynaklı olduğunu düşünürüm. Tüm kaygı durumları zincirinde menstrüasyonun bir kere daha yüzeye çıkardığı sadece birkaç öğe vardır. Bu korkular, bu bölümde daha önce de gördüğümüz gibi, kısaca şunlardır:

1. Bilinçdışı, fantezide tüm bedensel özleri birbirleriyle eş tuttuğunda, menstrüal kan tehlikeli dışkı ile özdeşleşir[2]. Erken bir zamanda kanama ile incinmeyi ilişkilendirmeyi öğrenmiş olduğundan, bu tehlikeli dışkıların kendi bedenine zarar vermiş olmasından korkusu ona gerçekten doğruluğu kanıtlanmış gibi görünür.

2. Menstrüal akıntı bedeninin saldırıya uğrayacağına dair dehşetini arttırır. Bu bağlamda çeşitli korkular iş başındadır: (a) Kısmen annenin öç alacağı ve bunun sonucunda, (kızın) onu mahrum ettiği babanın penisini ve çocukları geri almak için ona saldıracağı ve onu tahrip edeceği korkusu. (b) Ya annesi hakkında sadistik mastürbasyon fantezileri olmuş olduğundan ya da ondan aldığı penisi babasının geri almak istemesinden dolayı, sadistik şekilde cinsel birleşmeye girme

[1] Krş. *a.g.e.*, s. 36.

[2] Krş. Lewin, "Kotschmieren, Menses und weibliches Über-Ich" (1930).

yoluyla babası tarafından ona zarar verilmesi ve saldırıya uğraması korkusu[1]. Penisini zorla ondan kurtarırken genitallerini inciteceği ile ilgili fantezisinin altında, bence klitorisinin bir zamanlar penisin bulunduğu yerdeki yara ya da sıyrık olduğu düşüncesi yatar. (c) Bedeninin içinde, doğrudan ya da dolaylı şekilde, içe yansıtılan nesnelerin birbirleriyle kavga etmeleri sonucu bu nesneler tarafından saldırıya uğrayacağı ya da tahrip edileceği korkusu. Sadistik çiftleşme eylemi gerçekleştiğinde şiddet içerikli ebeveynini içe yansıtmış olduğu ve orada birbirlerini tahrip ederken bedeninin içine zarar verdikleri fantezisi şiddetli korkusunun bir kaynağıdır. Menstrüasyonun sebep olduğu ve kaygısının da çoğaltığı bedensel duyumsamalara, tüm ürkütücü incinmeler ve tüm hipokondri nitelikli korkuların gerçekleşmesinin bir işareti olarak bakar.

3. Bedenin içinden kanın akması içindeki çocukların incinmiş ve tahrip edilmiş olduğuna dair onu ikna eder. Kadınların bazı analizlerinde çocuksuz olma korkularının (yani içlerinde sahip olmuş oldukları çocukların yok edilmiş olması korkusu) mesntruasyonun başlamasından itibaren yoğunlaşmıştır ve gerçekten bir çocuk sahibi olana kadar da ortadan kalkmaz. Ancak birçok vakada menstrüasyon zarar görmüştür, ya da anormal çocukların olması korkusuna eklenerek bilinçte ya da bilinçdışında tamamen hamileliği reddetmelerine de neden olur.

---

[1] "Psychoanalytisches zur Menstruation" (1931) adlı makalesinde Melitta Schmideberg kızın menstrüasyona her şeyden öte sadistik şekilde babası ile cinsel birleşmeye girmiş olmasının sonucu olarak baktığından ve hem anne hem de babasına karşı saldırganlığı için babanın açısından yapılan bir eylem olduğuna inandığından gittikçe daha çok dehşete düştüğüne işaret etmiştir. Sadistik fantezilerinde olduğu gibi bir çocukken annesine karşı saldırgan arzularının yöneticisi babası idi, böylece şimdi annesinin ona verdiği cezayı uygulayacak olan da odur. Buna ek olarak, onunla sadistik cinsel birleşme ile bağlantılı olarak erkek cinsine karşı duyduğu hadım etme arzuları için babasının onu cezalandırmasını temsil eder.

4. Menstrüasyon, kızın penisi olmadığı bilgisini ve klitorisinin hadım edilmiş penisten kalma yara ya da sıyrık olduğu inancını doğrulayarak[1], onun için eril bir konumu sürdürmeyi daha da zor hale getirir.

5. Cinsel olgunluğun bir işareti olarak menstrüasyon, bu bölümde daha önce de bahsedilmiş olan cinsel davranışın sadistik bir karakteri olduğu düşünceleri ile bağlantılı olan tüm bu kaygı kaynaklarını harekete geçirir.

Ergenlik çağındaki kadın hastaların analizleri, yukarıda verilen nedenlerden ötürü kız çocuğu için dişil ve aynı zamanda eril konumun da tahammül edilemez hale geldiğini gösterir. Menstrüasyonun kız çocuğu üzerinde kaygı ve çatışma kaynaklarını harekete geçirme açısından erkekteki paralel gelişimsel süreçlerin erkeğin üzerindeki etkilerinden çok daha büyük etkisi vardır. Bu kısmen cinsel olarak kızın ergenlikte erkekten daha çok ketlenmiş olmasının nedenidir.

Menstrüasyonun kızın zihni üzerindeki etkileri, bu yaşta kısmen yaşanan nevrotik zorlukların artmasından büyük ölçüde sorumludur. Kız çocuğu normal gelişmiş olsa da, menstrüasyon eski kaygı durumlarını canlandırır. Fakat bununla birlikte, benliği ve kaygıyı denetim altına alma yöntemleri uygun şekilde gelişmiş olduğundan kaygısını değiştirebilme açısından ilk çocukluk döneminde olduğundan daha iyidir. Genellikle de mestruasyonun başlangıcından güçlü bir doyum elde eder. Cinsel yaşamının ilk ortaya çıkışı sırasında dişil konumu sağlam şekilde yerleşmişse, menstrüasyona cinsel olarak olgun olmanın ve bir kadın olmanın ispatı ve cinsel doyum alma ve çocuk sahibi olma beklentisinde ona güven veren bir işaret olarak bakacaktır. Eğer böyle olursa, mesntrüasyonu kaygının çeşitli kaynaklarının karşısında kesin bir kanıt olarak görür.

---

[1] Fikrimce kızın birincil fantezisi, 2(b)'de bahsedilen, içe yansıtılmış penisinin zorla ondan alınarak genitaline (klitoris) zarar verilmesini ya da bunun gerçekleşeceği korkusunu içeren hadım edilme sonucu genitallerinin zarar görmesi ile ilgili fantezisinin temelini oluşturur.

Çocuklarla İlişkiler

Dişi bireyin erken cinsel gelişimini anlatırken, çocuk sahibi olma arzusundan tam olarak bahsetmemiştim, çünkü ileriki yaşamında, hamilelik sırasında, içindeki gerçek çocuğa karşı tavrı ile ilgilendiğimde hayali çocuklarına karşı çocukça tutumunun üzerinde durmak istedim.

Freud kız çocuğunun çocuk sahibi olma arzusunun bir penise sahip olma isteğinin yerini aldığını belirtmişti[1]; ancak bu, gözlemlerime göre, çocuk sahibi olma isteğinden önce gelen nesne-libidinal anlamda oral konumundan kaynaklanmış babasının penisi için arzusudur. Bazı durumlarda yaptığı başlıca eşleştirmeler; çocuklarla dışkılar arasında, diğerlerinde çocuk ve penis arasındadır. Öncelikle, çocukla ilişkisi başlıca narsisistik zemin üzerinde gelişir gibi görünür. Erkeğe karşı tutumundan daha bağımsızdır ve kendi bedeni ile ve dışkılarının tümgüçlülüğü ile yakından bağlantılıdır. İkinci olarak, çocuğa karşı tutumu daha güçlü şekilde babası ya da penisi ile ilişkilerine dayanır. Annenin her cinsel ilişkiye girdiğinde yeni bir penisi bedenine kattığı ve bu penislerin ya da onların bir kısmının çocuğa dönüştüğü anlamında evrensel bir çocukluk cinsel teorisi vardır. Bu teori sonucunda kızın babanın penisi ile ilişkileri her şeyden önce hayali çocukları ile ilişkilerini ve daha sonra gerçek olanlarla ilişkilerini etkiler.

Daha önce alıntı yapmış olduğum *Psychanalyse der weiblichen Sexualfunktionen* [*Kadınsı Cinsel Fonksiyonun Psikanalizi*] adlı kitapta, Helene Deutsch, hamile kadının içindeki çocuğa karşı tutumundan bahsederken şu görüşü ileri sürer. Kadın çocuğunu "kendi annesine karşı bir zamanlar sahip olduğu tüm olumlu ve olumsuz nesne ilişkilerini göz önünde tutarak" hem kendinin bir parçası hem de onun dışında bir nesne olarak görür. Fantezilerinde babası cinsel birleşme ey-

---

[1] Krş. Freud, "Some Psychological Consequences of the Anatomical Distinction between the Sexes" ["Cinsiyetler Arası Anatomik Farklılıkların Bazı Ruhsal Sonuçları"] (1927) (*S.E.* 19).

leminde "neticede bilinçdışında babasının oral içe yansıtılmasını temsil eden" çocuğa dönüşmüştür, ve babası "sonucunda meydana gelen gerçek ya da hayali hamilelikte bu rolü muhafaza eder." Bu içe yansıtma sürecinden sonra çocuk "daha önce zaten geliştirmiş olduğu benlik idealinin vücut buluşu" haline gelir ve aynı zamanda "erişemediği kendi ideallerinin cisimleşmesi"ni temsil eder. Çocuğuna karşı sahip olduğu ikircikli tutumlar kısmen, üstbenliğini temsil etmesinden –sıklıkla benliğe güçlü şekilde karşı koyma ile- ve Oidipus durumundan kaynaklanan babasına karşı ikircikli duyguların tekrar canlanmasından dolayıdır. Ancak kısmen de ilk libidinal konumlarından gerileyici bir enerji üretmesindendir. Çocukların narsisistik bir değerlendirme sonucu dışkılar ile özdeşleşmesi, benzer bir narsisistik değerlendirmenin temeli haline gelir; ve başlangıçta dışkılarına değerinden fazla değer vermesine karşı tepki oluşumları onda iğrenme duygularını uyandırır ve çocuğunu defetme isteği meydana getirir.

Görüşüm Helene Deutsch'un bir ya da iki noktada söylediklerinden daha da ileri gider. Gelişiminin erken evrelerinde babasının penisi ve bir çocuk ile yaptığı eşleştirme onun içindeki çocuğa babaya özgü üstbenliğin anlamını vermesine yol açar, çünkü içselleşmiş penis bu üstbenliğin özünü oluşturmaktadır. Bu erken eşleştirme sadece hayali çocuğuna ve ileriki yaşamında bir anne olarak gerçek çocuğuna karşı ikircikliğini belirlemez, ancak aynı zamanda çocuğu ile ilişkilerini kesinlikle etkileyen kaygı miktarını da belirler. Dışkılar ve çocuklar arasında yaptığı eşleştirme de, bence hâlâ küçük bir çocukken hayali çocuğu ile ilişkisini etkilemiştir. Zehirli ve yakıcı dışkısı hakkındaki fantezileri bakımından hissettiği ve bence daha erken anal evreye ait dışarı atma eğilimlerini pekiştiren kaygı, daha sonra içindeki gerçek çocuğa karşı nefret ve korku duygularının temelini oluşturur.

Daha önce de işaret etmiş olduğum gibi, kızın içe yansıtılan "kötü" penisten korkusu "iyi" penisin içe yansıtılmasının güçlendirilmesine neden olur, çünkü bu şekilde tehlikeli

dışkılar olarak görülen içindeki "kötü" penis ve kötü imagolarına karşı koruma ve yardım sunacaktır. Küçük olarak düşünülen, sevecen "iyi" penis çocuk anlamını taşır. Küçük kıza korunma ve yardım sağlayan bu hayali çocuk öncelikle bilinçdışında bedeninin "iyi" içeriklerini temsil eder. Kaygısına karşı ona verdiği destek tabii ki bütünüyle hayalidir, ancak sonradan korktuğu nesneler de eşit derecede düşlemseldir, çünkü gelişimin bu evresinde çoğunlukla ruhsal gerçeklik tarafından yönetilmektelerdir[1].

Küçük kızların çocuğa yoğun ve normal biçimde ihtiyaç duymadaki herhangi birinden daha büyük olan arzusunun en derin sebebi çocuklara sahip olmanın kaygısı ile baş etme ve suçluluk hissini dindirme aracı olmasıdır. Bildiğimiz gibi, yetişkin kadınlar cinsel bir eşi olmasındansa bir çocuk sahibi olmak için daha güçlü bir arzu duyarlar.

Küçük kızın çocuğa karşı tutumu aynı zamanda yüceltmelerinin gelişimi için oldukça önemlidir. Annesinin içine zehirli ve yıkıcı dışkı aracılığıyla yaptığı hayali saldırılar kendi bedeninin içerikleri hakkında kuruntuların gelişmesine neden olur. Çocukları dışkıları ile eşleştirmesinden dolayı içindeki "kötü" dışkıları hakkındaki fanteziler orada "kötü" bir çocuk[2] olması hakkındaki fantezilere yol açar ve bu da "çirkin" anormal bir çocuğa sahip olmaya eşdeğerdir. Kızın tehlikeli dışkıları hakkındaki sadistik fantezilerine karşı tepki oluşumları bana göre özellikle dişil tipte yüceltmelere sebebiyet verir. Küçük kızları analiz ederken, "güzel" (yani "iyi" ve sağlıklı) bir çocuğa sahip olma ile ilgili güçlü isteklerinin ve hayali bebeklerini ve kendi bedenlerini güzelleştirmek için bitmek bilmez çabalarının, zehirli dışkılara benzettikleri "kötü" ve çirkin çocuklar üretmekten ve bunları annelerinin

[1] İçsel gerçekliğin kavranması dışsal gerçekliğe uyumun oluşumudur. Yaşamının bu evresinde, dışsal gerçek nesnelerinin fantastik imagoları olan çocuğun fantezi nesnelerine karşı tutumu daha sonra bu nesneler ile ilişkilerini belirleyecektir.

[2] "Kötü" penis ya da dışkının kötü parçalarının bir çocuk ile eşleşmesi zaten tartışılmıştır. İki eşleşme yan yana var olur ve birbirlerini pekiştirir.

içine koymuş olmaları hakkındaki korkuları ile ne kadar yakından bağlantılı olduğunu çok açıkça görebiliriz.

Ferenczi çocuğun dışkılara ilgisinin gelişiminin farklı evrelerinde maruz kaldığı değişimleri[1] açıklamış ve dışkı müptelası olma eğilimlerinin kısmen parlayan şeylerden haz almaya yüceltilmiş olduğu sonucuna varmıştır. Bu yüceltme sürecinde bir unsur, bence, çocuğun "kötü" ve tehlikeli dışkı parçalarından korkusudur. Burada "güzellik" temasına neden olan doğrudan bir yüceltme şekli vardır[2]. Kadınların güzel bir bedene ve güzel bir eve ve genel olarak güzelliğe sahip olmak için hissettikleri çok güçlü ihtiyaç, içinde "iyi" ve güzel nesnelerin ve zararsız dışkıların yer aldığı bedenlerinin içinin güzel olması arzularına dayanır. Kızın "kötü" ve "tehlikeli" dışkılardan korkusunu yüceltmenin başka bir yolu sağlık verenler anlamında (gerçi, "iyi" ve "güzel" sıkça küçük çocuk için aynı şeyi ifade eder) "iyi" ürünler fikrine yol açar ve bu şekilde ilk anneliğe özgü dişil konumdan doğan verme duygu ve arzularının güçlenmesine kadar uzanır.

Eğer küçük kızın umut verici duyguları baskın ise, sadece içselleşmiş penisinin "iyi" bir penis olduğuna değil, aynı zamanda içindeki çocukların yardımsever varlıklar olduğuna da inanacaktır. Ancak eğer "kötü" içselleşmiş penis ve tehlikeli dışkılar korkusu onu kaplarsa, ileriki yaşamında gerçek çocuk ile ilişkisine sıklıkla kaygı tarafından hükmedilecektir. Buna rağmen, cinsel partneri ile ilişkisi onu doyurmadığında, ona doyum ve zihinsel destek sağlayacak bir ilişkiyi çocuğu ile kuracaktır. Cinsel eylemin güçlü şekilde kaygı durumu anlamına geldiği ve cinsel nesnesinin onun için kaygı nesnesi halini aldığı bu durumlarda, ona karşı "iyi" ve yardımsever penis niteliğini kendine çeken çocuk olacaktır. Yine, özellikle cinsel faaliyetleri yoluyla kaygısının üstesinden gelen bir

[1] Ferenczi, "The Origin of Interest in Money" ["Paraya İlginin Kökeni"] (1914).

[2] Muhtemelen aynı zamanda annesini biçimsizleştirme ve çirkinleştirme amacı içindir.

kadının eşi ile oldukça iyi ve çocuğu ile kötü bir ilişkisi olabilir. Bu durumda kaygısını içindeki düşmanı düşünerek genellikle çocuk üzerine yer değiştirmiştir; ve bence hamilelik ve çocuk doğumundan korkusunu, ve hamileyken fiziksel şikayetlerini ve hatta psikolojik olarak bir çocuğa gebe kalamamayı bundan kaynaklı korkular açıklayabilir.

Kadının kötü penisten korkusunun hangi yolla sadizmini arttırdığını zaten görmüştük. Eşlerine karşı güçlü sadistik tutumu olan kadınlar genellikle çocuklarını bir düşman olarak görürler. Tıpkı fantezisinde cinsel eylem nesnelerini tahrip etme aracı olarak baktıkları gibi, eşlerine de sanki düşmanmış gibi bakarlar, güçlerine boyun eğmeleri için çocuk sahibi olmak isterler. Sonra dışsal nesnelerine karşı da –eşe ve çocuğa karşı- içsel, ürkütücü düşmanları için hissettikleri nefreti duyarlar. Aynı zamanda eşlerine karşı sadistik tavrı ve buna karşın çocuklarına karşı sevecen tavrı olan kadınlar ve tam tersi de tabii ki vardır. Ancak her durumda eşine ve çocuğuna karşı tavrını belirleyecek olan kadının içe yansıtılan nesnelere, özellikle babasının penisine karşı tutumudur.

Annenin çocuklarına karşı tutumu bildiğimiz gibi nesneleri ile ilk ilişkilerine dayanmaktadır. Bu erken çocukluk döneminde babasına, amcalarına ve erkek kardeşlerine karşı ya da annesine, teyzelerine ve kız kardeşlerine karşı sahip olduğu duygusal ilişkiler cinsiyetine göre daha az ya da çok seviyede çocukla ilişkisine yansıyacaktır. Eğer aslında bir çocuk fikrini "iyi" bir penis ile eşleştirmişse, çocuk ile yürüteceği bu ilişkilerin olumlu unsurları olacaktır[1]. Kendini bir dizi sevecen imagoyu yoğunlaştıracak[2] ve çocukluğunun

---

[1] Kız sıklıkla bilinçdışında fantezi çocuğunu küçük ve masum penis ile özdeşleştirir. Bu kısmen bu bağlamda erkek kardeşi veya bazı diğer çocuklarla ilişkilerinin ona "iyi" penise inancını doğrulaması için yardım eder. Küçük bir çocuk olarak babasının penisine büyük bir miktar sadizmi yükler ve erkek kardeşinin küçük penisini, daha az hayranlığı hak eden olarak ve her halükarda zararsız bulur.

[2] *Uygarlığın Hoşnutsuzluğu*'nda (1939) (*S.E.* 21, s. 113) Freud şöyle der: "(Saldırganlık) insanlar arasındaki her şefkat ve sevgi ilişkisinin (belki tek bir istisna ile, anne ve erkek çocuk arasındaki ilişki) temelini oluşturur."

"masumiyet"ini temsil edecek ve gözünde kendini erken çocukluk döneminde olduğu gibi resmetmekten hoşlandığı şekilde olacaktır. Ve yetişkin haline iyi ve mutlu şekilde yerleştirdiği umutlar için nihai güdülerden biri de, kendi doyumsuz çocukluğunu bir mutluluk zamanı olarak tekrar yaratabilmesidir.

Bence annenin çocuğu ile duygusal ilişkisini güçlendirmesine yardım eden bir dizi etken vardır. Onu dünyaya getirirken, sadistik fantezilerinden doğan tüm korkularının en güçlü şekilde reddedilmesini gerçeklikte üretmiş olur. Çocuğunun doğumu sadece bilinçdışında bedeninin içinin ve oradaki hayali çocukların zarar görmemiş veya düzeltilmiş olduğu anlamına gelmez, aynı zamanda çocuk fikri ile bağlantılı her çeşit korkuyu da geçersiz kılar. Anne içindeki çocukların –erkek ve kız kardeşler- ve orada saldırmış olduğu babasının penisi (ya da babası) ve aynı zamanda annesinin tamamının zarar görmemiş ve tekrar tamamen üretilmiş olduğunu gösterir. Bir bebeği doğurmak böylece bir dizi nesnenin tekrar eski haline gelmesini –hatta bazı durumlarda, tüm dünyanın tekrar yaratılmasını- temsil eder.

Çocuğunu emzirme de çok önemlidir ve kadın ile çocuk arasında çok yakın ve özel bir bağ oluşturur. Beslenmesi ve büyümesi için temel olan kendi bedeninin bir ürününü çocuğuna verme, yıkıcı itkilerin ilk nesnesi olan anne memesine saldırıları ile başlayan ve onu yiyip bitirene kadar ısırarak memeyi tahrip etme ve dışkı yoluyla onu pisletme, zehirleme ve yakma fantezilerini içeren bu kısırdöngünün doğru olmadığının kanıtlanmasına ve buna bir son verilmesine olanak sağlar. Çünkü bilinçdışında çocuğunu beslemesi ve ona ya-

---

Kadının güçlü şekilde çocuk ve "iyi" penis arasındaki eşleşmeden etkilendiği yerde, özellikle çocuğu, erkek çocuk olması şartıyla, üzerindeki duygularının tüm olumlu öğelerine yoğunlaşmakla yükümlüdür.

rarlı sütü vermesine, ilk sadistik fantezilerinin gerçekleşmemiş olduğunun ya da nesnelerini eski hallerine getirmede başarılı olduğunun ispatı olarak bakar[1].

Daha önce de işaret edildiği gibi, birey "iyi" nesnesini daha çok sever, çünkü telafi edici eğilimlerinin hedefi ve amacı olarak ona doyum sağlar ve kaygısını azaltırlar. Başka bir nesne, bunları sağlamada üstün bir vasfa sahip değildir. Dahası, çocuğa anneliğe özgü sevgi ve ilgi verdiğinde sadece en eski arzularını yerine getirmez, aynı zamanda onunla kendini özdeşleştirdikçe verdiği hazları paylaşır. Böyle ters yüz olmuş anne ve çocuk ilişkisinde kendi annesine en eski bağlanmasının mutlu bir şekilde tekrarlanışını yaşayabilir ve anneye karşı nefret duygularının geri plana çekilmesine izin verebilir ve olumlu duyguları ön plana çıkar.

Tüm bu etkenler, kadınların duygusal yaşamında çocuklara çok büyük bir önem vermeye katkı sağlamaktadır. Eğer çocuk sahibi olmak iyi şekilde sonuçlanmadığında ve özellikle çocuk anormal olduğunda neden zihinsel dengenin bu kadar çok karışık hale geldiğini anlayabiliriz. Sadece sağlıklı ve sağlam çocuk tüm korkuların reddidir ve böylece anormal, hastalıklı ya da daha doğrusu doyurucu olmayan bir çocuk bu korkuların doğrulanmasıdır ve hatta bir düşman ya da zulmedici olarak görülebilir.

Benlik Gelişimi

Burada sadece kısaca kız çocuğun üstbenliğinin oluşumu ve benliğinin gelişimi arasındaki ilişkiyi ele alacağız. Freud kız çocuğunun üstbenlik oluşumu ile erkeğinki arasında var

---

[1] Aynı zamanda bunu süte benzettiği idrarının zararsız olduğu gerçekliği tarafından bir kanıt olarak ele alır; tıpkı diğer bir taraftan menstrüal kanına idrar ve diğer dışkıların tehlikeli özleri olduğu gerçekliği ile bir kanıt olarak baktığı gibi. Dahası, süt tedariğinin tükenmemesi sadece memenin tahrip edilmiş olduğu sadistik fantezilerinden doğan korkusunun bir reddi değil, aynı zamanda onu dışkılarının kendi bedenine zararlı olmadığına da ikna eder. Bunlar annesinin memesine hayalinde saldırmak için kullandığı silahlardı ve şimdi onların zarar vermediğini görür.

olan bazı farklılıkların cinsiyetler arasındaki anatomik ayrılıklarla bağlantılı olduğunu göstermişti[1]. Bu anatomik ayrımlar bence hem üstbenliğin hem de benliğin gelişimini birçok yoldan etkilemektedir. Kadın genitallerinin alıcı işlevlerini işaret eden yapısı sonucunda, kızın Oidipus eğilimlerine büyük ölçüde oral itkileri tarafından hükmedilir ve üstbenliğinin içe yansıtılması erkekte olduğundan daha aşırıdır. Buna ek olarak aktif bir organ olarak bir penisin yokluğu söz konusudur. Kızın daha güçlü içe yansıtma eğilimlerinin sonucu üstbenliğine daha fazla bağımlı olması penisi olmaması olgusu ile daha da artmıştır.

Zaten bu kitabın önceki sayfalarında, erkeğin birincil tümgüçlülük hissinin bilinçdışında eril öğelerinden ileri gelen yüceltmeler ve faaliyetlerin temsilcisi de olan penis ile bağlantılı olduğu görüşünü ileri sürmüştüm. Bir penise sahip olmayan kızlarda, tümgüçlülük hissi erkeklerde olduğundan daha derinden ve daha aşırı derecede babanın içe yansıtılan penisi ile bağlantılıdır. Bu daha çok, bir çocuk olarak oluşturduğu içindeki penis ile ilgili ve kendisi için belirlediği ölçütleri içeren tablonun aşırı derecede aldatıcı olan fantezilerden gelişmesinden kaynaklanır ve böylece bu tablo hem "iyilik" ve hem de "kötülük" yönünde erkeklerinkinden daha fazla abartılmıştır.

Üstbenliğin kadınlarda erkeklerde olduğundan daha güçlü şekilde etkin olduğu görüşü ilk bakışta erkeklerle karşılaştırıldığında kadınların sıkça nesnelerine daha bağımlı olması, dış dünyadan daha kolay etkilenmesi ve ahlaki standartlarda daha değişken olması – yani açıkça bir üstbenliğin gereklilikleri tarafından daha az yönlendirilmiş olması– ile uyumsuz görünür. Ancak sevginin kaybının kadınlarda daha

[1] "Some Psychological Consequences of the Anatomical Distinction between the Sexes" ["Cinsiyetler Arası Anatomik Farklılıkların Bazı Ruhsal Sonuçları"] (1927) (*S.E.* 19).

çok önemli olması ile bağlantılı olan nesnelere daha fazla bağımlı olma[1], aslında üstbenliğin etkililiğin daha fazla olması ile yakından ilişkilidir. İki özelliğin ortak bir kaynağı vardır: Kadının nesnelerini içe yansıtmak zorunda olması ve kendinde bunu sürdürmeye daha fazla eğilimli olması. Böylece burada daha güçlü bir üstbenlik kurulabilir. Buna ek olarak bu eğilim üstbenliklerine daha fazla bağımlı olmalarından ve ondan daha fazla korkmalarından dolayı artar. İçselleşmiş nesneler tarafından içinde bazı kesin olmayan zararların yapılması ile ilgili kızın en yoğun kaygısı, daha önce de göstermiş olduğum gibi, onu gerçek nesneleri ile ilişkileri aracılığıyla korkularını devamlı olarak sınamasına yönlendirir. Yani, onu ikincil şekilde içe yansıtılan eğilimlerini pekiştirmeye iter. Yine, dışkıların ve düşüncelerin tümgüçlülük hissinin daha güçlü olmasına uygun olarak yansıtma mekanizmalarının da erkeklerinkinden daha güçlü olduğu görülecektir, ve bu sihirle onları kontrol etme amacıyla dış dünya ve

[1] "One of the Motive Factors in the Formation of the Super-Ego in Women" ["Kadınlarda Üstbenliğin Oluşumunda İtici Etmenlerden Biri"] (1928) adlı makalesinde Hans Sachs kadınların genelde erkeklerden daha narsisistik olmalarına rağmen, daha fazla sevgi kaybı hissetmelerinin ilginçliğine işaret etmişti. Oidipus çatışması sona erdiğinde kızın babasına ya ondan bir çocuk sahibi olma arzusu ile ya da oral gerileme aracılığıyla bağlı kalmaya çalıştığını varsayarak, bu belirgin ikilemi açıklamaya çalışmıştır. Babasına oral bağlanmasının üstbenliğin oluşumundaki önemini vurgulayan görüşü, benimki ile benzeşmektedir. Ancak ona göre bu bağlanma bir penisi sahip olma ve babasından genital doyum elde etme umutlarında hayal kırıklığına uğramasından sonraki bir gerileme yoluyla meydana gelir. Ancak benim görüşüme göre babasına oral bağlanması ya da daha doğrusu penisini içe yansıtma arzusu cinsel gelişiminin ve üstbenliğinin başlangıç ve kuruluş noktasıdır. Ernest Jones nesneyi kaybetmenin kadın üzerinde yarattığı en büyük etkiyi babasının ona cinsel doyum vermeyeceği korkusuna atfetmiştir (Krş. "Early Development of Female Sexuality" ["Dişil Cinselliğin İlk Gelişimi"] (1927)). Ona göre, cinsel doyumun yoksunluğunun onun için neden bu kadar tahammül edilemez olmasının- ve tabii bu açıdan kadının erkekten daha bağımlı olması- nedeni cinsel arzunun kaybolması korkusu, yani cinsel haz yaşama yetisinin tamamen ortadan kalkması korkusu olan en derin kaygısını uyandırmasıdır.

gerçeklikteki nesnelerle daha güçlü ilişkileri olmasına neden olan diğer bir etmendir.

İçe yansıtma ve yansıtma süreçlerinin kadında erkekten daha güçlü olması bence, yalnızca nesne ilişkilerinin özelliklerini etkilemez, aynı zamanda benliğin gelişimi için de öneme sahiptir. "İyi" içselleşmiş penise tam bir güven ve itaatle kendini adamaya yönelik baskın ve derine yerleşmiş ihtiyacı, yüceltme ve ilgilerinin alıcı niteliğinin altında yatanlardan biridir. Ancak dişil konum da güçlü şekilde onu dışkı ve düşüncelerinin tümgüçlülüğü yoluyla içselleşmiş nesnelerinin gizli kontrolünü elde etmeye iter ve bu hilekarlık ve entrikaya karşı belirli bir ustalık, beceri ve yatkınlık ile birlikte, onda keskin gözlem gücü ve büyük psikolojik kavrayışı geliştirir. Benlik gelişiminin bu yanı başlıca anneliğe özgü üstbenliğine ilişkin olarak ortaya çıkar, ancak aynı zamanda babalığa özgü imagosu ile ilişkisine de etki eder.

Ben ve İd'de Freud şöyle yazmıştır "Eğer [nesne-özdeşleşmeleri] üstünlüğü elde eder ve sayıca çok, gereksiz güçlü ve bir diğeri ile bağdaşmayan hale gelirse, patolojik sonuç çok uzakta olmayacaktır. Dirençler tarafından birbirinden ayrılmış hale gelmiş farklı özdeşleşmeler benlikte bir aksamaya neden olabilir; belki de 'çoklu kişilik[1]' olarak tanımlanan vakaların sırrı farklı özdeşleşmeler dolayısıyla bilincin hükmüne el koymalarıdır. Bu kadar ileri gitmese bile, benliğin içinde parçalandığı çeşitli özdeşleşmeler arasındaki, her şeyden öte tamamen patolojik olarak tanımlanamayan çatışmalar sorunu devam eder." Üstbenliğin oluşumunun ilk evrelerinin ve benliğin gelişimi ile ilişkileri ile ilgili bir çalışmada tam olarak bu son ifade doğrulanmıştır. Ve bu zamana kadar anlatılanlardan görülebileceği gibi, kişiliğin, normal ya da anormal de olsa, bir bütün olarak daha ileri bir şekilde araştırılmasını Freud'un belirtmiş olduğu çizgilerden devam ettirmek gerekecektir. Benlikle ilgili bilgilerimizi genişletmek için gerçekleştirdiği çeşitli özdeşleşmeler ve onlara karşı olan tutumlar hakkında daha çok şey öğrenmeliyiz. Yalnızca bu

[1] (*S.E.* 19, s. 30)

araştırma çizgisini izleyerek, gerçekleşmiş oldukları gelişim evresine ve öznenin annesi ya da babası ya da ikisinin birleşimine göre değişen bu özdeşleşmeler arasında var olan ilişkileri benliğin hangi yollarla düzenlediğini keşfedebiliriz.

Kız üstbenliğin oluşumunda annesi ile ilgili olarak, erkeğin babası ile ilgili engellenmiş olduğundan daha fazla engellenmiştir. Çünkü kadında cinsel işlevlere yarayan iç organların –hem annenin hem de kendininkiler- ve [içinde] çocuklara sahip olmanın hiçbir şekilde araştırma ya da gerçeklik tarafından sınamaya olanak vermemesinden dolayı, kız için kendini anatomik benzerlik temelinde annesi ile tanımlaması zordur. Bu engellenme, kadının cinsel gelişiminde önemli olduğundan daha önce de bahsetmiş olduğum, bedeninin içinin tehlikede olması ve çocuklar, dışkılar ve babasının penisinden mahrum kalmasından onu suçlayarak, hesap soran dehşet verici anne imagosunun gücünü – anne üzerindeki kendi hayali sadistik ataklarının bir ürünü- arttırır.

Kızın annesine karşı kullandığı saldırı yöntemleri -dışkı ve düşünce tümgüçlülüğüne dayanan yöntemler- benliğin gelişimini yalnızca doğrudan değil, görüldüğü gibi dolaylı yoldan da etkiler. Kendi sadistik tümgüçlülüğüne karşı tepki oluşumları ve sadistik olanın yapıcı tümgüçlülüğe dönüşümü onun yüceltmeler ve demin tanımladığımız bu özelliklerin doğrudan karşıtı olan ve dışkılarının birincil tümgüçlülüğüne bağlı olan zihin nitelikleri geliştirmesini sağlar. Onu güvenilir ve samimi, özveride bulunmaya kabiliyetli, kendini göreve adamaya hazır ve görevleri ve diğer insanlar için sıkıntı çekmeye istekli olmaya yönlendirir. Bu tepki oluşumları ve yüceltmeler, içselleşmiş "iyi" nesneye dayanan tümgüçlülük hissini ve babalığa özgü üstbenliğe boyun eğme tutumunu bir kere daha dişil tutumunda baskın güçler yapma eğilimini gösterirler[1].

[1] Zaten görülmüş olduğu gibi, sihirli eylemin farklı çeşitleri bir aradadır ve birbirleriyle yer değiştirebilirdir. Benlik tarafından birbirlerine de düşürülmüşlerdir. Kızın dışkılarının sihirli güçleri sonucu içinde "kötü" çocukları (dışkıları) olması korkusu, onu "iyi" penis inancının üzerinde çok

Bunlara ek olarak, benliğinin gelişiminde "iyi" idrar ve "iyi" dışkıları, "kötü" ve zararlı dışkıların etkilerini düzeltmede ve iyi ve güzel şeyleri feda etmede kullanma arzusu – ürettiği "güzel" çocuk ve "iyi" süt, zararlı dışkı ve tehlikeli idrarı dengelediğinden çocuğu doğurma ve emzirmede çok büyük önemi olan bir arzu- önemli bir rol oynar. Aslında bu arzu çocuk doğurma ve memeden süt vermenin ruhsal temsillerinden ortaya çıkan tüm yüceltmeler için verimli ve yaratıcı bir temel oluşturur.

Kadının benliğinin gelişimi hakkındaki ayırt edici şey şu şekilde ifade edilebilir: Kız çocuğunun üstbenliği çok yükseklere çıkmış ve çok büyütülmüş hale gelir ve benliği onu üstün görür ve kendini ona teslim eder. Ve benliği bu yüceltilmiş üstbenliğin seviyesine çıkmayı denediğinden kendisinin gelişimi ve kuvvetlenmesi ile sonuçlanan her türlü çaba için dürtülür. Erkekte genellikle başı çeken benlik ve bununla birlikte gerçeklik ilişkileri olduğuna göre, tüm doğası daha nesnel ve gerçekçidir. Kadınlarda ise baskın güç bilinçdışıdır. Kadınların durumunda, erkeklerinkinden az olmamakla birlikte, başarılarının niteliği benliğinin niteliğine bağlı olacaktır, ancak öznellik ve sezgisellik gibi özellikle kadınsı karakterleri, benliğin sevilmiş içsel bir ruha teslim olmasından alırlar. Baba tarafından gebe kalınmış ruhani bir çocuğun doğumunu temsil ederler; ve bu ruhani doğurma üstbenliğe dayanmaktadır. Gelişimin belirgin şekilde dişi bir çizgisinin bile eril öğelerden doğan sayısız özellikler sergilediği doğrudur, ama onu özellikle dişil tarz başarılara meyilli kılan, kadının babasının içe yansıtılan penisinin tümgüçlülüğüne ve içinde büyüyen çocuğa olan baskın inancıymış gibi görünür.

Bu noktada kadınların zihinsel durumunu, çok daha ileri derecede üstbenliklerinin hakimiyeti altında olduklarına ve aynı zamanda erişkinlerden daha çok nesnelere gereksinim

---

durmasına teşvik eder. "İyi" penisi bir çocuk ile eşleştirmesi, "iyi" çocukları bedene katmış olmayı ve bunların "kötü" dışkılara benzettiği içindeki çocukların bir karşılığı olduğunu ummasına olanak verir.

duyduklarına inandığım çocuklarınki ile karşılaştıramayız. Hepimiz kadının çocuğa göre erkeğe daha yakın olduğunu biliriz ve zaten benlik gelişiminin birçok yönünde kadın çocuktan erkek kadar farklılaşmaktadır. Bundaki farklılıklar için şöyle bir açıklamam var: Gelişiminde kadın Oidipus nesnelerini erkekten daha güçlü şekilde içe yansıtır, bu da daha tam bir benlik gelişimine yol açar. Ancak burada iki sınırlandırıcı etken düşünülmelidir: Bir dereceye kadar çocuğun durumu ile benzer şekilde kadının kişiliğinde bilinçdışının daha geniş etkisi vardır; ve ondan üstün olmak ya da ona hükmetmek adına bünyesinde kısmen güçlü üstbenliğe yaslanır.

Eğer kız çocuk başlıca eril bir özelliği olan bir penise hayali şekilde sahip olmaya yeltenirse, gelişimi kökünden farklı olacaktır. Cinsellikle ilgili geçmişi gözden geçirirken zaten onu eril bir konum edinmesine mecbur eden çeşitli nedenleri tartışmıştım. Faaliyetleri ve yüceltmeleri –bilinçdışında bir penise sahip olmanın gerçeklik kanıtı ya da onun için ikameleri olarak baktığı- sadece babasının penisi ile rekabet etmek için değil, ancak sürekli olarak, ikincil bir yolla, üstbenliğe karşı bir savunma olarak kullanılır ve onu zayıflatmaya hizmet eder. Buna ek olarak, bu tarz kız çocuklarda benlik daha güçlü bir şekilde öncülük eder ve arayışları çoğunlukla eril gücün bir ifadesidir.

Kızın cinsel gelişimi düşünüldüğünde, iyi bir baba imagosunun oluşumu için iyi bir anne imagosunun gerekliliğini zaten vurgulamıştım. Eğer inandığı ve hayran olduğu babalığa özgü bir üstbenliğin içsel rehberliğine kendini emanet edecek bir konumdaysa, bu her zaman iyi bir anne imagosunun da olduğu anlamına gelir. Çünkü sadece "iyi" içselleşmiş anneye yeterince güveni olduğu zaman, kendini tamamen babalığa özgü üstbenliğe teslim edebilir. Ancak bu tarz bir teslimiyeti gerçekleştirmek için aynı zamanda yeterince güçlü şekilde bedeninin içinde "iyi" şeylere –cana yakın içselleşmiş nesnelere- sahip olduğuna da inanmalıdır. Sadece eğer fantezisinde babası tarafından sahip olmuş ya da sahip

olmayı umduğu çocuk "iyi" ve "güzel" çocuk ise -yani sadece eğer bedeninin içi uyum ve güzelliğin hüküm sürdüğü bir yeri temsil ederse- (erkekte de var olan bir fantezi), kendini çekinmeden hem cinsel hem de zihinsel olarak babalığa özgü üstbenliğe ve dış dünyadaki temsillerine bırakabilir. Bu tarz bir uyum durumuna ulaşma, benliği ve özdeşleşmeleri arasında ve bu özdeşleşmelerin kendileri arasındaki iyi bir ilişkinin ve özellikle baba imagosu ve anne imagosunun barışçıl bir ittifakının varlığı üzerine kurulmuştur.

Kız çocuğunun ebeveyninin ikisini de haset ve nefretten dolayı tahrip etmeyi denediği fantezileri en derin suçluluk hissinin kaynaklarıdır. Aynı zamanda en bunaltıcı tehlike durumlarının da temelini oluştururlar. İçinde barınan, birbirleriyle ölümcül bir çatışmaya giren (yani yıkıcı cinsel birleşmeye) ya da suçluluğunu keşfetmiş olduklarından benliğine karşı kinlerinden dolayı ittifak kuran düşmanca nesnelerden bir korku doğururlar. Eğer babası ve annesi birlikte mutlu bir hayat yaşıyorsa, bu durumdan yoğun doyum elde etmesinin nedeni büyük ölçüde anne-baba arasındaki iyi ilişkilerin sadistik fantezilerinden dolayı hissettiği suçluluk hissini rahatlatmasıdır. Çünkü bilinçdışında, aralarında iyi anlaşmaları her şekilde telafi etme umudunun varlığının gerçeklikte doğrulanmasıdır. Ve eğer telafi edici mekanizmalar başarılı şekilde kurulmuşsa, sadece dış dünyayla uyum içinde olmakla kalmaz, aynı zamanda –ve bu bence böyle bir uyum durumuna ve doyurucu nesne ilişkileri ve cinsel gelişime ulaşmak için gerekli bir koşuldur- kendisi ve iç dünyası ile de uzlaşır. Eğer tehditkar imagoları geri plana atılır ve nazik baba imagosu ve anne imagosu cana yakın ve işbirliği içinde davranıp, kendi bedeni içinde güvenlik ve uyum garantisi vererek öne çıkarsa, dişil ve eril öğelerini içe yansıtılan penisi açısından yürütebilir, böylece uyumlu bir kişiliğin tam gelişiminin temelini sağlamlaştıracaktır.

Ek Yazı

Yukarıdakileri yazarken özellikle kız çocuğunun uzun dönem annesine bağlanmasını ve üstbenliğin faaliyetlerinden ve suçluluk hissinden bu bağlanmayı soyutlama gayretlerini tartışan Freud'un bir makalesi[1] ile karşılaştım. Bu görüş, bence, mümkün değildir, çünkü kız çocuğunun saldırgan itkilerinden doğan kaygı ve suçluluk hissinin annesine birincil libidinal bağlanmasını çok erken bir yaşta yoğunlaştırdığını düşünüyorum. Fantastik imagolarından (üstbenliği) ve "kötü", gerçek anneden çeşitli korkuları, hâlâ oldukça küçük olan kızı "iyi" gerçek anne tarafından korunma ihtiyacı duymasına zorlar. Ve bunun için, birincil saldırganlığını fazlasıyla telafi etmesi gerekir.

Freud aynı zamanda kızların annelerine karşı düşmanlık hissettiklerine ve "onun tarafından öldürülme"den (yiyip bitirilmeden) korktuklarına da vurgu yapar. Çocukların ve erişkinlerin analizinde kızların anne tarafından yiyip bitirilme, parçalara ayrılma ya da tahrip edilme korkusunun annesine karşı benzer sadistik tarzdaki itkilerinin yansımasından kaynaklandığını ve bu korkuların ilk kaygı durumlarının altında yattığını keşfetmiştim. Freud da annelerine güçlü şekilde bağlanmış olan kızların ve kadınların özellikle lavmana ve mesane yıkama işlemine daha fazla öfke ve kaygı ile tepki verdiklerini belirtir. Bu tarz duygulanım ifadeleri, deneyimlerimin gösterdiğine göre, anal saldırıların devam etmesinden korkularından –anal-sadistik fantezilerin yansımasını temsil eden bir korku- kaynaklanmaktadır. Freud'un kadınlardaki erken çocukluk dönemine ait anneye karşı düşmanca itkilerin ileriki yaşamdaki yansımasının paranoyanın özü olduğuna dair görüşü ile hemfikirim[2]. Ancak, gözlemlerime

---

[1] "Female Sexuality" ["Kadın Cinselliği"] (1932) (*S.E.* 21, s. 225).

[2] Krş. "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928); "The Importance of Symbol-Formation in the Development of the Ego" ["Simge Oluşumunun Benlik Gelişimindeki Rolü"] (1930) ve bu kitapta 3. Bölüm.

göre özellikle dışkı parçalarından zulmediciler olarak ve annelerinden dehşete düşüren bir figür olarak, yansıtma sonucu, korkmalarına neden olan şey; zehirleyen, yakan ve patlatan yıkıcı dışkılar aracılığıyla annelerinin bedeninin içine yapmış oldukları hayali saldırılardır.

Freud kızların anne ile uzun süreli bağlanmalarının özel, farklı olduğuna ve Oidipus durumuna girmeden önce gerçekleştiğine inanır. Ancak küçük kızların analizi sonucu elde ettiğim deneyimler bana, annelerine uzun süreli ve güçlü bağlanmalarının hiçbir zaman farklı olmadığını ve Oidipus itkileri ile bağlantılı olduğunu göstermiştir. Dahası anneleri ile ilişkili kaygı ve suçluluk hisleri de bu Oidipus itkilerinin gidişatını etkilemektedir; çünkü bana göre kızın dişiliğine karşı savunması eril öğelerden daha çok anne korkusundan kaynaklanır. Eğer küçük kız annesinden çok korkmuşsa, kendini yeterince güçlü şekilde babasına bağlayamayacaktır ve Oidipus kompleksi ortaya çıkmayacaktır. Fallik sonrası evreye kadar baba ile güçlü bağlanmanın kurulmamış olduğu bu durumlarda yine de, kız çocuklarda erken bir evrede açıkça ortaya çıkmış olmasa da olumlu Oidipus itkilerinin oluştuğunu fark ettim. Oidipus çatışmasının bu ilk evreleri babasının penisi etrafında yoğunlaştığından hâlâ bir çeşit fantastik karakter taşır; ancak kısmen de gerçek baba ile ilgilidir.

Bazı makalelerimde, kız çocuğunun anneden geri çekilmesinde ilk etkenler olarak; onu oral yoksunluğa maruz bıraktığı için annesine karşı duyduğu hıncı (Freud'un da makalesinde belirtmiş olduğu bir etken) ve ilk cinsel teorileri nedeniyle ebeveyninin cinsel birleşmeden elde ettiklerini hayal ettiği karşılıklı oral doyumun hasetini ortaya koymuştum. Bu etkenler, meme ve penisin eşleştirilmesi sonucu ilk yılın ikinci yarısında babasının penisine doğru yönelmesine neden olur. Burada babası ile bağlanmasının temelde annesi ile bağlanmasından etkilendiği görülür. Freud da birinin diğeri üzerine kurulu olduğunu ve birçok kadının erkeklerle ilişkilerinde anneleri ile ilişkilerini tekrar ettiklerine işaret eder.

12. Bölüm

ERKEK ÇOCUĞUN CİNSEL GELİŞİMİ ÜZERİNDE İLK KAYGI DURUMLARININ ETKİLERİ

En erken evrelerindeki çok küçük çocuğun analizi erkek çocuğun cinsel gelişiminin kız çocuğunki ile aynı çizgiden gittiğini göstermektedir[1]. Erkek çocuğun yaşadığı oral yoksunluk annesinin memesine karşı yıkıcı eğilimlerini pekiştirir. Kız çocuğunda da olduğu gibi, oral-sadistik itkilerle ortaya çıkan sadizmin zirvede olduğu dönem –hedefin annesinin bedeninin içine saldırmak olduğu bir dönem- annenin memesinden geri çekilme ile başlar.

Dişil Dönem

Bu dönemde erkek çocuğun babasının penisi üzerinde bir oral-emme saplanması vardır, tıpkı kızda olduğu gibi. Saplanmanın ondaki gerçek eşcinselliğin temeli olduğunu düşünürüm. Bu görüş Freud'un *Leonardo da Vinci and a Memory of His Childhood* [*Leonardo da Vinci ve Çocukluk Anısı*][2] adlı eserinde söylemiş olduğu, Leonardo'nun eşcinselliğinin annesi üzerine –nihayetinde memesi üzerine- aşırı bir saplanmaya kadar uzandığı sonucuna varması ve bu saplanmanın

[1] Bundan dolayı burada bu evrelerden çok kısaca bahsedilecektir. Bunların daha detaylı tartışması için okuyucu bu kitaptaki 8 ve 9. Bölüme başvurulabilir.

[2] (*S.E.* 2)

bir doyum nesnesi olarak penise yer değiştirmiş hale geldiğini düşünmesi ile benzerdir. Deneyimlerime göre, her erkek çocuk anne memesinin üzerinde bir oral-emme saplanmasından babasının penisi üzerine bir oral-emme saplanmasına doğru ilerler. Eşcinselliğin temelini şekillendiren de budur.

Erkek çocuğun fantezisinde annesi, babasının penisini ya da daha doğrusu onların bir serisini içine katar; gerçek babası ile, ya da daha açık olmak gerekirse babasının penisi ile, ilişkilerinin yanında fantezisinde annesi, bedeninin içindeki babasının penisi ile de bir ilişki geliştirir. Annesinin bedeni üzerine saldırılarını – çünkü *annesinin içinde* hayal ettiği penisi zorla almak ve annesini bu şekilde incitmek ister– güdüleyen, babasının penisi için oral arzularıdır ve saldırıları da onunla ilk rekabet durumlarını temsil eder ve böylece erkek çocuğun dişillik kompleksinin temelini oluşturur[1].

Babanın penisini ve dışkılarını ve çocukları annenin bedeninden zorla ele geçirme yoğun şekilde öçten korkuya neden olur. Annesinin bedenini tahrip etmiş olmasına ek olarak ondan çalmış olması, annesinden korkusunun en derin kaynağı haline gelir. Ve annesinin bedenini hayali tahribi daha sadistik oldukça, bir hasım olarak ondan ürkmesi daha da artacaktır.

Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri

İlk önce genital öncesi itkilerle kaplı olan ve genital öncesinin sonlanması için ortaya çıkmalarına rağmen erkek çocuğun genital itkileri, yine de özünde sadistik evrenin gidişatını etkiler ve annesinin bedenini ve genitallerini cinsel bir nesne olarak görmesine neden olur. Böylece oral, anal ve ge-

[1] Erkekteki dişil dönem ile bağlantılı görünen bu olgunun ayrıntılı bir açıklaması için, okuyucu "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928) adlı makaleme başvurabilir. Krş. aynı zamanda Karen Horney "The Flight from Womanhood" ["Kadınlıktan Kaçış"] (1926) ve Felix Boehm, "The Femininity-Complex in Men" ["Erkeklerde Kadınlık Kompleksi"] (1929).

nital anlamda annesinin tek sahibi olmayı arzular ve annesinin içindeki babasının penisine emrinde olan tüm sadistik araçlarla saldırır. Oral konumunda babası yüzünden yaşadığı engellenme sonucu olarak babasının penisine karşı daha büyük nefrete neden olur. Normal olarak babasının penisine karşı yıkıcı itkileri kız çocuğunkilerden çok daha güçlüdür, çünkü bir cinsel nesne olarak annesine özlemi üzerine daha yoğun şekilde nefretini penise odaklamasına onu yöneltir. Dahası gelişiminin en erken evrelerinde babasının penisi zaten onun için önemli bir kaygı nesnesi olmuştu, çünkü babasının penisine karşı doğrudan saldırgan itkileriyle aynı seviyede ondan korkmasına yol açmıştı. Bir kere daha bu korku ondan nefretini ve onu tahrip etme arzusunu pekiştirir.

Önceki bölümde gördüğümüz gibi, kız çocuk annesinin bedenini, yıkıcı itkilerinin doğrudan nesnesi olarak erkek çocuktan çok daha uzun süre ve çok daha yoğun şekilde elinde tutar; ve babasının penisine karşı olumlu itkileri – hem gerçek olan hem de anne bedenindeki hayali olan- normal olarak erkek çocuğunkinden çok daha güçlü ve çok daha kalıcıdır. Bu durumda, annesinin yıkıcılık nesnesi olması, annesinin bedeni üzerine saldırılarının resmen egemen olduğu bu erken evrenin sadece belirli bir dönemidir. Çok yakında büyük ölçüde annesine karşı saldırgan eğilimlerini kendine çeken, güya anne içinde olan babasının penisidir.

İlk Kaygı Durumları

Annesi ile rekabetinin sonucunda erkek çocuğun hissettiği korkuların ötesinde, babasının tehlikeli içselleşmiş penisinden korkusu dişil bir konumu sürdürmeye engeldir. Bu korku özellikle genital itkilerinin güç kazanması ile birlikte annesi ile özdeşleşmesinden vazgeçmesine ve heteroseksüel konumu sağlamlaştırmasına neden olur. Ancak eğer bir düşman olarak annesinden korkusu ve babasının penisinden korkusu aşırı ise tam olarak dişil evrenin üstesinden gelemez

ve heteroseksüel bir konumda sabit kalmasına karşı bir engel ortaya çıkacaktır.

Dahası, erken zihinsel yaşamında cinsel ilişki ile birleşmiş ve ona karşı ayrılmaz bir düşman şekline bürünmüş ebeveyninden korkusunun baskın olup olmaması, erkek çocuğun gelişiminin sonucu büyük önem taşır[1]. Bu tarz kaygı herhangi bir konumu sürdürmesini daha da zorlaştırır ve cinsel güçsüzlüğün en derin kaynağı olarak düşündüğüm tehlike durumlarını meydana getirir. Bu belirli tehlike durumları, erkek çocuğun annesinin içindeki babasının penisi tarafından hadım edilme korkusundan -yani, birleşmiş "kötü" ebeveyni tarafından hadım edilme- ve sıklıkla açığa çıkan penisinin geri çekilmesinin engellenmiş olması ve annesinin bedeni içinde kapalı kalmış olması korkusundan doğar[2].

Daha önce de her iki cinsiyetten çocukların annelerinin bedeni üzerine yaptıkları sadistik saldırılardan kaynaklanan kaygı durumlarının iki kategoriye ayrıldığına işaret etmiştim. Birinci olarak, annenin bedeni her çeşit dehşete neden olan tehlikelerle kaplı bir yerdir. İkinci olarak, çocuğun kendi içi çocuğun tehlikeli nesnelerini, özellikle cinsel ilişki sırasında birleşmiş ebeveynini içe yansıtmasından dolayı aynı tarzda bir yere dönüşür ve içindeki tehlike ve tehditlerden korkar hale gelir. Bu iki kategoriye ait kaygı durumları birbirleri üzerinde etki yaparlar ve kızda da erkekte de bulunurlar; ve bu kitabın bir başka yerinde iki cinsiyette de ortak olan kaygıyı denetim altına alma yöntemlerini zaten incelemiştim ama burada da kısaca belirtmek gerekirse: Çocuk dışkılarının tümgüçlülüğü yoluyla içselleşmiş "kötü" nesneleri ile mücadele eder ve aynı zamanda "iyi" nesneler sayesinde onlara

---

[1] Psikozlarda böyle korkuların etiyolojik önemine 8 ve 9. Bölümde işaret edilmiştir.

[2] Bu korku bence çeşitli klostrofobi şekillerinde yer alır. Klostrofobinin annenin tehlikeli bedeni içinde kapalı kalmış olma korkusuna uzandığı kesin gözükür. Annenin bedeninden penisi kurtaramamanın ürkütücülüğünün penis adına bir korku ile sınırlanmış olması istisnadır.

karşı korunur. Diğer yandan içsel tehlikelerinden korkusunu yansıtma yoluyla dışsal dünya ile yer değiştirir ve onların doğru olmadığını kanıtlamak için burada kendine ispatlar bulur.

Ancak bunun ötesinde, her cinsiyetin aslında kendi farklı kaygıyı denetim altına alma yolları vardır. Erkek çocuk kızdan daha zayıf şekilde dışkı tümgüçlülüğü hissini geliştirir, bunun yerini kısmen penisinin tümgüçlülüğü alır ve bu bağlamda içsel tehlikelerin yansıtması da kızdan farklıdır. Hem içsel hem de dışsal tehlikelerin üstesinden gelmek için kullandığı belirli mekanizmalar, cinsel doyum elde ettiği, aktif bir organ olan penisinin nesnesini denetim altına almak için kullanılmış olması ve gerçekliği sınama için erişilebilir olması ile belirlenmiştir. Penisi aracılığıyla annesinin bedeninin sahipliğini kazanması ile, sadece tehlikeli dışsal nesnelerine değil, ancak içsel olanlarına karşı da üstünlüğünü kanıtlar.

Penisin Sadistik Tümgüçlülüğü

Erkek çocukta dışkı ve düşüncelerin tümgüçlülüğü kısmen penisin tümgüçlülüğü üzerine yoğunlaşmıştır, özellikle dışkıların tümgüçlülüğü kısmen penisin tümgüçlülüğü ile yer değiştirmiştir. Hayalinde kendi penisi doğuştan yıkıcı güçlere sahiptir ve onu yiyip bitiren ve öldürücü hayvanlara, ateşli silahlara ve bunun gibi şeylere benzetir. İdrarının tehlikeli bir madde olduğuna inancı ve zehirli ve patlayıcı dışkılarını penisi ile eşleştirmesi penisini sadistik eğilimlerinin yönetici organı yapmasına doğru gider. Dahası, belirli fizyolojik süreçler penisin gerçekte görünümünü değiştirebildiğini gösterir ve o bunu tümgüçlülüğünün bir kanıtı olarak alır. Böylece erkeğin etkinliği ve kaygıyı denetim altına alması için temel bir önemi olan penisi ve tümgüçlülük hissi birbirine bağlı hale gelir. Çocuk analizinde penisin bir "sihirli değnek" ol-

duğu, mastürbasyonun sihir olduğu ve ereksiyon ve boşalmanın[1] penisin sadistik güçlerinin muazzam şekilde artması olduğu şeklindeki düşüncelerle genelde karşılaşırız[2].

Memeden sonra çocuğun nesnesi olan anne bedeninin içi, birçok nesneyi (ilk önce penis ve dışkılarla temsil edilmiş) içeren bir yer anlamını alır. Sonuç olarak, erkek çocuğun anne bedenine onunla cinsel ilişkiye girerek sahip olma fantezileri eril öğelerle birlikte dış dünyayı fethetme ve kaygıyı denetim altına alma girişimlerinin temelini oluşturur. Hem cinsel eylem hem de yüceltmelerle ilgili olarak tehlike durumlarını dış dünyaya yer değiştirir ve burada penisinin tümgüçlülüğü ile tehlike durumlarının üstesinden gelir.

Kız çocuğunda, babasının "iyi" penisine inancı ve "kötü" penisinden korkusu içe yansıtma eğilimlerini sağlamlaştırır. Böylece kadın tarafından "kötü" nesnelere karşı yürütülen gerçekliği sınama neticede kendi içinde bir kere daha yerleşmiştir. Erkekte, içselleşmiş "iyi" anne inancı ve "kötü" nesnelerden korkusu onun gerçeklik sınamasını dışarıya (yani anne bedenine) doğru yer değiştirmesine yardım eder. İçselleşmiş "iyi" anneye, gerçek annesinin sahip olduğu libidinal çekicilik de eklenir ve kendi penisi ile anne içindeki baba penisini alt etme ve onunla mücadele etme umutlarını ve arzularını arttırır. Bu tarz bir başarı aynı zamanda kendi bedenindeki içselleşmiş saldırganları da alt edebildiğinin kanıtı olacaktır[3].

---

[1] Krş. Abraham, 'Ejaculatio Praecox' (1917).

[2] "Beitrage zur Analyse des Sadismus und Masochismus" ["Sadizm ve Mazoşim Analizine Katkı"] (1913) isimli makalesinde Federn aktif sadizm olgusunun erkekte nasıl ortaya çıktığını tartışmış ve "canlanmış aktif erkek organının, simgesel temsilin önemli olduğu bilinçdışı mekanizmalar tarafından sadizme dönüşmüş olduğu, ya da daha doğrusu, bu öğeden çıkan eğilimlerin sadistik arzulara dönüşmüş olduğunu" ortaya koymuştur. "Aynı zamanda zaten çocuklukta gözler önüne serilmiş tüm aktif eğilimler tekrar harekete geçirilmiş hale gelir."

[3] Bazı durumlarda, erkek çocuğun kendi penisini babasının içselleşmiş penisine karşı aynı zamanda onu içe doğru döndürerek bir silah olarak kullandığını ortaya çıkarabilmiştim. Bu idrar akıntısını penisine benzetir

Penisteki bu sadistik tümgüçlülüğe yoğunlaşmanın erkek çocuğun eril konumu için temel bir önemi vardır. Eğer penisinin tümgüçlülüğüne güçlü bir birincil inancı varsa, babasının penisinin tümgüçlülüğü ile yarışabilir ve bu ürkütücü ve hayran olunan organa karşı savaşa girişebilir. Bu tarz yoğunlaşma süreci için, etkisini göstermek adına penisini güçlü şekilde sadizmin çeşitli şekilleri ile canlandırması gerekli gibi gözükür[1]; ve benliğinin kaygıya tahammül etme yetisi ve genital itkilerinin gücünün[2] (neticede libidinal olanlar) bu süreci gerçekleştirmede şüphesiz payı olduğu görülür. Ancak eğer, genital itkiler öne çıktığında, benliğin çok ani ve zorla yıkıcı itkilere[3] karşı bir savunma yapması gerekirse, penisteki sadizme odaklanma sürecine engel olunacaktır.

Cinsel Etkinliği Güdüleyiciler

Erkek çocukların babasının penisinden nefreti ve yukarıda bahsedilen kaynaklardan doğan kaygı, genital yolla annesinin sahipliğini elde etmeye ve böylece annesi ile cinsel

---

ve onu kendi içindeki babasının penisini haklayacağı bir sopa ya da kamçı ya da kılıç olarak görür. Aynı zamanda sıklıkla erkek çocuğun kendi penisini ağzına alabileceği kadar – bir keresinde anüsüne- bir uzunluğa çekiştirdiği bir fantezi ile karşılaştım. Bu fantezi bir kere daha üstbenliği ile doğrudan bir savaşıma girme isteği tarafından harekete geçirilmiştir.

[1] Ferenczi'ye göre (1922) genital öncesi erotizmin yerini bir amfimiksi sürecinden dolayı genital faaliyetler alır.

[2] Reich bireyin genital erotizminin bünyesel gücünün gelişiminin sonucu için önemli bir etken olduğuna işaret etmiştir (Krş. *Die Funktion des Orgasmus* [*Orgazmın İşlevi*] (1927)).

[3] Genital duyguların çok erken başlaması ve böylece benliğin yıkıcı itkilere karşı olgunlaşmamış ve aşırı güçlü savunma yapmasına yol açması ciddi gelişimsel tutukluklarla sonuçlanabilir (Krş. "The Importance of Symbol-Formation in the Development of the Ego" ["Simge Oluşumunun Benlik Gelişimindeki Rolü"] (1930)).

birleşmeye girme libidinal arzusunu arttırır[1]. Dahası, annesine karşı sadizminin üstesinden geldikçe, annesinin içindeki babasının penisini gitgide daha da sadece kendi penisi için değil aynı zamanda kendi bedeni için de bir tehlike kaynağı olarak görmeye başlar ve bu yüzden anne içindeki penisi tahrip etmesi gerektiğini hisseder. Annesi ile cinsel birleşmeye girmesi için bir güdüleyici olarak hareket eden (ve kızda eş-cinsel konumu sağlamlaştıran) başka bir etken kaygı ile yoğunlaşmış olan bilgi arzusudur[2]. Bilgi arzusu yıkıcı eğilimlerle eş zamanlı olarak ortaya çıkar ve hemen ardından kaygıyı denetim altına alması için zorlanır. Bir algı organı, daha açık olmak gerekirse, göz[3], kulak ya da ikisinin birleşimi ile özdeşlik kurmuş içe yansıtılan penis aracılığıyla, annesinin içine kendi penisi, dışkıları ve babasınınkiler ile ne tarz bir tahrip yapılmış olduğunu ve burada penisinin ne tarz tehlikelere maruz kaldığını keşfetmek ister.

Böylece erkek çocuğun hâlâ sadizminin egemenliği altında olduğu ve kullandığı araçların tamamen yıkıcı bir doğası olduğu bir dönemde bile kaygıyı denetim altına alma dürtüsü genital doyum elde etmek için bir uyarıcı ve gelişimi destekleyen bir etken haline gelir. Buna ek olarak, bu evrede yıkıcı araçlar, annesi içindeki babasından kurtuluncaya dek, kısmen telafi edici eğilimlere yardım etmesi için –bu şekilde yine zorlayıcı ve incitici şekilde davranıyor olsalar da- zorlanır.

---

[1] Eğer annesi için olumlu duyguları yeterince sürdürülememişse, annesinin bedeni de içinde olduğunu varsaydığı babasının penisine karşı saldırganlığının sonucu olarak bir nefret nesnesi olarak kalır; daha sonra anneden uzaklaşır.

[2] Krş. 8. Bölüm.

[3] Krş. Mary Chadwick, "Über die Wurzel der Wiss begierde" ["Merakın Kökeni Üzerine"] (1925).

"Penisli Kadın"

Çocuğun annesinin bedeninin de babasının penisini içerdiği inancı daha önce de bahsettiğim gibi "penisli kadın" düşüncesine yol açar. Annesinin kendisine ait dişil bir penisi olduğu ile ilgili cinsel teori bence, bir dizi tehlikeli penis ve tehlikeli cinsel birleşmeye girişmiş ebeveyn ile dolmuş olan anne bedeninden korkusundan daha da derine yerleşmiş olan korkuların yer değiştirmesi sonucu değişiminden kaynaklanır. "Penisli kadın" her zaman –belirtmem gerekir ki– babanın penisine sahip olan kadın demektir[1].

Normalde, erkek çocuğun annesinin içindeki babasının penislerinden korkusu nesneleri ile ilişkisi geliştikçe ve kendi sadizmini keşfettikçe azalır. "Kötü" penisten korkusu büyük ölçüde babasının penisine karşı saldırgan itkilerinden kaynaklandığından ve imagolarının karakteri büyük ölçüde kendi sadizminin nitelik ve niceliğine bağlı olduğundan, sadizmin azalması ve bununla birlikte kaygısının azalması üstbenliğinin katılığını dindirecek ve böylece hem içselleşmiş hayali nesneler, hem de dışsal gerçek olanlar ile benliğin ilişkilerini geliştirecektir.

Oidipus Çatışmasının Sonraki Evreleri

Eğer birleşik ebeveynin imagosu ile beraber, yalnız babanın ve yalnız annenin imagosu, özellikle "iyi" anne imagosu,

---

[1] "Homosexualitat und Ödipuskomplex" ["Eşcinsellik ve Oidipus Kompleksi"] (1927) adlı makaleyi yazan Felix Boehm'e göre, erkeklerin sıklıkla sahip olduğu kadınların vajinasının büyük, "tehlikeli" ve hareket eden bir penis gizlediği –dişil bir penis– ile ilgili fantezilerinin, bilinçdışında annenin vajinasındaki babanın koca, ürkütücü penisinin gizli varlığı ile ilgili düşünceleri ile bağlantılı olmalarından dolayı patojenik değeri vardır. Daha önceki bir makalede 'Homosexualitat und Polygamie' ["Eşcinsellik ve Çokeşlilik"] (1920)adlı yazısında Boehm aynı zamanda erkeklerin sıkça annelerinin içinde babalarının penisi ile karşılaşma arzularının olduğunu ve bu arzunun babasının penisine karşı saldırgan itkilere dayandığını işaret etmiştir. Annelerinin vajinasındaki penisine saldırma itkileri ve bu saldırgan itkinin bastırması Boehm'e göre eşcinsel olmalarında önemli etkenlerdir.

yeterince güçlü şekilde etkin ise, erkek çocuğun olgunlaşan nesnelerle ilişkisi ve gerçekliğe uyumu annesinin içindeki babasının penisi hakkındaki fantezilerin gücünü kaybetmesi ile ve zaten her durumda azalmış olan nefretinin daha güçlü şekilde gerçek nesnesine yönelmesi ile sonuçlanacaktır. Bunda birleşik ebeveynin imagosunun bir kere daha [tek figürlere] tam olarak ayrılmış olmasının etkisi vardır. Nefreti ve kaygısı başlıca gerçek babasına (ya da babasının penisine) ya da yer değiştirme ile, hayvan fobileri vakasındaki gibi, bazı diğer nesnelere uzanacakken, annesi en üst seviyede libidinal itkilerinin nesnesi haline gelecektir. Annesi ve babasının bu ayrı imagoları sonradan daha belirgin şekilde dikkat çeker ve gerçek nesnelerin önemi artar; ve böylece Oidipus eğilimlerinin ve gerçek babası tarafından hadım edilme korkusunun öne çıktığı bir döneme girilecektir[1].

Tüm bunlara rağmen, ilk kaygı durumları, bence, gelişim sırasında az ya da çok maruz kaldığı tüm değişimlere rağmen onda hâlâ gizildir[2]; böylece bu kaygı durumlarından ortaya çıkan sonraki evrelere ait mekanizmalar ve tüm savunucu mekanizmalar da gizildir. Zihnin en derin katmanlarında, bu yüzden, annesine ait babasının "kötü" penisi tarafından hadım edilmeyi bekler. Ancak ilk kaygı durumları çok güçlü olmadığı ve her şeyden öte annesi yeterince "iyi" anneyi simgelediği sürece, anne bedeni, fethedilmesi kaygı durumunun büyüklüğüne göre az ya da çok risk içermesine rağmen, yine de arzulanan bir yer olacaktır. Her normal erkekte cinsel ilişki ile birleşen tehlike ve kaygının bu öğesi, cinsel etkinliğin bir güdüleyicisidir ve cinsel birleşmeden elde ettiği libidinal doyumu artırır; ancak eğer bu güdüleyici belirli bir sınırı aşarsa bozucu bir etkisi olacaktır ve hatta cinsel eylemi icra etmesini tamamen engelleyecektir. En derin bilinçdışı fante-

[1] Bu, birleşik ebeveyn imagosunun ayrılmasının başarılı şekilde gerçekleşmiş olmasının ve çocukluk psikotik kaygısının değişmiş olmasının bir işaretidir. Krş. 9. Bölüm.

[2] Krş. 9 ve 10. Bölüm.

zilerinde cinsel birleşme, annesinin içinde zannedilen babasının penisini yok etmeyi ya da tahrip etmeyi içerir. Annesi içindeki babası ile mücadeleleri bence, normalde genital şekilde annesine sahip olduğunda yer alan bu sadistik itkilere bağlıdır. Böylece, annesinin bedenindeki baba penisinin ilk yer değiştirmesi onun için annesini kalıcı kaygı nesnesi yaparken –kişiden kişiye seviyesinin çok büyük ölçüde değişiklik göstermesine rağmen-, aynı zamanda çoğunlukla onun için kadınların cinsel çekiciliğini artırır, çünkü bu kaygısının üstesinden gelmek için bir güdüleyicidir.

Normal olarak, erkek çocuğun genital eğilimleri güçlendikçe ve sadistik itkilerinin üstesinden gelindikçe, telafi etme fantezileri daha geniş bir alanı kapsamaya başlar. Daha önce de zaten görüldüğü gibi, annesi ile ilgili telafi edici fanteziler zaten sadizmi hâlâ baskınken vardır ve babasının onun içindeki "kötü" penisini tahrip etme şeklini alır. İlk ve başlıca nesnesi annesidir, ve anne onun için "iyi" nesneyi daha çok simgeledikçe, telafi edici fantezilerin anne imagosuna bağlanması kolaylaşır[1]. Bu özellikle açıkça oyun analizinde görülür. Erkek çocuğun tepkisel eğilimleri daha güçlü hale geldiğinde yapıcı şekilde oynama başlar. Evler ve köyler kurma oyunlarında örneğin, annesinin bedenini ve kendi bedenini[2] (her ayrıntıda analizinin daha erken bir evresinde oynamış olduğu ya da hâlâ birbirini izleyen yapıcı oyunlarında oynadığı yıkıcılık eylemleri ile uyumlu bir şekilde) eski haline getirmeyi simgeleyecektir. Daha sonra çeşitli şekillerde evleri bir araya koyarak bir şehir kuracak, ve trafiği düzenleyen bir polis olarak bir oyuncak adam yerleştirecek –kendini temsil

[1] Erkek çocuğun telafi edici eğilimleri "iyi" nesneye, yıkıcı eğilimlerinin de "kötü" nesneye yönelmiş olması başka bağlamda zaten açıklığa kavuşturulmuştu.

[2] Erkek çocuğun annesinin içi ile ilgili kaygı durumları ve kendi bedeni ile alakalı kaygısı birbiriyle ilişkili ve birbirine bağlı olduğundan annesinin bedenini eski haline getirme fantezileri her konuda kendi bedeninin onarımı için geçerlidir. Şimdi telafi etme fantezilerinin bu yönünü ele almaya devam edeceğiz.

eden- ve bu polis her zaman arabaların birbirine vurmamasına ya da evlerin hasar görmemesine ya da yayaların ezilmemesine dikkat edecektir. Oysaki önceki oyunlarında şehir sıklıkla çarpışan araçlar ve yere serilmiş insanlardan hasar görmüştür. Daha da erken bir dönemde, daha doğrudan sadizmin olduğu bir dönemde, annesinin içini ve içeriklerini, yani babasının penisi ve çocukları simgeleyen her çeşit maddeyi ıslatır, yakar ve keserdi. Aynı zamanda bu yıkıcı eylemler babasının penisinin yaptığı ve babasının bunları yapmasını da istediği hasarı temsil etmişti. Hareket eden arabalar tarafından temsil edilmiş, şiddetli ve bunaltıcı penisin (babasının ve kendisinin) annesini tahrip ettiği ve oyuncak insanlarla temsil edilmiş içindeki çocukları incittiği bu sadistik fantezilere bir tepki olarak şimdi anne bedenini –şehir- daha önce hasar verdiği her şekilde onarma fantezileri yer almaktadır.

Telafi Edici Eğilimler ve Cinsel Faaliyetler

Bu sayfalarda çok kez cinsel eylemin iki cinsiyet için de çok önemli kaygıyı denetim altına alma araçları olduğunu söylemiştim. Çocuğun gelişiminin erken evrelerinde, libidinal amaçlara ek olarak, nesneyi incitme ya da tahrip etmeye (sahne arkasında olumlu eğilimler zaten iş başında olmasına rağmen.) neden olurlar. Sonraki evrelerde ise sağladığı libidinal doyumun ötesinde, cinsel eylemin annenin incinmiş bedenini eski haline getirmeye ve böylece kaygı ve suçluluğu denetim altına almaya yararlar.

Kız çocuğunun eşcinsel tutumunun altında yatan kaynakları incelediğimde, iyileştirici güçleri ve cinsel eylemde yapıcı tümgüçlülük ile birlikte bir penise sahip olma fikrinin onun için ne kadar önemli olduğuna işaret etmiştim. Burada söylenmiş olan aynı şekilde erkeğin heteroseksüel tutumuna da uygulanabilir. Genital evrenin öncülüğünde, cinsel birleşmede penise sadece kadına haz verme işlevi değil, aynı zamanda kendi ve babasının penisi ile annesine verilmiş olan tüm hasarı onarma işlevini atfeder. Erkek çocukları analiz ederken penisin onlar için her türlü şifalı ve arındırıcı işlevini

icra etmeye yaradığını keşfettim. Eğer, sadistik tümgüçlülük dönemi boyunca erkek çocuk hayal gücünde penisi sadistik amaçları için kullanmışsa – idrarı ile sel basması, zehirlenme ya da yakma-, telafi etme döneminde penise bir yangın söndürücü, ovma fırçası ya da iyileştirici ilaç kabı olarak bakacaktır. Tıpkı daha önce kendi penisinin sadistik niteliklerine inancı babasının penisinin sadistik gücüne inancını içerdiği gibi, şimdi de iyi "penis"e inancı babasının "iyi" penisine inancını içerir. Ve tıpkı sadistik fantezileri babasının penisini annesini tahrip edici bir araca dönüştürdüğü gibi, telafi edici fanteziler ve suçluluk hissi de daha sonra onu tedavi edici güçleri ile "iyi" bir organa dönüştürür[1]. Sonuç olarak, babasından kaynaklanan "kötü' üstbenliğinden korkusu azalır ve gerçek nesneleri ile ilişkisinde "kötü" babası ile özdeşleşme (kısmen kaygı nesnesi ile kendi özdeşleşmesine dayanır) azaltılabilir ve onun kendisini daha güçlü şekilde "iyi" babası ile tanımlamasına olanak verir. Eğer benliği babasına karşı belirli bir miktar yıkıcı duyguyu değiştirebilir ve tahammül edebilirse ve eğer babasının "iyi" penisine inancı yeterince güçlü ise, hem babası ile rekabetini (heteroseksüel bir konumun kurulması için önemli olan) ve hem de onunla özdeşleşmesini sürdürebilir. Babasının "iyi" penisine inancı annesi için hissettiği cinsel çekiciliği arttırır, çünkü fantezisinde daha sonra çok da tehlikeli olmayan nesneleri ve aslında ar-

[1] Erkek çocuğun annesine karşı suçluluk hissi ve babasının "kötü" penisinin annesine zarar verebileceği korkusu hiç de az olmayan bir derecede babasının penisni de onarma ve onu anneye geri verme ve barışçıl bir şekilde ikisinin birleşme çabasına katkı sağlar. Bazı durumlarda arzusu o kadar baskın hale gelebilir ki annesinden bir sevgi nesnesi olarak vazgeçecek ve onu tamamen baabsına devredecektir. Bu durum annesini eski haline getirme ve ona doyum verme işlevi olan babasının penisine karşı telafi etme amacına hizmet edebildiği durumda bir eşcinsel konuma geçmesinde onu isteklendirir.

zulanan nesneleri – "iyi" penisin bir sevgi nesnesi olduğu eşcinsel tutum ile ilgili- içerecektir[1]. Yıkıcı itkileri nesneleri olarak ("kötü" bir nesne olarak deneyimlenen) babasının penisiyle rekabetini sürdürecek ve olumlu itkileri başlıca annesine yönelecektir.

Heteroseksüellikte Dişil Dönemin Önemi

Erkek çocuğun gelişiminin bu sonucu başlıca erken dişil dönemin uygun şekilde ilerlemesine bağlıdır. Daha önce de vurguladığım gibi bu, erkek çocuğun bu evrenin üstesinden gelmek adına ulaşması gereken heteroseksüel konumun sağlam şekilde kurulması için bir koşuldur. Daha önceki bir makalede[2] erkek çocuğun bir penise sahip olmanın gururunu pekiştirerek dişil döneminden kaynaklanan nefret, kaygı, haset ve aşağılık duygularını sıklıkla telafi ettiğini ve bu gururun düşünsel faaliyetlerle yer değiştirdiğini göstermiştim[3]. Bu yer değiştirme kadınlara karşı düşmanca bir rekabet tavrının temelini oluşturur ve penis haseti nasıl kadınların karakter oluşumunu etkileşmişse aynı şekilde bu da onlarınkini etkiler. Anne bedenine sadistik saldırıları yüzünden hissettiği aşırı kaygı, karşı cins ile ilişkilerinde çok ciddi bozulmaların kaynağı haline gelir. Ancak eğer kaygı ve suçluluk hissi daha az

---

[1] Erkek çocuğun "kötü" penisten korkusu ya da çok sık olmamakla birlikte kendi sadizmine tahammül edememesi "iyi" penise inancını çok fazla yükselttiğinde, sadece annesi içindeki babasının penisi ile ilgili değil aynı zamanda üstbenliği ile de ilgili, kadınlara karşı tutumu oldukça bozulmuş hale gelebilir. Heteroseksüel eylem her şeyden önce eşcinsel arzularını doyurmaya yarayacaktır ve rahim "iyi" penisi içeren bir şeyden daha fazlası olmayacaktır.

[2] "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928).

[3] "Über die Wurzel der Wiss begierde" ["Merakın Kökeni Üzerine"] (1925) adlı makalesinde Mary Chadwick erkek çocuğun bilgi arzusunu uygulaması tarafından bir çocuğa sahip olma yetersizliği ile uzlaştığını ve bilimsel keşif ve düşünsel başarıların onun için çocuk sahibi olmanın yerini aldığını düşünür. Ona göre, zihin açısından kadınlara karşı bir rekabet tavrının takınılmasına neden olan, kadınların çocuk sahibi olabilmelerine karşı hasetin zihinsel düzleme yer değiştirmesidir.

şiddetli hale gelirse, kadınları sezgisel şekilde anlayabilmesine olanak sağlayan telafi etme fantezilerinin birçok unsurunu ortaya çıkaran da tam olarak bu duygular olacaktır.

Bu erken dişil dönemin erkek çocuğun kadınlarla ileriki yaşamındaki ilişkileri üzerine daha başka olumlu etkisi de vardır. Erkek ve kadının cinsel eğilimleri arasındaki farklılık, bildiğimiz gibi, iki taraf için de farklı psikolojik tatmin olma koşulları gerektirir ve birbirleri ile ilişkilerinde her birinin farklı ve birbiri ile uyumsuz isteklerinin yerine getirilmesi peşinden koşmalarına yol açar. Genellikle, kadın sevgi nesnesinin her zaman onunla olmasını ister – yani, içinde; ancak erkek dışa doğru yönelmiş psikoseksüel eğilimler ve kaygıyı denetim altına alma yöntemleri nedeniyle, sıklıkla sevgi nesnesini değiştirmeye meyillidir (Gerçi bir yandan da, "iyi" annesini temsil ettiği sürece, onu tutma arzusu bu eğilime karşı durur.) Bu zorluklara karşın, yine de kadınların zihinsel ihtiyaçları ile temas halinde olabildiyse, bu geniş ölçüde annesi ile ilk özdeşleşmelerinden dolayı olacaktır. Çünkü bu dönemde babasının penisini bir sevgi nesnesi olarak içe yansıtır ve eğer annesi ile ilişkisi iyiyse, onun kadının penisi içe katma ve muhafaza etme eğilimini anlamasına yardım eden bu bağlamda sahip olduğu arzu ve fantezileridir[1]. Buna ek olarak, bu dönemde ortaya çıkan babası tarafından çocukları olması arzusu onun kadına çocuğu gibi bakmasına yol açar ve kadına karşı eli açık anne rolünü oynar[2]. Bu şekilde aynı zamanda eşinin, annesi ile güçlü bağlanmasından doğan sevgi-

[1] Edoardo Weiss, "Über eine noch unbeschriebene Phase der Entwicklung zur heterosexuellen Liebe" ["Eşcinsel Sevgide Betimlenmeyen Bir Gelişim Evresi Üzerine"] (1925) adlı makalesinde nesnenin erkek erişkin tarafından yapılmış heteroseksüel seçiminin, kendi dişilliğinin yansıtılmasından kaynaklandığını belirtir ve bu yansıtma mekanizması nedeniyle erkek erişkinin kısmen kadın eşe karşı anneliğe özgü bir tavır tutturduğuna inanır. Aynı zamanda kadının benzer bir şekilde son bir heteroseksüel konuma erilliğinden vazgeçerek ve onu sevdiği adama yerleştirerek eriştiğine işaret eder.

[2] Reich birçok hastada penisin anne memesi ve memenin anne sütü rolünü yüklendiğini göstermiştir (Krş. *Die Funktion des Orgasmus* [*Orgazmın İşlevi*] 1927).

arzularını da doyurur. Bu yüzden, ve sadece bu yüzden, erkek çocuk dişil unsurlarını yücelterek ve dişil evreden kaynaklanan annesine karşı duyduğu haset ve nefret duygularının üstesinden gelerek[1], genital evrede heteroseksüel konumunu sağlamlaştırabilecektir.

Genital evreye tam olarak erişildiğinde, cinsel güç için gerekli olan koşulun neden erkek çocuğun penisin "iyiliği"ne –yani, cinsel eylem yoluyla telafi etme yetisine- inanması olduğundan zaten bahsetmiştim[2]. Bu inanç neticede somut – ruhsal gerçeklik açısından somut- bir koşul ile bağlantılıdır, başka bir deyişle bedeninin içinin iyi durumda olduğu inancıdır. İki cinsiyette de kaygı durumları, saldırılardan doğan ve kişinin kendi bedeni içinde karşılaştığı ve anne bedenindeki benzer olaylarla ilişkili durumlar ile sıkıca birleştirilen kaygı-durumları en derin tehlike durumlarını oluşturur. Tüm beden ile ilgili hissedilen kaygının yalnızca bir kısmı –ama önemli bir kısmı- olan hadım edilme korkusu, erkek bireyde tüm diğer korkuları az ya da çok ölçüde gölgede bırakan baskın olan konu haline gelir. Bunun nedeni özellikle cinsel gücündeki bozulmaların dayandığı en derin kaynaklardan birinin bedeninin içerisi hakkındaki kaygısı olmasıdır. Erkek çocuğun oyununda tekrar kurmaya çok hevesli olduğu ev ya da kasaba hem annesinin yenilenmiş ve bozulmamış bedenini[3], hem de kendininkini belirtir.

---

[1] Benzer bir şekilde penis hasetinin başarılı şekilde üstesinden gelerek ve eril unsurların yüceltilmesi ile kız iyi kurulmuş bir heteroseksüel konum için ön koşul yaratır.

[2] Böyle bir inanma durmadan analizde üstbenliğin katılığı, kaygı ve sadizmin azalmasına oranla güçlenir ve genital evre daha açık şekilde nesnesi ile ilişkisinde ve üstbenliği, benliği ve altbenliği ile ilişkisinde bunu izleyen bir ilerleme ile ortaya çıkar.

[3] "Saf" ve dokunulmamış kadın böylece, neticede babanın penisi tarafından ve tehlikeli dışkıları tarafından kirletilmemiş (tahrip edilmemiş), böylece erkeğe bozulmamış içinden iyi, iyileştirici –saf- özleri verebilen kadındır.

Penis- Gururunun İkincil Pekiştirilmesi

Erkek çocuğun gelişimini anlatırken, penisin onun için sahip olduğu önemin daha da artmasına neden olan belirli etmenlere dikkat çekmiştim. Bunlar şu şekilde toparlanabilir: (1) İlk tehlike durumlarından doğan ve dişil konumdan kaynaklanan tüm korkuları içeren kaygı – bedeninin tüm parçalarının ve bedeninin içinin saldırıya uğraması korkusu- dışsal bir organ olan penise yer değiştirir ve böylece burada daha rahat denetim altına alınabilir. Erkek çocuğun penisinden ve bunun kapsadığı her şeyden dolayı hissettiği yüksek gururun, özellikle dişil konumun onu maruz bıraktığı korku ve hayal kırıklıklarını bir denetim altına alma yöntemi olduğu söylenebilir[1]. (2) Penisin erkek çocuğun öncellikle yıkıcı sonradan yaratıcı tümgüçlülüğünün bir aracı olduğu olgusu, kaygıyı bir denetim altına alma aracı olarak önemini arttırır. Dahası böylece tüm bu işlevleri gerçekleştirmede – örneğin tümgüçlülük hissini, gerçeklik sınaması ve nesnelere karşı ilişkisini sağlarken ve bu işlevler aracılığıyla egemen olan kaygıyı denetim altına işlevine hizmet ederken- bedenin içi, imagolar ve dışkılar –görünmeyen ve bilinmeyen– bilinçdışında karşılaştırılırken, penis, ya da daha doğrusu onun ruhsal temsilleri, özellikle benlik ile yakın ilişkiye girer ve benliğin ve bilincin bir temsili haline getirilir[2]. Buna ek olarak, çocuk ya da yetişkin, erkek hastaları analiz ederken içlerinde hakim olan kötü imago ve dışkılarından korkuları (yani bilinçdışı) azaldıkça, kendi cinsel güçlerine inançlarının kuvvetlendiğini ve benlik gelişiminin mesafe kat ettiğini bulmuştum[3]. Bu ikinci etki kısmen erkek çocuğun "kötü" üstbenliğinden ve bedeninin "kötü" içeriklerinden azalmış korkusunun kendini içe yansıtılan "iyi" nesnelerle daha iyi şekilde özdeşleştirmesine

---

[1] Krş. "Early Stages of the Oedipus Conflict" ["Oidipus Çatışmasının İlk Evreleri"] (1928).

[2] Bu görüş analitik gözlemin iyice yerleşmiş bir olgusu tarafından desteklenir, yani, penisin ve erkek gücünün genel olarak eril etkinliği temsil etmesi.

[3] Krş. "A Contribution to the Theory of Intellectual Inhibition" ["Düşünsel Ketlenme Teorisine Bir Katkı"] (1931).

olanak sağlamasından ve böylece benliğin daha da kuvvetlenmesine izin vermesinden dolayıdır.

Penisinin yapıcı tümgüçlülüğüne güveni kesin olarak oluşur oluşmaz, içindeki babasının "iyi" penisinin gücüne inancı, onun için kendi penisi tarafından zaten belirlenmiş olan gelişim çizgisini güçlendirecek ve destekleyecek olan tümgüçlülüğüne ikincil bir inancın temelini oluşturacaktır. Ve daha önce söylenmiş olduğu üzere nesnelerle ilişkisinin olgunlaşmasının sonucu olarak nefret duyguları ve hadım edilme korkusu rahatlamaya başladığında ve gerçek babasına saplandığında, gerçekdışı imagolarının arka plana atıldığı görülecektir. Aynı zamanda telafi etme eğilimleri artan şekilde dışsal nesnelere yönelir ve kaygıyı denetim altına alma yöntemleri daha gerçekçi hale gelir. Gelişimindeki tüm bu ilerlemeler genital evrenin egemenliğinin artması ile paralel gider ve Oidipus çatışmasının sonraki evrelerini niteler.

Cinsel Gelişimdeki Bozulmalar

Çocuğun yoğun kaygı durumlarının bir kaynağı olan ve sürekli cinsel ilişkide birleşmiş ebeveyn üzerine fantezilerine zaten vurgu yaptık. Böyle bir fantezinin etkisi altında annesinin bedeni her şeyden öte, aşırı derecede tehlikeli ve çocuğa karşı anne ve babanın birlik oluşturmasını temsil eder. Eğer bu birleşik ebeveyn imagosunun ayrılması gelişim sırasında yeterli bir derecede yer almazsa, çocuğun hem nesne ilişkileri hem de cinsel yaşamı ciddi bozulmalara maruz kalacaktır. Birleşik ebeveyn imagosunun hakimiyeti deneyimlerime göre küçük çocukların anneleri ile daha doğrusu annelerinin memeleri ile ilk ilişkilerindeki bozulmalara kadar uzanır[1]. Bu durum, her iki cinsten çocuklarda da çok temel olsa da, her biri için gelişimin en erken evrelerinde bile farklıdır. İlerleyen sayfalarda da erkek çocukların üzerine yoğun-

[1] Krş. 8. Bölüm.

laşacağım ve bu korkutucu fantezilerin nasıl hakimiyet kazandığını[1] ve hangi yollarla cinsel gelişimini etkilediğini inceleyeceğim.

Erkek çocuk ve erişkinlerin analizlerinde güçlü oral-emme itkiler, güçlü oral-sadistik olanlarla birleşmiş olduğunda, bebeğin annesinin memesine nefretle çok erken bir dönemde yüz çevirmiş olduğunu bulmuştum[2]. Anne memesine karşı erken ve yoğun yıkıcı eğilimler onun çoğunlukla "kötü" bir anneyi içe yansıtmasına yol açmıştır; ve beraberinde gelen ve ani şekilde anne memesini bırakmasını, babasının penisinin fazlasıyla güçlü şekilde içe yansıtılması izlemiştir. Dişil dönemi annesine karşı nefret ve haset duyguları tarafından yönetilmiştir ve aynı zamanda güçlü oral-sadistik itkilerin sonucu olarak, içselleşmiş baba penisinden yoğun nefret[3] ve buna bağlı yoğun bir korkusu olmaya başlamıştır. Aşırı güçlü oral-emme itkileri sürekli ve bitmek bilmez besin alma fantezilerinin gelişmesine neden olmuştur; ancak aynı zamanda besin ve cinsel doyum alma (ikisi de babanın penisi ile birleşme yoluyla) işkence ve yıkıcılığa dönüşür. Bu anne bedeninin içinin patlama noktasına kadar onu her şekilde tahrip eden çok büyük "kötü" penisleri ile dolu olduğu varsayımına neden olur. Hayalinde anne sadece "penisli kadın" değildir, ancak aynı zamanda babasının penisleri ve bunlarla

[1] Kızlardaki uygulamasının açıklaması için bir önceki bölüme bakınız.

[2] Böyle bazı vakalarda emme dönemi kısa ve doyumsuzdur; diğer çocuklarda yalnızca biberon verilmiştir. Ancak tüm görünümüyle emme dönemi doyurucu olmuş olduğunda bile çocuk yine de memeye çok erken bir dönemde nefret duygularıyla yüz çevirebilir ve babasının penisini çok güçlü şekilde içe atmış olabilir.

[3] Erkek çocuğun babasının penisinden çok güçlü nefreti anne memesine ve bedenine yöneltilmiş aşırı güçlü yıkıcı fantezilere dayanır; böylece burada da anneye karşı erken tavrı babasına karşı tavrını etkilemektedir.

özdeşlik kuran tehlikeli dışkısı için bir çeşit kap haline gelmiştir[1]. Bu şekilde babasına ve babasının penisi ile ilişkili büyük miktarda nefret ve kaygıyı annesine yer değiştirmiştir[2]. Dolayısıyla güçlü ve olgunlaşmamış bir oral-sadizm, bir yandan çocuğu cinsel ilişkide birleşen ebeveynine saldırılar yapmaya ve bu açıdan imagolarından dehşete düşmesine teşvik eder, diğer bir yandan da onu ilk kaygı durumlarına karşı ayakta tutabilecek olan ve iyi bir üstbenliğin oluşumunu (yardım eden figürler şeklinde)[3] ve aynı zamanda heteroseksüel bir konumu hazırlayan iyi bir anne-imagosunu oluşturmasını önler.

Buna, böyle vakalarda aşırı sadizm tarafından yönetilen dişil bir dönemin sonucu da eklenmelidir. Erkek çocuğun babasının korkunç derecede büyük "kötü" penisini aşırı güçlü şekilde içe yansıtması, bedeninin annesinde olduğu gibi aynı tehlikelere içerden maruz kalmış olduğuna onu inandırır. Ve birleşik düşman ebeveyninin içe yansıtılması, "iyi" bir annenin çok güçsüz şekilde içe yansıtılması ile birlikte aynı yönde çalışır. Kendi içi ile ilgili aşırı kaygıya neden olmasında bu içe yansıtma süreçleri, sadece ciddi zihinsel

---

[1] Bu fantezilerden doğmuş olan imagolar genellikle hem erkek çocuğun annesinin gerçek tablosu ile oldukça uyumludur, hem de onu tamamen örter. Burada neden ve sonuç birbirini pekiştirir. Erkek çocuğun en erken kaygı durumlarının çok güçlü faaliyeti nedeniyle, nesne ilişkisinin ve gerçekliğe uyumunun gelişimi ketlenmiştir. Bunun sonucu olarak, nesneler ve gerçeklik dünyası bu ilk kaygı durumlarına ait kaygısını azaltmaz, böylece bunlar zihnine egemen olmaya devam eder. Böyle vakalarda çocuğun gerçeklik ilişkisinin kalıcı şekilde bozulmuş kaldığını ve sonuç olarak gerçekliğin daha sonra baskın olarak fantezi edilmiş kaygı durumlarına göre anlaşılmaya ve değerlendirilmeye devam ettiğini bulmuştum.

[2] Önceki bölümde benzer bir yer değiştirme sürecinin izini kız çocuklarda sürmüştük. Nefreti ve haseti başlıca annesinin bedenine katmış olduğu babasının penisi ile ilgili olduğundan, başlangıçta çoğunlukla anneye yöneltilmiş olan bu duyguları babasının penisiyle yer değiştirir. Sonucunda erkeklere karşı tutumu ciddi bozulmalara açık olur.

[3] Krş. "Personification in the Play of Children" ["Çocukların Oyununda Canlandırma"] (1929).

hastalığın değil, aynı zamanda cinsel gelişiminde ciddi bozulmaların da yolunu açar. Bu bölümde daha önce işaret ettiğim gibi, bedende "iyi" içeriklere sahip olma ve bununla birlikte, genital düzeyde, "iyi" bir penise sahip olma cinsel gücün bir ön koşuludur. Eğer erkek çocuğun annesinin memesine ve bedenine saldırıları son derece yoğun olmuşsa, böylece hayalinde annesi babasının ve kendisinin penisi tarafından tahrip edilmişse, anneyi eski haline getirmek için "iyi" bir penise gittikçe daha çok ihtiyacı olacaktır; ve babasının penisleri ile dolu annesinin tehlikede olan ve tehlikeli bedeninden korkularını gidermek adına cinsel gücüne belirgin bir güveni olması gerekecektir. Zaten tam olarak "iyi" bir penis ve cinsel güce sahip olduğuna inanmasını engelleyen, annesi ve kendi bedeninin içerikleri için duyduğu korkusudur. Tüm bu etmenlerin birikimi, ilk yaşantılarına uygun olarak, ya sevgi nesneleri olarak kadınlara yüz çevirmelerine neden olabilir ya da heteroseksüel konumda gücünde bozulmalardan sıkıntı yaşayabilir ya da eşcinsel olabilir[1].

Vaka Geçmişi

Hasta (Bay A). paranoid ve hipokondri nitelikli özellikleri ile ciddi bir saplantı nevrozundan muzdarip ve cinsel gücü şiddetli şekilde bozulmuş olan otuz beş yaşında bir eşcinseldi. Analizinde, genel olarak kadınlarla ilişkilerinde egemen olan güvensizlik ve tiksinme duygularının annesini görmediği zamanlarda annesinin devamlı olarak babası ile cinsel ilişki ile birleştiği ile ilgili fantezilerine kadar izi sürülebildi. Annesinin bedeninin içinin babasının tehlikeli penisleri ile dolu olduğunu varsaymıştı[2]. Aktarım durumunda, annesi ile

[1] Uç vakalarda libidosu hiçbir konumu sürdüremeyecektir.

[2] Bu yer değiştirme nedeniyle annesi babasının penisinin niteliklerini kazanır, öyle ki annenin kendi kişiliğinin çok azı geride kalmıştır. Bay A bilinçdışında annesini babasının penisi ile özdeşleştirdi (bilinçli olarak bir erkek çocuk ile). Bu çeşitli yer değiştirmelerin sonucu olarak hastanın bilinçli şekilde bile cinsiyetleri ayırmada büyük zorlukları vardı.

ilişkisinde hissettiği suçluluk ile çeşitli yollarla gizlenen annesinden nefreti ve korkusu[1] her zaman ebeveynin cinsel birleşmesi ile yakından bağlantılıydı. Kaygılı hissettiğinde giysilerime ve dış görünüşüme kısa bir bakış attıktan sonra her zaman Bay A hasta ya da bakımsız gözüktüğümü ya da iyi olmadığımı düşünürdü. Aslında bu içsel olarak zehirlenmiş ve tahrip edilmiş olduğum anlamındaydı. Bu duyguların kökeni küçük bir çocukken sabahları annesinin babası ile cinsel birleşmesi tarafından zehirlenmiş ya da tahrip edilmiş olup olmadığını ortaya çıkarmak adına annesini izlediği kaygılı bakışlara ve sınamaya kadar gidebilirdi[2]. Her sabah annesini ölü bulmayı bekledi. Zihin yapısında, annesinin dış görünüşünde ve davranışlarında her ayrıntı, önemsiz olsa da, ebeveyni arasındaki herhangi bir fikir ayrılığı, ona karşı annesinin tavrında her değişiklik –kısacası etrafında olan her şey– hep beklenilmiş olan felaketin sonunda gerçekleştiğine bir kanıt haline geldi. Çeşitli yollarla ebeveyninin birbirlerini tahrip ettiklerini hayal ettiği mastürbasyon fantezileri (isteğin gerçekleşmesi) fazla endişe[3], korku ve suçluluğun kaynağıydı. Bu kaygı çevresini devamlı izlemesine yol açtı ve bilgi için saplantılı arzusunu artırdı. Cinsel birleşme sırasında

---

[1] Ernest Jones "Fear, Guilt and Hate" ["Korku, Suçluluk ve Nefret"] (1929) adlı makalesinde bu mekanizmaya dikkat çekmişti.

[2] Bay A'nın kaygısı özellikle şiddetli olduğunda, cadde ve evim (ve aslında tüm dünya) pislikten boğulur gibi göründü. Bu zihin durumunda Bay A beni sıklıkla merdivenleri temizleyen ve ona tiksindirici görünen gündelikçi kadın ile özdeşleştirirdi. Bu kadın onun gözünde çok nahoştu, çünkü suçluluk hissini ve kaygısını yükseltirdi. Onun hatasından dolayı değeri düşürülmüş ve verimsizleştirilmiş ve kirletilmiş ve zehirlenmiş içini –evi– boşuna temizlemeye çalışan annesini temsil etti. Cinsel ilişkiye giren ebeveynine ve zehirli dışkıları ile annesinin bedeninin içine saldırmış olma fantezilerinin bir sonucu olarak, annesinin durumu için kendini sorumlu hissetti.

[3] Bazı erken kaygı durumlarının ciddi cinsel bozulmaların kökeninde olabildiğini örneklemeyi istediğimden, gelişiminin çıktısına katkıda bulunmuş olan erken izlenim ve etkilerin bolluğundan sadece iki etmen seçeceğim: Annesi rahatsız bir kadındı ve babası tüm ailenin korktuğu sert ve zalim bir adamdı.

ebeveynini gözlemlemek ve cinsel gizliliklerini keşfetmek için sabit arzusu tüm benlik enerjisini emdi. Aynı zamanda bu arzu annesinin cinsel birleşmesini önleme ve onu babasının tehlikeli penisinin neden olabileceği zarardan koruma isteği tarafından pekiştirildi[1].

Ebeveyninin cinsel birleşmesi ile ilgili duyguları aktarım durumuna, özellikle Bay A'nın benim sigara içmeme yakından ilgisi ile yansıtıldı. Eğer, örneğin önceki seanstan kül tablasında hâlâ duran bir izmarit olduğunu fark ederse, ya da eğer odada bir sigara kokusu var ise çok içip içmediğimi, kahvaltıdan önce mi içtiğimi, içtiğim sigaranın iyi bir marka mı olduğunu ve bunun gibi şeyleri merak ederdi. Bu sorular ve buna bağlı duygulanımları annesinden korkusu ile bağlantılıydı. Bunlar gece boyunca ebeveyninin ne kadar sık ve hangi yollarla cinsel birleşme yaşadıklarını ve bunun annesi üzerinde ne etkilerinin olduğunu duyma isteği tarafından belirlenmişti. Birincil sahne ile derinlemesine bağlı olan yoksunluk, kıskançlık ve nefret duyguları, örneğin Bay A'nın uygunsuz olduğunu düşündüğü sigara içtiğim an gibi anlarda tepki olarak verdiği bu duygulanımlarda bir çıkış yolu buluyordu. Öfkeli hale geldi ve beni ona karşı ilgisizlikle suçladı ve onda yarattığı rahatsızlığı önemsemediğimi, sadece sigara içmeyi düşünmüş olduğumu vb. düşündü. Daha sonra yine, sigarayı tamamen bırakmam gerektiğini önerdi. Diğer zamanlarda ben sigara içene kadar sabırsızlıkla bekledi; neredeyse benden sigara içmemi istedi ve kibritlerin sesini beklemek için zor sabretti, ancak bunun için hazır olmadığında kibriti çakmamam gerektiği üzerine diretti. Bu gerilim durumu, küçük bir çocuk olarak gece ebeveyninin yatağından gelen gürültüleri dinlediği zamanki durumun bir yineleme-

[1] Çocuğun cinsel doyumunu ve ebeveyni arasındaki yakınlıkları bozmasına yol açan küçük çocuğun birincil kıskançlığı genellikle kaygı yoluyla ikincil ve temel bir sağlamlaştırmaya maruz kalır. Çocuk ebeveyninin incineceğinden ya da hatta birbirlerini cinsel birleşmede öldüreceklerinden –sadistik fantezilerinin gerçekleşmesinde- korkar ve bu korku çocuğu ebeveynini gözlemlemeye ve rahatsız etmeye yöneltir.

siydi. İlk cinsel birleşme işaretlerini (kibritin çakılması) sonunda duyana kadar, tüm olayın yakında biteceğinden emin olmak adına kendini zorla tutabildi. Ancak bazen sigara içmem ile ilgili gerçek bir arzusu olurdu. Bu arzusunun izleri, küçük bir çocukken ebeveyninin ikisinin de öldüğü korkusuna ve onların canlı olduklarını ona gösterecek olan cinsel birleşme sırasındaki ebeveyninin gürültüleri için özlemine kadar sürülebilirdi. Analizin ileri bir evresinde, cinsel birleşmenin sonuçları ile ilgili daha az korkusu olduğunda, sigara içmem gerektiği ile ilgili isteği şunu gösterdi: Gelişimin daha ileri bir evresinin eğilimleri ebeveyninin cinsel birleşme yaşamalarını istemesine yol açmıştı, çünkü şimdi cinsel birleşme ikisini de doyuran ve iyileştiren bir eylem ve uzlaşma ile özdeşlik kurmuştu. Aynı zamanda ebeveynini mahrumiyete tâbi tutmuş olmadaki suçluluk duygusundan kurtulmuş olmayı da arzulamıştı.

Kendisi de sigara içen Bay A, hipokondri ile ilgili şikayetlerini ortadan kaldıracağı umudu ile zaman zaman sigarayı bıraktı. Bu çabasında hiçbir zaman uzun süreli olarak ısrar etmedi, çünkü bilinçdışında sigara içme de aslında bu tarz şikayetlerinin bir çaresiydi. Sigara babasının "kötü" penisini temsil ettiğinden, bedeninin içindeki "kötü" nesneleri sigara içerek yok etmeyi hayal etti[1]; ancak sigara babasının "iyi" penisini temsil ettiğinde, bedenini ve içindeki nesneleri eski haline getirmek için sigara içti.

Bay A'nın saplantılı semptomları sayısız korkuları ile yakından ilişkiliydi. Bu semptomlar yer değiştirme vasıtasıyla

[1] Bu fantezi aynı zamanda alkolizme karşı itici bir güç sağlayabilir. Alkol kötü penisi ya da kötü idrarı temsil ederken, kötü içselleştirilmiş penisi tahrip etmeye de hizmet eder. Melitta Schmideberg "Psychotic Mechanisms in Cultural Development" ["Kültürel Gelişimde Psikotik Mekanizmalar"] (1930) adlı makalesinde uyuşturucuların "kötü" içe yansıtılan nesnelere karşı korunma sunan "iyi" penisi temsil ettiğine işaret etmişti. İkircikliik [bağımlının] nedeniyle bedene katılmış uyuşturucu çok yakında "kötü" bir penis anlamını alır ve bu olgu bağımlılık için daha ileri bir itici güce katkıda bulunur.

"sihir ve sihir karşıtı[1]" olarak başladı; o anda ebeveyninin cinsel birleşme yaşayıp yaşamadıkları ya da düşündüğü gibi bazı tehlikeli olayların cinsel birleşme yoluyla mı gerçekleştiği, bu olaylar sonucu oluşan incinmelerin tedavi edilip edilemediği ve buna benzer soruları onaylama ya da çürütme amacına hizmet etti. Tüm bu unsurlarında saplantılı nevrozu cinsel ilişkide birleşmiş ebeveyni ile ilişkisinde başlayan ve daha geniş çevresi ile ilişkileri ile yayılmış ve gelişmiş olan yıkıcı ve yapıcı tümgüçlülüğe dayandı.

Bay A'nın en ince ayrıntısına kadar saplantılı bir karakteri olan ve ciddi şekilde bozulmuş cinselliği, ispat ve karşı ispat amacına hizmet ediyordu. Babasının penisinden aşırı korkusu sadece heteroseksüel konumun sürdürülmesine engel olmadı, ancak aynı zamanda eşcinselliğin kuruluşu ile de ilişkiliydi.

Annesi ile çok güçlü özdeşleşmesinin ve cinsel birleşme yaşayan ebeveyni bedene katmış olma baskın fantezisinin bir sonucu olarak, Bay A penisin bedene katılması ile annesini tehdit eden tehlikeleri kendi bedeni ile ilişkilendirdi. Aktarım durumunda Bay A'nın hipokondri ile ilgili şikayetleri sıklıkla olumsuz aktarımı arttığında daha da çok öne çıkardı[2]. Eğer örneğin, dışsal ya da içsel sebepler yüzünden annesinin babası ile tehlikeli bir cinsel birleşmeye giriştiği ya da cinsel birleşme sonucunda babasının tehlikeli penisini annenin kendi içinde sakladığı ile ilgili fantezilerinin gücü artarsa, benden nefreti ve aynı zamanda kendi bedeninin içindeki korkuları da güçlenirdi. Annesi ile özdeşleşmesinden dolayı, kendi bedeninin içinin de tahrip edilmiş olduğuna dair bir gösterge olan her şey ona annenin içinde de bir felaketin gerçekleşmiş olduğunu düşündürdü. Ancak babası ile cinsel birleşmeye

---

[1] Freud, *Totem ve Tabu* (*S.E.* 13).

[2] Hipokondri ile ilgili şikayetlerinin detayları genellikle sadist fantezilerin yapı ve ayrıntıları tarafından belirlenmiştir. Örneğin, tekrar tekrar yanma duyumlarının üretral fantezilerle bağlantılı olduğunu buldum. İdrar nesneleri kaynatmak anlamında olduğundan, kendi bedeninin içini de kaynattı. Bu vakalarda, dahası, babanın içselleşmiş penisine ve idrarına kaynatma, zehirleme ve aşındırma yetisi verilmiştir.

girmesinden dolayı annesinden nefret etmesinin asıl nedeni annesinin sadece kendisini değil dolaylı yoldan onu da tehlikeye maruz bırakmasıydı, çünkü fantezisinde içsel ebeveyn onun bedeninin içinde cinsel birleşme yaşarlardı.

Buna ek olarak, cinsel ilişki sırasında babası ile birleşen anneyi hayal ettiğinde anne her zaman düşmana dönüştü. Örneğin, bazen sesime ve kelimelerime karşı çok güçlü bir tiksinme duyardı. Bu tiksinme yalnızca kelimelerimi zehirli ve tehlikeli dışkılar ile eşlemesine değil, aynı zamanda benim yolumla konuşanın aslında içimdeki babası, daha doğrusu babasının penisi olduğu fantezisine de dayanırdı. Bu penis, kelimelerimi ve ona karşı hareketlerimi düşmanca, ondaki babanın annesine karşı kötü davranmasına yol açması şeklinde, etkilerdi. Aynı zamanda babasının penisinin, konuştuğum zaman, ağzımdan sıçrayabildiği ve ona saldırabildiğinden korktu. Kelimelerim ve sesim böylece babasının penisi ile de özdeşlik kurdu.

Eğer annesi tahrip edilmişse, artık "iyi" yardımcı bir anne yoktu. Annesinin memesinin idrar ve dışkıları yoluyla ısırıldığı ve koparılmış ya da zehirlenmiş olduğu fantezileri "iyi" bir anne-imagosunun gelişimine engel teşkil eden zehirli ve tehlikeli anne-imagosunun çok erken içe yansıtılmasına yol açtı. Bu etmen paranoid özelliklerinin de, özellikle zehirlenmiş ve zulme uğramış olma düşüncelerinin gelişimini kolaylaştırdı. Hem dışsal dünyada (ilk olarak annesinin bedeninde), hem kendi bedeni içinde, babasının penisine ve zulmedicileri temsil eden dışkı parçalarına karşı yeterli desteği elde etmede başarılı olamadı. Bu şekilde sadece annesinden korkusu ve hadım edilme korkusu artmış olmadı, aynı zamanda bedeninin "iyi" içine ve kendi "iyi" penisine güveni bastırıldı. Bu cinsel gelişiminin şiddetli bozulmasına katkısı olan önemli bir etmendi. "Kötü" penisi ile kadına zarar verme korkusu (ya da daha doğrusu cinsel birleşme sırasında onu onaramamış olma korkusu), annesinin tehlikeli bedeninden korkusu dışında, Bay A'nın bozulmuş cinsel gücünün temeliydi.

"İyi" anneye inancının yeterince yerleşmemiş olmasının hastalığında önemli bir etkisi vardır. Savaş sırasında Bay A uzunca bir zaman ön saflarda savaştı ve savaşın tehlike ve sorunlarından sonra yine de iyiydi. Şiddetli çöküşü, bir süre sonra dizanteriye yakalandığı uzak, ufak bir yere yaptığı bir seyahatte gerçekleşti. Analizi, kaygı durumuna –yani "kötü" içsel penisten, zehirli dışkılardan vb. gibi korkularına- dayanan, hipokondri ile ilgili eski kaygısını semptomlarının tekrar harekete geçirmiş olduğunu ortaya çıkardı. Tetikleyici etmen bir süre için hastanın bakımını üstlenen kadının davranışlarıydı. Kadın ona kötü şekilde bakmıştı, ona sert davrandı ve hatta ona yeterince süt ve yiyecek vermedi. Bu deneyim sütten kesilmiş olmanın travmasını tüm bağlantılı nefret ve kaygı duygulanımları ile birlikte tekrar harekete geçirdi. Üstelik Bay A bilinçdışında bu kadının davranışlarını artık "iyi" bir anne olmadığı ve içsel yıkıcılığa ve dışsal düşmanlara umutsuzca teslim edilmiş olma kaygısının tam bir doğrulaması olarak ele aldı. Hiçbir zaman yeterince kurulmamış olan "iyi" anneye inancı tüm kaygı durumlarının eş zamanlı ve aşırı hareketlenmesi karşısında sürdürülemedi. Kaygılarına karşı hareket edebilen bu iyi ve yardımcı anne-imagosunun eksikliği çöküşüne neden olmada son ve kesin öğeydi.

Bay A örneğinde göstermeye çalıştığım; babanın penisinden duyulan korku ve nefretin anneye yer değiştirmesinin sonucunda, kadın bedenine bağlı korkuların aşırı derecede artmış ve heteroseksüelliğin çekici kaynaklarının aşırı derecede azalmış olduğudur.

Eşcinselliğin Benimsenmesi

Korkutucu ve esrarengiz olan her şeyin kadın bedeninin içine yer değiştirmesi ile bağlantılı, sıklıkla eşcinsel konumun tam olarak yerleşmesi için bir ön koşul gibi görünen başka bir süreç vardır. Normal tutumda erkek çocuğun penisi, bilinçdışını temsil eden üstbenliğinin ve bedenin içeriklerinin aksine, benliğini ve bilincini temsil eder. Eşcinsel tutu-

munda, nesnenin narsisistik seçimi ile başka bir erkeğin penisine önem verilir ve bu penis şimdi içindeki penis ve bedeninin içi ile ilgili tüm korkularına karşı bir kanıt olarak hizmet eder. Böylece eşcinsellikte kaygıyı bir denetleme şekli de, benliğin gerçekliğe ve dış dünyaya ve bilinçte görünen, somut olan ve algılanan her şeye fazla vurgu yaparak bilinçdışını yadsıma, kontrol etme veya düzeltmeye çabalamaktır.

Böyle vakalarda, babasının penisinden korku ve nefret duygularını yatıştırmak ve "iyi" penise inancını güçlendirmek için, erkek çocuğun erken çocukluk döneminde eşcinsel bir ilişkisi olmasının bir fırsat olduğunu fark etmiştim. Dahası ileriki yaşamdaki tüm eşcinsel ilişkileri böyle bir ilişki üzerine dayanacaktır. Bu ilişkileri ona bir dizi güvence sağlamak içindir, bu güvencelerin en yaygın olanlarının birkaçından bahsedeceğim: (1) babasının penisinin, hem içselleşmiş hem de gerçek, hem (a) kendisi hem de (b) annesi için tehlikeli bir zulmedici olmaması; (2) kendi penisinin yıkıcı olmaması; (3) küçük bir çocuk olarak erkek kardeşi ya da erkek kardeş ikamesi ile cinsel ilişkilerinin keşfedilecek ve evden dışarı atılacak, hadım edilecek ya da öldürülecek[1] diye korkularının bir temele dayanmaması ve hatta bir erişkin olduğunda eşcinsel eylemleri kötü sonuçlanmaması ile çürütülmüş olması; (4) erken yaşamındaki erkek kardeşi (ya da ikamesi) ile cinsel ilişkilerinde gizli suç ortağı ve yardakçılarının olması cinsel ilişki sırasında birleşmiş ya da ayrı olan ebeveynini tahrip etmek için bir araya gelinmesini işaret etmesi. Fantezisinde sevdiği eşi bazen cinsel eylem sırasında ya da cinsel eylem aracılığıyla (ebeveynin birbirine düşmesi) annesine karşı beraber gizli saldırılar üstlendiği babasının rolünü alacaktır; bazen de onunla birlikte annesinin ve kendisinin içindeki babasının penisine saldıran ve onu tahrip eden erkek kardeşinin rolünü oynayacaktır.

[1] Bu korkuların ardında bir rakip olarak, hadım edilmesinden ve babasının penisinin çalınmasından onu sorumlu tutan annesinden korkusu gizlenir.

Cinsel eylem aracılığıyla ebeveyne karşı başkası ile iş birliği yapma duygusu (ortak sadistik mastürbasyon fantezilerine sahip olmaya dayanan), bence küçük çocukların cinsel ilişkileri için genel bir önemi olan bir duygu[1], paranoid mekanizmalarla yakından ilgilidir. Böyle mekanizmaların çok güçlü şekilde etkin olduğu yerde, çocuğun libidinal konumunda ve nesne ilişkilerinde müttefik ve suç ortağı bulmaya karşı çok güçlü bir hükmü olacaktır. Annesini babasına karşı olma ve kendi tarafına çekme olasılığı – neticede, yani cinsel birleşme ile içinde olan babasının penisini tahrip etme olasılığı- heteroseksüel bir konum edinme için gerekli bir koşul haline gelebilir; ve bu onun belirgin paranoid özelliklere sahip olmasına rağmen büyüdüğünde heteroseksüel konumu sürdürmesine olanak verebilir. Diğer bir taraftan, eğer annesinin tehlikeli bedeninden korkusu çok güçlü ise ve iyi anne imagosu gelişememişse, annesine karşı babası ile müttefik olma ve erkek kardeşi ile ebeveynine karşı birleşme fantezileri onu eşcinsel bir konum kurmasına yöneltecektir.

Çocuğun nesnelerini birbirine düşürme ve gizli müttefiklerini güvenceye alarak üzerlerinde güç elde etme itkisinin kökenleri, görebildiğim kadarıyla, düşünce ve dışkıların büyüsel atıfları aracılığıyla nesnelerini tahrip etme ya da nesneleri üzerinde hakimiyet kurma amacıyla zehirli dışkı ve gazların nesnelerin bedenlerine sokulduğu tümgüçlülük fantezilerine dayanır. Bu bağlamda nesnelerinin içine gizli saldırılarının araçları çocuğun dışkılarıdır ve dışkılara benliğin çıkarına göre hareket eden kötülük yapan nesneler ya da hayvanlar olarak bakılır. Bu büyüklük ve tümgüçlülük fantezileri zulmedilme ve referans hezeyanlarında ve zehirlenmiş olma hezeyanlarında önemli bir rol oynar. Zulmediciler olarak nesneleri tarafından benzer gizli saldırılardan korkmasının yerini alırlar[2], ve buna ek olarak, bazen hastayı kendi dışkılarından, benliğine hain ve düşmanca bir yolla saldıracaklar

[1] Krş. 7. Bölüm.
[2] Krş. 8. Bölüm.

diye, korkutur. Hem çocukların hem de erişkinlerin analizinde, dışkılarının bir şekilde bağımsız bir var oluş üstlenmesinden ve artık onların kontrolleri altında olmadığından ve benliğin iradesi dışında içsel ve dışsal nesnelerine zarar verdiklerinden korkmaları ile de karşılaşmıştım. Böyle durumlarda dışkılar her çeşit, fare, sıçan, sinek, pire vb. gibi küçük hayvanlarla özdeşlik kurar[1].

Zulmedici olan dışkı ve penis ile ilgili paranoid kaygının baskın olduğu bu bireylerde, eşcinsel sevgi nesnesi öncelikle ve en önemlisi zulmedicilerine karşı müttefikini temsil edecektir. Bireyin "iyi" penis için libidinal arzusu güçlü şekilde fazlasıyla karşılanacaktır ve "kötü" penise karşı nefret ve korku duygularının üzerini örtme amacına hizmet edecektir. Eğer böyle bir yerini doldurma başarısız olursa, sevgi nesnesinden nefreti ve korkusu hüküm sürecek ve sevilen kişinin zulmediciye paranoid şekilde bir dönüşümüne etki edecektir[2].

Paranoid kişilik vakalarında baskın olan bu mekanizmalar, az da olsa, her eşcinsel etkinlikte yer alırlar. Erkekler arasındaki cinsel eylem her zaman kısmen sadistik itkileri doyurmaya ve kısmen yıkıcı tümgüçlülük hissini doğrulamaya yarar. Dışsal sevgi nesnesi olarak "iyi" penisle olumlu libidinal ilişkinin ardında, var olan nefretin miktarına göre az ya da çok, hem babasının penisinden nefreti hem de cinsel eşe karşı yıkıcı itkiler ve bunların yarattıkları korku gizlidir.

"Homosexualitat und Ödipuskomplex" ["Eşcinsellik ve Oidipus Kompleksi"] adlı yazısında Felix Boehm, "çocuğun babasından ve ölüm arzularından ve ona karşı aktif hadım etme arzularını içeren Oidipus kompleksinin bu yönünün

[1] Analizinde belirgin psikotik özellikleri ortaya çıkan beş yaşındaki hastam Franz, örneğin, karanlıkta yandaki odadan çıkan ve kendi odasına gelen sıçanların farelerin izdihamından ve o yatakta uzanırken ona doğru ilerlemelerinden, bir grubun ona aşağıdan ve diğerlerinin de yukarıdan saldırmalarından korkuyordu. Bunlar, ebeveynine karşı kendi anal-sadistik saldırıları sonucu olarak ebeveyninden gelen ve anüsüne ve diğer bedenindeki açıklıklara giren dışkıları temsil ettiler.

[2] Krş. 9. Bölüm.

oynadığı role" dikkatini çevirmişti. Eşcinsel eylemleri gerçekleştirmede erkek birey çoğunlukla iki amacı olduğunu göstermişti: (1) eşini heteroseksüel eylemde iktidarsız kılmak, ki genellikle yalnızca eşini kadınlardan uzak tutma meselesidir, ve (2) onu hadım etmek, ki eşinin penisini elde etmeyi isterken bir yandan da kadınlarla kendi cinsel gücünü arttırmak ister. (ilk amaca bakıldığında), gözlemlerim diğer erkekleri kadınlardan (yani annesi ya da kız kardeşi) uzak tutma isteğine yol açan babaya karşı olan birincil kıskanmasının yanında, annesinin babası ile cinsel birleşmeye girdiğinde aldığı risklerin de varlığına inanmama yol açtı. Bu riskler sadece babasının penisinden değil, aynı zamanda kendi sadistik penisinden de kaynaklandığından, eşcinsel bir konum elde etme için çok güçlü bir güdüsü vardır[1]. Bu konumda, hem erkek çocukların hem de erişkinlerin analizlerinden bulmuş olduğum kadarıyla, annesini (ve kız kardeşleri) korumak amacıyla onunla cinsel birleşmeye girmekten kaçınacakları ve bu çekinmenin telafisini birbirlerinden talep edecekleri ile ilgili bilinçdışında babası ve erkek kardeşleri ile bir anlaşma yapmıştı. İkinci amaca bakıldığında, Boehm'in görüşü ile tamamen aynı fikirdeyim. Çocuğun babasını hadım etme ve böylece annesi ile cinsel birleşmede penisini ve cinsel gücünü elde etme arzusu eşcinsel bir konuma doğru

[1] Freud bazı vakalarda nesnenin eşcinsel bir seçimine katkıda bulunanın, üstünde durulmuş olan rekabet duyguları ve bastırılmış saldırgan eğilimler olduğuna dikkat çekmişti. (Krş. "Certain Neurotic Mechanisms in Jealousy, Paranoia and Homosexuality" ["Kıskançlık, Paranoya ve Eşcinsellikteki Belirli Nevrotik Mekanizmalar"] (1922) (*S.E.* 18)). Sadger erkek çocukların babaları ile rekabeti ve onu hadım etme arzusunu eşcinselliğin etmenleri olarak vurgulamıştı ("Ein Fall von multipler Perversion mit hysterischen Absenzen", 1910). Ferenczi eşcinsellerin babalarına karşı zalim ölüm arzuları ve aynı zamanda anneleri üzerine şehvetli, zalim saldırı fantezilerini akıllarında bulundurduklarına işaret etmiştir ("On the Nosology of Male Homosexuality" ["Erkek Eşcinselliğinin Nozolojisi Üzerine"] (1914)). Ernest Jones oral sadizmin kadınlarda eşcinselliğin gelişiminde temel bir etmen olduğunu göstermişti ("Early Development of Female Sexuality" ["Dişil Cinselliğin İlk Gelişimi"] (1927)).

onu teşvik eder. Bazı durumlarda amacının, sadece özellikle güçlü bir penise sahip olmak değil, aynı zamanda küçük çocuğun fantezilerine göre, annesine cinsel doyum vermek için gerekli olan büyük miktar meniyi biriktirmek olduğunu tespit etmiştim[1]. Buna ek olarak, "iyi" penisleri ve "iyi" meniyi içine koymayı, böylece bedeninin içini tam ve iyi yapmak ister. Ve bu isteği eğer içi bozulmamışsa annesine "iyi" meni ve aynı zamanda çocuklar verebileceği inancı ile – heteroseksüel konumda cinsel gücünü arttırmaya götüren bir durum- genital evrede artmıştır. Eğer, diğer bir taraftan, sadistik eğilimleri egemen olursa, babasının penis ve menilerine eşcinsel eylemler aracılığıyla sahip olma arzusunun da kısmen heteroseksüel bir amacı olacaktır. Çünkü kendini sadistik babası ile özdeşleştirdiğinde annesi ile cinsel birleşmeye girerek onu tahrip etmek için gittikçe daha çok güce sahip olacaktır.

Birden fazla kez bilgi arzusunun genel olarak cinsel eylemin gerçekleşmesi için bir harekete geçirme gücü sağladığını söylemiştim. Ancak, birey bilgi arzusundan eşcinsel faaliyetlerle bağlantılı olarak doyum elde ettiğinde, bilgi arzusunu kısmen heteroseksüel konumundaki etkinliğini arttırmak için de kullanır. Eşcinsel eylem babasının penisinin kendi penisinden hangi açılardan farklılaştığını görme fırsatına sahip olma ile ilgili erken çocukluk dönemi arzusunu gerçekleştirmek ve annesi ile cinsel birleşmede babanın penisinin nasıl hareket ettiğini keşfetmek içindir. Annesi ile cinsel birleşmede daha usta ve daha güçlü hale gelmek ister[2].

---

[1] Annesini doyurmak için gerekli olduğunu düşündüğü aşırı büyük penis ve büyük miktarda meni ile kendi penisinin küçüklüğü arasındaki orantısızlık ileriki yaşamında onu iktidarsız hale getiren şeylerden biridir.

[2] Boehm (*a.g.e.*) eşcinsel ilişkilerinde erkeklerin kadınlarlayken kullandığı "cinsel tekniklerini" keşfetmeyi amaçlayan bir hastadan bahseder.

Vaka Malzemesi- Bay B

Şimdi, eşcinsel konumun edinilmesinde yukarıda tartışılmış olan etmenlerin bazılarının önemini örneklemek amacıyla bir vaka geçmişinden alıntılar vermeye devam edeceğim. Bay B, otuzlarının ortasında olan bir erkek, bana çalışmasında ciddi bir ketlenme ve derin depresyon sebebiyle tedavi olmaya geldi. Olukça uzun süredir devam eden çalışmasındaki ketlenmesi, hayatındaki birazdan anlatacağım belli bir olayla öyle bir dereceye kadar artmıştı ki ilgilendiği araştırma işinden vazgeçmek ve bir öğretmen olarak görevinden istifa etmek zorunda kalmıştı. Benliği ve karakter gelişimi mükemmel şekilde başarılı olmuş olmasına, zihinsel açıdan olağan dışı özel bir yeteneğe sahip olmasına rağmen, zihinsel sağlığında ciddi bozulmalardan muzdarip olduğu görüldü. Depresyon nöbetleri erken çocukluk dönemlerine kadar dayanırdı, ancak son yıllarda genel bir depresyon durumuna yol açacak ve büyük ölçüde kendini diğer insanlardan koparmasına neden olacak şekilde çok şiddetli hale gelmişti. Dışsal görünüşünün itici olduğundan korkuyordu –oldukça nedensiz- ve buna gittikçe toplumdan hoşlanmamayı ekledi. Aynı zamanda, devamlı ilerleyen, zihinsel ilgi alanlarını örten ve onun için özellikle acı verici olan ciddi bir kuşkulu-maniden de muzdaripti.

Bu daha belirgin semptomlardan başka, derin bir hipokondrinin[1] ve zaman zaman hezeyan karakteri alan, ama ilginç şekilde kayıtsız göründüğü güçlü zulmedilme ve referans düşüncelerinin varlığını da ortaya çıkarabildim. Bir örnek olarak, bir seyahatte, aynı pansiyonda kalan bir kadının onun cinsel açıdan peşinden koştuğunu ve hatta yaşamına komplo düzenlediğini hissetti. Bir hastalık geçirmesi – kendi içinde hafif olan- bu kadının ona getirdiği bir somun ekmek ile zehirlenmiş olduğuna inanmasına neden oldu. Bu duygunun sonucu olarak Bay B pansiyonu derhal terk ettti, ancak

[1] B'nin devamlı endişesi ve dış görünüşü ile kafasının meşgul olması bedenin içi ile ilgili endişesinin ve buna ilişkin hipokondri ile ilgili kaygısının dışa doğru yer değiştirmesi olduğu ortaya çıktı.

sonraki yıl orada devamlı bir misafir olan bu kadınla tekrar karşılaşacağını bilmesine rağmen oraya geri döndü. İkisi arasında yoğun bir sosyal ilişki gelişti ve yakın arkadaş oldular. Buna rağmen, Bay B kadının önceki yıl onu zehirlemeye çalışmış olduğu ile ilgili kuşkusundan vazgeçmedi. Şimdi dost olduklarından bu girişimi tekrarlamayacağına kendini ikna etti. Sözde cinayet girişimine duyarlı olmaması dikkat çekiciydi. Bu kısmen duygulanımlarının etkili yer değiştirmesinden, kısmen de diğer insanları sezgisel şekilde anlaması ve tahammül etmesindendir. Bu etmenler dışında hastalığını olağanüstü güçlü şekilde gizlemesi ile birlikte referans ve zulmedilme düşünceleri, hipokondriye ait kaygısı ve hatta bir dereceye kadar ciddi saplantılı semptomları ona yakın olan insanlar tarafından fark edilmedi. Olağanüstü hastalığını gizleme gücü çok güçlü olan paranoid özellikleri ile beraber ilerledi. İnsanlar tarafından gözlendiğini ve gizlice dinlendiğini hissetse de ve onlara çok şüpheci olsa da, ruhsal kavrayışı o kadar büyüktü ki düşüncelerini ve duygularını tamamen nasıl gizlemesi gerektiğini bildi. Ancak bu gerçeği gizleme ve ondaki yükünü ayarlamanın yanında, olumlu nesne ilişkisinden doğan ve zihninin derinlerinde aslında var olan, güçlü umutlu duygulara uzanan duygularında büyük bir canlılık ve doğallık vardı. Bu umut dolu duyguları aynı zamanda hastalığını gizlemesine yardım etti, ancak son birkaç yılda neredeyse tamamen çalışmayı kesmişti.

Bay B, gerçek bir eşcinseldi. Kadınlarla (ve erkeklerle) her insan gibi iyi bir ilişkisi varken[1], onları cinsel nesneler olarak reddetti. Nasıl herhangi şekilde bir çekiciliğe sahip olmaları gerektiğini anlamakta oldukça zorlanıyordu[2]. Ruhsal açıdan

---

[1] Ancak bu erkek ve kadınlarla iyi nesne ilişkisi zaman zaman büyük bozulmalara maruz kalmıştı. Bu zamanlarda Bay B insanlarla olabildiğince teması kesti.

[2] Kadınlarla hayatında bir ya da iki kere cinsel ilişki yaşamıştı ancak bundan hiçbir zaman gerçek doyumu olmamıştı. Bu tarz gelip geçici ilişkilere girişmesindeki başlıca güdüleri merak, diğer heteroseksüel erkeklerin yaptıklarını yapma isteği ve özellikle her seferinde daha istekli olan karşı tarafın duygularını incitmekten hoşlanmamasıdır.

onda değişik, gizemli ve esrarengiz bir şeyler vardı. Kadınların bedenlerinin şekli onu tiksindirirdi, özellikle memeleri ve kalçaları, ve penislerinin olmaması[1]. Meme ve kalçalardan hoşlanmaması yoğun şekilde güçlü sadistik itkilere dayanmaktaydı. Bedenlerinin bu "çıkıntı" kısımlarına adeta "paralanana" ve böylece "küçülene" kadar vurma fantezileri vardı ve dediğine göre sonra belki kadınları sevebilirdi. Bu fanteziler kadınların baba penisleri ve penis ile özdeşlik kuran tehlikeli dışkılar ile çok dolu olduğu ve açıklığını patlattıkları ve bedeninden fışkırdıkları bilinçdışı düşünceleri tarafından belirlendi. Böylece onun "çıkıntı" kısımlarından nefreti aslında babasının içselleşmiş ve tekrar ortaya çıkan penislerini hedef almıştı[2]. Hayalinde kadın bedeninin içi her çeşit tehlike ve ölümün gizlendiği sonsuz ve keşfedilemez geniş bir alandı ve ona sadece ürkütücü penislerin ve tehlikeli dışkıların bir çeşit kabı olarak görünürdü. Yumuşak tene ve diğer tüm dişil niteliklerine, annesinin içinde gerçekleşen yıkıcılığın oldukça yapay bir örtüsü olarak baktı. İçinde onu hoşnut etseler de, onlardan, birçok aldatıcı belirtileri olduğundan ve güvenilmez doğasından dolayı artan bir şekilde korku ve endişe duydu.

Penisi dışkı parçalarına benzeterek, babasının penisi tarafından harekete geçmiş olan korkusunu annesinin bedenine yer değiştirme sürecini daha da genişletti ve bunu annesinin zehirli ve tehlikeli dışkılarına da uyguladı. Bu şekilde annesinin bedeninde korktuğu ve nefret ettiği her şeyi bir şekilde uzaklaştırmış ve gizlemiş oldu. Bu etki alanı geniş yer değiştirme sürecinin başarısız olmuş olması, Bay B'nin kadın meme ve kalçaları şeklinde gizlenmiş kaygı nesnelerini bir kez daha fark etmesinden çıkarılabilir. Kadın meme ve kal-

---

[1] Daha sonra neden bu eksikliğin onu bu kadar ürküttüğünü göreceğiz.

[2] Bay B'nın annesinin kalçalarına karşı sadistik duyguları da benzer fantezilerle belirlenmişti. 4. Bölümde denildiği gibi, kadının başı, kolları, elleri ve ayakları sıklıkla bilinçdışında babanın tekrar ortaya çıkmış içselleşmiş penisi olarak görüldü. Uzuvları – bacaklar, ayaklar, kollar ya da hatta parmakların çifti- sıklıkla iki içselleşmiş ebeveyni de temsil etti.

çaları kadın bedeninden dışarı bakan ve onu izleyen zulmedicileri simgeledi; ve bana bariz şekilde beğenmeme ve kaygı ile söylediği gibi, hiçbir zaman onlara vurmaya ya da saldırmaya cüret bile etmeyecekti, çünkü onlara dokunmaktan çok ürkmüştü.

Aynı zamanda tüm bu şeyler annesinin bedenine yer değiştirdiği gibi, onda bir tiksinme nesnesi haline geldi. Penisi ve erkek cinsini çok fazla ülküleştirdi. Ona göre, her şeyin belirgin ve açıkça görülür olduğu ve içinde hiç gizlilik saklamayan erkek yalnızca doğal ve güzel olan nesneydi[1]. Korkularını harekete geçirebilen her şeyi babasının bedeninden annenin içine yer değiştirdiğinde, çok güçlü şekilde kendi bedeninin içi ile ilgili her şeyi bastırmış ve görünen her şeyi, özellikle penisi vurgulamış oldu. Ancak bununla ilgili şüphelerinin ne kadar güçlü olduğu yaklaşık beş yaşındayken ona bakım veren kişiye hangisinin –öndeki ya da arkadaki (penis ya da anüs anlamında)- en kötüsü olduğunu sorması ve "öndeki" cevabını aldığında çok fazla şaşırmış olmasından görülebilirdi. Aynı zamanda yaklaşık sekiz yaşındayken merdivenlerin başında durduğunu ve aşağıya baktığını ve kendinden ve giydiği siyah çoraplarından nefret ettiğini anımsadı[2]. Bu çağrışımlar ebeveyninin evlerinin içinin her zaman özellikle ona kasvetli –aslında "ölü"- göründüğünü ve kendini tehlikeli dışkılarının (siyah çoraplar) neden olduğu bu kasvet için –daha doğrusu annesinin ve kendi bedeninin içindeki yıkıcılık için kasvetli ev ile simgelendi- sorumlu tutuğunu gösterdi. "İç"inin "dış"ına yer değiştirmesinin sonucunda, Bay B, sadece kişisel görünüşü açısından değil (bu devamlı onun için bir ilgi ve endişe kaynağı olmasına rağmen), aynı zamanda diğer benzer meseleler açısından da "dış"ından

[1] Bir penise sahip olma, kaygı ile baş etmede çok gerekli olduğundan, kadın bedeninin içi ile ilgili B'nin tüm korkuları böyle dışsal bir organı olmaması olgusundan artmıştı.

[2] Aşağıya bakma kendi içine bakmak anlamına gelmekteydi. Diğer vakalarda uzağa bakmanın içgözlemi temsil ettiğini keşfedebilmiştim. Bilinçdışı için hiçbir şeyin anne bedeninin içi kadar ve hatta kendi bedeninin içi kadar uzak ve daha dipsiz olmadığı görülecektir.

korkmaya ve nefret etmeye başladı. Örneğin, belirli giysi parçaları (özellikle iç çamaşır) için, siyah çorapları için duyduğu nefret duygularına benzer duyguları vardı ve sanki onlar onun düşmanlarıymış ve bedenini çok yakından tutarak onu kuşatıyor ve eziyorlarmış gibi hissetti[1]. Bunlar içten ona zulmeden içselleşmiş nesnelerini ve dışkılarını temsil etti. İçsel tehlikelerden korkusunun dışsal tehlikelerle yer değiştirmesi sayesinde içindeki düşmanlar dışındaki düşmanlara dönüştü.

Şimdi vakanın yapısı ile ilgili bir değerlendirmeye döneceğim. Hasta biberonla beslenmişti. Libidinal unsurları annesi tarafından doyurulmamış olduğundan, meme üzerindeki oral-emme saplanması önlenmişti. Bu engellenme nedeniyle de, memeye karşı yıkıcı itkileri artmıştı ve hayalinde bedenin bu kısmını tehlikeli yaratık ve canavarlara dönüştürmüştü. (Bilinçdışında kadın memesini yarı kadın yarı kuş canavarlara[2] benzetti.) Bu süreç memenin annesinin bedenine konulduğunu ve oradan tekrar ortaya çıktığını düşündüğü babasının tehlikeli penisi ile özdeşlik kurması tarafından desteklenmişti. Dahası, çok yakında emziği ve şişe ağızlığını "iyi" bir penise benzetmeye başladı ve meme açısından yoksunluğu sonucunda onu bir hevesle oral-emme arzuları için bir doyum nesnesine dönüştürmeye başladı. Eşcinsel bir tutum edinmesinde çok büyük ölçüde çok erken yaşta –yaklaşık ikinci yılında- ondan yaklaşık iki yaş büyük olan abisi Leslie tarafından baştan çıkarılmış olmasının etkisi olmuştu. *Felasyo* eylemi onun şimdiye kadar ki oral-emme arzularını doyurduğundan, bu olay aşırı derecede penise saplanmasına yol açtı. Başka bir etmen de o zamana kadar az konuşmuş olan

[1] Diğer erişkin ve çocuk vakalarında da, bedeninin dışındaki şeylerin içindeki şeyleri temsil ettiğini bulmuştum. Altı yaşındaki hastam Gunther her zaman kağıttan yılanlar yapardı, onları boynuna dolardı ve yırtarak parçalardı. Bunu sadece onu dıştan boğan babasının penisinden değil, aynı zamanda onu içerden öldüren ve bunaltan babasının penisinden korkusunu da denetim altına almak amacıyla yapardı.

[2] Burada *harpy* kelimesi kullanılmıştır. Yunan ve Roma mitolojisinde insan yüzlü kuş biçiminde dişi bir canavardır -çn.

ve duygularını gizleyen babanın en genç oğlu karşısında daha şefkatli hale gelmesiydi. Küçük çocuk sevgisini kazanmayı amaçlamıştı ve başarılı da olmuştu. Analiz bu zafere babasının "kötü" penisini "iyi" bir penise çevirebildiğinin bir kanıtı olarak baktığını gösterdi. Ve bu tarz bir dönüşüm etkisi için ve böylece bir dizi korkuyu gidermek için bu çaba ileriki yıllarda erkeklerle ilişkilerinde güdülerinden biri haline geldi.

Bay B'nin iki erkek kardeşi vardı. Ondan iki yaş büyük olan Leslie için büyük bir hayranlığı ve sevgisi vardı ve hatta küçük bir çocukken onu "iyi" penisin temsilcisi yaptı –kısmen cinsel eylem yoluyla ondan aldığı oral açlığın erken doyumundan dolayı. En büyük hırsı zihinsel açıdan onun dengi olmak ve arkadaşlığına layık olmaktı, ve onunla aynı işi seçti. Ondan dört yaş büyük olan abisi David'e daha farklı bir tutumu vardı. Bu kardeş babasının önceki evliliğinden oğluydu ve Bay B, muhtemelen doğru olarak, annesinin kendi öz oğullarına öncelik tanıdığını hissederdi. Bu abisini sevmezdi ve küçük bir çocukken ona karşı üstün olmayı aralarındaki yaş farkına rağmen başarmıştı. Bu kısmen David'in mazoşistik tutumundan, kısmen de ondan daha büyük zihinsel üstünlüğündendi. "Kötü" penise karşı sadistik itkilerini erken çocukluk döneminde yine cinsel ilişki yaşadığı[1] bu kardeşi üzerinden açığa vurdu ve aynı zamanda ona babasının penislerini içeren tehlikeli anne olarak baktı. Erkek kardeşleri, görülecektir ki, ebeveyn, daha açık olmak gerekirse fantastik ebeveyn imagoları için de ikamedirler, ve bu imagolarla ilişkisini onlar üzerinden harekete geçirdi. Çünkü gerçek hayatta kendini annesine adamamış ve onu babasından daha çok sevmişken, bildiğimiz gibi, fantezisinde sihirli "iyi" pe-

[1] B'nin erkek kardeşler ile cinsel ilişkileri çocukluk döneminin ilk yılından sonra devam etmedi, ya da onlarla ilgili bilince çıkan hatırası olmadı. Diğer taraftan, oldukça açık şekilde ve ayrıntılı şekilde abisi David'e işkence etmiş olduğunu hatırladı ve bu zalim davranış, analizin gösterdiğine göre, unutmuş olduğu cinsel faaliyetlerle yakından ilişkiliydi.

nis (babası) ve ürkütücü anne imagoları vardı. İleriki yaşamında da hiçbir zaman David'i sevmedi ve bu kısmen analizin gösterdiğine göre ona karşı çok suçlu hissetmesindendi.

Böylece ne zaman Bay B'nin eşcinsel bir tutum edinmesini teşvik eden bir dizi etmen var olsa, bir dizi başka dışsal etmen de zaten çok önceden beri heteroseksüel bir konumun oluşmasına karşı çalışıyordu. Annesi ona çok düşkündü, ama sonradan annesinin babasına karşı gerçekten sevgisinin olmadığını ve genel olarak erkek genitaline bir tiksinmesi olduğunu fark etti. Büyük olasılıkla annesinin cinsel açıdan soğuk olduğuna dair izleniminde haklıydı ve kendi cinsel arzularını da onaylamıyordu ve çok belirgin düzen ve temizlik sevgisi benzer etkiyi vermişti. Küçük bir çocukken almış olduğu bakım da cinsel ya da içgüdüsel şeylere karşı soğuktu. (Bu aynı zamanda bakıcısının "önün" arkadan daha kötü olduğu cevabında ima edilmişti.) Heteroseksüel bir konumun kurulmasına karşı çalışan bir başka şey de oynayabileceği hiç küçük kızın olmamış olmasıydı. Şüphesiz kadın bedeninin gizemli içinden korkusu bir kız kardeşle büyümüş olsa büyük ölçüde azalacaktı, çünkü böylece kadın genitallerine karşı cinsel merakını çok daha erken doyurmuş olacaktı. Bu duruma gelmiş olduğu için, yirmi yaşında çıplak bir kadın fotoğrafına baktığında ilk kez bilinçli şekilde hangi yönlerden kadın bedeninin erkeğinkinden farklılaştığını fark etti. Analizinde kadınların (o dönemde) giydikleri bol ve yayılmış eteklerin bedenlerinin içinin gizemli ve çok tehlikeli geniş bir alan olduğu fikrini bin kat arttırdığı ortaya çıktı. Kaygısından doğan, ve yukarıda bahsedilen dışsal etmenlerden dolayı bu konuları bilmemesi cinsel nesne olarak kadını istememesine neden olmuştu.

Eril bireyin gelişimi ile ilgili açıklamamda, sadistik tümgüçlülüğünü peniste toplamanın heteroseksüel bir konumun kurulmasında önemli bir adım olduğunu, ve böyle bir adımı etkilemek adına benliliğinin gelişiminin daha erken evrelerinde kaygı ve sadizmine tahammül etmek için yeteri kadar güç kazanması gerektiğini göstermiştim. Bay B'de bu güç

çok azdı. Dışkılarının tümgüçlülüğüne inancı erkek çocuklarda normal olandan daha fazlaydı. Diğer bir taraftan genital itkileri ve suçluluk duyguları çok erken gündeme gelmişti ve hemen sonra da bunlar beraberinde nesneleriyle iyi ilişkileri ve gerçeklikle doyum veren bir uyum getirmişti. Başlangıçta da güçlü olan benliği sonuçta sadistik itkilerini, özellikle annesine yönelik olanları, şiddetli şekilde bastırmasına olanak sağlamıştı, böylece sadistik itkileri gerçek nesneleri ile yeterli temasa geçememişti ve genellikle –yine, bilhassa annesi düşünüldüğünde- fantastik imagolarına bağlıydı. Bunun sonucu iki cinsiyetin de nesneleri ile olan iyi ilişkileri[1] ile birlikte, hâlâ kötü ve fantastik imagolardan baskın ve derin korkusu yer alıyordu ve nesnelerine karşı bu iki tavır yeterince birlikte değillerdi, aynı doğrultuda ama farklı yollar izlemişlerdi.

Bay B hem penisini annesine karşı sadizminin yönetici organı olarak kullanamamış, hem de cinsel eylemde "iyi" penis aracılığıyla annesini eski haline getirme arzularını yürürlüğe koyamamıştı[2]. Babasının penisi ile ilgili olarak sadizmi çok daha az güçlü şekilde bastırılmıştı. Yine de, doğrudan Oidipus eğilimlerini yeterli şekilde gerçekleştiremezdi, çünkü yukarıda bahsedilen etmenler heteroseksüel bir konuma erişmeye karşı çok güçlü şekilde çalışmıştı. Babasının penisinden nefreti böylece olması gerektiği gibi değişemedi. "İyi" penise inancı kısmen aşırı telafi edilmiş olmalıydı ve bu eşcinsel konumunun temelini oluşturdu.

Anal olan ve bedenin içi ile ilgili her şeyden, penise çok güçlü oral-emme saplanması ve daha önce açıklanmış olan

[1] B'nin başarısız üstbenlik oluşumu (yani en erken kaygı oluşumlarının aşırı güçlü eylemi) hem zihinsel sağlığında ciddi bozukluklara, cinsel gelişiminde bir bozulmaya ve çalışmada ketlenmeye yol açmıştı ve aynı zamanda da neden içinde iyi olan nesne ilişkilerinin zaman zaman büyük bozulmalara maruz kaldığının da sebebiydi.

[2] Önceki bölümde iki cinsiyetten bireyin de cinsel eylem aracılığıyla nesnesini eski haline getirmesine olanak sağlayan bir ya da iki etmenden bahsedilmişti.

etmenler tarafından desteklenmiş kaçışı sırasında B yaşamının çok erken bir döneminde diğer erkek çocukların penisi için büyük bir hayranlık – bazı durumlarda neredeyse tapınmaya ulaşmış bir hayranlık- geliştirdi. Ancak, analiz anal ilişkilerin yoğun şekilde bastırılması sonucunda penisin ileri seviyede anal nitelikleri üstüne aldığını gösterdi. Kendi penisinin aşağılık ve çirkin (ve sonunda sapına kadar "pis") olduğunu düşündü ve diğer erişkin ve çocuk erkeklerin penisine hayranlığı bile belirli koşullara bağlıydı. Bu koşulları gerçekleştirmemiş olan bir penis onun için iticiydi, çünkü bu penis babasının tehlikeli penisinin ve "kötü" dışkı parçalarının tüm özelliklerini gösterirdi. Bu sınırlamaya rağmen, yine de tam anlamıyla sabit eşcinsel bir konuma erişmişti. Eşcinsel eylemleri hakkında bilinçli suçluluk ya da aşağılık hissi yoktu, çünkü eşcinsel faaliyetlerinde heteroseksüel konumda ortaya çıkamamış olan telafi edici eğilimler kapasitelerini tamamen göz önüne serdi.

Bay B'nin erotik yaşamına iki çeşit nesne tarafından hükmedildi. İlk çeşit, okul günlerinden tekrar tekrar döndüğü çekici olmayan ve haklı olarak rağbet görmediklerini hisseden erkek çocuklar ve sonradan erkek yetişkinlerdi. Bu çeşit, abisi David'e karşılık gelirdi. Bay B bu çeşit bir insanla cinsel ilişkiye girmekten haz almadı, çünkü sadistik itkileri çok güçlü şekilde ortaya çıktı ve kendisi de diğerine üstünlüğünü hissettirdiğini ve ona her şekilde eziyet ettiğinin farkındaydı. Aynı zamanda, yine de, sevgi nesnesine iyi bir arkadaş oldu ve ona olumlu bir zihinsel etki verdi ve ona her şekilde yardım etti. İkinci tip abisi Leslie'ye karşılık gelirdi. Bu tarz kişi ile çok derin aşk yaşardı ve onun penisi için gerçek ve büyük bir sevgisi olacaktı[1].

İki çeşit de Bay B'nin telafi edici eğilimlerini doyurmaya ve kaygısını dindirmeye yaradı. İlk çeşit ilişkilerinde cinsel birleşme, onlara karşı güçlü sadistik itkilerinden dolayı tahrip

[1] Bir olayda babasına tekabül eden üçüncü bir kişi ile ilişkisi oldu. İradesine karşı bu gerçekleşti, ancak onu görmezden gelemedi ve bu onda büyük bir kaygı ortaya çıkardı.

ettiğini hayal ettiği babası ve abisi David'in penisini onarma anlamına geldi. Aynı zamanda kendini aşağılık ve hadım edilmiş nesne ile özdeşleştirdi, böylece nesneden nefreti de kendisine yöneldi ve bu nesnenin penisinin telafi edilmesi kendi penisinin bir telafi edilmesi anlamına geldi. Ancak neticede penise yönelik telafi edici eğilimler annesini onarmasına yaradı; çünkü babasını ve abisini hadım etmiş olması annesinin içindeki çocuklara saldırmış olması anlamına geldiği ve bundan dolayı annesine karşı derin suçluluk hissettiği ortaya çıktı. Babasının ve abisinin penisini onarırken annesine zarar görmemiş bir babayı, sağ salim çocukları ve bozulmamış bir bedenin içini geri vermeye çabalıyordu. Kendi penisini onarma, dahası, "iyi" bir penisi olduğu ve annesine cinsel doyum verebildiği anlamına geldi.

Bay B'nin Leslie gibi kişilerle ilişkilerinde, telafi etme arzuları daha az ön plandaydı, çünkü bu sefer durum "mükemmel" penis ile ilgiliydi. Hayran olduğu penis tüm korkularına karşıt olan bir dizi sihirli kanıtı temsil etti. Ve bu sefer kendini sevilen nesne ile de özdeşleştirdiğinden, "mükemmel" penis kendi penisinin de "mükemmel" olduğunun bir kanıtıydı. Bu aynı zamanda babasının ve abisinin penisinin bozulmuş olduğunu gösterdi ve genel olarak "iyi" penise ve böylece annesinin bedeninin zarar görmemiş haline inancını güçlendirdi. Hayran olduğu penisle bu ilişkisinde de bilinçdışı sadistik itkileri bir çıkış yolu buldu; çünkü burada da eşcinsel faaliyetleri sevilen nesnesinin hadım edilmesine işaret etti, kısmen babasını kıskanmasından ve kısmen de her açıdan babasının annesindeki yerini alabilme amacıyla eşinin "iyi" penisine sahip olmak istemesindendi.

Bay B'nin eşcinsel konumu çok erken ve çok güçlü şekilde kurulmuş olmasına ve bilinçdışında heteroseksüel bir konumu reddetmesine rağmen, her zaman bilinçdışı olarak küçük bir çocukken hayalinde gayretle uğraştığı ve erişkin olduğunda hiçbir zaman tam olarak vazgeçmediği hetero-

seksüel amaçları görünürde tuttu. Bilinçdışında, çeşitli eşcinsel faaliyetleri arzu edilmiş birçok bilinçdışı hedefe onu götüren dolaylı yolları temsil etmekteydi.

Üstbenlik tarafından dayatılan cinsel faaliyetler üzerine ölçütler çok yüksekti. Cinsel birleşmede annesinin içinde tahrip etmiş olduğu tek tek her şeyi iyi yapmak zorundaydı. Onarma işi görmüş olduğumuz nedenlerden dolayı, penis ile başladı ve burada da son buldu. Sanki özellikle hoş olan bir evi satılığa çıkarmak istemiş, ancak binanın iyi ve gerçekten temelleri atılmış olduğuna dair şüphelerle doluymuş gibidir. Bu temelleri daha sağlam yapmayı denemeye devam edecektir ve onlar için çaba göstermekten hiçbir zaman vazgeçemeyecektir.

Böylece Bay B'nin penisi onarma yeteneğine inancı da ruhsal ve zihinsel istikrarının temeliydi, ve inancı kırıldığında hasta düştü. Olan şuydu: Birkaç yıl önce, sevgili abisi Leslie bir araştırma gezisinde hayatını kaybetmişti. Bay B'yi ölümü çok derinden etkilemiş olsa da, zihinsel açıdan çöküş yaşamadı. Darbeye dayanabilmişti çünkü suçluluk hissini ortaya çıkarmamış ya da büyük çapta yapıcı tümgüçlülüğüne inancını yıkmamıştır. Leslie onun için sihirli "iyi" penisin sahibiydi ve Bay B ona inancını ve sevgisini ikame olarak başkasına aktarabildi. Ancak şimdi abisi David hastalığa yakalandı. Bay B hastalığı boyunca kendini ona adadı ve üzerinde güçlü ve olumlu bir etkinin uğraşı ile tedavisini sonuca vardırmayı umdu. Ancak umutları boşa çıktı ve David de öldü. Onu yıkan ve hastalığına neden olan bu darbe oldu. Analiz ikinci darbenin onu birincisinden daha sertçe çarptığını gösterdi, çünkü büyük abisine karşı güçlü bir suçluluk hissi vardı. Her şeyden öte, zarar görmüş penisi onarabileceğine inancı çöktü. Bu bilinçdışında onarmaya –nihayetinde anne ve kendi bedenini- çabaladığı her şey hakkındaki umudundan vazgeçmesi gerektiği anlamına geldi. Onu gerileten, işinde ciddi ketlenmeye, umudunun kaybolmasına neden olan buydu.

Annesinin neden cinsel birleşme tarafından gerçekleştirilen telafi edici eğilimlerin nesnesi haline gelemediğini ve böylece neden onun için cinsel nesne olamadığını vurgulamıştım. Yalnızca şefkatli duygularının nesnesi olabildi. Ancak yine de kaygısı ve suçluluk hissi çok büyüktü; ve yalnızca nesne ilişkileri ciddi bozulmalara maruz kalmadı, aynı zamanda yüceltme eğilimlerine de sekte vurulmuştu. Bilinçli olarak annesinin sağlığı ile büyük ölçüde ilgili olan –kendisinin söylediğine göre hasta değil de "hassas" olmasına rağmen- Bay B'nin bilinçdışında tamamen bu endişenin baskın olduğu ortaya çıktı. Tatil nedeniyle analizi kopmadan hemen önce (ve daha sonra her hafta sonundan önce ve hatta bir günden diğerine haline geldi) devamlı bu sırada ölümcül bir kaza geçirebileceğimden ve beni yine göremeyeceği korkusu içinde olması ile aktarım durumunda bunun işaretini verdi. Çeşitleri ile tekrar eden bu fantezi, başlıca benzer temada geçti: Parçalara ayrılmalı ve kalabalık bir caddede bir otomobil tarafından ezilmeliydim. Bu cadde aslında Amerika'da memleketindeki bir caddeydi ve çocukluk anılarında önemli bir rol oynuyordu. Bakıcısı ile dışarı çıktığında her zaman – analizin gösterdiğine göre- annesinin bir daha göremeyeceği korkusuyla bu caddeden karşıya geçerdi. Ne zaman derin bir depresyon durumunda olsa analizinde dünyada o küçük bir çocukken olan olaylardan sonra gerçekleşmiş tüm olaylar hiç olmamış gibi olana kadar –örneğin cadde boyunca geçtiği tüm trafiğin geçilmemiş olması gibi- hiçbir şeyin "tekrar doğru" olamayacağını ve artık hiçbir zaman çalışamayacağını söylerdi. Onun için, bu kitabın ilk kısımlarından birinde analizlerinden bahsettiğim çocuklar için de olduğu gibi, arabaların hareketi erken mastürbasyon fantezilerinde iki taraf için de ölümcül bir eyleme dönüşen ve böylece annesinin bedenine kattığı babasının tehlikeli penisi tarafından annesinin ve ("kötü" penisi içe atımından dolayı) kendisinin de harap olacağı (bir araba tarafından ezilme) korkusuna kapıldığı ebeveyn arasındaki cinsel birleşmeyi temsil etti. Annesinin ve kendisinin araba tarafından ezileceği ile ilgili belirgin korkusu bu yüzdendi. Karanlık, cansız ve harap olmuş bir yer

olduğunu düşündüğü doğduğu şehrin tersine, orada çok– ya da olduğundan çok- trafik olmasına rağmen (yani anne ve babanın arasındaki devamlı cinsel ilişki), hayali bir hayat dolu şehir resmederdi ve bazen kısa bir zaman için de olsa başka ülkelerde ziyaret ettiği şehirlerde gerçekleşmiş rüyasını anlatırdı[1]. Bu uzak hayali şehir bir kere daha tam ve yeni bir hayata yeniden uyanmış annesini ve aynı zamanda onarılmış kendi bedenini temsil etti. Ancak kaygısının fazlalığı bu tarz bir onarımın başarıyla tamamlanamadığını ona hissettirdi. İşteki ketlenmesi de aynı kaynaktan doğmaktaydı.

Bay B, hâlâ çalışabildiği zamanlarda, bilimsel araştırmaların sonuçlarını kaydettiği bir kitap yazmaya girişmişti. Çalışmadaki ketlenmesi gittikçe güçlendiğinde yazmayı bırakmak zorunda kaldığı bu kitabın anlamı onun için güzel şehir ile aynıydı. Her farklı bilgi parçası, her cümle, babasının onarılmış penisini ve sağlıklı çocuklarını işaret etti ve kitabın kendisi de içselleşmiş sağlıklı annesini ve kendi onarılmış bedenini temsil etti. Analizinde yaratıcı güçlerine başlıca engel olanın, kendi bedeninin "kötü" içeriğinden korkusu olduğu ortaya çıktı. Hipokondri ile ilgili semptomlarından biri, içindeki yoğun bir boşluk duygusuydu. Düşünsel alanda onun için değerli, güzel ve ilginç olan şeylerin değerlerini yitirmesi ve "kırık dökük, eski" olmaları ve bir şekilde ondan alınmış olmasından bir şikayet şeklini aldı. Bu şikayetin en derin kökeninin, kötü imagolarını ve tehlikeli dışkılarını reddettiğinde bedeninin "iyi" ve "güzel" olan bu içeriklerini kaybedebileceğinden korkusu olduğu ortaya çıktı.

Yaratıcı çalışmalarını en güçlü şekilde harekete geçiren güç dişil konumundan gelmekteydi. Bilinçdışında belirli bir

[1] Burada yine güzel uydurma şehrinin her ayrıntısı hayal ettiği gibi zarar ve yıkıma maruz kalmış annesinin ve kendisinin bedeninin bir onarımı ve dahası güzelleştirme ve mükemmelleştirmesini resmetti.

koşul dayatılmıştı: Bedeni iyi nesnelerle dolu oldukça – aslında güzel çocuklarla[1]- yaratabilirdi, yani dünyaya çocuk getirebilirdi. Bu koşula itaat etmek adına içindeki "kötü" nesnelerden kurtulmalıydı (ancak boş hissetti); ya da tıpkı babasının ve abisininkileri "iyi" penislere çevirmek istediği gibi onları "iyi" olana çevirmeliydi. Eğer bunu yapabilmiş olsa annesinin bedeni ve annesinin çocukları ve babasının penisinin hepsinin onarılmış olduğu güvencesini kazanmış olurdu; ve sonra babası ve annesi dostça birlikte yaşayabileceklerdi ve birbirlerine tam cinsel doyum verebileceklerdi ve kendisi babasının "iyi" penisi ile özdeşlemiş olarak annesine çocuklar verebilir ve heteroseksüel konumu pekiştirebilirdi.

Hastam bir kez daha kitabı ile meşgul olduğunda, on dört ay süren bir analizden sonra, annesi ile özdeşleşmesi çok açıkça öne çıktı. Kendini, kızım olduğu fantezilerinde, aktarım durumunda gösterdi. Küçük bir çocuk olduğunda bilinçli olarak bir kız olmayı çok istediğini hatırladı, çünkü annesinin bir kızı tercih ettiğini bilirdi; ancak sonra bilinçdışında annesini bu şekilde cinsel açıdan da sevebileceğini fark etti. Çünkü annesi için nefret edilen ve kendisinin de tehlikeli olduğunu hissettiği penisi ile onu incitmekten korkması gerekmeyecekti[2]. Ancak annesi ile güçlü özdeşleşmesine ve belirgin dişil özelliklerine –kitabında da görülen özelliklerrağmen dişil konumu sürdüremedi. Bu her zaman bir dereceye kadar ketlenmiş olan yaratıcı faaliyetlerinin yolundaki temel engeldi.

---

[1] Önceki bölümde kızların dışkıların tümgüçlülüğüne inancının erkek çocuklarınkinden daha güçlü şekilde gelişmiş olduğunu ve bu etmenin yüceltmelerinin karakteri üzerinde belirli bir etkisi olduğunu görmüştük. Yüceltmelerin "kötü"den ve çirkin dışkı parçasından "güzel" çocuğa akışını göstermiştim. B'nin sadizmin yönetici organı olarak penisinin tümgüçlülüğüne inancı yeterince etkili değildi ve dışkılarının tümgüçlülüğüne inancı göreli olarak daha güçlü idi; sonuç olarak yüceltmeleri belirgin biçimde dişil türdendi.

[2] B tekrar tekrar küçük bir çocukken penisini görmemek için uyluklarının arasına sıkıştırmayı denediğini anımsadı.

Annesi ile özdeşleşme ve bir kadın olma arzusu analizinde daha baskın oldukça, çalışmadaki ketlenmesi gittikçe azaldı. Çocuk sahibi olma isteği ve aynı zamanda yaratıcı yetileri ilk önce içselleşmiş nesnelerinden korkusu tarafından kontrol edilmişti. Çünkü annesinden bir rakip olarak korkusu önce ve en başta babası ile birleşmiş olan içselleşmiş "kötü" annesine karşı yönelmişti. Yoğun izlenme ve gözlenmekten korkusu da bu içselleşmiş nesnelerden kaynaklıydı. Sanki her düşünceyi onlardan koruması gerekti, çünkü her düşünce içindeki "iyi" bir parçayı –bir çocuk- temsil etti[1]. Bu yüzden düşüncelerini olabildiğince hızlı şekilde kağıda dökecektir, bu şekilde yazıya girecek "kötü" nesnelerden koruyacaktır. Bedeninin içindeki "iyi" nesneleri, "kötü" olanlardan ayırma işlemini yürütmesi ve aynı zamanda "kötü" olanları "iyi" olanlara dönüştürmesi gerekti. Kitap yazma işi ve buna neden olan tüm zihinsel üretim süreci bilinçdışında bedeninin içini onarmaya ve çocuklar yaratmaya benzerdi. Bu çocuklar annesinin olmalıydı ve annesini güzel onarılmış çocuklarla doldurarak ve içindeki cinsel ilişki sırasında birleştiği baba ve babasının "kötü" penisi olan "kötü" nesnelerden bu yeniden yaratılmış (yani onarılmış) nesneleri dikkatlice korumaya çalışarak içindeki "iyi" annesini onardı. Bu şekilde kendi bedenini sağlam ve güzel hale getirdi, çünkü "iyi", güzel ve sağlıklı annesi içindeki "kötü" nesneden onu koruyacaktı. Bu "iyi" onarılmış anne ile Bay B kendini de özdeşleştirebildi. Hayalinde içini doldurduğu güzel çocuklar (düşünceler, keşifler) annesi ile özdeşleşmesinde gebe kalmış olduğu ve aynı zamanda "iyi" bir anneden – yani ona sağlıklı süt veren böylece ona sağlam ve güçlü bir penisi olması için yardım eden anne- olan çocuklarıydı. Ve bu dişil konumunu edinebildiğinde ve yüceltebildiğinde ancak eril içerikleri daha etkili hale ve işinde yararlı hale geldi.

---

[1] Onu bilinçdışını normalden daha fazla yadsıma ve bastırmaya yönelten kötü imagolardan korkusu üretici güçlerinin ketlenmesi ile çok alakalıydı. Hiçbir zaman tamamen kendini bilinçdışına veremedi ve böylece önemli bir yaratıcı enerji kaynağı onun için kapalıydı.

"İyi" anneye inancı güçlendikçe, sonuçta, paranoid ve hipokondriye ait kaygısı ve aynı zamanda depresyonları daha az yoğun hale geldi. Bay B önce her kaygı ve zorlantı belirtisini gösterdi ve sonra işini daha kolaylıkla yaparak daha rahat yürütebilir hale geldi. Bununla birlikte eşcinsel itkilerinde sabit bir azalma sürdü. Penise tapınması eksildi ve şimdiye dek "iyi" (güzel) penis için hayranlığı ile kaplanmış "kötü" penisten korkusu açığa çıktı. Bu dönemde özel bir korku ile, babasının "kötü" içselleşmiş penisinin içine hücum ederek ve içten onu kontrol ederek kendi penisine sahip olmasından korkusunu görmüştük[1]. Bay B böylece kendi penisi üzerindeki kontrolünü yitirdiğini ve onu "iyi" ve üretken şekilde kullanamadığını hissetti. Bu korku çok güçlü şekilde ergenlik çağındayken meydana çıkmıştı. O sırada tüm gücüyle kendini mastürbasyondan uzak tutmaya çalışıyordu. Sonucunda, uykuda boşalmaları oluyordu. Bu onda pensini kontrol edemediği ve pensinin şeytanın eline geçtiği ile ilgili bir korku başlatmıştı. Aynı zamanda şeytan tarafından ele geçirildiğinden boyutunun değişebildiği ve daha büyük ya da daha küçük hale gelebildiğini düşündü ve gelişimi gereği maruz kaldığı tün bu değişimleri aynı nedene bağladı.

Bu korkunun büyük ölçüde kendi penisinden hoşlanmamasında ve penisinin aşağılık, anal olması açısından, "kötü" ve yıkıcı olduğunu hissetmesinde katkısı vardı. Bununla bağlantılı olarak burada heteroseksüel bir konum edinmesinde

---

[1] Her yaştaki erkek hastamın analizinde babanın "kötü" penisinin öznenin kendi penisini içten doldurduğu ve böylece ona tam olarak sahip olduğu bu özel tehlike durumu ile daha önce de karşılaşmıştım. Örneğin, küçük bir hastam bir keresinde kapağı olan bir kalemi ateşe attı. "Kötü", güçlü ve sert bazı şeyleri içeren kalem kapağının yanıp yok olmasını istedi. Kalem kapağı kendi penisini temsil etti, yanıp yok olması gereken "kötü" şey (kalemin kendisi) babasının penisi idi. Başka bir olayda, ateşe bir parça odun koydu ve aynı zamanda kalemi keskinleştirdi ve bunu "kötü" odunun daha iyi yanması için yaptığını açıkladı. Hayalinde odun parçasının ve kalemin birbirine ait oldukları ve birbirinin içinde olduğu ve birbiri ile savaştığı ortaya çıktı. Analiz olduğunda bu tehlike durumu özellikle yoğun bir türdeki kaygıyı serbest bırakır ve bence erkekte cinsel güce ciddi bir engeldir.

önemli bir engel ortaya çıktı. Babasının pensinin her zaman, annesi ile cinsel ilişkiye girdiğinden, onu izliyor olacağını ve onu kötü davranışlarda bulunmaya zorlayacağını düşündüğünden kadınlardan uzak durmak zorundaydı. Şimdi bilincin görünen olanın temsilcisi olarak penisine verdiği aşırı önem belirginleşti ve bununla bağlantılı olarak bedeninin içi ile ilgili birçok bastırma ve yadsımaları bu noktada başarısız olmuştu. Bu korku dizisi analiz edilir edilmez, Bay B'nin çalışma yetisi daha da arttı ve heteroseksüel konumu pekişti.

Bu noktada analizi ilerlerken hastam dışsal nedenlerden dolayı analize bazen gelemedi[1]. Bu zamana kadar ki sonuçlar şöyleydi: Derin olan depresyonu ve çalışmadaki ketlenmesi neredeyse tamamen ortadan kalktı ve saplantılı semptomları ve paranoid ve hipokondri ile ilgili kaygısı oldukça azaldı. Bu sonuçlar bence daha öte bir tedavi döneminin onun tamamen heteroseksüel bir konum kurmasına olanak sağlayacağına olan inancımı doğrular. Ancak bunun olması için gerçek dışı anne imagosundan korkularının daha da çok azalması gerektiği daha önce yapılmış olan analizlerden dolayı da açıktır. Ve böylece zihninde oldukça ayrışmış gerçek nesneleri ve hayali olanları daha da yakınlaşabilirlerdi ve bu zamana kadar büyük ölçüde içselleşmiş annesine yönelmiş olan ve çalışmadaki ketlenmesinin ortadan kalkmasına yardım eden "iyi" penise sahip olmasında ve "iyi", onarılmış anneye artan inancı cinsel nesneler olarak kadınlarla ilişkileri üzerine etkisi olabilirdi. Dahası, babasının "kötü" penisinden korkusunun, "iyi" babası ile özdeşleşmesini güçlendirmek için daha da azalması gerekirdi.

Tartışılan bu vakada görülecektir ki, daha güçlü faaliyetin eşcinsellikten heteroseksüelliğe tam bir değişimine bağlı olduğu etmenler, bu bölümün ilk kısmında sağlam bir heteroseksüel konumun kurulmasında gerekli bir koşul olarak bah-

[1] Kişisel nedenlerden ötürü Bay B memleketine dönmek zorundaydı. Aslında iki yıl ve 380 seans sürmüş olan analizi devam ettirmeye niyetliydi.

sedilmiş olanlarla aynı etmenlerdir. Normal eril bireyin gelişimini izlerken, burada erkekte başarılı cinsel bir gelişim oluşumunun, erkek çocuğun sadizminin üstesinden gelmesine yardımcı olan ve tüm korkularına karşı çalışan "iyi" anne imagosunun üstünlüğü olduğuna işaret etmiştim. Annenin bedeni ve kendi içinden korkularında olduğu gibi, erkek çocuğun annesinin bedenini onarma arzusu ve kendi bedenini onarma arzusu etkileşir, birinin gerçekleşmesi diğerinin gerçekleşmesi için önemlidir. Bunlar genital evrede cinsel güce erişmesi için bir ön koşuldur. "Kötü" içerikleri ve dışkıları etkisizleştiren ya da daha doğrusu onlara karşı koyan bedenin "iyi" içeriklerine yeterli inancı bir bütün olarak bedeninin temsilcisi olarak penisinin "iyi" ve sağlıklı sperm üretebilmesi için gerekli gözükür. Sevme yetisine inancı ile örtüşen bu inanç "iyi" imagolarına, özellikle "iyi" annesine ve onun sağlıklı ve bozulmamış bedenine yeterli inancı olmasına bağlıdır.

Tam genital seviyeye ulaşmış olduğunda, erkek birey cinsel birleşmede ilk doyum kaynağına, ona genital haz da veren cömert annesine döner ve kısmen bir ödül olarak, kısmen de memelerini incittiği zaman yaptığı tüm saldırılarının bir telafisi olarak annesine ona çocuk sağlayan, bedenini onaran ve aynı zamanda annenin oral doyumunu sağlayan "sağlıklı" sperm verir. Onda hâlâ var olan kaygı ve suçluluk hissi meme emen bir bebekken sevgi dediğimiz duygunun tüm bolluk ve zenginliğini nesnesine karşı tutumuna vererek birincil libidinal itkilerine şekil verir, onları arttırır ve yoğunlaştırır.

Ek

Çocuk Analizinin Kapsamı Ve Sınırları

Erişkin açısından psikanalizin işlevi açıktır: Erişkinin ruhsal gelişiminin izlediği başarısız gidişatı düzeltmek. Bunu gerçekleştirmek adına üstbenliğin talepleri ile altbenlik arasındaki uyumun sağlanması amaçlanmalıdır. Bu tarz bir uzlaşmayı sağlamak adına, artık güçlenmiş olan benliği de gerçekliğin taleplerini doyurması için uygun bir konuma getirecektir.

Peki ya çocuklar? Hâlâ gelişim sürecinde olan bir yaşamı analiz nasıl etkiler? İlk önce, analiz çocuğun sadistik saplanmalarını çözer ve böylece üstbenliğinin katılığını azaltır, aynı zamanda kaygısını ve içgüdüsel eğilimlerinin baskısını da dindirir; ve hem cinsel hayatı hem de üstbenliği daha ileri bir gelişimsel evreye ulaştığından benliği yayılır ve gerçeklik ile üstbenliğin taleplerini uzlaştırabilir hale gelir, böylece yeni yüceltmeler daha güçlü şekilde kurulur ve eskileri tutarsız ve saplantılı karakterini kaybeder.

Ergenlik çağında, içsel taleplerin ortaya çıkması ile birlikte çocuğun nesnelerinden kopması eğer kaygı ve suçluluk hissi belirli sınırları aşmazsa ancak etkisini gösterebilir. Aksi takdirde davranışları gerçek bir kopmadan da bir kaçma özelliği taşıyacaktır; ya da kopma süreci bozulacak ve ergen hiç olmadığı kadar ilk nesnelerine saplanmaya devam edecektir.

Eğer çocuğun gelişiminin doyurucu çıktıları olacaksa, üstbenliğin katılığının hafiflemesi gerekir. Her gelişimsel dönemin hedefleri fazlasıyla birbirinden farklılaştıkça, bu hedeflere erişilmesi her durumda aynı temel koşula, yani üst-

benlik ve altbenlik arasındaki uzlaşmaya ve sonucundaki yeterince güçlü bir benliğin kurulmasına, bağlıdır. Analiz bu tarz bir uzlaşmayı etkilemede yardım ederken çocuğun gelişiminin her evresindeki olgunlaşmanın doğal çizgisini takip eder ve destekler. Aynı zamanda çocuğun cinsel faaliyetlerini de düzene sokar. Çocuğun kaygısını ve suçluluk duygularını azaltırken zorlantılı olduklarında bu faaliyetleri sınırlandırır ve dokunma ya da dokunulma korkusuna yol açtıklarında ise onları destekler. Böylece bir bütün olarak kusurlu olan bir gelişimin altında yatan etmenleri etkileyerek analiz aynı zamanda çocuğun gelecek cinsel yaşamı ve kişiliğinin engellenmemiş gelişimi için temelleri atar.

Çocuk analizi sırasındaki gözlemlerim, üstbenliğin baskısı yatıştıkça analizin zihnin daha tabandaki tabakasına nüfuz ettiğini gösterdi. Ancak kendimize analitik işlemlerin çok derine inmesinin ve fazlasıyla üstbenliğin işlevini azaltmasının ya da hatta onu ortadan kaldırmanın mümkün olup olmadığını sormalıyız. Bence libido, üstbenlik ve nesne ilişkileri gelişimlerinde etkileşim halindedirler ve libidinal ve yıkıcı itkiler, birleşmelerinin ötesinde, birbirleriyle karşılıklı eylemler icra ederler; ve aynı zamanda sadizmin bir sonucu olarak kaygı ortaya çıktığında bu iki tarz itkinin taleplerinin attığını zaten görmüştük[1]. Böylece en eski tehlike durumlarından kaynaklanan kaygı sadece libidinal saplanma noktaları ve çocuğun cinsel yaşantıları üzerinde büyük bir etki yaratmaz, aynı zamanda aslında onlarla bağlantılıdır ve kendisi bu libidinal sağlanmaların bir öğesi haline gelir.

Psikanaliz deneyimleri kusursuz bir tedavinin bile sadece çocuğun genital öncesi saplanma noktalarını ve sadizmini azaltacağı, ve hiçbir zaman bunları tamamen ortadan kaldırmayacağını göstermiştir. Sadece genital öncesi libidosunun bir kısmı genital libidoya dönüşür. Bence aşina olduğumuz

[1] Çocuktaki az miktardaki kaygı sevgi ihtiyacını arttırıp, sevme yetisine şekil verirken, kaygının aşırı olmasının bunlar üzerinde felç edici bir etkisi vardır.

üstbenlik olgusu da aynı şekilde doğrudur. Yıkıcı itkileri sonucu çocukta oluşan ve hem nitelik hem de nicelik açısından sadistik fantezilere karşılık gelen kaygı tehlikeli içselleşmiş nesnelerden korkusuna[1] da denk düşer ve sabit kaygı durumlarına yol açar; ve bu kaygı durumları genital öncesi itkilere bağlanır ve daha önce de göstermeye çalıştığım gibi hiçbir zaman tam olarak ayrılamaz. Analiz yalnızca çocuğun sadizmini ve kaygısını azalttıkça ancak kaygı durumlarının güçlerini zayıflatabilir. Bundan çocukluk döneminin ilk evrelerine ait üstbenliğin hiçbir zaman tam olarak işlevini kaybetmeyeceği sonucu çıkar. Üstbenliğin katılığının azalmasındaki her ilerleme yıkıcı itkiler üzerinde libidinal içgüdüsel itkilerin daha ileri bir zaferidir ve tam anlamıyla libidonun genital evreye eriştiğini gösterir.

İlk kaygı durumlarının hiçbir zaman tam olarak durmadığı görüşü aynı zamanda psikanalizin sınırlarını da çizer, çünkü bundan tam bir iyileşmenin var olmadığı ve psikanalitik tedavinin -ister çocukta ister erişkinde olsun- gelecekteki olası bir çöküşü tam bir kesinlikle engelleyemeyeceği sonucu çıkar. Bu bağlamda psiko-nevrotik hastalıklara neden olan etmenleri düşünmeliyim. Hastalığın bireyin erken çocukluk dönemine kadar gittiği, bazen yaşam sırasında özelliklerini değiştirdiği, bazen de ilk özelliklerini devam ettirdiği bir dizi vakayı tartışmayacağım. Ancak bu vakalarda hastalığın ortaya çıkış zamanının görünüşe göre yaşamın belirli bir anında olduğu ile yetineceğim. Burada da analiz hastalığın zaten gizil biçimde var olduğunu, ancak belirli olaylar sonucunda onu hastalık olarak nitelendirebileceğimiz şiddetli bir evreye girdiğini gösterir. Bunun oluşmasında bir yol, bireyde hakim olan ilk kaygı durumlarını destekleyen bazı olaylarla hayatında karşılaşması sonucu ortaya çıkan kaygı miktarının benliğin tahammül edebileceği eşiği aşması ve bu şekilde hastalığın görülür hale gelmesidir. Ya da yine olumsuz dışsal olaylar kaygıyı denetim altına alma sürecinde bozulmalara neden olarak patojenik etki yaratabilirler, netice itibarıyla

[1] Krş. 8. Bölüm.

benlik kaygının aşırı baskısına çaresizce maruz bırakılabilir. Bu şekilde, yardımcı imagolarına ve kendi yapıcı yetilerine[1] olan inancı sarsılınca ve böylece kaygıyı denetim altına alma araçları aksayınca, kendi içinde oldukça az olan, bazı hayal kırıklıkları onda bir hastalık ya da ilk korkularını gerçekte doğrulayan ve kaygısını arttıran bir olayı başlatabilir. Bu iki etmen bir dereceye kadar beraber ilerler; ve iki şekilde de hareket eden herhangi bir hadisenin özellikle zihinsel rahatsızlığa neden olduğu düşünülür[2].

Söylediklerimden çocuğun ilk kaygı durumlarının psikonevrotik hastalıkların temeli olduğu görülecektir. Ve bildiğimiz gibi analiz bu durumların işleyişini tamamen durduramadığından, ne çocukların ya da erişkinlerin tedavisinde tamamen bir iyileşmeye etki edebilir, ne de tam olarak bireyin ileride ruhsal bir hastalığa yakalanma olasılığını ortadan kaldırabilir. Ancak yapabildiği çocuklarda görece bir iyileşmeye neden olmak ve böylece fazlasıyla gelecekteki bir hastalığın oluşma şansını azaltmaktır – ve bunun yaşamsal bir önemi vardır. Analiz çocuğun ilk kaygı durumlarının gücünü azaltma ve benliği ve benliğin kaygıyı denetim altına almak için kullandığı yöntemleri güçlendirme yolunda daha fazlasını yaptıkça, hastalıktan koruyucu bir araç olarak daha başarılı olacaktır.

---

[1] Önceki bölümde hastalandığında ona kötü şekilde bakan ev sahibesinin kaba davranışları sonucu çöküş yaşayan bir hastayı anlatmıştım. Bu hastada her baskın kaygı durumu, muzdarip olduğu dizanteri hastalığı sebebiyle harekete geçmişti; ve buna ek olarak ev sahibesinin tutumu "iyi" anne olmadığını ve onarıcı eğilimlerin faydasız olduğunu doğrular gözükürdü.

[2] "The Problem of Paul Morphy" ["Paul Morphy Sorunu"] (1931) adlı makalesinde Ernest Jones hastalığın farklı mekanizmalara dayandığı bir durumu anlatır. Ünlü satranç oyuncusu Morphy'nin boyun eğdiği psikozun nedenlerini şöyle açıklamıştı: Zihinsel dengesi satranç oynarken– baba imagosuna yöneltilmiş olan- saldırganlığını benliğe uyumlu şekilde ifade edebilmesine bağlıydı. Rakip olarak karşılaşmayı çok istediği kişilerle mücadeleden kaçındığı ve suçluluk hissini ortaya çıkaracak şekilde davrandığı çok olmuştu; ve bu, Morphy'nin hastalığını uyaran nedendi.

Farklı bireylerde, küçük çocuklarda bile, bireyin zihinsel düzeninde var olan farklılıklardan dolayı, başarısındaki farklılaşmayı psikanalizin başka bir sınırlılığı olarak görüyorum. Analizin kaygıyı ne kadar çözebildiği büyük ölçüde var olan kaygının miktarına, baskın olan kaygı durumlarının neler olduğuna, gelişimin ilk evrelerinde benliğin baskın şekilde geliştiği başlıca savunma mekanizmaların neler olduğuna – başka bir deyişle, çocukluk döneminde zihinsel bozulmanın yapısına- bağlı olacaktır[1].

Çok ciddi vakalarda analizi uzun süre –beş yaşından on dört yaşına kadar olan çocuklar için on sekiz ile otuz altı ay arası ve bir vakada kırk beş ay, ve erişkinler için daha da uzun sürebilir- devam ettirmenin gerekli olduğunu keşfettim, ve bence kaygısının hem nicelik hem nitelik açısından yeterince değişmesi tedaviyi bitirmek için uygundur. Diğer bir yandan, böyle uzun bir tedavinin olumsuz yanları derin analizin ulaştığı etki alanı geniş ve kalıcı sonuçlar ile tam olarak telafi edilir. Birçok vakada daha kısa bir süre –sekiz ya da on haftadan fazla değil- oldukça doyurucu sonuçlar almak için yeterlidir[2].

Bu sayfalarda tekrar tekrar çocuk analizi tarafından sunulan büyük olanaklara dikkat çekilmişti. Analiz çocuklar için, normal ya da nevrotik, erişkinler için yaptıklarının hepsini ve hatta daha fazlasını yapabilir. Çocuğu erişkinin de analize gelmeden önce geçtiği birçok ızdıraptan ve acı verici yaşantılardan kurtarabilir; ve iyileştirici beklentileri erişkin analizinden öteye bile geçebilir. Son birkaç yıldaki deneyimler

[1] Yoğun kaygı ve ciddi semptomlar analizde sergilendiğinde, hastalığın yapısının sıklıkla hiç semptom olmayan yapılardan daha olumlu olduğu dikkate değerdir.

[2] 5. Bölümde tedavinin kesildiği bir dizi vakada birkaç aylık tedavinin bile zihnin en derin seviyelerinde kaygıyı azaltarak ne kadar çok ilerlemeye neden olduğunu görmüştük.

bana ve diğer çocuk analistlerine psikoz ve psikotik özelliklerin kişiliğin kusurlu oluşumu, asosyal davranış[1], ciddi saplantı nevrozu ve gelişimdeki ketlenmelerin birey çok genç ken iyileştirilebildiği ile ilgili iyi temeller sundu. Yetişkin olduğunda, bu koşullar, bildiğimiz gibi, psikanalitik tedaviye kapalıdırlar ya da kısmen açıktırlar. İleriki yıllarda bir hastalığın gidişatının nasıl olacağı sıklıkla çocukluktan söylenemez. Kesin olarak bir psikoza mı, suç davranışına mı, kusurlu kişilik oluşumuna mı yoksa gelişimde ciddi bir ketlenmeye mi dönüşeceğini bilmek imkansızdır. Ancak anormal çocukların başarılı analizi tüm bu olasılıkları önleyebilir. Eğer çok ciddi bozukluklar gösteren her çocuk doğru zamanda analiz edilmiş olsa, ileride kendini hapishanede ya da ruh sağlığı hastanelerinde bulan ya da tamamen parçalanan bu kişilerin büyük çoğunluğu böyle bir kaderden kurtarılır ve normal bir yaşam geliştirebilirlerdi. Eğer çocuk analizi bu tarz bir çalışmayı başarıyla tamamlarsa –ve bunu yapabildiğine dair çok sayıda işaret var- sadece bireye yardım eden bir araç olmakla kalmaz, aynı zamanda toplumun tamamına sayısız hizmetler vermiş olur.

[1] Krş. bu konuyla bağlantılı olarak, Melitta Schmideberg'in makalesi, "Zur Psychoanalyse asozialer Kinder und Jugendlicher" ["Asosyal Çocukların ve Ergenlerin Psikanalitik Tedavisi"] (1932).

Açıklama Notu

Çocuk Psikanalizi, Melanie Klein'ın ilk dönem çalışmalarının bir sonucudur. Her şeyden öte, çocuk analizinin klasik bir metnidir. 1920'lerin başlarında, yaklaşık olarak Dr. H. B. Hug-Hellmuth ("On the Technique of Child Analysis" ["Çocuk Analizi Tekniği Üzerine"] 1921) ve Anna Freud'un ("Introduction to the Technique of Child Analysis" ["Çocuk Analizi Tekniğine Giriş"] 1921) farklı bir gelişim çizgisi kurdukları zamanda, Melanie Klein'ın Berlin'de öncülük ettiği psikanalitik oyun tekniğini ortaya koyar. Dr. H. B. Hug-Hellmuth ve Anna Freud ile olan bu farklılıkları Melanie Klein "A Symposium on Child Analysis" ["Çocuk Analizi Üzerine Sempoz-yum"] (1927) içinde tartışmış ve "The Psycho-Analytic Play Technique" ["Psikanalitik Oyun Tekniği"] (1955) ile tekniğinin erken tarihini anlatmıştır.

Melanie Klein hiçbir zaman *Çocuk Psikanalizi*'nde belirlenmiş olan, çocuk analizi üzerine çalışmasının temeli olarak kalan teknik ilkeleri değiştirmedi. O zamana kadar zihinsel işleyişler ile ilgili kendine ait genel fikirlerini zaten geliştirmişti. Benlik; içe yansıtma ve yansıtma süreçleri tarafından gerçek nesneler ile etkileşim içindeki içselleşmiş figürlerin bir iç dünyasını oluşturmaktadır. Nesnelere karşı sadizm sonucunda benlik kaygıdan dolayı sıkıntı çeker ve başlıca görevi psikotik özellikleri olan ve gelişim ilerledikçe gitgide nevrotik kaygıya dönüşen kaygılar üzerinde etraflıca çalışır.

Bu fikirleri ilk makalelerinde de yer almaktadır, ama burada daha sistematik ve ayrıntılı şekilde ve bütün yönleri ile ele alınmışlardır. Genel görüşleri; aşırı olmayan kaygının gelişimi teşvik eden bir dürtü gibi davrandığı, ve genelde üstesinden gelinen, ancak değiştirilmezse hem çocukluk psikoz-

larının hem de erişkin hayatındaki ruhsal hastalıkların kaynağı olacak olan ilk kaygıların psikotik olduğudur. Kitap aynı zamanda, önceleri psikanalizde sadece sonraki dışavurumları ile tanınan üstbenliğin ve Oidipus kompleksinin ilk evreleri hakkındaki hipotezlerini de ileri sürer. Normal bilinçten önce gelen katı üstbenliği tanımlar ve çocuğun anne bedeni hakkındaki sadistik fantezilerini, iki cinsiyette de olan dişil konumu ve dişil cinselliğin düzgün dişil kaynaklarını da kapsayan genital öncesi, Oidipus nitelikli durumda yer alan değişken cinsel ilişkilerdeki kıskançlık ve kaygıları planlı şekilde sunar. Genel fikri nesne ilişkilerinin, benliğin, üstbenliğin, cinselliğin gelişiminin ve imagoların değişiminin tek başına düşünülemeyeceğidir, her biri bir diğerini etkilemektedir. Bu bulguların ilk sunumu 1919'dan 1939'a kadar olan makaleler dizisinde, *The Writings of Melanie Klein* (Volume I) [*Melanie Klein'ın Yazıları* (Cilt I)] içinde bulunabilir.

Buna ek olarak, kitap yeni gelişimleri de içerir. Melanie Klein'ın burada çalışmasını ilk defa açıkça yaşam ve ölüm içgüdüleri esasına atfetmesi teorik açıdan çok büyük bir önem taşımaktadır. Bu, kavramsal olarak birbirine zıt olan sevgi ve nefret içgüdülerinin etkileşimi ve varlığına dayanan iki önemli keşfi için –depresif konum ve sonra paranoid-şizoid konum- teorik açıdan görüşünün olduğu anlamına gelir. Ancak bu ciltte Freud'un psikoseksüel evreler yoluyla libidonun ilerleyişi ile ilgili, Abraham'ın da ilaveler yaptığı, önceki görüşü hâlâ çok önemlidir ve zihinsel işleyişin esası olarak ölüm ve yaşam içgüdülerinin etkileşiminin genel kabulünden bağımsız olarak, yeni bir temele açıkça sadece iki kavram eklenir. Melanie Klein'ın 1923'ten beri ilgilendiği bir olgu olan kaygı, ölüm içgüdüsüne dayandırılmıştır: Kaygı kendilikteki ölüm içgüdüsünün varlığı ve tehlikesinden doğar. Melanie Klein kaygı ile ilgili bu görüşü sonra da devam ettirir; bununla ilgili en açıklayıcı ifadeleri "Notes on Some Schizoid Mechanisms" ["Bazı Şizoid Mekanizmalar Üzerine Notlar"] (1946) içindedir. Kaygı ve ölüm içgüdüsü arasında bağlantı kurduğu bir pasajda aynı zamanda üstbenliğin kö-

kenini de ölüm içgüdüsüne bağlamıştır: Üstbenlik, ölüm içgüdüsünün içinde kalan parçasına karşı bir savunma olarak benlik tarafından kullanılan altbenliğin bir ayrımından gelmektedir. Bedene katma süreci başlar başlamaz, bedene katılmış olan nesne üstbenliğin işlevini üstlenir. Yine de, başka bir yerde Melanie Klein hâlâ, üstbenlik oluşumu ile Oidipus nitelikli nesneleri içe yansıtma arasında bağlantı kurması konusunda Freud'u izler. Aynı zamanda üstbenliğin işleyişini bu çalışmasında, yürürlükte olan kaygı ve suçluluğu birbirinden ayırarak açıklar: Erken üstbenlik benlik tarafından kaygı olarak hissedilir ve sonra ancak üstbenlik geliştiğinde suçluluk hissini ortaya çıkarır. Melanie Klein'ın üstbenlik ile ilgili genel fikri için okuyucu "The Early Development of Conscience" ["Çocukta Bilincin İlk Gelişimi"] (1933) içindeki Açıklama Notuna başvurmalıdır.

Bu çalışmada, Melanie Klein'ın dişil mazoşizm, fobiler ve suçluluk ve mastürbasyonu kuşatan tabular ve ensest üzerine görüşleri ilk kez yer alır ve erkek ve kız çocuğun cinsel gelişimi hakkında yeni ve geniş açıklamalar da vardır. Aynı zamanda, bu kitaptan önce gelen "A Contribution to the Theory of Intellectual Inhibition" ["Düşünsel Ketlenme Teorisine Bir Katkı"] (1931) adlı makalesinde bir cümlede bahsetmiş olduğu saplantı nevrozu ile ilgili yeni bir anlayış ileri sürer. Saplantı nevrozunu anal saplanmalara bir gerileme olarak ele alan Freud ile görüşleri farklıdır. O ise saplantı nevrozunu ilk psikotik kaygılara engel olma girişimi olarak görür. Onarma kavramı henüz Melanie Klein'ın düşüncesinde yoktur ve burada tümgüçlü telafi itkilerine ilk kaygıları değiştirmenin başka bir yöntemi olarak bakar. Ve narsisitik evreye ait olmasına rağmen nesne ilişkilerini çok erken düşündüğü oldukça açıktır.

Çocuk Psikanalizi'nin Melanie Klein'ın eserlerinin genel kapsamındaki yeri nedir? Onun ilk bulgu ve fikir dizisinin tam bir açıklamasıdır, ancak bir değişim zamanında yazılmıştır. Burada Freud ve Abraham'ın libidonun psikoseksüel ev-

releri ile ilgili teorilerine daha az dayanan, asıl teorik zeminine kısmen uyumlu fikirleri ileri sürmüştür. Bu durum, Freud'un yaşam ve ölüm içgüdülerinin etkileşimi ile ilgili teorisine sınırlı şekilde başvurması ile birlikte karmaşaya ve zaman zaman tutarsızlığa neden olmaktadır. Yeni çalışmalarının çoğu saldırganlığı kendi içinde incelediğinden, Melanie Klein'ın bu ilk dönem çalışmasında saldırganlığa aşırı bir vurgu yapıldığı söylenebilir. Dahası, ilk dönemde hızlı ve seri keşifleri olmuştur ve Melanie Klein yeni bir olgu ile karşılaştığında teorik tutarlığın dikkate alınması gereken hususlarına karşı kayıtsız kalmıştır.

Ancak, üç yıl içinde ilk ciltteki gelişimin betimsel açıklamalarını yaşamın ilk ayları ile ilgili bütünleşmiş ve güçlü bir teoriye dönüştürmeye başlamıştır. Başlıca üç makalesi şunlardır: "A Contribution to the Psychogenesis of Manic-Depressive States" ["Manik Depresif Durumların Psikojenezine Bir Katkı"] (1935), "Mourning and Its Relations to Manic-Depressive States" ["Yas, ve Manik Depresif Durumlarla İlişkisi"] (1940) ve "Notes on Some Schizoid Mechanisms" ["Bazı Şizoid Mekanizmalar Üzerine Notlar"] (1946). Bunlar, 1948'de Melanie Klein'ın bu çalışmanın üçüncü basımı için yazdığı önsözde açıkladığı gibi bazı düşünceleri geriye dönük bir şekilde değişmiştir; her şeyden öte sevgiye buradakinden daha fazla yer verilir.

Yazı İşleri
Kurulu

MELANIE
KLEIN TRUST

MELANIE KLEIN

Çocuk Psikanalizi

1920'li yıllarda psikanalistlerin çoğu küçük çocukların psikanalitik metot için yeterli ve hazır olmadıklarını savunuyorlardı. Melanie Klein bu görüşü reddetti ve çocuklara uygulanan metodu yeniden düzenledi. 1932 yılında ise bu eseri yayınladı. *Çocuk Psikanalizi*, çocuk analizindeki devrimci tavrıyla artık alanında bir klasik olarak kabul görür. Klein'ın kendi tasarladığı özel teknikleri metin içinde ayrıntılı bir şekilde sunması esere ayrıca öncülük ve özgünlük katar. Psikanaliz uğraşını çocukluğun erken dönemlerine kadar götüren Klein, sadece çocukların tedavisine katkı yapmakla kalmaz, ayrıca çocukluğun kişiliğin gelişimindeki etkisine ve yetişkinlerde görülen nevroz ve psikozlara dair yeni perspektifler açar.

ISBN : 978-605-5302-53-5

35 ₺

pinhanyayincilik.com
/pinhanyayincilik
/pinhanikitaplar